

§ 1 Anmälan om subsidiaritetsprövning

Talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2024/25:28 för tisdagen den 6 maj i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från arbetsmarknadsutskottet.

§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2024/25:621

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:621 Krisberedskapen för personer med funktionsnedsättning
av Karin Sundin (S)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 9 juni 2025.

Skälet till dröjsmålet är brist på tid i kammaren, inkommande besök samt tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 6 maj 2025

Försvarsdepartementet

Carl-Oskar Bohlin (M)

Enligt uppdrag

Maria Diamant

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2024/25:626

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:626 Halvledare och deras aktuella risker och sårbarheter

av Markus Selin (S)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 12 maj 2025.

Skälet till dröjsmålet är utrikes resor samt tidigare inbokat arrangemang.

Stockholm den 6 maj 2025
Försvarsdepartementet
Pål Jonson (M)
Enligt uppdrag
Maria Diamant
Expeditions- och rättschef

Interpellation 2024/25:638

Till riksdagen

Interpellation 2024/25:638 Försäkringskassans samordningsuppdrag av Åsa Eriksson (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 16 maj 2025.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 5 maj 2025
Socialdepartementet
Anna Tenje (M)
Enligt uppdrag
Johanna Mihaic
Expeditionschef

§ 3 Anmälan om granskningsrapport

Talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till finansutskottet:

RiR 2025:9 Avgiftsbelagda tjänster – risk för ineffektivitet när myndigheter bestämmer och disponerar avgifterna

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition
2024/25:164 till konstitutionsutskottet

Motioner

2024/25:3413, 3415, 3417 och 3420 till finansutskottet

2024/25:3412, 3416, 3418 och 3419 till socialutskottet

2024/25:3414 och 3421 till näringsutskottet

EU-dokument

COM(2025) 101 till socialförsäkringsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 27 juni.*

COM(2025) 123 till näringsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 27 juni.*

COM(2025) 164 till arbetsmarknadsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 30 juni.*

§ 5 Ärenden för bordläggning

Prot. 2024/25:110
7 maj

Följande dokument anmälades och bordlades:
Näringsutskottets betänkande
2024/25:NU19 Energipolitik

Civilutskottets betänkanden
2024/25:CU9 Hyresrätt m.m.
2024/25:CU12 Konsumenträtt m.m.
2024/25:CU17 En ny regel om ränteskillnadsersättning – minskade hinder
mot förtidsbetalning av bostadslån

Utrikesutskottets betänkande
2024/25:UU7 Internationella relationer m.m.

§ 6 Uppsägning av avtalet med Organisationen för det globala nätverket för vattenfrågor

Utrikesutskottets betänkande 2024/25:UU18
Uppsägning av avtalet med Organisationen för det globala nätverket för
vattenfrågor (prop. 2024/25:139)
föredrogs.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 15.)

§ 7 Ny lag om internationella sanktioner

*Ny lag om interna-
tionella sanktioner*

Utrikesutskottets betänkande 2024/25:UU17
Ny lag om internationella sanktioner (prop. 2024/25:126)
föredrogs.

Anf. 1 STEFAN OLSSON (M):

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande nummer 17 handlar om regeringens förslag till en ny lag för internationella sanktioner. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut i alla punkter.

Skälet till att Sverige antar en ny lag för internationella sanktioner är att EU har antagit ett nytt direktiv för sina sanktioner. Sverige ska därför införliva det i sin egen nationella lagstiftning. I och med det konstaterade regeringen att det kunde finnas skäl att se över hela den svenska lagstiftningen på området. Den tidigare lagen är från 1996, och mycket har hänt inom internationell politik sedan dess.

Längre tillbaka var sanktioner vid internationella konflikter ofta riktade mot länder i sin helhet. Denna metod fick mycket kritik eftersom sanktionerna drabbade folket, som sällan var skyldiga till de brott deras odemokratiskt valda ledare var ansvariga för. Folk fick lida medan diktatorerna kunde leva ostört.

Numera använder sig EU och FN av så kallade smarta sanktioner, där man identifierar individer och organisationer. EU, som är Sveriges främsta plattform för denna typ av utrikesfrågor, är mycket aktivt när det gäller sanktionsverktyget och har därför antagit ett nytt sanktionsdirektiv för att säkerställa att alla medlemsstater agerar på ett likartat sätt. Meningen är också att brott mot sanktionerna ska kunna leda till åtal.

Regeringens förslag innebär att den gamla lagen ersätts med en ny, som är anpassad till EU:s direktiv men också tillämplig för de sanktioner som FN beslutar om. Vi kompletterar också svensk lag med nya paragrafer för vilket straff som ska utmätas för den som begår brott mot sanktionerna. Den som begår sanktionsbrott ska kunna dömas till tre år i fängelse och ända upp till sex år om brottet är grovt eller om det sker upprepade gånger. Tidigare åtalades inte heller någon för brott som kunde anses som ringa, men det försvinner nu.

Herr talman! I förslaget ingår även att ett antal myndigheter, exempelvis Transportstyrelsen och Exportkreditnämnden, ska ha anmälningssplikt om de upptäcker misstänkta sanktionsbrott.

Under beredningen av ärendet kritiserade Lagrådet detta förslag. Lagrådet menar att det inte är rimligt att myndigheter som inte har till uppgift att utreda brott ska behöva göra detta, då de inte har den kompetens som krävs.

Här menar jag att Lagrådet har hamnat snett och regeringen rätt. Lagrådets kommentar är mycket märklig eftersom det normala ju är att man polisanmäler brott. Det är vad människor i Sverige i allmänhet gör – man hör av sig till polisen om det finns misstanke om brott. Varför skulle Sveriges myndigheter med extra god insyn i utrikeshandel inte behöva höra av sig till polis eller åklagare om de misstänker brott? Det förefaller märkligt.

Herr talman! I motioner från Sverigedemokraterna och Centerpartiet behandlas frågan om Sverige behöver nationella sanktioner. Utskottet föreslår att dessa motioner avslås.

Det finns förvisso sedan tidigare ett beslut där riksdagen tillkännagivit att den vill att regeringen utreder denna möjlighet, och jag personligen är inte emot detta alls egentligen. Men lagförslaget som vi diskuterar i dag handlar om internationella sanktioner, inte nationella. Förslagen från Sverigedemokraterna och Centerpartiet är värda en prövning men inte i detta ärende.

I övrigt konstaterar jag att det råder enighet om lagförslaget här i kam-maren, vilket är mycket uppskattat.

Anf. 2 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Sanktioner är bra, men de måste också följas. Att det finns en stark lagstiftning är bra, men det måste också finnas möjligheter att effektivt upprätthålla sanktionerna.

Det är bara att konstatera att Sverige inte precis har utmärkt sig när det gäller att upprätthålla sanktionerna mot Ryssland när det gäller kriget i Ukraina. Här skulle jag vilja ställa några frågor till Stefan Olsson.

Sverige är ett av få länder i EU där inga åtal alls har väckts mot något företag för sanktionsbrott – trots att det har funnits alarmerande uppgifter. Dagens Nyheter gjorde en granskning förra året som visade att ett antal svenska företag kunde misstänkas för just sanktionsbrott. DN hade kommit över uppgifter från Ryssland, ryska tulluppgifter, där det framgick att

företag som Ericsson, Sandvik, SKF, Atlas Copco och Volvo fanns med. Tidigare har det avslöjats att det fanns kopplingar också till Tetra Pak och Securitas. Ändå har alltså inga åtal väckts. Här sticker Sverige verkligen ut. Vi är ett av få länder där inga åtal har väckts för sanktionsbrott.

Det här är extremt viktigt, för det räcker inte att bara säga att man påför sanktioner. Man måste också upprätthålla dem och vara beredd att lagföra de företag och individer som bryter mot dem.

Mina frågor till Stefan Olsson är helt enkelt hur han ser på att Sverige har misslyckats med detta eftersom det inte finns några åtal och vad han och Moderaterna – det är ju Moderaterna som sitter på Justitiedepartementet – tänker göra för att prioritera och intensifiera kampen för att upprätthålla de här sanktionerna.

Anf. 3 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Här instämmer jag till fullo, eller i alla fall nästan till fullo, med ledamoten Johansson av det enkla skälet att jag håller med om att det är mycket märkligt att Sverige inte har följt upp de här sanktionsbrotten.

Jag bad riksdagens utredningstjänst att ta reda på vad vi vet om företag från Sverige som fortfarande är verksamma i Ryssland. Men det finns egentligen inga bra sammanställningar, så det är väldigt svårt att få fram ett faktaunderlag om vilka affärer som begås.

En av orsakerna till det är att svenska företag inte alltid är svenska. De kan ha utländska ägare, och det är väldigt svårt att följa upp det. Det är tyvärr ingen som har full kontroll över detta.

Mitt svar till ledamoten är att jag håller med i stor utsträckning. Vi behöver bli bättre.

Anf. 4 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Man kan inte säga till EU och andra att Sverige är ett land som inte har full kontroll. Vi har i så fall ett ansvar att skaffa oss den kontrollen.

Jag kan konstatera när jag tittar på hur andra länder hanterar detta att de går fram med mycket hårdare tag. I Tyskland dömdes nyligen två Siemenschefer för sanktionsbrott för att Siemens under deras tid som chefer hade exporterat varor till Ryssland. I Holland åtalades nyligen en företagsledare för att ha exporterat varor med dual use-teknik. I Finland pågår över 600 förundersökningar, och det kom en dom mot en företagsledare alldeles nyligen. Det är bara några exempel; det finns många fler.

Herr talman! Det är någonting som är snett när svenska brottsbekämpande myndigheter inte på samma sätt klarar av att hitta de här felen och brotten. Detta ansvar faller i slutändan på regeringen. Det är regeringen som styr myndigheterna, och det finns mycket regeringen skulle ha kunnat göra. Man skulle ha kunnat ge särskilda uppdrag till de brottsbekämpande myndigheterna. Man skulle ha kunnat stärka sina skrivningar i regleringsbrev. Om det är en resursfråga skulle man ha kunnat tillföra resurser för just de ändamålen.

Jag tycker att det här är extremt viktigt. Det är inte bara Sveriges rykte som står på spel utan i förlängningen faktiskt också Ukrainas möjligheter att vinna kriget. Om vi inte upprätthåller sanktionerna – om Sverige utmärker sig som ett land som inte klarar det – får Sverige till slut skämmas

i internationella sammanhang. Jag vill därför uppmana Stefan Olsson – eftersom hans parti sitter på Justitiedepartementet – att ta tag i denna fråga och se till att vi får se lite verksamhet från regeringen på den här punkten.

Anf. 5 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tar uppmaningen på allvar. Jag är glad att Socialdemokraterna följer den här frågan väldigt noggrant. Jag tror att vi i grund och botten är överens om vad som ska göras, och det har inte blivit gjort. Jag tar med mig detta.

Anf. 6 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Vi är överens om lagstiftningen, men vi har också avvikande åsikter gällande några punkter. Jag lyssnade till Stefan Olsson som nämnde att detta rör internationella sanktioner. Så är det, men de införs nationellt.

Som framgår av regeringens proposition är sanktionsdirektivet ett så kallat minimidirektiv. Det tillåter medlemsstaterna att ha mer långtgående nationella bestämmelser. Då är frågan naturligtvis: Varför inte ta vara på den möjligheten och visa att vi kan införa det riksdagen har tillkännagivit att man vill se hända, nämligen att vi får sanktioner som också träffar korruption och systematisk penningtvätt? Det är nu en möjlighet för den internationella brottsligheten att förena sig med ett antal stater om detta för att utnyttja hålen i våra system.

Jag tycker att det är märkligt att regeringen inte väljer att ta vara på minimidirektivets möjligheter för att införa starkare nationella bestämmelser. Jag undrar, Stefan Olsson, varför man inte har tagit den möjligheten. Varför väljer Moderaterna tillsammans med övriga regeringen i utskottet att inte påtala detta, som vi tidigare har varit eniga om?

Anf. 7 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Ledamoten Lundgren påpekar ju något jag i mitt anförande sa att vi även på den punkten egentligen är överens. Riksdagen har med Moderaternas stöd uttalat sin mening att regeringen ska utarbeta ett förslag på nationella sanktioner. Det kommer dock inte i detta ärende, eftersom det här gäller internationella sanktioner från FN och EU. Det är så propositionen är utformad. Det finns inget annat att ta ställning till för kammaren vid detta tillfälle.

Det finns absolut skäl att återkomma till detta, men kanske inte i dag. Det är det jag menar. Det här ärendet, vid just det här tillfället, kanske inte är rätt. Det finns dock all anledning för oss att påminna regeringen om att det finns ett tillkännagivande som vi ska arbeta med. Jag har gjort detta informellt. Jag tror att regeringen arbetar med de tillkännagivanden som riksdagen har fattat beslut om. Jag har nämligen förtroende för regeringen, även om jag kan hålla med ledamoten om att det ibland går för långsamt.

Anf. 8 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Ja, här går det ju långsamt. I den här frågan uttalade vi gemensamt för fyra fem år sedan att vi ville se en sådan här nationell möjlighet. Nu har vi fått ett EU-direktiv som är ett minimidirektiv. Det ger

utrymme för att göra mer på nationell nivå. Då väljer regeringen att inte ta fasta på den möjligheten utan följer minimidirektivet.

Jag håller i grunden med om att vi ska hålla miniminivåer gällande många direktiv som kommer från EU, men inte på det här området. Här finns det ett uttalande från riksdagen om att göra mer, men regeringen väljer att avstå. Det tycker jag är beklagligt.

Jag vill också uppmärksamma en annan sak som gäller detta och ställa en fråga till Stefan Olsson, herr talman. Vi har ju sett att sanktionsinstrumentet i EU-sammanhang kidnappas av Ungern och Slovakien. Vi når inte fram med sanktioner vi vill se. Vi har där pekat på att ett nationellt sanktionsinstrument måste kunna byggas upp som en motvikt, där vi tillsammans med likasinnade – EU-26, EU-25 – kan komma överens om att införa sanktioner men blockera EU-nivån. Då skulle vi nationellt kunna göra detta för att avvärja det sanktionsveto som i dag utnyttjas så brutalt från bland annat Ungerns sida när det gäller Rysslands krig mot Ukraina. Varför vill inte Moderaterna ta vara på den möjligheten?

Anf. 9 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Moderaterna vill ta vara på den möjligheten, men inte i det här ärendet. Det här ärendet handlar om EU:s och FN:s sanktioner. Det följer inte exakt EU:s minimidirektiv, utan det är lite mer faktiskt.

Det här kommer inte i detta ärende, och då är man besviken över att det här inte var det bästa tillfället. Tydligen tyckte regeringen inte att det var det.

Jag kan acceptera att vänta lite, men i övrigt delar jag ledamotens uppfattning om att det kan finnas anledning att ha nationella sanktioner också – av de skäl Kerstin Lundgren nämnde.

Anf. 10 MORGAN JOHANSSON (S):

Herr talman! Man kommer inte ifrån att bakgrunden till detta ärende är sanktionerna mot Ryssland med anledning av kriget i Ukraina – även om ärendet berör sanktionerna i stort. Det är ändå detta frågeställningen kretsar mest kring just nu. Det finns därför anledning att börja i den ändan.

Det har i dag gått 1 167 dagar sedan Ryssland anföll Ukraina. Det var ett fegt angrepp med imperialistiska motiv. Rysslands mål var att genom en fullskalig invasion inta hela landet, jaga bort eller döda den demokratiskt utsedda politiska ledningen, upplösa Ukraina som stat och införliva landet i Putins ryska diktatur. Putins plan var att detta skulle genomföras på några månader. Det var nära att det lyckades. Som närmast var ryska styrkor mindre än en mil från Kievs stadskärna.

Men det blev inte så. Tack vare ett heroiskt motstånd från Ukrainas folk lyckades man slå tillbaka det ryska angreppet mot Kiev. Man fick också stöd utifrån. Bara fyra dagar efter den ryska invasionen beslutade den dåvarande svenska socialdemokratiska regeringen om ett första stödpaket till Ukraina. Det handlade då om 5 000 pansarskott för att bekämpa ryska stridsvagnar, och det handlade om hjälmar, skyddsvästar, skyddsnät och fältransoner.

Det var första gången sedan 1939 som Sverige skickade vapen till ett annat land i krig, men det har sedan följts av ett stort antal ytterligare stödpaket i bred politisk enighet. Sverige har skickat luftvärnssystem, artilleri-

system, robotsystem, Stridsfordon 90, Leopardstridsvagnar, Stridsbåt 90 och mycket mer till Ukraina.

Vi ska vara stolta över detta. När utrikesutskottet besökte Ukraina våren 2023 uttryckte alla ukrainska företrädare en djup tacksamhet för det stöd landet fick när det såg som mörkast ut.

De mänskliga följderna av kriget har hittills varit fruktansvärda. Ukraina kan ha förlorat 600 000 man, om man räknar döda, skadade och tillfångatagna. Ryssland uppges ha ännu större förluster: 800 000 man.

Stödet måste fortsätta. Det är viktigt för att Ukraina ska kunna vinna kriget. Men det handlar inte bara om att ge stöd till Ukraina, utan vi måste också göra allt vi kan för att se till att isolera Ryssland ekonomiskt så att de inte kan fortsätta krigföringen. Det kan bland annat ske genom effektiva sanktioner, och det är det som det här ärendet handlar om.

Sedan krigsutbrottet har EU antagit 16 sanktionspaket mot Ryssland. Det har bland annat handlat om import- och exportförbud för ett antal varor, förbud mot att lagra rysk olja i europeiska hamnar, sanktioner mot individer i den ryska statsledningen, sanktioner mot ryska fartyg, sanktioner mot medieföretag och mycket mer. Det har varit bra och nödvändiga åtgärder.

Som jag sa i min replik tidigare räcker det dock inte att bara införa sanktioner; man måste också se till att kunna upprätthålla dem. Tyvärr har Sverige inte utmärkt sig som ett land som är särskilt effektivt när det gäller att upprätthålla sanktionerna – trots att det alltså har funnits många tecken på att också svenska företag kringgår sanktionerna.

Förra året avslöjade Dagens Nyheter att EU-kommissionen slagit larm till den svenska regeringen om att det funnits tecken på att en rad svenska företag exporterade varor till Ryssland i strid med sanktionsbestämmelserna. Bolag som då nämndes var bland annat Ericsson, Sandvik, SKF, Atlas Copco och Volvo. Dessutom hade det tidigare, under 2023, avslöjats att Tetra Pak tagit fram en plan för hur företaget skulle kunna skicka varor till Ryssland och hur det kunde döljas. Det kom också fram uppgifter om att ett annat företag, Securitas, hade skickat teknologi till Ryssland som kunde användas i tillverkningen av attackdrönare.

Vi socialdemokrater reagerade redan då, och vi krävde omedelbara åtgärder av regeringen. Den sanktionslagstiftning som nu ligger på riksdagens bord skulle kunna ses som ett svar på det. Men som Stefan Olsson noterade handlar detta egentligen om lagskärpningar som ändå måste göras för att Sverige ska leva upp till EU:s sanktionsdirektiv från i somras. Det är alltså inte ett initiativ från den svenska regeringen utan något som vi måste göra för att leva upp till EU:s krav.

Faktum kvarstår: Sverige är ett av få EU-länder där det ännu inte har väckts ett enda åtal mot något enda företag för sanktionsbrott, trots att det alltså har funnits gott om information om att sådana har begåtts. Vi menar att regeringen har agerat passivt och inte reagerat tillräckligt kraftfullt. Det var först efter att vi socialdemokrater kritiserade regeringen som vi började se någon aktivitet.

Nu har man i alla fall samlat de olika myndigheterna vid olika tillfällen, och man har utsett en särskild samordnare som åtminstone någon gång har pratat med de utpekade företagen. Men det har alltså fortfarande inte väckts några åtal. Det tyder på att de brottsbekämpande myndigheterna antingen inte har fått tillräckliga resurser för att utreda brotten eller att re-

geringen inte har varit tillräckligt tydlig med hur viktigt det är att detta stoppas.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, som vi väckte vår motion, som vi nu följer upp med en reservation. Vi kräver att regeringen kraftigt intensifierar kampen mot sanktionsbrotten och att ärenden där man misstänker att svenska företag fortsätter att tjäna pengar på handel med Ryssland prioriteras. Om vi någon gång ska få slut på det här kriget måste Ryssland isoleras ekonomiskt i så stor utsträckning som möjligt, och då har alla länder ett ansvar – Sverige också.

Med det yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 11 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Jag måste fråga Socialdemokraterna och Morgan Johansson om man har tänkt om när det gäller införandet av nationella sanktioner. Det är nämligen någonting som man tidigare sa nej till.

Man står bakom regeringens hållning också i den här delen och anser att EU-rättsliga och säkerhetspolitiska skäl talar för att den sedan länge etablerade principiella linjen – att Sverige endast genomför sanktioner som har beslutats av FN:s säkerhetsråd eller EU – även fortsättningsvis bör följas. Den hållningen, herr talman, innebär att man ger Ryssland vetorätt i FN:s säkerhetsråd, och då vet vi vad som händer med de sanktioner som vi har försökt få till gentemot Ryssland med anledning av landets krigföring i Ukraina.

Det handlar om att i EU inte kunna genomföra de sanktioner mot Ryssland som vi önskar därför att Ungern blockerar besluten. Men man skulle kunna ta bort det vetovapnet genom att, som andra länder har gjort, införa nationella sanktioner. Det innebär inte att vi ska sitta själva på vår regeringskammare och tänka, utan som Centerpartiet skriver i sitt förslag handlar det om att jobba tillsammans med andra likasinnade. Det skulle kunna vara EU-26, eller kanske EU-25, som konstaterar: Här har vi ett förslag, men vi får ett veto från några länder – okej, vi genomför det nationellt.

Det här direktivet ger utrymme för att göra även den typen av insatser, och jag tycker inte att det strider mot vår historiska hållning att vi ska leva upp till det som är grunden i FN-systemet och till det vi ser när det gäller mänskliga rättigheter. Varför har alltså Socialdemokraterna den här positionen – om man fortfarande har den?

Anf. 12 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Nu handlar ju det här ärendet i första hand om FN-sanktioner och EU-sanktioner. Men som svar på Kerstin Lundgrens fråga vill jag ändå säga att jag inte utesluter att söka en väg för att hitta möjligheter att införa nationella sanktioner. Det måste då vara förenligt med EU-rätten, och det finns det väl en stor otydlighet om huruvida det är. Men jag kan definitivt se den problematik som Kerstin Lundgren lyfter upp, det vill säga att vissa EU-länder blockerar nödvändiga beslut.

Sedan ska man vara väl medveten om att ett nationellt sanktionsinstrument skulle kunna användas inte bara när vi pratar om Ryssland utan också i andra frågor. Ta bara Mellanöstern, där det nu pågår krigföring med fruktansvärda konsekvenser. När det gäller detta står vi fortfarande i ett läge där EU inte har kunnat samla sig kring ordentliga sanktioner mot dem som

begår de här brotten eller mot bosättarna. Jag förstår att Kerstin Lundgrens förslag skulle kunna öppna upp även för en sådan frågeställning.

Jag är beredd att utreda detta närmare, men det måste också utredas hur förenligt det är med EU-rätten. Det är dock ingenting som jag utesluter.

Anf. 13 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Utifrån det jag hör nu finns det i alla fall en öppning, och det hoppas jag att även regeringsföreträdarna lyssnar in.

I det här fallet handlar det inte om att sitta i den svenska kontexten och fatta ensidiga beslut. Det handlar inte om att vi får nationella sanktioner som bara är svenska. Det är nämligen inte en hållbar lösning utan bara symbolpolitik, och symbolpolitik leder inte framåt. Det är alltså inte den typen av sanktionsinstrument som man behöver, utan man behöver kunna göra det tillsammans med andra för att bygga upp ett tryck som gör skillnad.

Det är klart att det skulle kunna göra skillnad för Ukraina om EU-25 eller EU-26 skulle införa de sanktioner som vi vill införa men som nu blockeras. Trycket på Ryssland skulle kunna öka, och den möjligheten hade vi haft om vi hade fattat det här beslutet i dag. Det hade varit en fördel.

Vi vet att det finns andra länder som har nationella instrument, men tyvärr har man inte från regeringens sida och inte heller från Socialdemokraternas sida varit beredd att trycka på den knappen nu. Jag hoppas att det kommer i närtid, för det är ohållbart att vi ger detta instrument enbart till den nivå där vetorätten finns trots att vi vet att det här behövs för att ta oss framåt – inte bara när det gäller penningtvätt och korruption utan också när det gäller Rysslands krig mot Ukraina.

Anf. 14 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Jag utesluter som sagt inte den möjligheten, men jag vill också peka på ett annat sätt att komma åt precis det problem som Kerstin Lundgren lyfter, nämligen att gå över till kvalificerad majoritet i utrikesbesluten. Det har vi varit förespråkare för. Vi inser att det naturligtvis också har sina risker, men om Kerstin Lundgren är ute efter att kunna samla en ganska stor grupp av EU-länder trots att det finns en liten grupp som motsätter sig nödvändiga beslut skulle det kunna vara en framkomlig väg.

Vi ser problematiken. Med en ökad polarisering i EU finns det dessutom risk för att ett antal länder går in bara för att blockera sådant som måste göras; det ser vi ju redan nu. Man bör vara medveten om att detta kan användas inte bara i det ryska exemplet utan kanske också i andra fall där man behöver gå fram med olika sanktioner för att få någonting gjort.

Just nu är jag djupt frustrerad över att EU inte kommer någonvart till exempel när det gäller Mellanösternfrågan och inte kan klara av att gå fram med några kraftfulla åtgärder där. Om vi kan hitta vägar framåt för att få ett effektivare EU också i den delen är jag självklart beredd att diskutera det.

Anf. 15 MAGNUS BERNTSSON (KD):

Herr talman! Det vi debatterar i dag kan vid en första anblick tyckas tekniskt. Det handlar om ett lagförslag om internationella sanktioner med

rubriker om straffskalor och myndighetsansvar. I grunden handlar det dock om något mycket större, nämligen om vår roll som land i ett alltmer oroligt världsläge, om hur vi kan sätta handling bakom värderingar och om hur vi kan försvara fred, frihet och internationell rätt när dessa saker hotas.

Kristdemokraterna välkomnar regeringens lagförslag och ställer sig bakom utskottets betänkande i dess helhet. Med den nya lagen får Sverige ett tydligare och mer verkningsfullt regelverk när det gäller internationella sanktioner. Detta är ett verktyg som har blivit allt viktigare, inte minst sedan Ryssland inledde sitt brutala anfallskrig mot Ukraina.

Herr talman! I februari 2022 inledde Ryssland sitt fullskaliga invasionskrig. Sedan dess har tusentals civila dödats, hela städer raderats och miljoner människor drivits på flykt. Ukraina har dock stått emot med ett mod och en uthållighet som har väckt beundran världen över. När vi i Sverige och EU svarar med sanktioner är det inte bara en diplomatisk signal utan också ett konkret sätt att försvaga den ryska krigsmaskinen samt de individer och företag som är en förutsättning för den.

För att sanktioner ska fungera krävs dock att de efterlevs. Vi måste vara ärliga med att Sveriges regelverk har haft brister. Den nya lagen syftar till att åtgärda vissa av dessa. Den innebär att straffen för överträdelser av internationella sanktioner skärps. Även ringa överträdelser kriminaliseras. Tydliga brottsbeteckningar, som sanktionsförseelse, sanktionsbrott, grovt sanktionsbrott och upprepat sanktionsbrott, införs. Försök och medhjälp kriminaliseras, och vissa myndigheter får en uttrycklig skyldighet att anmäla misstänkta överträdelser. Det handlar alltså om substantiella förändringar som stärker både rättsstaten och utrikespolitiken.

Herr talman! Sanktioner är ett av få tillgängliga icke-militära medel när diplomatin inte räcker till. Det är inte ett alternativ till våld utan ett alternativ till tystnad och passivitet. När vi riktar sanktioner mot exempelvis ryska oligarker eller iranska regimföreträdare gör vi det för att visa att brott mot internationell rätt får konsekvenser. Men det räcker inte med att besluta om sanktioner – vi måste också kunna säkerställa att de efterlevs och att det blir rättsliga följder när de bryts. Det är vad denna lag möjliggör.

Sanktioner ska inte kunna kringgå på grund av teknikaliteter eller brist på nationella regler. Den nya lagen stärker vår handlingskraft och trovärdighet både gentemot omvärlden och gentemot svenska medborgare. Samtidigt är det centralt att påpeka att lagen bygger på rättssäkerhet. Den ställer krav på tydlighet, proportionalitet och prövbarhet. Beslut ska kunna granskas och rättigheter skyddas. Vi anser att lagförslaget har en god balans mellan effektivitet och rättssäkerhet.

Herr talman! Det är värt att lyfta fram att Sverige inte står ensamt. Lagen är en del av vår anpassning till EU:s sanktionsdirektiv, men den är också ett uttryck för vår vilja att vara en trovärdig partner i ett internationellt samarbete. Detta är viktigt i en tid då världsordningen utmanas och då demokratier måste visa att de kan samarbeta och agera snabbt och konsekvent.

För Kristdemokraterna är det självklart att Sverige ska vara en frihetens röst i världen. Det innebär att vi ska kunna agera när andra trampas ned – med bistånd, med diplomati, med tydliga politiska ställningstaganden och, när så krävs, med sanktioner. Lagar som denna ger oss de verktyg som krävs för att stå upp för det som är rätt.

Herr talman! Vi gör det här för Ukrainas folk, som varje dag bär kostnaden för att stå upp mot en aggressiv diktatur. Vi gör det här för den internationella rättens skull och för framtida generationer, som ska veta att övergrepp får konsekvenser. Vi gör det också för vår egen skull och för den värld vi vill leva i. Det är en värld där lag går före makt, där rätt står över styrka och där friheten inte är till salu.

Anf. 16 RASMUS GIERTZ (SD):

Herr talman! Med hänvisning till det pågående samarbetet mellan Sverigedemokraterna och regeringen har intentionen i Sverigedemokraternas politik i stora delar vunnit gehör i utskottets ställningstaganden. Men då vi från Sverigedemokraternas sida vill gå längre än regeringen och utskottet, bortsett från Centerpartiet, med införande av en nationell Magnitskijlagstiftning som omfattar korruption och systematisk penningtvätt har vi i detta avseende en reservation. Jag vill därför börja med att yrka bifall till reservation 3 från Sverigedemokraterna.

Herr talman! Vi debatterar i dag regeringens proposition om en ny lag för internationella sanktioner. Det är en proposition som rör både Sveriges internationella ansvar och Sveriges utrikespolitiska självständighet. Sverigedemokraterna välkomnar grundintentionen i förslaget. Vi ser det som nödvändigt att Sverige får ett nytt, tydligare och mer ändamålsenligt regelverk för att kunna tillämpa internationella sanktioner, särskilt de sanktioner som det beslutas om inom EU och FN. Den gamla lagen har spelat ut sin roll, och givet det alltmer ansträngda omvärldsläget krävs ett mer robust system.

Herr talman! Vi befinner oss i en tid då internationell rätt och mänskliga rättigheter utmanas och kränks av auktoritära regimer, kriminella nätverk och statligt sanktionerade övergrepp. Det är därför avgörande att Sverige har möjlighet att reagera både kraftfullt och rättssäkert. Sanktioner måste kunna användas både för att påverka och för att tydligt visa vad Sverige står för. Vi välkomnar därför införandet av nya brottsrubriceringar som sanktionsbrott och sanktionsförseelse samt att överträdelser av sanktionsregler nu får tydligare straffrättsliga konsekvenser. Det är ett steg mot större tydlighet och ett mer effektivt genomdrivande av sanktioner.

Vi anser dock att regeringens förslag inte går tillräckligt långt, herr talman. Det krävs mer. Sverigedemokraterna har i många år verkat för att Sverige ska införa så kallade Magnitskij-sanktioner. Det är sanktioner som riktar sig mot personer som begår allvarliga övergrepp mot de mänskliga rättigheterna. Det är glädjande att EU nu har påbörjat denna utveckling, men det är samtidigt djupt beklagligt att EU:s regelverk, till skillnad från exempelvis USA:s Magnitskijlag, inte omfattar korruption och systematisk penningtvätt.

Vi ser ett tydligt och väldokumenterat samband mellan korruption och brott mot mänskliga rättigheter. Korrupta eliter stärker sin makt genom att plundra statliga resurser, tysta oppositionella och underminera rättssystemet. Penningtvätt används ofta för att dölja spår, köpa lojaliteter och smuggla ut pengar ur fattiga och auktoritärt styrda länder. Det är inte bara ett ekonomiskt problem utan även ett djupt mänskligt problem.

Därför menar vi att Sverige bör gå före med att införa en nationell Magnitskijlagstiftning som även omfattar korruption och penningtvätt. Det skulle ge Sverige möjlighet att agera mer kraftfullt mot individer och

regimer som i dag undgår sanktioner trots att de i praktiken förstör människors liv genom strukturellt förtryck.

Herr talman! Vi vill också understryka att Sverige behöver ha ett eget nationellt handlingsutrymme i sanktionspolitiken. EU och FN är effektiva samarbeten för sanktioner, men de får inte bli ett hinder för att agera i tid. Det finns tillfällen när EU inte når enighet, kanske på grund av att medlemsstater har andra intressen eller direkta kopplingar till den part som borde beläggas med sanktioner. Sverige måste därför ha en självständig möjlighet att besluta om nationella sanktioner i dessa fall. Att blint vänta på EU är inte alltid förenligt med Sveriges värderingar och Sveriges roll som försvarare av de mänskliga rättigheterna.

Herr talman! Jag vill också lyfta upp en viktig rättssäkerhetsaspekt. När stater använder kraftfulla verktyg som sanktioner mot enskilda personer eller regimer måste det också finnas möjlighet till rättslig prövning och överklagande. Sanktioner får inte bli en fråga om politisk signalering utan rättslig grund. Det måste vara tydligt vilka kriterier som gäller, och det måste också gå att försvara besluten rättsligt i Sverige och i internationella sammanhang. Det är inte bara en rättsstatlig princip; det är också en fråga om trovärdighet.

Herr talman! Litauen har visat att det är fullt möjligt för ett EU-land att gå före och införa nationella sanktioner när unionen agerar för långsamt eller inte når enighet. Genom att lagstifta om egna sanktionsverktyg har Litauen kunnat reagera snabbt på allvarliga människorättsbrott och hot mot säkerheten i närområdet, särskilt från Ryssland och Belarus. Sverige, som länge förlitat sig på EU-beslut, riskerar att stå passivt när situationen kräver omedelbart agerande. Med en egen nationell sanktionslagstiftning, likt Litauens, skulle Sverige kunna stärka sin utrikespolitiska handlingsfrihet och tydligare ta ställning för mänskliga rättigheter och internationell rätt.

Herr talman! Avslutningsvis: Sverigedemokraterna ställer sig bakom regeringens proposition. Det är ett nödvändigt steg mot ett mer modernt och fungerande sanktionssystem. Vi menar dock att Sverige måste gå längre och införa en Magnitskijlagstiftning som inkluderar korruption och penningtvätt samt säkerställa nationell handlingsfrihet vid behov av självständiga sanktionsbeslut så att Sverige inte bara med ord utan med handling kan ta en ledande roll i kampen för frihet och demokrati.

Anf. 17 JOAR FORSSELL (L):

Herr talman! Precis som det har sagts tidigare är denna debatt viktig även om ämnet kanske inte ser så roligt ut på papperet.

Hela världen står ju på olika sätt i brand för att Kina, Ryssland, Iran och andra diktaturer vill radera den regelbaserade världsordningen och se till att demokratiska värderingar och spelregler inte längre ska gälla. Därför är det så viktigt att europeiska länder och andra länder som lutar sig på demokratiska principer, demokratiska system och den regelbaserade världsordningen står upp för dessa över hela världen, i internationella sammanhang och i internationella organisationer. Det handlar också om att delta militärt där det behövs och om att stå upp för att de sanktioner som införs när brott begås mot folkrätten eller andra delar av den regelbaserade världsordningen faktiskt följs. Därför är det viktigt att vi nu stärker systemet och gör det striktare i syfte att man inte ska kunna bryta mot eller

kringgå sanktioner eller på andra sätt underminera den regelbaserade världsordningen.

Det är detta betänkandet handlar om – även om rubriken ser lite torr och torftig ut.

Herr talman! Jag yrkar givetvis bifall till utskottets förslag. Det är av yttersta vikt att Sverige gör sitt för att folkrätten, den regelbaserade världsordningen och de demokratiska principerna ska upprätthållas. Det kan låta lite svartvitt, men det är vi mot dom, vi demokratier mot diktaturerna Kina, Ryssland, Iran och andra som försöker underminera den regelbaserade världsordningen med mera. Det är inte läge att närma sig något av dessa länder, utan det är läge att dra sig längre bort från dem. Det är läge att se till att fler nås av sanktioner, och det är läge att se till att sanktioner inte kan kringgås. Det är läge att rita upp röda linjer i sanden som inte får passeras när det gäller folkrätten och den regelbaserade världsordningen.

Anf. 18 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Som tidigare talare har varit inne på beslutar vi i dag om en ny lagstiftning om internationella sanktioner. Beslutet är en svensk implementering av den EU-lagstiftning som har införts på området. Riksdagens partier är eniga om införandet av lagstiftningen, som bland annat innebär en viktig skärpning av straffen för brott mot sanktioner.

När det gäller den mer principiella diskussionen om sanktioner bör man klara av att hålla flera tankar i huvudet samtidigt. Att införa sanktioner mot länder och personer har blivit ett allt vanligare utrikespolitiskt verktyg i dessa tider – mycket som ett svar på att andra utrikespolitiska verktyg, såsom diplomati, inte har fungerat som man vill. Men vi ska ändå förhålla oss kritiskt till användandet av sanktioner och vilka effekter de får.

Historiskt har sanktioner införts mot stater som den egna staten haft en politisk konflikt med. Sanktionerna har slagit vitt och brett och ofta lett till att landets befolkning drabbats hårt medan landets styrande klass klarat sig undan alltför långtgående konsekvenser. Sanktioner har genom historien skapat både svår nöd och svält för många människor runt om i världen.

Nu för tiden fokuserar därför EU och FN i stället mer på riktade sanktioner mot de faktiska personer eller entiteter, till exempel ett företag, som är ansvariga. Därigenom hoppas man på att rätt part ska drabbas av sanktionernas effekter. Riktade sanktioner har lett till att sanktionslistorna blivit allt längre för att fånga upp allt fler personer. I politiken pratar vi ofta om sanktionspaket, och vi ger dessa paket ordningsnummer.

Men även riktade sanktioner kan slå vitt och brett. Om ett lands banksektor beläggs med sanktioner för att sätta press på bankledningen kan det drabba alla i landet som använder sig av banktjänster oavsett vilken roll och vilket ansvar de har.

Sanktioner är alltså på inget sätt ett perfekt verktyg. Men i den värld vi nu lever i med ökade motsättningar i spåren av imperialisternas återkomst, där imperialister genom våld försöker ta andra staters territorium, blir sanktionsverktyget det bästa vi har bland få andra verktyg.

Vänsterpartiet har en tydlig och principiell hållning när det gäller internationella sanktioner. Vi stöder sanktioner som ett verktyg för att motverka folkrättsbrott, aggression och ockupation. I flera aktuella fall har vi krävt att Sverige och EU ska agera hårdare med sanktioner.

Vänsterpartiet har krävt att det ska införas handelssanktioner mot Israel för att sätta press på landet med anledning av Israels ockupation av Palestina och krig i Gaza. Att suspendera associeringsavtalet med Israel vore en enkel och bra åtgärd. Vi vill att EU förbjuder all vapenexport och vapenimport till och från Israel. Vi behöver helt enkelt klippa de militära banden till Israels högerextrema regering och Israels militär.

När det gäller sanktionerna mot Ryssland är det beklagligt att Sverige är sämst i klassen. Vi är det enda EU-land som inte har väckt åtal mot någon person eller organisation för kringgående av sanktionerna mot Ryssland – detta trots att vi känner till flera misstänkta fall. Det är angeläget att upprätthålla ett ekonomiskt tryck på Ryssland och strypa Putins krigskassa. Därför krävs det krafttag för att stoppa kringgåendet av EU:s sanktioner mot Ryssland. Regeringen behöver agera omgående och med kraft för att dessa brott ska upptäckas tidigare, förhindras oftare och straffas hårdare. Därför behöver man samla de ansvariga myndigheterna och näringslivet för att gemensamt öka insatserna för att upprätthålla sanktionerna. Varje sanktionsbrott är ett stöd till Rysslands illegala krig mot Ukraina.

Det blir också tydligt när vi ser skillnaderna mellan de två aktörerna Ryssland och Israel att vi nu är på väg att införa dubbla måttstockar i världen. Det är också någonting vi måste motverka inom sanktionsregimerna.

Införandet av dagens lagstiftning är en tydlig signal från oss i den lagstiftande församlingen riksdagen till våra rättsvårdande myndigheter att vi vill se skärpning och handling. Sverige ska inte låta dem som för egen vinning kringgår sanktionerna mot Ryssland komma undan. Därför har Vänsterpartiet ställt sig bakom reservation nummer 1 om sanktionsbrott.

Anf. 19 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! Det har framgått med all önskvärd tydlighet i debatten att det finns en bred enighet i denna kammare om att säga ja till regeringens lagstiftningsförslag när det gäller internationella sanktioner – att straffen för överträdelser ska skärpas, att försök och medhjälp till sanktionsbrott ska kriminaliseras och så vidare. Det är naturligtvis bra.

Jag hoppas dock att det också har framgått att det finns några avvikande meningar. Från Centerpartiets sida vill vi mer och tycker att det ligger i vårt intresse att vara tydliga med möjligheten till nationella sanktionsregelverk. Det är inte för att vårt perspektiv är ”Sverige först” eller ”Sverige ensamt” utan för att vi ser behoven av att trycka på för att få effektiva system i EU.

Vi vill också arbeta vidare utifrån en tradition som Sverige har. Som framgår av betänkandet har en ledande tanke i svensk utrikespolitik varit att understödja strävanden som enligt Sverige gagnar FN:s syften, oavsett om det kan ske inom eller utanför FN. Regeringen anför också i propositionen att rekommendationer från FN som ger uttryck för en allmänt omfattad politisk och moralisk förväntan är någonting som en medlemsstat som Sverige ska följa. I grunden ligger här alltså en tanke om att vi ska leva upp till det vi har sagt, att vi ska stå upp för det multilaterala regelverket och FN:s syften och att det ska finnas en allmänt omfattad politisk och moralisk förväntan på en handling.

När det nu finns ett lagförslag som ger minimiregler och möjligheter för medlemsstater att införa mer långtgående nationella bestämmelser tycker vi att det hade funnits all anledning att ta vara på dessa möjligheter.

Vi vill peka på två saker. För det första handlar det om det riksdagen tidigare varit tydlig med och tillkännagett till den dåvarande socialdemokratiska regeringen, nämligen att vi vill se Magnitskijsanktioner. När systematisk penningtvätt och korruption är för handen, något vi utifrån studier från bland annat Europaparlamentet vet hänger nära samman med MR-brott, behöver vi ha möjligheter att införa den typen av sanktioner. Vi har jobbat för att EU ska göra det. Men om EU blockeras, vilket nu händer på grund av att vissa länder inte vill se detta, måste vi ställa oss frågan: Är vi nöjda med det, eller kan vi hitta sätt att öka trycket?

Vi anser att vi ska hitta sätt att öka trycket. Vi vet också att det finns andra medlemsstater som står på vår sida. Låt oss alltså kroka arm med likasinnade för att göra detta möjligt! Det är något som det finns ett brett stöd för i Sverige, och det finns en moralisk förväntan. Då tycker jag att vi måste skapa det utrymmet.

För det andra ser vi nu, som jag tidigare påtalat i replikskiften, en ny verklighet som upprör oss alla från gång till annan. Det kan vara att säkerhetsrådet inte förmår fatta beslut därför att vetorätten utnyttjas av exempelvis Ryssland och dess likasinnade. Ska de kunna blockera och använda sin vetorätt gentemot det som vi uppfattar ligger i FN-stadgans syfte, det som omfattas brett i samhället och där det finns en moralisk förväntan? Ska vi låta dem blockera oss?

Vi anser inte att det är rimligt. Vi måste också här uppdatera vårt förhållningssätt utifrån en ny verklighet.

Detsamma gäller EU. Centerpartiet är för att få majoritetsbeslutsfattande i utrikesrådet och Europeiska rådet när det gäller exempelvis MR-frågor, men det har varit svårt att komma fram. Det vi har möjlighet att göra är att själva fatta beslut. Vi kan precis som andra länder införa nationell lagstiftning som ger oss möjlighet att tillsammans med andra likasinnade införa sanktioner som vi har arbetat fram, egentligen till sista kommatecknet, i EU men som blockeras av ett eller annat land för att detta land ska få en bättre deal antingen med Ryssland eller med någon annan.

Vi har sett det tydligt när det gäller kriget i Ukraina och våra ambitioner att skärpa sanktionerna mot Ryssland. De paketen har tagits som gisslan, antingen för att Ungern under Viktor Orbán vill ha nära relationer med Ryssland eller för att man vill ha en annan utgång i någon annan fråga i EU. Den typen av gisslantaktik bör vi ha möjlighet att frikoppla oss från. Det skulle vi kunna ha om vi, som Centerpartiet föreslår, signalerar att vi är beredda att införa nationella sanktioner.

Det skulle inte vara för att ensidigt införa dem som symbolpolitik. Vi vet att sanktionsinstrumentet i sig är trubbigt. Ska det vara effektivt måste det omfattas av många andra länder. Men om EU-25 eller EU-26 nationellt beslutade om sanktioner skulle det vara effektivt – kanske dessutom tillsammans med Storbritannien, Norge, Kanada och så vidare. Det skulle få effekt.

Så här långt har dock en majoritet i denna kammare tyckt att, som man skriver med anledning av våra förslag, ”folkrättsliga, EU-rättsliga och säkerhetspolitiska skäl talar för att den sedan länge etablerade principiella

linjen att Sverige endast genomför sanktioner som har beslutats av FN:s säkerhetsråd eller EU även fortsättningsvis bör följas”.

Denna hållning som majoriteten i utskottet ger uttryck för anser vi är svag. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 4 under punkt 3.

Anf. 20 JACOB RISBERG (MP):

Herr talman! Vi är här i dag för att diskutera en ny lag om internationella sanktioner. Det är mycket välkommet. Det kommer att bli lättare att komma åt dem som bryter mot sanktioner, något som under de senaste åren varit väldigt svårt när Sverige infört sanktioner mot framför allt Ryssland. Än så länge är det vad jag förstår ingen som har lagförts för brott mot sanktioner. Det är framför allt detta vi vill komma åt.

En lagstiftning finns redan, och det tragiska som har kommit fram i dag är att vi inte har lyckats lagföra någon över huvud taget. Jag vill därför passa på att yrka bifall till reservation 1, som handlar om just detta. Det finns företag i Sverige som uppenbarligen har brutit mot sanktionerna.

Dagens debatt ger oss tillfälle att prata lite bredare om sanktioner, och det är ett av mina favoritområden. Vad är egentligen syftet med sanktioner? Till syvende och sist handlar sanktioner om att få personer att ändra beteende eller stoppa olika typer av skeenden. Det kan vara brott mot mänskliga rättigheter, eller det kan vara krigsbrott och terrorbrott. Det är för den typen av fall som vi inför olika typer av sanktioner.

Hur är då sanktionerna tänkta att fungera? Om vi ser på sanktionerna mot Ryssland är det framför allt att se till att landet inte får in produkter som kan användas i krigsföring eller produkter som kan bidra till deras krigsmaterielindustri. Det handlar också om att strypa ekonomin så att de inte får pengar till att föra krig eller fortsätta förtrycka en befolkning. Vidare är det fråga om att försvåra för enskilda personer. Det kan handla om att strypa deras ekonomiska tillgångar eller försvåra genom att införa reseförbud och andra typer av sanktioner. Allt handlar till syvende och sist om att förändra beteenden.

Herr talman! Är sanktionerna effektiva? Det går att säga ja och nej. Det klassiska exemplet är Sydafrika. Men förändringen av Sydafrika, övergången till ett demokratiskt samhälle, tog lång tid, och det var ekonomiskt kostsamt för hela det sydafrikanska samhället. Många vanliga sydafrikaner drabbades hårt av de massiva sanktioner som fanns gentemot Sydafrika på 70- och 80-talen.

Sanktioner är ett trubbigt instrument. Det hörde vi Kerstin Lundgren prata om alldeles nyss. Det är svårt att pricka rätt med sanktionerna. Därför har man under 90- och 00-talen försökt att utveckla smarta sanktioner. Sanktionerna ska vara lite mer riktade mot framför allt enskilda personer snarare än mot hela länder. Där kan vi se vissa risker.

För att sanktioner ska fungera måste fyra parametrar vara uppfyllda. En av dem är att sanktionerna ska vara universella. Alla ska stå bakom sanktionerna. Det är här vi ser problemet i dag med Ryssland. Handeln fortsätter med framför allt Kina. Vi ser också energiexport till EU som ofta går via Turkiet och Indien, eftersom de länderna inte ställer sig bakom sanktionerna. Första kravet är att få bredare sanktioner som alla länder ställer sig bakom, eller så många som möjligt.

Sedan kommer vi till frågan om själva beteendeförändringen. Straff brukar inte fungera speciellt bra för att få personer att ändra beteende. Det

är oftast morötter som behövs. Det här är sanktionernas stora baksida. Det är ofta svårt att hitta vilken typ av morötter som kan införas för att få personer att ändra sig. Det är svårt att i dag se hur vi kan hitta morötter för att få en sådan som Putin att ändra sig. Men det här är frågor som vi måste diskutera.

President Roosevelt sa: Speak softly but carry a big stick. Tala mjukt, men ta med dig en knölpåk.

Det handlar om att först och främst erbjuda något positivt men att vara beredd att bestraffa om någon inte gör som man säger. Man ska belöna det goda beteendet och straffa det dåliga beteendet. Det här är den andra parametern av det som krävs. Vi måste hitta en annan sida av myntet vad gäller sanktioner.

Den tredje parametern är att straffet måste vara kännbart. Det måste betyda någonting för personerna. Om vi inför reseförbud mot personer som aldrig över huvud taget har satt sin fot i Europa faller de sanktionerna platt. De kommer inte att vara kännbara för dem som drabbas.

Slutligen måste sanktioner vara omedelbara. Det positiva beteendet måste förstärkas omedelbart, och det negativa beteendet måste bestraffas omedelbart. Man kan inte införa sanktioner flera år efter att ett beteende har skett eftersom det mentalt aldrig kan kopplas till det beteende man vill bestraffa eller förändra.

Herr talman! Det är med andra ord politiskt svårt att få sanktioner att bli pricksäkra. De är trubbiga. Hela sanktionsregimen och synen på sanktioner måste tas om från grunden. Men i väntan på att vi kan få till en sådan diskussion på internationell nivå inom EU måste jag välkomna åtminstone det här lagförslaget. Nu kommer det förhoppningsvis att bli något lättare att lagföra dem som bryter mot sanktionerna i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

§ 8 Extra ändringsbudget för 2025 – Tillfälligt höjd subventionsgrad för rotavdraget

Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU32

Extra ändringsbudget för 2025 – Tillfälligt höjd subventionsgrad för rotavdraget (prop. 2024/25:156)
föredrogs.

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 21 EDWARD RIEDL (M):

Herr talman! Jag ska försöka att lägga ut orden lite grann; i tider av populism och enkla svar kan man ibland behöva sätta saker i sitt sammanhang. Vi ska i dag hantera en del av det som regeringen och samarbetspartierna gör den här våren. Just den här extra ändringsbudgeten avser att förstärka rotavdraget, och jag kommer tillbaka till frågan.

Socialdemokraterna och den övriga oppositionen kommer i sedvanlig ordning att försöka säga att regeringen ingenting gör eller åtminstone för lite och för sent. Då är det ändå bra att prata om helheten, och det tänker jag göra, herr talman.

Låt mig börja med vad regeringen har gjort under mandatperioden. Vi lovade väljarna innan valet att vi skulle ta tag i de höga bränslepriserna. Jag kan konstatera att när jag tankade bilen i veckan var den tankningen för min dieselbil – 55 liter – 715 kronor billigare än när vi tog över regeringsmakten. Det var 13 kronor per liter. För den som har en bensinbil är det nästan 500 kronor billigare att tanka, nämligen 9 kronor per liter. Detta gör skillnad på riktigt, och vi har levererat på våra vallöften. Vi har sänkt skatten och tagit bort reduktionsplikten.

Elen är en annan fråga som pressar hushållen. När vi tog över regeringsmakten hade den förra regeringen och dess samarbetspartier lagt ned fullt fungerande kärnkraft och orsakat höga och volatila elpriser. Jag bor i Norrland, van vid att el inte kostar någonting. För ett vanligt hus var räkningen i december det året över 10 000 kronor. I södra Sverige var räkningen betydligt högre än så.

Den här regeringen har genomfört över 50 åtgärder för att trimma och pressa elsystemet. Det gjorde att min elräkning nu i december var 2 500 kronor, det vill säga en fjärdedel av priset när vi tog över regeringsmakten. I södra Sverige är det fortfarande högre elpriser, men det har varit ungefär samma sänkning.

Långsiktigt behöver vi mer kärnkraft, och därför tänker vi bygga tillbaka kärnkraft för att få ordning och reda även på det området. Även här har vi under mandatperioden levererat det vi lovade väljarna och säkerställt lägre priser för svenska hushåll.

Om vi pratar löner, herr talman, kan jag konstatera att med de skattesänkningar den här regeringen har gjort har ett vanligt hushåll med en sjuksköterska och en polis 23 000 kronor lägre skatt varje år, det vill säga ungefär 2 000 kronor i månaden. Det innebär en stor skillnad för ekonomiskt hårt pressade hushåll. Om vi räknar de jobbskatteavdrag som Moderaterna i olika konstellationer har varit med och genomfört pratar vi om nästan 100 000 kronor varje år i lägre skatt för en sådan familj. Det gör mycket stor skillnad att Moderaterna tillsammans med andra har sänkt skatten för vanliga människor. Socialdemokraterna har röstat emot alla de här skattesänkningarna.

Inflationen ärvde den här regeringen av den förra socialdemokratiska regeringen. Då var inflationen 10 procent. Den här regeringen har tillsammans med Riksbanken, svensk fackföreningsrörelse och arbetsmarknadens parter gjort mycket. Vi har nu pressat tillbaka inflationen. För en familj med ett bostadslån på 3 miljoner kronor innebär det i dag ungefär 5 000 kronor mindre i räntebetalningar.

Herr talman! Den här regeringen gör väldigt mycket för att säkerställa att svenska hushåll ska ha lägre kostnader. Oppositionen kommer att försöka säga att regeringen inte gör något för svenska hushåll. Jag säger att det är fel, fel, fel.

I början av den här inflationskrisen, som vi ärvde av den socialdemokratiska regeringen, säkerställde våra fyra samarbetspartier att vi inflationssäkrade de människor som har lägst marginaler och som lever på bidrag och ersättningar. Svenska löntagare fick stå tillbaka.

När vi nu, i år, sänker skatten för löntagarna säger oppositionen: Varför gör ni bara saker för de rika, det vill säga sjuksköterskor, poliser och andra människor som jobbar? Varför sänker ni bara skatten för de rika? Återigen: Det är fel, fel, fel.

Det vi gör är att se till att löntagare som fick stå tillbaka i början av inflationskrisen också får lite bättre marginaler nu när inflationen är bekämpad. Jag har inte mött många hushåll i svensk medelklass som tycker att de har gått skadefria under den här tiden.

Herr talman! Den här extra ändringsbudgeten är en del i en helhet för det här året och för den här mandatperioden. Vi har en omvärld som är minst sagt besvärlig. Det är krig i vårt närområde, och det internationella samarbetet och handeln är utsatt för stor stress.

Sverige är ett litet, handelsberoende land i Europas utkant. Vi har blivit rika på att handla med andra länder. När den fria handeln utmanas är det besvärligt för Sverige. Det påverkar oss i mycket stor utsträckning.

Med denna extra ändringsbudget och den vårandringsbudget som vi har lagt fram stimulerar vi ekonomin. Förstärkt rotavdrag, som vi debatterar i dag, är en reform som är mycket väl anpassad och som använts tidigare för att se till att få lite mer fart på ekonomin. Man stöttar upp ekonomin och byggbranschen, som är en bransch som snabbt saktar in när konjunkturen viker.

Vi behöver se till både att rädda jobb och att människor kan sätta igång renoveringar och byggprojekt som de kanske skjutit upp under den tidigare kostnadskrisen. Det är en bra politik som tillsammans med det andra vi gör stärker svenska hushåll och stöttar den svenska ekonomin.

Herr talman! I debatten behöver man ibland sätta sakerna i sina sammanhang, då man hör människor prata om enkla lösningar på komplexa problem. De kan, i stället för att säkerställa att vi får en konkurrenskraftig ekonomi, säga: Låt oss bara införa tullar, så kommer allt att ordna sig. När sådant provas, när populister får möjlighet att genomföra sådant, visar det sig gång på gång att världen var mer komplex och att det inte fungerar.

Därför har regeringen, samarbetspartierna Tidöpartierna, också lagt fram en historisk forsknings- och innovationsbudget. På lång sikt kan vi nämligen bara bli ett rikare land ifall vi blir bättre. Vi måste alltså bli bättre i den globala konkurrensen. Det är på det sättet svenska företag får sälja sina varor och tjänster till andra länder.

Enkla lösningar kommer säkert att levereras i den här debatten. Då vill jag att ni som lyssnar funderar på om det verkligen är det, att bara omfördela befintligt välstånd, som kommer att göra Sverige rikare. Sverige har en lång tradition av att bli rikare därför att vi har blivit bättre. Därför gör regeringen väldigt mycket för att stärka svensk konkurrenskraft. Det handlar om allt från forskning, innovation och utbildning till ett bättre skattesystem, som stöttar upp så att Sverige kan klara sig i den globala konkurrensen.

Med det sätts också den här extra ändringsbudgeten in i en helhet som är bra för Sverige, som ser till att vi räddar svenska jobb och som ser till att vi långsiktigt stärker svensk konkurrenskraft.

Anf. 22 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Herr talman! Regeringen har lyckats pressa upp Sveriges arbetslöshet till den näst högsta i hela EU. Nästan 10 procent av dem som vill och kan

jobba är arbetslösa. Matpriserna skenar, och regeringen vidtar inga andra åtgärder än att fika med matjättarna. Det hade kanske behövts lite fler åtgärder från regeringen för att lösa komplexa problem.

Situationen för ensamstående låginkomsttagare blir värre och värre för varje år. En undersökning visar att 29 procent av alla ensamstående föräldrar med låg inkomst i februari i år hade svårt att äta sig mätta. Det är en stor ökning från förra året, och det var en hög nivå redan då. Hälften av alla ensamstående föräldrar med låg inkomst har vid ett eller flera tillfällen inte haft råd att köpa näringsriktig mat till sig och sina barn.

Regeringens svar på detta är att ta bort det förhöjda bostadstillägget och i stället införa en skattesubvention i rotavdraget. Det innebär att fler barn kommer att lägga sig hungriga samtidigt som fler höginkomsttagare får skattesubventioner. Det är en tondöv krishantering av regeringen. Den här regeringen behöver påminnas om att en regering är till för hela landet, inte bara för sina egna väljare.

Herr talman! Till skillnad från föregående talare kommer jag att tala mer om själva rotavdraget än om allt annat.

I propositionen föreslås att subventionsgraden för rotavdraget ska höjas tillfälligt, från 30 procent till 50 procent. Regeringen motiverar förslaget med att Sverige befinner sig i en lågkonjunktur och att byggbranschen drabbas särskilt hårt. Jag delar faktiskt regeringens syn på konjunkturläget i allmänhet och situationen i byggbranschen i synnerhet. Den svaga ekonomiska utvecklingen syns tydligt på arbetsmarknaden.

Regeringen har sedan den tillträdde bedrivit en passiv och ineffektiv finanspolitik. Det är väl typiskt att regeringen när den äntligen anser att det är dags att vidta åtgärder mot arbetslösheten gör det i form av höjd subventionsgrad för rotavdraget.

Förslaget kritiserar av en lång rad remissinstanser som bland annat anser att förslaget har små effekter på sysselsättningen i förhållande till kostnaden. Det skulle vara effektivare med andra åtgärder, till exempel renovering av skolor och idrottshallar. Det krävs helt andra åtgärder än höga rotavdrag för att stimulera byggbranschen, till exempel investeringsstöd för att bygga billiga hyreslägenheter.

Regeringens egen myndighet för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys, skriver i sitt remissvar att det är ett förhållandevis dyrt förslag med oklara effekter. Myndigheten menar att det sannolikt skulle vara effektivare att stimulera byggsektorn genom renovering av offentligt ägda lokaler. Det skulle i princip kunna vara samma typ av renoveringar som ger en individ rätt till rotavdrag och använda samma typ av arbetskraft. Skillnaden är att det har ett samhällsekonomiskt motiv.

Regeringens politik är att fler ska vilja bygga en ny altan med hjälp av skatteavdrag medan den som bor i hyresrätt oftast inte ens får nödvändigt underhåll utfört. Regeringens politik är också att fler höginkomsttagare ska kunna byta ut sina fungerande kök medan låginkomsttagarna inte ens har råd att köpa mat att laga i sina orenoverade kök.

Herr talman! Förra året granskade Riksrevisionen hur väl rotavdraget lever upp till de målsättningar som finns för avdraget. Viktiga slutsatser i Riksrevisionens rapport är att självfinansieringsgraden för avdraget är mycket låg och att det vore kostnadseffektivt att sänka taket för rotavdraget.

Riksrevisionens rapport visar även att det är betydligt vanligare att hushåll med höga inkomster nyttjar rotavdraget än att hushåll med lägre inkomster gör det. Mer än hälften av det totala avdragsbeloppet används av de 20 procent av hushållen som har de högsta inkomsterna. En höjning av subventionsgraden gynnar därmed dem som redan använder sig av rotavdraget i stor utsträckning. Därmed kommer en höjning att gynna hushåll med höga inkomster.

Regeringens egen konsekvensanalys visar att förslaget framför allt kommer att gynna de 10 procent av hushållen som har de högsta inkomsterna. Det är framför allt hushåll i storstadsregionerna Stockholm och Göteborg som gynnas. Regeringens förslag är dyrt och ineffektivt och innebär ett slöseri med begränsade resurser.

Riksrevisionen konstaterar också i sin rapport att rotavdraget i sin nuvarande utformning inte skapar tillräckligt stora skatteintäkter genom minskat svartarbete och ökat arbetsutbud för att motivera statens kostnader för rotavdraget. Riksrevisionen konstaterar att samtidigt som hushållen har minskat sin efterfrågan på svarta tjänster har användningen av svarta löner ökat inom byggindustrin. Utvecklingen är särskilt tydlig bland små byggföretag, som också utför merparten av rottjänsterna.

Sedan Riksrevisionens rapport kom har regeringen lagt fram två olika förslag som förstärker rotavdraget, dels den tillfälliga höjningen av taket förra året, dels den tillfälliga höjning av subventionsgraden som vi debatterar nu. Regeringen har dock lagt noll förslag med anledning av Riksrevisionens granskning och kritik.

Herr talman! Förslaget om höjd subventionsgrad motiveras med att man vill främja sysselsättningen i byggbranschen. Jag håller med om att byggindustrin behöver stödjas ytterligare nu när byggandet bromsat in så kraftigt. Men det kan inte ske genom ett utökat rotavdrag, som i praktiken utgör bidrag till höginkomsttagarna. Det är inte privatpersoners renoveringar som kommer att hålla byggbranschen uppe, utan det är att vi får fart på byggandet igen och att regioner och kommuner kan genomföra de nödvändiga investeringar som de i dag skjuter på framtiden på grund av den svältbudget som regeringen satt dem på.

Vänsterpartiet har föreslagit ett kraftigt statligt stöd för att hålla byggandet och sysselsättningen igång, ett stöd som kan användas både för subventionerade anställningar och för att kommuner och regioner ska kunna tidigarelägga sina investeringar. Det är så vi räddar byggbranschen, inte genom ett utökat rotavdrag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen och avslag på betänkandet.

Anf. 23 EDWARD RIEDL (M) replik:

Herr talman! Det var ingen dräpande replik jag hade tänkt mig, utan jag glömde helt enkelt att yrka bifall till förslaget i betänkandet, vilket jag härmed gör.

Anf. 24 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V) replik:

Herr talman! Jag är lite besviken. Jag hade hoppats att Edward Riedl skulle yrka avslag.

Herr talman! Ledamöter i Sveriges riksdag och eventuella åhörare! Jag vill inledningsvis redogöra för det särskilda yttrande som vi har lämnat i det här ärendet. Jag vill börja med att för protokollets skull göra det väldigt tydligt att vi är kritiska till att regeringen valt att bryta ut förslaget om en höjd subventionsgrad för rot från vårbudgeten och lägga det i en extra ändringsbudget. Det här är någonting som vi diskuterade ganska frekvent under förra mandatperioden, då bland annat utskottets nuvarande ordförande var oerhört kritisk i samband med ett antal extra ändringsbudgetar som den dåvarande regeringen lämnade. Jag vill gärna att utskottets ordförande noterar att man nu agerar på det sätt som han själv var kritisk mot.

Detta är nämligen ett förfarande som ska användas i samband med stora och exceptionella företeelser, som till exempel pandemin eller den ryska invasionen av Ukraina. Det bör inte användas för att tidigarelägga ikraftträdandet av budgetreformer som man glömt bort eller hastigt kommit på att man nog måste göra för att den egna politiken ser väldigt illa ut. Vi tolkar helt enkelt regeringens sätt att hantera den här frågan som ännu en bekräftelse på regeringens bristande förmåga att hantera byggkrisen och den vikande tillväxten.

Med det sagt, herr talman, visar regeringens vårbudget, som nyligen presenterades, med all önskvärd tydlighet att regeringen helt saknar krisinsikt. I det osäkra och spända världsläget, när många är oroliga för ekonomin, för jobbet, för de höga matpriserna och för om man ska ha råd att hämta ut sin medicin, vill regeringen att svenska folket ska ha is i magen – vänta och se vad som händer, som statsministern säger. Man har helt enkelt satt sig på händerna.

En regering kan dock göra vägval som förbättrar och stärker Sveriges läge i en orolig tid. Men när SD-regeringen tillträdde var ett av de första besluten att avskaffa investeringsstödet till bostäder – ett investeringsstöd som gjorde att det byggdes 50 000 hyresrätter och 10 500 studentlägenheter mellan 2017 och 2024. Efter att det stödet togs bort har SD-regeringen i praktiken suttit på läktaren och tittat på när byggsektorn helt kollapsat. Antalet påbörjade bostäder halverades mellan 2022 och 2023. Nu pekar prognoserna dessvärre på att utvecklingen fortsätter med ett mycket lågt byggande. Under förra året gick varje dag i snitt fem byggföretag omkull. Den negativa utvecklingen fortsätter i år. Under januari till mars i år har nästan 600 företag i byggsektorn gått i konkurs. Det samlade resultatet av SD-regeringens tid vid makten är nästan 5 000 konkursade byggföretag, herr talman.

Krisen i byggsektorn syns naturligtvis också i arbetslöshetsstatistiken. Bland de 500 000 arbetslösa som vi har i Sverige i dag finns 10 procent av alla Sveriges byggnadsarbetare, ungefär 20 000. De har fått gå när firman gått i konkurs. Regeringens passivitet inför läget i byggsektorn är tillväxthämmande och riskerar, vilket kanske är det allra mest allvarliga, att skada byggbranschen allvarligt på längre sikt.

Vi socialdemokrater har, till skillnad från SD-regeringen, kommit med många förslag för att vända den negativa utvecklingen i byggbranschen. Vi har ett omfattande bygg- och renoveringspaket riktat mot både hyres- och bostadsrätter. Vi har satsningar för de nya industrierna och för studentorter med kreditgarantier, byggstimulanser och energieffektiviserande åtgärder inom rotavdragssystemet. Vi har ytterligare insatser för att se till

*Extra ändringsbudget
för 2025 – Tillfälligt
höjd subventionsgrad
för rotavdraget*

att fler lärlingar kommer in på byggmarknaden, så att vi säkrar byggindustrins framtid. Förutom en viss sysselsättningseffekt, som vi ser med rotavdraget, skulle vi genom vårt system för rotavdrag också kunna skapa en välbehövlig klimatanpassning av många bostäder.

Herr talman! Socialdemokraternas budgetmotion för 2025 omfattar sammantaget mer än 8 miljarder kronor för att få igång bostadsbyggandet med åtgärder som träffar breda grupper i samhället i såväl hyresrätt som ägt boende och i olika skeden av livet samtidigt som de både bidrar till klimatet och främjar tillväxten. Det är helt enkelt offensiva åtgärder som hade varit välbehövliga för att stimulera svensk ekonomi och tillväxt. Det är särskilt angeläget mot bakgrund av det oroliga omvärldsläget och den amerikanska administrationens hotfulla och aggressiva tullpolitik och mot bakgrund av att det ekonomiska läget i Sverige nu försämrats, arbetslösheten ökar, lågkonjunkturen biter sig fast och regeringen nu tvingas skriva ned tillväxtprognoserna.

Herr talman! Vi tvingas alltså konstatera att SD-regeringen helt saknar förmåga och/eller vilja – vad vet vi – att vända krisen i byggsektorn på riktigt. Det ska sägas att det förslag som vi nu behandlar har mottagits med varierande omdömen. Dessa kan sammanfattas med att det kanske kommer att kunna ge något mer sysselsättning men inte kommer att lösa krisen i byggsektorn, som är det grundläggande problemet. Det är dock den enda åtgärd som regeringen har måttat med för att lösa byggkrisen, då man inte velat ta ett helhetsgrepp om den rådande situationen. Det är skälet till att vi socialdemokrater trots vår omfattande kritik mot regeringens hela politik för byggsektorn sammantaget ändå gör bedömningen att det här lilla steget är bättre än att inte göra något alls. Därför är vi beredda att yrka bifall till detta förslag, trots vår omfattande kritik mot regeringens bristande förmåga att lösa krisen i byggsektorn.

(Applåder)

Anf. 26 EDWARD RIEDL (M) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att säga att jag håller med ledamoten Ingela Nylund Watz om att extra ändringsbudgetar ska användas med stor försiktighet. Jag kan drista mig så långt som att det här är i närheten av att vara gränsfall för vad man bryter ut i en extra ändringsbudget. Låt oss vara överens om att det primärt ska användas när det gäller sådant som på riktigt behöver gå snabbt och är stort och samhällshotande.

Herr talman! Å andra sidan är det lite märkligt att Socialdemokraterna framför detta. Jag försökte sätta in det i ett perspektiv av att vi gör rätt mycket under mandatperioden, och vi har gjort rätt mycket tidigare. Det är rätt märkligt när Socialdemokraterna försöker att föra en retorik – som förvisso är fel, herr talman – där man försöker att säga att regeringen gör för lite och att det går för långsamt.

Vi bryter ut ett förslag för att vi snabbt ska få på plats en viktig konjunkturåtgärd, som Socialdemokraterna dessutom kommer att rösta för. När vi lyfter ut det för att kunna tidigarelägga den och snabbt stötta ekonomin kritiserar man det. Det är också lite märkligt, herr talman.

Jag tror att få av oss härinne – om det inte är någon som är synsk, och då hade det varit bra om ni hade berättat det – när vi förberedde budgeten i höstas hade kunnat förutse både hur valet i USA skulle gå och att det den här gången skulle bli handelskrig på riktigt. Hade man förutsett det hade

man säkert gjort en del saker något annorlunda. Det korrigerar vi nu för att stötta ekonomin genom vårändringsbudgeten och det vi gör med det vi lyfter ut här. Det ska återigen sättas i sitt sammanhang.

Herr talman! När det gäller byggkrisen vill jag fråga ledamoten Nylund Watz något. Såvitt jag kan bedöma säger alla samma sak. Det som är mest centralt är att få ned räntorna, det vill säga att få ned inflationen så att räntorna sjunker. Då kommer byggandet att starta. Gör ledamoten en annan bedömning än det?

Anf. 27 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Herr talman! Jag vill tacka ledamoten Riedl för att han ändå erkänner att det är på gränsen till en rimlig hantering i en sammanhållen budgetprocess. Det här sättet att hantera enskilda förslag försvårar för oppositionen att se helheten i det som är regeringens politik. Men det är bra att ledamoten ändå erkänner det.

Jag menar inte att regeringen skulle ha kunnat förutse vad den amerikanska administrationen skulle hitta på. Men det är inte så att den svenska regeringen har haft bristande möjligheter att åtgärda krisen i byggsektorn. Det är 5 000 företag i byggsektorn som har gått i konkurs hittills under SD-regeringens tid vid makten.

Det första man gjorde var att avskaffa investeringsstödet för bostäder, som såg till att upprätthålla byggandet i branschen, gav billigare hyresrätter och skapade 50 000 nya bostäder och 10 500 nya studentbostäder. Det var bland det första man gjorde när man tillträdde som regering.

Om man inte hade gjort det utan i stället hade velat föra en offensiv byggpolitik för att se till att den för tillväxten i Sverige så viktiga byggbranschen ändå skulle fungera skulle läget ha varit lite annorlunda i dag. Vi kanske hade haft ett något bättre konjunkturläge och ett något bättre läge för Sveriges placering i tillväxtligan i Europa, som nu är i botten.

Att regeringen har haft otur för att det kom en amerikansk administration som skapade tullar och gjorde livet besvärligt gör inte att regeringen kan hållas oansvarig för den politik man för. Det är regeringen som har satt byggsektorn i klistret, och ingen annan än regeringen.

Anf. 28 EDWARD RIEDL (M) replik:

Herr talman! Låt mig först börja med att säga, och det var vad jag sa, att det här inte är det bästa sättet att göra det på. Därför vinnlade jag mig om att tala med oppositionen. Jag talade med Mikael Damberg och övriga oppositionsettor i finansutskottet om hur vi gjorde och hur vi avsåg att hantera det så att även oppositionen skulle ha en rimlig möjlighet att lägga fram bra budgetförslag. Det tycker jag att man ska göra på ett rätt och rimligt sätt.

Återigen: Det här görs för att snabbt stötta ekonomin. Det är ett gott syfte bakom detta, och jag noterar att Socialdemokraterna röstar för.

Jag noterar också att Socialdemokraterna inte har med investeringsstödet i sina budgetförslag. Kanske är det så att även Socialdemokraterna nu ser det som andra såg. Det var dyrt och ineffektivt, och det fanns bättre saker att göra.

Återigen: Om man på riktigt vill se till att få fart på byggandet i Sverige är den enskilt viktigaste åtgärden det som regeringen har gjort. Den har

Prot. 2024/25:110
7 maj

*Extra ändringsbudget
för 2025 – Tillfälligt
höjd subventionsgrad
för rotavdraget*

bekämpat inflationen och fått ned räntorna. Alla är överens om att lägre räntor är det som på sikt kommer att göra att byggandet tar fart igen.

När det gäller tillväxten har jag hört flera socialdemokrater dra till med att Sverige ligger lägst i Europa vad gäller tillväxttakten. Det är rätt stöktigt just nu. Vi får väl återkomma och se exakt hur siffrorna landar, men åtminstone de seriösa bedömare som jag har sett, både på europeisk nivå och på global nivå, prognostiserar att Sverige kommer att ha en av de högsta tillväxttakterna i Europa under det här året. Exakt hur det kommer att falla ut med den osäkerhet vi nu ser får vi återkomma till. Låt oss summera det när det här året och nästa år är slut. Jag tror att ledamoten kommer att se att det ser betydligt annorlunda ut.

Herr talman! Återigen: Jag började debatten med att säga att regeringen har gjort otroligt mycket. Det har blivit billigare att tanka och billigare med bolånen. Det har blivit betydligt lägre skatter för vanliga löntagare. Vi har sänkt priset på elräkningarna. Är det bra för hushållen, ledamoten?

Anf. 29 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Herr talman! Tack för ytterligare synpunkter från ledamoten Riedl!

Regeringen har gjort väldigt mycket. Vi har ett läge i Sverige där vi har ensamstående småbarnsföräldrar som inte har råd att sätta näringsriktig mat på bordet till sina barn. De har inte råd att låta barnen delta i någon fritidsaktivitet. De har inte råd att göra det som vi kanske tycker är normalt att en familj gör.

Regeringen avskaffar nu den 1 juli det extra tillägget i bostadsbidraget. Det gör att just de som har det allra värst, allra trängst ekonomiskt, nu kommer att få upp till 2 000 kronor mindre i månaden att röra sig med. Den här regeringen gör sannerligen mycket. Men det drabbar dem som har det allra svårast mest, och det gynnar dem som har det ganska bra ställt, som vi själva – ledamoten och jag.

Som jag sa i mitt tidigare inlägg kunde regeringen inte förutse exakt vad Trump skulle göra när han tillträdde. Det kunde nog inte någon göra, men man kunde kanske ana. Regeringen borde ha kunnat titta på Trumps förra mandatperiod och funderat över om det fanns någonting i det han sa som kanske skulle bidra till att vi får en aggressiv politik från en ny administration? Ja, det gjorde det. Det fanns tydliga tecken, även om han inte gick lika hårt fram då som han har valt att göra nu.

Ledamoten får faktiskt ursäkta, men jag tycker inte att det duger att som företrädare för regeringen hävda att det blir så här därför att man har otur med en amerikansk administration. Det är ert eget ansvar då ni har gjort att byggsektorn i Sverige går på knäna. 5 000 byggföretag har hittills gått i konkurs under SD-regeringen, och 10 procent av Sveriges alla byggnadsarbetare går nu arbetslösa. Vi riskerar att få en situation där byggsektorns framtid äventyras därför att man riskerar att tappa så mycket kompetens. Det är regeringens ansvar.

(Applåder)

Anf. 30 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Eget ansvar kan man fundera över när man lämnar över ett Sverige som har över 10 procents inflation och ett dieselpreis på över 28,50 kronor och man tror att det inte ska få några negativa effekter för bostadsbyggandet och byggmarknaden.

Det jag kom upp i talarstolen för att ställa frågor om handlar om rot. Vi går fram med ett förslag om ett höjt rotavdrag på 50 procent. Det kan användas till vad man egentligen behöver, oavsett vad det är som man anser sig behöva. Det kan användas för att laga taket, ta bort asbest eller sanera radon, om det nu skulle vara det man behöver.

Jag har uppfattat det som att Socialdemokraterna däremot vill ha ett grönt rotavdrag, om de helt fritt får bestämma. Det ska vara ett rotavdrag på 50 procent, alltså lika stort som det vi nu går fram med. Det ska dock begränsas så att bara vissa delar ingår. Men det är högst oklart var gränsen går för Socialdemokraternas gröna rot.

Ingela Nylund Watz pratar här om att det ska vara klimatanpassade åtgärder. Leif Nysmed, som var med på Radondagen för Socialdemokraterna, uppgav att det gröna rotavdrag som Socialdemokraterna vill införa ska kunna användas för att radonsanera.

Om man river upp ett golv och lägger om det skulle det alltså vara avdragsgrundande – med 50 procent – om man gör det på grund av radon men inte om man gör det för att golvet är gammalt.

För mig och kanske för alla andra väljare ute i landet uppstår frågan: Var går egentligen gränsen för det gröna rotavdraget? Kan man använda det till radon undrar man ju om man också kan använda det till annat. Kan man använda det till asbestsanering och så vidare? Jag skulle gärna vilja veta mer om detta.

Anf. 31 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Herr talman! Tack för frågan, ledamoten Eskilandersson!

Jag kan garantera ledamoten Eskilandersson att när vi byter regering i samband med nästa val kommer det att komma ett program för bostadsbyggande och stöd till bostadssektorn. Där kommer det också att redovisas hur vi, i konjunktursyfte, vill använda rot för att energieffektivisera. Med förlov sagt får han nog vänta tills den nya regeringens regleringsbrev i de här ärendena kommer innan han kan få definitivt svar.

Nu debatterar vi regeringens förslag till höjt rotavdrag, och vi tänker rösta ja till det. Men det finns något som bekymrar mig när ledamoten börjar prata om detaljer i ett framtida rotavdrag med högre klimat- och energiprofil än det som regeringen nu har presenterat. Det är att ledamoten helt glömmer bort att det här är en liten, liten åtgärd i fråga om det stora, stora problemet med en kraschad byggsektor.

Jag ska med spänning lyssna på vad ledamoten kommer att säga i sitt anförande. För vi har nu en situation på svensk arbetsmarknad där 10 procent av de svenska byggnadsarbetarna är arbetslösa. Vi riskerar allvarliga konsekvenser på sikt för byggbranschen – när 5 000 företag har kursat och nästan 20 000 byggnadsarbetare är arbetslösa. Det finns inga lärlingsplatser ute på byggena – lärlingsplatser som gör att vi kan upprätthålla kompetensen i byggbranschen.

Det finns många frågor som rör byggsektorn som borde bekymra den här regeringen väldigt mycket. Men Sverigedemokraterna orkar inte ens ta i de här frågorna. De är ute och pratar i byggbodarna om invandring. Men när det handlar om de arbetslösas situation i byggbranschen gör Sverigedemokraterna och regeringen ingenting. Ni har gjort så att svensk byggbransch har kraschat.

(Applåder)

Anf. 32 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Det blir nästan komiskt när man har lämnat över ett land med över 10 procents inflation och över 28 kronor per liter i dieselskostnad och säger: Det är ni som tog över och som fick detta i knät som har gjort så att byggbranschen kraschat.

Om man har lite insyn i hur det fungerar i byggsektorn borde man förstå att den 10-procentiga inflationen definitivt inte gynnade försäljning av hus eller bostäder över huvud taget. Till det kan man lägga detta med att driva upp dieselpriiset till så mycket som över 28 kronor per liter. Vad tror man egentligen att grävmaskiner och andra maskiner som fungerar i anläggningsarbete går på? Man kan inte över en natt ställa om dem till att plötsligt gå på el. En stor grävmaskin dricker kanske 15–18 liter diesel i timmen. Om man då höjt dieselpriiset med över 10 kronor per liter kan man väldigt snabbt räkna ut att det blir pengar. Det blir en hel del pengar om det är 8 timmar om dagen – eller kanske 16 timmar om det är tvåskift – 365 dagar om året.

Det är inte konstigt att kalkylerna inte håller för företagen och att företagen sedan tvingas gå i konkurs. De konkurser vi ser i dag är ett direkt resultat av den tidigare regeringens enorma misslyckande på området.

Att man sedan står och påstår att detta är för att vi inte fortsatte med subventionerna gör det ännu märkligare med tanke på att marknaden själv säger att det var tur att subventionerna avslutades när de avslutades. I dag står vi nämligen med tomma lägenheter i nästan alla medelstora kommuner eller i stora delar av Sverige. Det finns till och med tomma lägenheter i Södertälje. Det är inte så att vi har brist på lägenheter överallt, tvärtom. Subventionerna har gjort detta.

Anf. 33 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att det skulle ha varit jättespännande att sitta med på något litet hörn eller vara en fluga på väggen när Sverigedemokraterna och regeringen klev in i Rosenbad och började budgetförhandla efter förra valet.

Det är 10 procents inflation, och byggandet håller på att sjunka. Vad gör vi då? Jo, vi tar bort investeringsstödet.

När branschen kanske som mest behövde ett stöd valde regeringen att dra slutsatsen: Nej, det är då vi ska sluta stimulera byggbranschen.

Jag vet inte om det var en klok slutsats. I vilket fall som helst ser vi resultatet nu.

Man har inte presenterat några andra förslag. Om man inte tyckte om investeringsstödet kunde man väl ha presenterat något annat förslag som skulle fått fart på byggbranschen, men inte ens det har man gjort. Sverigedemokraterna är svaret skyldiga till alla de nästan 20 000 byggnadsarbetare som nu tvingas bort från sina jobb och de 5 000 byggföretagare som har tvingats gå i konkurs. Varför har man inte haft någon politik för att hålla igång byggbranschen när alla vet att just byggbranschen är central för att upprätthålla tillväxt i ett land, särskilt i ett land som Sverige?

Jag tror nog att Sverigedemokraterna får gå hem och fundera lite på ifall det håller fram till nästa val att vara svaret skyldig när det gäller varför man har kraschat byggbranschen under den här mandatperioden.

Herr talman! Ärligt talat tror jag inte att de sverigedemokratiska väljare som har känningar i byggindustrin eller som drabbas av Sverigedemokraternas politik på bostadsbyggnadsområdet är särskilt imponerade eller känner att de vill hoppa högt av lycka.
(Applåder)

Anf. 34 MARTIN ÅDAHL (C):

Herr talman! I dessa dagar, dessa veckor och dessa månader pratas det mycket om ekonomi vid svenska köksbord. Jag noterar själv att alla omkring en frågar: Vad kommer regeringen nu att göra? De oroar sig för sin ekonomi. De oroar sig för sina jobb. De oroar sig för att lönerna har urholkats så mycket. De vågar faktiskt inte konsumera. Det är också det vi ser indikatorer på och ser i prognoser.

Vi har redan sedan tidigare en halv miljon arbetslösa. Det är ett av världens högsta arbetslöshetstal. Det sticker ut, eftersom arbetslösheten faller i resten av omvärlden. Vi har redan konkurser på rekordnivåer. Vi har framför allt en återhämtning som helt kommit av sig. Samtidigt har vi dessutom en återkomst av höga matpriser, som drabbar många hushåll som har det väldigt tufft i vardagen.

Vi har haft en period där den nya regeringen tyvärr har höjt kostnaderna för företagen och för att anställa i stället för att sänka dem. Man har till exempel höjt arbetsgivaravgifter, vilket tyvärr leder till att arbetslösheten stiger.

Till det kommer den extrema osäkerhet som tullkaoset har skapat – det framfördes mycket värtaligt av ledamoten Edward Riedl från Moderaterna. Det är fullkomligt hejdlösa svängningar upp och ned när det gäller tänkta tullsatser, vilket skapar stopp i världshandeln, stopp för investeringar och stopp för anställningar. Vi ser nu hur många av våra tyngsta prognosmakare skriver ned tillväxten dramatiskt. Den återhämtning som inte kom med den här regeringen kommer ännu mindre nu.

Centerpartiets poäng är att i ett sådant här läge måste en regering trots allt göra mycket, mycket mer än att uppmuntra köksrenoveringar. Bekymret är inte att regeringen gör den här förstärkningen av rotavdraget utan att det är det enda man gör. Problemet är allt annat som man inte gör.

Det är ingen större hemlighet att vi i Centerpartiet verkligen älskar rotavdraget. Vi tycker att det är ett utmärkt sätt att slippa svartarbete och ta in en hel bransch i trygghetssystemen och få den att blomstra och betala skatt. Men kära regeringen: Det är på tok för smalt! Det är för små sysselsättningseffekter enligt regeringens egen proposition, herr talman. Vi kan inte vända krisen bara genom att byta köksluckor.

Centerpartiet tycker att vi behöver ett riktigt krispaket som sänker kostnaderna för att anställa, som sänker de arbetsgivaravgifter som regeringen har höjt för alla företag som har drabbats av krisen, inte minst alla exportföretag som får ta emot den första chockvågen av Trumps tullkaos och alla de småföretag på bredden som står för fyra av fem jobb.

Byggbranschen har det oerhört tufft och behöver verkligen sitt, men nu är det många, många andra som borde få slippa kostnader i form av skatt och arbetsgivaravgifter. För de små företagen vill vi ta bort dem helt för de tio första anställda, och vi vill dessutom att de ska få slippa det ganska jobbfientliga sjuklöneansvaret som tränger ut just dem som är mest utsatta på arbetsmarknaden. Vi vill dessutom sänka arbetsgivaravgifterna upp till

Prot. 2024/25:110
7 maj

*Extra ändringsbudget
för 2025 – Tillfälligt
höjd subventionsgrad
för rotavdraget*

medianlönen för alla, och för dem med de lägsta lönerna vill vi halvera dem. Då får vi ett krispaket här och nu och i botten också en bättre långsiktig politik för jobb och företagande i landet. Dessutom dämpar den inflationen i ett läge när tullarna riskerar att höja inflationen, för om man sänker kostnaderna dämpar man inflationen.

Sedan tycker vi i Centerpartiet specifikt, eftersom vi diskuterar det här nu, att vi ska göra mer på själva rotavdragssatsningen, eftersom vi parallellt med den ekonomiska krisen även har en kris i klimatpolitiken. Genom att skrota nästan all klimatpolitik har regeringen sett till att vi för första gången på ett halvt sekel har rejält höjda klimatutsläpp på grund av politiska beslut. Vi missar alla klimatmål.

Jag kommer just från en diskussion där det noterades att utsläppen är 5 miljoner ton mer än den kurva som vi hade beslutat om. Det innebär i slutändan enorma kostnader för Sverige, bortsett från att vi inte längre är det föredöme vi en gång var i världen när vår tillväxt var stark och utsläppen rasade. Nu är vår tillväxt svag, och utsläppen rusar i stället. Vi är inte en förebild för någon.

Vi väntar naturligtvis på att regeringen får fram mer grön el och inte på olika sätt blockerar havs- och landbaserad vindkraftsels, men framför allt tycker vi att man även kan göra sitt för att spara el – det är ju det billigaste sättet att få fram mer el. För en normalvilla finns det möjligheter att spara tusentals kronor på ett år till exempel genom en ny värmeväxlare, och Energimyndigheten har räknat ut att man totalt sett skulle kunna spara in el motsvarande två hela kärnreaktorer som då finns tillgänglig för det svenska elsystemet.

Jag noterar att Sverigedemokraterna skrattar, men de får nog läsa rapporterna i stället. Jag vet inte varför man är så emot att spara el. Är det något jobbigt med att man kan spara el genom att isolera och installera värmeväxlare? Till dem som lyssnar på det här och är intresserade av rotavdraget vill jag säga att jag tror att Sveriges installatörer faktiskt tycker att det vore en ganska bra åtgärd både för hushållen och deras ekonomi och för jobben. Vi kanske ska skratta mindre och göra mer.

Därför föreslår Centerpartiet att vi gör mer för pengarna. Vi har ju ett nytt grönt rotavdrag, ett avdrag för grön teknik, som kan användas för att installera laddboxar och solceller och på så sätt förbättra energiläget genom att man sparar energi både för sig själv och för landet. Vi tror att man med samma pengar kan fördubbla det gröna rotavdraget, som det heter, från 50 000 till 100 000 kronor, någonting som för övrigt de som jobbar i branschen har föreslagit flera gånger. De tycker att det är ett jättebra förslag, och undersökningar visar dessutom att det till övervägande del går till landsbygden. Det är ofta där man kan göra dessa förbättringar, jämfört med den här förstärkningen som sannolikt går mest till de större städerna. Samtidigt kan man göra extra mycket nytta för pengarna. Den typ av rotavdrag som regeringen föreslår har positiva effekter för hushållen, men problemet är att det tyvärr inte är så enormt jobbförstärkande, vilket man tror att en förstärkning av det gröna rotavdraget skulle kunna vara.

Tyvärr är budgetordningen sådan att vi inte kan lägga fram detta som ett motförslag. Det är helt enkelt inte möjligt, utan det är det som regeringen gör, eller snarare inte gör, i budget som gäller. Men vi kan ändå påpeka att det här hade varit mycket bättre.

Framför allt är frågan varför vi i Centerpartiet i opposition ska vara det riktiga liberala partiet för tillväxt, jobb och företag. Varför talar den här regeringen, som ändå någonstans kallar sig för höger, bara om att vänta och se och ha is i magen i stället för att rädda jobben och tillväxten?

Det här går inte längre. Nya köksluckor är inte fel, men med all respekt: Det kommer inte att ge tillbaka de 150 000 jobb som Tidöregeringens politik har kostat. Vi måste möta den här krisen på allvar och rädda jobben och tillväxten.

Vi behöver vända det här nu, och vi kan göra det grönt. Vi måste agera, och vi måste göra det nu.

Anf. 35 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Herr talman! Nu städar vi upp efter åtta år av skadlig bostadspolitik. Höjt rotavdrag är ännu en välkommen förändring på byggmarknaden, om än tillfällig.

Under åtta års tid var den vanligaste nyheten inom bostadspolitiken att man hade bytt bostadsminister. Det enda verktyg man då hade i verktygslådan var höga subventioner av lägenheter som enligt Riksrevisionen oftast skulle ha byggts ändå. Det gavs också subventioner till lägenheter som aldrig borde ha byggts. Enligt marknaden var det tur att subventionerna upphörde när de gjorde det, för annars hade vi haft ännu fler tomma lägenheter i dag. De här subventionerna togs för övrigt inte bort av den nyttillträdde Tidöregeringen, utan de försvann när den tidigare, socialdemokratiska regeringen misslyckades med att få stöd för sin budget.

Att fortsätta att pumpa in skattepengar i subventioner för att bygga lägenheter på orter där det i dag råder ett överskott på lägenheter är knappast en bra bostadspolitik. Det vi och regeringen nu gör är däremot det som faktiskt behövs. Vi förenklar regler, vi förkortar tiden för byggprocessen, vi ser till att det finns tillgänglig mark att bygga på och vi underlättar också för alla som har ett boende och vill hålla det i bra skick.

I detta sammanhang är rotavdraget bara en mycket liten del som underlättar för alla som vill hålla sin befintliga bostad i skick. Det är dock väl så viktigt att dagens bostadsbestånd underhålls och utvecklas för att fungera även i framtiden.

Man ska dock komma ihåg att rotavdrag inte i första hand är en bostadspolitisk åtgärd. Det är helt rätt att säga att rotavdraget inte leder till särskilt många nya bostäder, och det är inte heller syftet. För nya bostäder finns annan politik, som Sverigehuset, stöd för småhustomter och kortade byggtider.

Rotavdraget har kommit och gått sedan det infördes första gången 1993. Huvudsyftet, då liksom nu, med skattereduktionen var att öka resursutnyttjandet inom byggsektorn och temporärt främja sysselsättningen i ett lågkonjunkturläge i svensk ekonomi. Det har genom åren funnits olika begränsningar, men huvudsyftet har varit detsamma: att främja sysselsättningen i byggsektorn och motverka att byggarbetsare som friställs tillfälligt lockas till svartjobb.

Branschen välkomnar en höjd procentsats och hyllar förändringen, då den redan syns i företagens orderböcker. Det är i alla fall den bild jag får när jag pratar med småföretagare inom byggbranschen. Den höjda procentuella gränsen i rotavdraget gör skillnad på riktigt. Extra positivt anser man det vara att man inte får det vanliga avbräcket innan en ny regel införs eller

en ny reform börjar gälla. I stället kan man redan nu börja boka in jobben och även påbörja dem.

Den oro som finns kring det nya, förhöjda rotavdraget är kopplad till vad som händer när det löper ut. Kommer det då att bli en dipp? Den oron har jag full förståelse för, samtidigt som en tillfällig höjning är bättre än en permanent, i alla fall om man vill stödja branschen just nu och genom en svår situation.

Jag tycker att det är bra om stöd skapar minimal byråkrati och är enkla för människor att förstå. Rot är enkelt för den enskilde att förstå, och hanteringen är enkel. Grönt rot, som flera partier förespråkar, är däremot en byråkratisk mardröm med högst oklara gränsdragningar. Med tanke på att Socialdemokraternas egna företrädare inte verkar veta var gränsen för vad som avdragsgillt går kan man fråga sig hur vanliga människor ska veta vad som är avdragsgrundande.

Socialdemokraterna lyfter ofta fram den ekonomiskt utsatta människan. Därför är det förståeligt att de ansluter till regeringens rotavdrag i dag. Regeringens rot ger stöd till den som vill göra energieffektiviseringar och tilläggsisolera huset. Men den som är ekonomiskt utsatt har knappast lyxen att kunna fundera över vilka energieffektiviseringar som kan vara aktuella. En ensamstående heltidsarbetande tvåbarnsmamma från Skånes Fagerhult, som har ett tak som läcker och en grund med fuktgenomslag, har helt andra problem och är föga hjälpt av avdrag för solceller eller dyra tekniska lösningar. Mamman från Skånes Fagerhult har däremot stor nytta av rotavdraget när taket ska tätas och grunden fuktsäkras.

Mamman i Skånes Fagerhult är knappast ensam. Antalet personer som har låg eller mycket låg inkomst och som bor i villa eller bostadsrätt är totalt cirka 540 000 personer i Sverige. Av dessa är cirka 100 000 barn. Det är alltså många människor i vårt land som äger sitt boende men har begränsade ekonomiska resurser som kan välkomna ett höjt rotavdrag.

Fru ålderspresident! Människor som behöver ekonomiska förutsättningar för att vidta grundläggande åtgärder för att huset inte ska falla samman behöver inte krångliga, byråkratiska och godtyckliga avdrag för väldigt specifika åtgärder som inte ens partiernas högsta företrädare kan redogöra för regelverken kring. Vi städar upp och förbättrar i det samhälle som alltför länge har fått förfalla. Jag vill med det yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 36 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Fru ålderspresident! Tack, Mikael Eskilandersson, för anförandet!

Jag har två frågor till Sverigedemokraterna i den här debatten. Mikael Eskilandersson sa att regeringen städar upp i bostadspolitik och att det nu ska bli ordning på bygg- och bostadsmarknaden med regelförenklingar, kortare byggprocesser och några ytterligare åtgärder som ännu inte har gett resultat.

Man har avskaffat investeringsstödet men inte kommit med några förslag som i stället för det ska stimulera aktivt bostadsbyggande. Man har arbetat med en typ av administrativa förändringar, vilket nog kan vara bra. Men min första fråga är när krisen i byggbranschen kommer att gå över i och med de förslag Sverigedemokraterna har bidragit till att regeringen arbetar med. Kommer det att vara en helt förlorad mandatperiod med en

kraschad byggbransch som inte ser någon återhämtning? När kommer vändningen, Mikael EskilanderSSon?

Min andra fråga gäller de 5 000 byggföretag som har gått i konkurs under mandatperioden när SD har varit med och styrt och de omkring 20 000 byggnadsarbetare – man kan uttrycka det som 10 procent av alla Sveriges byggnadsarbetare – som nu går arbetslösa. Vad vill Sverigedemokraterna säga till dem som ser sina kompisar gå arbetslösa eller som själva drabbas av arbetslöshet? Vilket budskap har Sverigedemokraterna till dem i den här svåra situationen?

Anf. 37 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru ålderspresident! Till att börja med är det en sanning med viss modifiering om man påstår att det skulle vara en helt kraschad byggbransch. Det byggs fortfarande i Sverige, och det byggs fortfarande en hel del när det gäller anläggning. Vi har satsat mycket på att förbättra för tåg och lagt mer pengar på att förbättra infrastruktur. Det är till och med så att det inte ens hjälper om vi tillskjuter mer pengar nu, därför att man helt enkelt inte skulle klara av att hantera mer utbyggnad.

Byggbranschen går visserligen dåligt, men många människor har sökt sig över till anläggningssidan, vilket är bra. Det gör ju att man begränsar skadorna. Samtidigt ska vi komma ihåg att situationen uppstod på grund av att vi hade över 10 procents inflation. Att bekämpa inflationen var absolut viktigast. Ett skäl var också att man drev upp dieselpriiset till över 28 kronor litern. Som alla vet behöver man grävmaskiner när man börjar bygga hus. De går överlag på diesel. Det är väldigt svårt att på kort tid ställa om hela den branschen till att inte gå på diesel.

Två minuter är också väldigt kort tid för att redogöra för allt vi gör. Men vi gör betydligt mer än den tidigare regeringen gjorde när vi ser till att det finns mer mark, till exempel med de nya strandskyddsreglerna, som Tidöpartierna är överens om att gå fram med. Vi vill dessutom tillsätta en utredning för att gå ännu längre när det gäller att tillgängliggöra mer mark. Jag får återkomma i nästa replik.

Anf. 38 INGELA NYLUND WATZ (S) replik:

Fru ålderspresident! Jag tycker nästan det är lite rörande när Sverigedemokraternas Mikael EskilanderSSon tvingas krumbukta sig kring det faktum att vi har en situation där den svenska byggmarknaden kollapsat och där vi riskerar att få allvarliga problem med kompetensen eftersom många försvinner från byggsektorn.

Många duktiga byggnadsarbetare blir arbetslösa, och byggföretagen blir färre och färre. Under den här regeringens mandatperiod har hittills redan 5 000 företag konkat, och fler riskerar att gå samma väg. Det gör att det inte kommer in några lärlingar på bostadsbyggnadsmarknaden, vilket leder till kompetensförsörjningsproblem.

Det är nästan lite rörande att Sverigedemokraterna tror att ett arbete med regelförenkling, kortare byggprocesser och ökad tillgänglighet på mark ska lösa problemen. Jag håller med om att det kan vara bra åtgärder, men det är inte åtgärder med någon substans.

Prot. 2024/25:110
7 maj

*Extra ändringsbudget
för 2025 – Tillfälligt
höjd subventionsgrad
för rotavdraget*

Regeringen har inte föreslagit något annat än det vi debatterar i dag som på något sätt skulle få igång bostadsbyggandet i Sverige igen. Man sitter på händerna. Man väntar och ser. Man hänvisar till att vi har otur för att omvärldsläget är problematiskt.

Regeringen gör ingenting med de egna instrument man har. Man kan välja att stimulera tillväxt på olika sätt, till exempel genom att stötta bostadssektorn i Sverige. De kommer inte med ett enda förslag och tar inte upp något av det vi har föreslagit. Om nu investeringsstödet är så förkastligt, vilka andra förslag har då Sverigedemokraterna bidragit med för att få fart på byggandet i Sverige? Jag har inte sett något.

Anf. 39 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru ålderspresident! Det behövs en lång rad förändringar. Det finns inte *en* sak som löser allting. Man kan alltid säga att subventioner skulle lösa allting, men problemet med subventionerna var att vi nu står med enormt många lägenheter som egentligen inte behövdes. De står tomma. Det finns hundratals lägenheter bara i Södertälje. Det finns lägenheter i varenda småort runt omkring där jag bor, i Helsingborg, Hässleholm och så vidare. Man kan räkna upp i stort sett alla halvstora städer i Sverige och hitta orter som har överskott på lägenheter.

Subventionerna gjorde att man byggde lägenheter i sämre lägen, där det egentligen inte fanns någon efterfrågan. De lägenheter som man byggde i bättre lägen fanns det redan en efterfrågan på.

Det som behövs är mark och pengar. Det får heller inte ta för lång tid. Det är detta som behövs för att man ska få igång byggandet, och det är precis dessa tre saker vi arbetar med. Vi arbetar med att få fram mer mark att bygga på, att människor ska få lättare att låna pengar och att det ska gå snabbare. Det ska inte ta sju år innan man kan sätta ned spaden i marken och påbörja ett byggprojekt. Dessa åtgärder kommer att leda till att byggbranschen går bättre.

Vi måste komma ihåg att byggbranschen redan har börjat visa positiva siffror jämfört med när det var som sämst, det vill säga ett år tillbaka i tiden. Att det var så berodde på att vi hade en extrem inflation, och den måste först bekämpas. Ingen köper ett hus när man inte vet vad räntan kommer att ligga på.

Om inte den regering vi har i dag hade tagit ett så stort ansvar för att trycka ned inflationen är det inte säkert att det hade vänt så snabbt som det ändå ser ut att göra. Byggsiffrorna går faktiskt uppåt i dag. Det kan man kontrollera gentemot de fakta som presenterats.

Anf. 40 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Fru ålderspresident! Jag har en väldigt enkel fråga till ledamoten från Sverigedemokraterna, men eftersom ledamoten fokuserade på förslaget om ett grönt rotavdrag och var negativ till det kan vi prata om det också. Den enkla frågan är: Tror ledamoten från Sverigedemokraterna att en höjd subventionsgrad för rotavdrag från 30 till 50 procent, hur bra det än må vara, kan vända den situation vi har i svensk ekonomi? Det har framställts som att detta är svaret på den kris vi har just nu med en halv miljon arbetslösa, ökade kostnader för företagen, ökat antal konkurser och fallande tal

för nyföretagande. Därtill har vi ett tullkaos skapat av en nationalistisk, protektionistisk politik från Trumpadministrationen.

Sedan har jag ytterligare en fråga: Varför är Sverigedemokraterna så mycket emot ett grönt rotavdrag? Installatörsföretagen tycker att det är jättebra. Och apropå ensamstående i villor i Skåne, till exempel på Kullaberg, har jag träffat både sådana och andra. Det finns ganska många som har tuff ekonomi och som drabbades stenhårt när vi efter Putins invasion fick elprisuppgångar, vilket vi har fått nu igen. De skulle verkligen vilja ha möjlighet att byta ut direktverkande el mot värmeväxlare. De tycker att det vore jättebra. De företag som också finns i regionen tycker att det vore jättebra att ha den här möjligheten.

Det är inte alls svårt. Det finns jättetydliga listor med vad man får göra och inte göra med ett grönt rotavdrag. Detta vill vi nu utvidga till att gälla även energibesparing. Det skulle vara på precis samma sätt. Man vet vad som gäller och inte. Det är inga konstigheter, utan det är precis som med vanligt rotavdrag. Jag undrar varför det vore så hemskt.

Anf. 41 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru ålderspresident! Tack, Martin Ådahl, för frågorna!

Jag är extra glad över att Martin Ådahl tar replik på mig, eftersom jag då får möjlighet att förklara vad jag tyckte var så enormt roligt med Martin Ådahls anförande tidigare. Det var det faktum att han lade väldigt mycket tid på att prata om hur man kan spara in två reaktorer när vi har en debatt som handlar om rotavdraget. Jag tyckte att det var roligt att han fullständigt lämnade ämnet. Det var faktiskt lite komiskt.

Svaret på frågorna är givetvis att rotavdraget inte är en lösning för hela situationen, men det kan lindra en del av den värsta arbetslösheten. Fler får arbeta för vanliga villaägare som behöver renovera sina hus. Samtidigt är det en bra reform för att människor ska få möjlighet att se om sitt eget hus och kunna göra de renoveringar som vi vet behövs. För detta behövs inte bara gröna renoveringar.

Det som kan vända utvecklingen är allt det andra vi håller på med: mark, pengar och tid. Det är dessa tre grunder för byggande som behövs för att man ska få ett ökat bostadsbyggande. Finns det mark att bygga på, någon som har råd att betala för bostäderna och rimlig tid för byggnation av bostäderna kommer det att byggas. Problemet är när någon av de tre ingredienserna saknas. Det som nu har saknats är kanske framför allt pengar, och det beror på den extremt höga inflationen.

När det gäller det gröna rotavdraget är jag extremt mycket emot att man ska byråkratisera och krångla till allting, och ett grönt rotavdrag krånglar till systemet. Det kan jämföras med ett vanligt rotavdrag, där man slipper allt det och att det måste passa in i en viss mall. Man hamnar ju alltid utanför gränsdragningen.

Anf. 42 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Fru ålderspresident! Det är egentligen inget fel med vare sig diskussionen om rotavdrag eller det som nämns här. Problemet är att det enda svaret på vår djupa ekonomiska kris – med alla arbetslösa och tullsituationen – är förändringen i rotavdraget från 30 till 50 procent.

Prot. 2024/25:110
7 maj

*Extra ändringsbudget
för 2025 – Tillfälligt
höjd subventionsgrad
för rotavdraget*

Jag förstår allt det där andra. Det är kanske lite tufft att höra när man håller på med specifika bostadsfrågor, men vi har en större bild här än bara den specifika situationen med rot. Vi måste göra något för att sänka kostnaderna. Ni har höjt kostnaderna för företag att anställa med 13 miljarder kronor, Mikael Eskilandersson, och inte ersatt dem med någonting annat. Ni lovade ju att ni skulle sänka kostnaderna för att anställa.

Vi har jättehög arbetslöshet. Vi har en djup ekonomisk kris. Det enda ni gör i den krisen, till och med genom det här förslaget, som ska gå extra snabbt att få igenom, är att höja subventionsgraden. Det är inte tillräckligt. Ni är inte mogna uppgiften. Ni klarar inte av att vända krisen. Det klarar Sverigedemokraterna, som lovat runt men håller tunt, minst av alla.

De som håller på i branschen och som träffar installatörsföretagen vet ju vad det gröna rotavdraget handlar om. Man ska kunna göra investeringar i både material och annat. Det är inte ett dugg mer byråkratiskt än för det vanliga rotavdraget. Den stora fördelen är att man kan göra energibesparingar och energitillförsel samtidigt.

Återigen: Det mest allvarliga problemet är att ni inte klarar av det här. Nu är krisens stund. Nu klämtar klockan för svensk ekonomi. Ni har misskött ekonomin allvarligt i två år. Arbetslösheten har gått upp, och ekonomin har stagnerat. Nu när klockan klämtar är detta det enda ni har att komma med.

Anf. 43 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru ålderspresident! Det var ganska magstarkt att höra från en representant för ett av de partier som stöttade den tidigare regeringen och som lämnade över ett Sverige med över 10 procents inflation. Ledamoten påstår att det är den nya regeringen som under den korta tid den har styrt har skapat alla problem som finns på svensk byggmarknad.

På bostadsmarknaden och i byggbranschen är de ju extremt kritiska till hur den tidigare regeringen hanterade bostads- och byggfrågor. I praktiken kastade man bostadsministerposten mellan sig som en stafettpinne. Jag tror att man hann med sex eller sju olika bostadsministrar på åtta år. Det var vanligare att byta bostadsminister än någonting annat.

Detta i sig måste ha varit extremt skadligt, och det var det vi sedan fick hantera, för att inte tala om dieselpriiset, som var 10 kronor högre per liter, som om det på något sätt skulle vara en fördel för bostadsbyggandet.

Vi har kommit till rätta med allt det här nu. Vi har fått ned inflationen till 2,3 procent, som jag tror att den låg på i april. Det är en ganska rimlig inflation. Sist jag tankade bilen kostade det 15–16 kronor litern för dieseln. Det är ett ganska rimligt pris jämfört med hur det var när vi tog över.

Jag skulle vilja påstå att vi visst är mogna uppgiften, och vi arbetar definitivt på rätt sätt. Vi arbetar med våra frågor och ser till att lösa dem. För min del är det bostads- och byggbranschen, och sedan får andra lösa andra delar av den svenska ekonomin. Mark, pengar och tid är det som man behöver.

Anf. 44 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru ålderspresident! Jag ska försöka hålla mig lite kort när det gäller själva rotavdraget i dag, men jag vill börja med att kommentera några av de saker som Edward Riedl tog upp i sitt inlägg.

Ja, vi ser kraftigt sänkta bensin- och dieselpriiser i dag. Och ja, vi vet att regeringen har lagt enorma summor på att sänka dessa priser, men faktum är att det är världsmarknadspriset på olja som har gett den stora sänkningen av bensin- och dieselpriserna. Dessutom vet vi att denna sänkning ökar utsläppen i en situation där de borde minska. Man kan tycka att de pengar som regeringen har lagt på att sänka skatterna i stället borde ha lagts på att öka elektrifieringen och snabba på den så att allt fler kan köra fossilfritt.

Jag vill också säga något om den inflation som regeringen ärvde. Ja, inflationen var väldigt hög då, men att detta skulle ha berott på den förra regeringens politik eller att det är den här regeringen som har fått ned inflationen är inte helt med sanningen överensstämmande. Den höga inflationen berodde på pandemin och på att Putin invaderade Ukraina. Den hanterades sedan av marknaden och sjönk. Vi vet detta därför att det var något som hände i hela Europa och hela världen, mer eller mindre, och inte bara i Sverige.

När det gäller rotavdraget avvisar Miljöpartiet regeringens förslag om höjning av rot. Det gör vi därför att det är ett kostsamt förslag med oklara effekter. Konjunkturinstitutet har sagt det, och LO har sagt det. Tillväxtanalys skriver i sitt remissvar att de bedömer att det är ett förhållandevis dyrt förslag med oklara effekter. Ekonomistyrningsverket skriver att det skulle ge små eller avtagande effekter på sysselsättningen i förhållande till kostnaden.

Som tagits upp tidigare i debatten i dag kan man konstatera att om regeringen på riktigt hade velat satsa på att få igång byggbranschen skulle det ha gett bättre effekt att införa ett investeringsstöd. Det föreslog vi i höstas tillsammans med andra partier. Då hade situationen sett betydligt annorlunda ut. Fler byggnadsarbetare skulle ha haft ett arbete att gå till. Detta hade varit bra för arbetslösheten och konjunkturen.

Edward Riedl sa också att oppositionen hela tiden säger att regeringen inte gör något för svenska hushåll. Vi vet att regeringen gör något för svenska hushåll, men kanske inte bara för de allra mest utsatta. Man är väldigt förtjust i att ta upp exemplet med polisen och sjuksköterskan, men det man inte pratar så högt om är dem som arbetar och tjänar runt 16 000 kronor i månaden och som får 9 kronor i sänkt skatt. Det är en helt annan siffra.

Vi hävdar fortfarande att det är hushållen med bäst ekonomi som gynnas av regeringen. Detta ser man också i budgeten på utökningen av rotavdraget och på rotavdraget i det stora hela. Riksrevisionen har tittat på det här, och i december 2023 lade de fram en granskningsrapport. Där ser man att mer än hälften av det totala avdragsbeloppet används av de 20 procent av hushållen som har allra högst inkomster. Vi tycker att det är viktigt att man ser vilka hushåll det är som får ta del av rotavdraget, och vi hade hellre sett att det var de som har allra sämst ekonomi.

Vi hade helst sett ett höjt barnbidrag och ett höjt bostadstillägg. Det hade dessutom gett mer effekt i ekonomin och skapat en extra trygghet och framtidstro hos många hushåll, något som vi vet är viktigt för att vända konjunkturen.

Det talades också om saker som inte fungerar. Där skulle jag vilja säga att vi nu har fått ytterligare exempel på att regeringens politik, som sänker

skatten för rika, inte heller fungerar. Den fungerar inte för att vända svensk ekonomi, och den fungerar inte för att få igång bostadsmarknaden.

Med detta yrkar jag bifall till reservationen i betänkandet.

Anf. 45 LARRY SÖDER (KD):

Fru ålderspresident! Antalet bostäder som byggs i Sverige minskade när inflationen stack iväg och räntorna ökade. Helt plötsligt blev det ganska dyrt att finansiera bostadsbyggande, och samtidigt blev kostnaderna i slutändan svåröverblickbara. Situationen i dag är mer gynnsam, med en inflation som har pressats tillbaka och räntor som har sänkts men som ändå är högre än tidigare.

För att få igång bostadsbyggandet är det genomgripande reformer som behövs för att bostadsbyggandet inte ska boostas tillfälligt utan klara av att stanna på en högre nivå även i lågkonjunkturer.

Då är det glädjande att se att strandskyddsfrågan i ett första steg reformeras och underlättar bostadsbyggandet. Då är det glädjande att man ser över regelverket för bygglov för att bygglovsbefria flera ombyggnader och tillbyggnader, vilket skapar nya möjligheter till fler jobb. Då är det glädjande att man effektiviserar Studentbostäders byggande och skapar större möjligheter att bygga studentbostäder billigare och effektivare. Då är det glädjande att man ser över bullernivåerna och hur dessa ska beräknas för att öka flexibiliteten vid byggande. Då är det glädjande att man genom Boverket tar fram modernare regler för att få branschen att hitta nya och effektivare sätt att producera bostäder. Det är också bra att man har tillsatt en effektiviseringskommission som ska se över kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggandet, vilken numera ligger långt över KPI.

Regeringen ser behovet av en hög takt i bostadsbyggandet och har varit beredd att göra ett genomgripande arbete för att få bostadsmarknaden att fungera bättre över tid. Därmed inte sagt att man inte vid kortare tidsperioder kan behöva tillfälliga insatser som till exempel att boosta rotavdraget från 30 till 50 procent, vilket är en bra åtgärd.

Rotavdraget infördes, som vi alla vet, 1993 som en åtgärd för att minska förekomsten av hushållens inköp av svart arbetskraft inom byggsektorn. Sedan har det justerats både när det gäller avdragsnivå och vilken typ av tjänster som ingår. Jag hävdar att rotavdraget gör precis detta än i dag – får tjänsterna vita, i stället för att de ska hamna på den svarta sidan. Det gynnar alla medborgare i Sverige i form av stabilare företag men även arbetsgivaravgifter till staten som annars inte hade kommit in.

Det förstärkta rotavdraget minskar kostnaderna vid både små och stora renoveringsarbeten. Jag menar att det är en klassisk konjunkturåtgärd att ha en tillfälligt höjd subventionsgrad.

Under helåret 2024 köptes renoveringstjänster för 41 miljarder kronor, varav 12,4 miljarder utbetalades i rotbidrag. Avdraget nyttjades av nästan 1,2 miljoner svenska medborgare, fördelat relativt jämnt över alla 290 kommuner i Sverige.

Byggmaterialhandlarna lät räkna på vad bland annat vad en återställning av avdraget på arbetskostnaden från 30 till 50 procent skulle få för effekt. En sådan reform skulle innebära att det skapas, eller räddas kvar, arbetstillfällen inom byggsektorn, vilket borde ha hög prioritet för att kunna ha kvar kunskapen när efterfrågan tar riktig fart igen.

För mig är varje arbetstillfälle som kan bevaras viktigt. Det handlar om den inkomst som det ger staten och att det är ytterligare en familj som kan stå på egna ben och inte minst om den sociala delen, att man har ett jobb att gå till.

En publicerad rapport från riksdagens utredningstjänst som tittade på vilka inkomstgrupper som använde rotavdraget fann att två tredjedelar av dem som nyttjade rotavdraget var medel- och låginkomsttagare. Det var 700 000 personer av totalt 1,2 miljoner. Rotavdraget används inom alla inkomstsegment och i alla Sveriges kommuner.

Om lågkonjunkturen blir långvarig kommer många bolag att tappa duktig personal till andra sektorer. Med rot kan vi rädda kvar arbetstillfällena i byggsektorn, och höjningen till 50 procent är viktig som en blåslampa som gör det möjligt att bevara fler jobb.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 46 CECILIA RÖNN (L):

Fru ålderspresident! Vi diskuterar i dag den extra ändringsbudgeten för tillfälligt höjt rotavdrag. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Jag är ärligt talat otroligt trött på vissa delar i den här debatten. Det är pajkastning om vems fel saker är, framför allt från Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna, riksdagens två största partier.

Det är väl ändå ett faktum att den här regeringen tog över när det var hög inflation. Men det är också ett faktum, tänker jag, att det inte helt och hållet var Socialdemokraternas fel att det var hög inflation. Det har att göra med saker som krig i Ukraina, en väldigt orolig omvärld och en pandemi som hanterades på – hoppas jag – bästa sätt. Kan vi inte någon gång hålla oss till att prata mer om våra partiers förslag och varför vi tycker att de är bra?

Till väljarna ska man kanske också vara tydlig: Om man inte tycker att regeringens förslag är bra, hur vill man då hantera det och agera i stället?

Detta var egentligen inte vad jag hade tänkt ta upp, utan det var en reflektion om att det blir lite tröttsamt.

Men nu ska vi tala om det tillfälligt höjda rotavdraget, från 30 till 50 procent. Det handlar inte bara om att man ska kunna renovera badrum och göra tilläggsisoleringar, utan det är också en komponent i flera andra förslag som regeringen lägger fram för att öka tillväxten och jobben och hålla hjulen rullande i en lågkonjunktur. Detta är alltså inte det enda, men det är en del.

Det förslag vi nu diskuterar är en del av vårändringsbudgeten för 2025, som i sin helhet är ett led i regeringens arbete för att stärka ekonomin. Totalt innehåller vårbudgeten reformer för omkring 11 miljarder kronor som en del av det totala reformutrymmet för året, som är på 71 miljarder kronor.

Tanken med den totala budgeten är att stimulera tillväxt, påskynda återhämtningen och möta de utmaningar som svenska hushåll står inför. Rotavdraget är ett av flera verktyg i det här paketet – ett verktyg som kombinerar kortsiktig efterfrågestimulans med långsiktig nytta. Avsikten är att stimulera bygg- och hantverkssektorn, motverka svartarbete, öka sysselsättningen och stärka efterfrågan i ekonomin.

Fru ålderspresident! För att en sådan satsning ska lyckas fullt ut behövs inte bara ett avdrag i en budget, utan det behövs framför allt människor med rätt utbildning och rätt kompetens. Det krävs ett Sverige där fler klarar skolan, där fler väljer att gå yrkesutbildningar och där fler unga vågar drömma om att ta klivet in i arbetslivet oavsett var de bor eller vilken bakgrund de har. Det är därför vi liberaler aldrig släpper skolan, inte ens i en ändringsbudget som gäller rotavdrag. Det krävs åtgärder som stimulerar på kort sikt samtidigt som vi aldrig får glömma det som krävs på lång sikt, mellan ekonomiska reformer och utbildning och mellan framtidens jobb och dagens klassrum.

Fru ålderspresident! Sverige lider i dag av en omfattande kompetensbrist, inte minst inom bygg- och hantverkssektorn. Samtidigt går alldeles för många elever ut grundskolan utan att vara behöriga till gymnasiet. Alldeles för många unga lämnar gymnasiet utan examen.

Detta är en förlust både för individen och för samhället och för varje ungdom som inte får chansen att bli målare, snickare eller vvs-montör. För varje ung människa som går miste om ett jobb som faktiskt finns förlorar Sverige kraft.

Detta tänker vi liberaler inte acceptera. Därför driver vi stora reformer för att stärka skolan och ta den tillbaka till grunderna. Vi har tagit ansvar i regeringsställning för att vända resultaten genom mer pengar till skolan, många viktiga utredningar, fler undervisningstimmar i svenska och matematik, mer tid på fokus och kunskap, reformering av lärarutbildningen, minskad administrativ börda för lärare och reformering av friskolesystemet, för att nämna några saker. Jag vill att varje unge ska klara skolan och känna framtidstro.

Inför läsåret 2024–2025 sökte cirka 131 000 elever ett yrkesprogram. För andra året i rad ökar nu andelen sökande till yrkesprogram. Dessutom har vi stärkt möjligheterna till lärlingsutbildning. Därför har vi gett mer resurser till yrkesutbildningen för vuxna, och vi arbetar för att öka attraktiviteten i de yrken som bygger Sverige.

Vi behöver alla yrkesgrupper. Vi behöver dem som drar elledningar, murar väggar, lägger golv och renoverar fönster. Det är detta som får rotavdraget att omsättas i verkliga jobb. Men för att det ska fungera krävs att utbildningssystemet levererar, att skolan rustar alla barn med grundläggande kunskaper, att yrkesprogrammen håller hög kvalitet och att vuxna som vill byta bana får en chans.

Därför, fru ålderspresident, är rot bara *en* pusselbit. Det är en viktig pusselbit men inte hela bilden. Det är därför vi liberaler vill hålla ihop samhällsbygget, inte bara med ekonomiska styrmedel utan med kunskapspolitik. Det gör vi inte bara genom att stimulera konsumtion utan genom att investera i människors förmåga och i vårt humankapital. Vi ser utbildning som den viktigaste frihetsreformen för att klara jobben, för att klara integrationen och för att klara klimatutmaningen.

Med rot stimulerar vi ekonomin, men med utbildning formar vi framtiden. Därför säger vi ja till höjt rotavdrag. Men vi säger samtidigt: Det räcker inte att bara fixa fasaden – Sverige behöver en stabil grund, och grunden börjar i skolan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU18

EU:s IPI-förordning och upphandlingslagstiftningen (prop. 2024/25:116)
föredrogs.

Tjänstgörande ålderspresidenten konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades under § 15.)

§ 10 Författningsfrågor

Författningsfrågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU16

Författningsfrågor
föredrogs.

Anf. 47 ULRIK NILSSON (M):

Fru ålderspresident! Det här betänkandet är en sammanfattning av ett nittiototal motioner från den allmänna motionstiden. Det är motioner som behandlar rutiner och regler men också vårt förhållningssätt till kanske något av det viktigaste vi har, nämligen hur demokratin och det politiska systemet i Sverige ska fungera.

Det är naturligtvis också ett betänkande som är betydelsefullt. Det har också en stor bredd, för det är klart att det är svårt att hitta en väldigt tydlig samsyn mellan en motion om konungens kröning och införandet av republik. Allt detta, både betydelsen och bredden, innebär att det finns anledning att ta det ganska försiktigt. Det finns anledning fundera på vad som faktiskt måste regleras i grundlagar och författningar och vad vi kanske kan lösa på annat sätt. En viss långsamhet i hanteringen är alltså att föredra när det gäller de här ärendena.

Men, fru ålderspresident, jag tänker inte prata mer om de enskilda motionerna utan snarare prata om de vägledande principerna.

Den första princip jag funderar på tar jag stöd för i ett citat från Immanuel Kant: I avgränsningen syns mästerskapet.

Det gäller att hitta exakt vad som behöver regleras och inte, för det är väldigt lätt att skriva regler som den ärlige är beredd att följa men som inte följs av den oärlige. Det innebär en ökad pålaga på den som vill göra rätt.

Vi har en sådan diskussion gällande lobbyregister. Jag har väldigt svårt att tro att den som är ute efter att sprida desinformation eller är ute efter att störa det politiska systemet spontant skulle registrera sig i ett lobbyregister eller sätta sig själv som avsändare på sina alster. Där finns en risk att man så att säga reglerar för den ärlige men missar själva poängen.

Fru ålderspresident! Här börjar vi närma oss det som ska vara demokratins fundamenta, nämligen att vi ska kunna ha den öppna och ärliga debatten snarare än att vi ska hitta alla de exakta formuleringarna. Det är när åsikter bryts mot varandra och debatten förs med ärlig vilja att förstå varandra som vi kan lära oss något nytt och förstå argumenten och därmed föra samhällsutvecklingen vidare. Politik ska aldrig vara gladiatorspel. Politik ska vara pågående samtal om samhällsutvecklingen. Men just därför ska vi också begränsa hur vi väljer att styra och påverka demokratin.

Fru ålderspresident! Är det då helt poänglöst att säga att vi behöver olika regler, register och sätt att registrera? Nej, det är det faktiskt inte. Det kan finnas en poäng med att säkerställa instrument för transparens så att var och en kan gå in och titta och granska hur vi gör.

Samtidigt är det ju inte registreringen i sig eller uppgiften i sig som är det viktiga. Det viktiga är jag vågar ta ansvar för mitt eget agerande och att vi kan utkräva ansvar från alla förtroendevalda som på medborgarnas uppdrag har ett politiskt uppdrag. Det måste vi säkerställa. Man ska aldrig kunna smita undan.

För egen del har jag lite svårt att förstå varför det finns förtroendevalda politiker eller opinionsbildare som vill driva opinion utan att tala om att det är just det de gör och att de gör det för att påverka. Det blir liksom lite bakvänt när man gör på det sättet, för vad betyder det när man säger och försöker föra in i debatten någonting som man sedan inte är beredd att stå för? Det är ju hållningslöst. Det är inte så en saklig debatt förs. Debatten kan naturligtvis förflackas över tid, men då har vi ett ansvar att plocka tillbaka den till de rätta vägarna.

Fru ålderspresident! Det sista övervägandet som jag tycker att man ska ha i det här betänkandet är frågan om hur mycket av rätten att fatta beslut som ska ligga på det som av statsvetarna kallas för folksuveräniteten och hur mycket som ska kodifieras i rättighetslagstiftning och uttolkas av domstolar. Här går det att pendla fram och tillbaka. Jag tror att vi alla är överens om att debatten måste vara det som styr utvecklingen på lång sikt. Men för att kunna ha en ärlig debatt måste man också ha klart definierade rättigheter och klart definierade sätt att hantera den.

Fru ålderspresident! Att prata om principerna att reglera med försiktighet, att värna demokratins fundamenta och den öppna och ärliga debatten, att se till att vi kan ha ansvarsutkrävande och att ha en pågående debatt om avvägningen mellan folksuveränitet och juridik är ett sätt att sammanfatta behandlingen av alla de 90 motionerna. Även om utskottet avstyrker samtliga motioner i betänkandet finns det resonemang som är värda att ta upp men som faller på den sista av dessa principer, nämligen långsiktigheten för att respektera betydelsen men också bredden i de förslag man kan ha för demokratins utveckling.

Fru ålderspresident! För att sammanfatta, låt mig yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet KU16 *Författningsfrågor*.

Anf. 48 HANS EKSTRÖM (S):

Fru ålderspresident! KU debatterar i dag KU16 *Författningsfrågor*. Där behandlas idéer från riksdagens olika partier.

Jag ser motionerna som intressanta debattinlägg i en frisk debatt om hur Sverige ska styras. Vi har dock en lång tradition av breda majoriteter och tröga processer vad gäller statsskickets utformning. Jag tror att det är viktigt. Eftertanke är viktigt när det gäller grundlagar.

Den här traditionen kommer dessutom att grundlagsfästas med de nya bestämmelser om hur grundlagar ska ändras som från början fanns i 2020 års grundlagsutredning och som regeringen lade fram en proposition om häromveckan.

Enligt förslagen kommer det att krävas två tredjedelars majoritet för ändringar i grundlag i det andra beslutet. Det välkomnar vi; vi tror att det är viktigt i en tid när demokratin utmanas på många ställen runt om i

världen. I avvaktan på den förändringen förutsätter vi naturligtvis att den svenska traditionen av breda majoriteter kommer att fortsätta gälla.

Ett exempel på att man har förhindrat en majoritet att ändra i grundlagen gäller public service. Det fanns en klar majoritet för att grundlagsfästa public service, men majoriteten avstod från att gå vidare med den frågan därför att det största oppositionspartiet var emot en sådan förändring.

Vi socialdemokrater har två reservationer i betänkandet.

Den första handlar om karensregler för statsråd och höga statstjänstemän. År 2018 infördes restriktioner för statsråd och statssekreterare gällande att ta nya arbeten. Karensnämnden måste godkänna detta. Det var ett viktigt steg för att stärka förtroendet för den offentliga verksamheten och undvika intressekonflikter. År 2023 presenterades en utredning som föreslog att fler ledande befattningar ska omfattas av det här regelverket. Vi förutsätter att regeringen går vidare med utredningens förslag. Det är den första reservationen vi har.

Vi anser också, som jag redan nämnt, att public service ska skrivas in och grundlagsskyddas. Public service har en oerhört central roll i demokratin, och det är ingen slump att public service ofta angrips av totalitära krafter. Vi ser nu senast att presidenten i USA drar in det ekonomiska stödet till public service. Man kan fundera över vad som är syftet bakom det. Det är antagligen inte ett syfte att stärka demokratin som ligger bakom sänkt stöd till public service.

Det här har blivit ännu viktigare eftersom den tidigare traditionen med breda majoriteter vad gäller public services finansiering har ruckats i Sverige. Det är en tradition att man kommer överens om hur public service ska finansieras under kommande period för att säkra detta vid regeringskiften och annat. Den traditionen har tyvärr brutits, och därför ser vi skyddet av public service i grundlagen som viktigare än någonsin.

Jag yrkar därför bifall till reservation 19 och reservation 32.

Anf. 49 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru ålderspresident! All makt utgår från folket, säger regeringsformen. Riksdagen är folkets främsta företrädare, och den kung eller drottning som enligt successionsordningen företräder och innehar Sveriges tron är rikets statschef.

Denna ordning, med en statschef utan egentlig makt, är självklar för oss. Den väckte dock stor förvåning när riksdagens styrgrupp för demokratiutveckling förra veckan träffade armeniska kollegor – än mer när man insåg att vissa partier på papperet varit republikanska i mer än ett sekel och inte gjort något för att avskaffa monarkin, trots att man större delen av denna tid har suttit vid makten. Detta säger någonting om hur stark monarkin är här i Sverige och vilka goda representanter kungahuset är för vårt land, både nationellt och internationellt.

Fru ålderspresident! Sedan den 1 januari 1995 är Sverige medlem i Europeiska unionen. Det är en styrka att ingå i en större gemenskap där vi kan förhandla fram gemensamma lösningar av gränsöverskridande karaktär om saker som internationell brottslighet eller miljöfarliga ämnen som sprids med vatten och genom luft.

Vi ska komma ihåg att EU började som ett fredsprojekt, när de tre kristdemokratiska statsmännen Robert Schuman från Luxemburg och Frankrike, Konrad Adenauer från Tyskland och italienaren Alcide de Gasperi lade grunden till det som började som kol- och stålunionen och med tiden utvecklades till EU. Tanken var att fläta samman länderna, som hade en historia med århundraden av krig och konflikter, genom så täta handelsförbindelser och så fri rörlighet att ett krig eller en konflikt skulle skada det egna landet minst lika mycket.

Fru ålderspresident! Detta har visat sig vara ett framgångsrikt koncept. Hittills har inga EU-länder gått i väpnad konflikt sinsemellan. EU ska även fortsättningsvis vara en frihetlig union i de tre EU-fädernas anda, med demokratiskt ansvarsutkrävande och där våra grundläggande fri- och rättigheter värnas. EU:s arbete med att stå upp för våra gemensamma västerländska värderingar och vår europeiska livsstil behöver stärkas.

Det är också bra att med våra sammanlagda länders befolkningsmässiga och ekonomiska tyngd kunna utgöra en part och inte en radda med större och mindre nationer som man lätt kan runda för att det är ogörligt att överlägga med dem var och en, enligt principen ”Till vem ringer världens ledare när de vill prata med Europa?”.

Däremot behöver vi enligt subsidiaritetsprincipen ständigt hålla ögonen på tendenser att detaljreglera saker som sköts mycket bättre på hemmaplan. Typiska sådana frågor är lönesättning och hur de svenska skogarna ska skötas. Många av de klagomål som hörs här hemma kopplat till EU bottnar nog dock i ärlighetens namn i svenska myndigheters tendens att överimplementera. Subsidiaritetsprincipen innebär att beslut ska fattas på lägsta ändamålsenliga nivå. Vi ska fortsätta ha en stark subsidiaritetsprövning. Vi ska inte överlåta frågor som står i strid med svensk grundlag till EU.

Vi kristdemokrater vill dessutom gå ännu längre och har förslag om att göra det möjligt för riksdagen att ge så kallat rött kort till EU-kommissionens förslag. Det är ett sätt att värna subsidiariteten och att stå upp för EU:s kärnuppsdrag och vår svenska grundlag.

Fru ålderspresident! Mycket mer skulle kunna sägas om det här avsnittet och betänkandet, men jag nöjer mig med dessa små reflektioner. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 50 MICHAEL RUBBESTAD (SD):

Fru ålderspresident! Den svenska kronan är inte bara en valuta. Den är en del av vår historia och vår identitet. Den är även en identitetsmarkör och en symbol för vårt oberoende från Bryssel och EU:s namnlösa byråkrater.

Genom den svenska kronan är vi, så långt globaliseringen tillåter, fortfarande herrar över vår egen penningpolitik. Den har haft sitt namn i över 150 år, men den bär också på något betydligt tyngre: svenskarnas förtroende. Genom världskrig, lågkonjunkturer, återhämtningar och globala kriser har vi haft den med oss. Den har blivit någonting vi känner igen, litar på och till och med kan känna med.

Alla som någon gång har stått på en nationaldag, en idrottsfinal eller en matchfinal av något slag och hört nationalsången spelas förstår precis vad jag menar. När man står där och hör de inledande tonerna till *Du gamla, du fria* känner man liksom någonting i kroppen. Det är något mer än

bara ord och toner. Det är en känsla av samhörighet med de andra i rummet och med tidigare generationer. Det är en samhörighet med det land man faktiskt är en del av.

Den svenska kronan är på sitt sätt en viktig del av just den här känslan. Den är ett samlande uttryck för självständighet, stabilitet och kontinuitet – precis som den svenska flaggan och nationalsången. Den är inte bara ett betalmedel utan en viktig del av vår kultur. Den säger någonting om vilka vi är.

Att kronan inte finns omnämnd i vår grundlag är i vår mening ett förbiseende. Det är helt enkelt en miss, och vi menar att det nu är hög tid att detta ändras. Vi föreslår att den svenska kronan grundlagsfästs som Sveriges penningenhhet. Jag vill därför yrka bifall till reservation 25.

Vi vet nämligen att frågan om euron inte är död. Den ligger latent i såväl svensk som europeisk politik. Det vore ett misstag att tro att frågan inte kommer att dyka upp igen – kanske som ett krisargument eller med löften om samordningsvinster. Men att införa euron vore att ge upp ett av våra kraftfullaste verktyg för ekonomisk självständighet.

Länder som saknar egen valuta är mer sårbara. Vi ser det ganska tydligt i Sydeuropa. Där är det låg tillväxt och hög ungdomsarbetslöshet, och det finns en oförmåga att justera kursen i samband med en lågkonjunktur. Den flexibilitet Sverige har haft med möjlighet att anpassa räntor och växelkurs efter inhemska behov är en del av vår ekonomiska styrka. Det vore rent ut sagt dumt att frivilligt ge upp den möjligheten. Att skriva in kronan i grundlagen är ett sätt att säga: Det här är vårt. Det här är vi.

Svenska folket sa nej till euron redan 2003. Det vore därmed logiskt att kvittera det genom att skriva in detta i grundlagen och grundlagsskydda den svenska valutan. Behovet av att skydda Sverige mot EU-federalisterna har inte minskat sedan millennieskiftet, snarare tvärtom.

Fru ålderspresident! När vi talar om folkstyre och nationellt självbestämmande är det också naturligt att tala om vilket ansvar makthavarna har gentemot folket. Sverigedemokraterna föreslår därför att vi inför en så kallad statsrådsförsäkran. Det är en högtidlig bekräftelse från varje minister inför att de tillträder sitt uppdrag om att de kommer att tjäna landet lojalt och i enlighet med grundlagen.

Det är inte ett spektakel. Det är en markering. Det sänder ett väldigt tydligt budskap om att det här inte är vilket uppdrag som helst, utan ett ansvar som ytterst vilar på folkets förtroende.

I många andra demokratier, exempelvis Finland, Estland och flera västeuropeiska länder, är det redan självklart att statsråd på ett eller annat sätt avlägger en sådan här försäkran. Vi tycker att det borde vara lika självklart här hos oss. Det skulle innebära ett symboliskt men också kraftfullt erkännande av att den som bär regeringsmakten även bär ett moraliskt ansvar gentemot hela det svenska folket.

Jag vill också passa på att betona just det svenska medborgarskapets betydelse. I dag nämns det knappt alls i grundlagen, trots att det är själva porten till demokratin. Att vara medborgare i Sverige är inte enbart ett juridiskt tillstånd, utan det är ett uttryck för tillhörighet. Det säger någonting om vilken gemenskap man är en del av och vilka skyldigheter och rättigheter som följer med det.

Vi menar därför att det svenska medborgarskapet bör ges särskild status i grundlagen, inte för att på något vis stänga ute utan för att tydliggöra

vad det faktiskt innebär att vara en del av den svenska demokratin. Det stärker respekten för både medborgarskapet och de värden vi bygger vårt samhälle på.

Det finns en genomgående idé i de förslag som jag har fört fram här i talarstolen och i våra motioner som behandlas i betänkandet, nämligen att stärka banden mellan det svenska folket och den makt som utövas i dess namn. Vi vill se mer ansvar, större tydlighet och tydligare markeringar av vad det innebär att vara en del av det svenska samhället. Mitt i allt detta står den svenska kronan – vår valuta, vår symbol och vårt löfte om fortsatt självständighet.

Anf. 51 MAURICIO ROJAS (L):

Fru ålderspresident! Vi debatterar i dag en hel del intressanta motioner om författningsfrågor, och regeringen har nyligen överlämnat en viktig proposition till riksdagen om ett förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende. Snart kommer också en proposition om att stärka den konstitutionella beredskapen vid kriser.

De här förslagen från regeringen kommer så småningom att kompletteras av en proposition som berör våra grundläggande fri- och rättigheter. Det handlar om en konstitutionell reformiver som det här landet inte sett på mycket länge.

Att så sker i våra dagar har med väl kända yttre och inre hot att göra, men det finns också ett viktigt inrikespolitiskt skäl till att de här förslagen läggs fram nu. Det handlar om en mycket betydande positionsförflyttning i grundlagsfrågorna av det parti – Socialdemokraterna – som under lång tid hindrade möjligheten att nå en bred konsensus kring många av de reformer som nu kommer att genomföras.

Fru ålderspresident! Den konstitutionella ordning som slogs fast i 1974 års regeringsform var produkten av en lång period av en stark socialdemokratisk makthegemoni. Det var den tid som inleddes 1932 och i vilken socialdemokratin var den sol kring vilken alla andra partier kretsade, för att använda mig av Herbert Tingstens planetariska metafor.

Under de här omständigheterna betonade Socialdemokraterna politikens handlingskraft och förmåga att leverera. I Tommy Möllers text i boken *En författning i tiden*, publicerad förra året med anledning av 50-årsjubileet av regeringsformen, står att läsa: "För Socialdemokraterna, som alltsedan 1932 suttit i regeringsställning, var det angeläget att undvika spelregler som möjliggjorde för (den borgerliga) oppositionen att sätta käppar i hjulet för den politik som en (socialdemokratisk) regering ville genomföra."

Med andra ord: Makten var deras, och den skulle utnyttjas maximalt. Därför skulle det finnas så få konstitutionella spärrar som möjligt för politiken, exempelvis grundlagsskyddade individuella fri- och rättigheter, lagprövningsinstitutet, ett starkare lagråd eller kvalificerad majoritet i riksdagen för att kunna genomföra författningsändringar.

Som Olof Palme uttryckte det 1976 skulle dessa "sinnrika spärrar ... mot ett folkligt reformarbete snarare vara en fara än ett skydd". Folksuveräniteten – eller folkviljan, som ett annat parti skulle säga i dag – skulle varken hindras eller fördröjas, och maktdelningen skulle utmönstras ur vårt politiska system.

Att det skulle kunna råda en konflikt mellan individens rättigheter, samhällets demokratiska beslut och statens makt var någonting som Socialdemokraterna inte ens kunde föreställa sig under denna tid. Staten var god, och politiken ville allas väl. Men det var inte vilken stat eller politik som helst som skulle lägga våra liv till rätta, utan det var den socialdemokratiska staten och den socialdemokratiska politiken.

Fru ålderspresident! Den socialdemokratiska hegemonin skulle emellertid snart lida mot sitt slut. Nederlaget i valet 1976 innebar att Sverige var på väg att förändras, och det socialdemokratiska makttinnehavet var inte längre garanterat.

På 1980-talet skulle stora delar av de korporativistiska inslag som präglade vår demokrati gå i graven. Valet 1991 bekräftade att en ny politisk era hade tagit sin början: För första gången sedan valet 1928 fick partiet mindre än 40 procent av rösterna. Sedan dess har olika regeringskonstellationer avlöst varandra, och i dag är det en självklarhet att även andra partier kan inneha regeringsmakten i Sverige.

Fru ålderspresident! Det är denna förändring i det socialdemokratiska partiets maktställning som både präglar det konstitutionella läge Sverige nu befinner sig i och förklarar den tydliga positionsförflyttning som partiet genomgått inte minst vad gäller att skydda grundlagen från andra majoritetsyttringar än de som gynnade socialdemokratin. Nu vill man i stället resa spärrar mot den tidigare så allenarådande folksuveräniteten och Palmeepokens absoluta prioritering av politikens handlingskraft.

Nu vill man inta ett mer balanserat synsätt, där den konstitutionella stabiliteten är viktig. Om det handlar exempelvis det nya kravet om att minst två tredjedelar av riksdagens ledamöter ska rösta för det andra, bekräftande, beslutet att anta en grundlagsändring efter att ett riksdagsval har hållits. Det här föreslogs enhälligt av 2020 års grundlagskommitté och ligger nu på riksdagens bord.

Att kräva en kvalificerad majoritet för grundlagsändringar, särskilt de ändringar som berör våra grundläggande fri- och rättigheter, är ett gammalt förslag från Folkpartiet och Moderaterna som Socialdemokraterna med all kraft motsatte sig. Nu, nästan ett halvsekel senare, har Socialdemokraterna äntligen sett ljuset. Det gläder oss eftersom, som det står i Lukas-evangeliet, ”det blir större glädje i himlen över en enda syndare som omvänder sig än över nittionio rättfärdiga som inte behöver omvända sig”.

Samma socialdemokratiska omvändelse gäller förslaget att utvidga Lagrådets granskningsområde så att även lagförslag om ändringar i regeringsformens kapitel om våra grundläggande fri- och rättigheter ska omfattas.

Sist men inte minst bör Grundlagskommitténs enhälliga förslag om att förstärka domstolarnas oberoende nämnas.

Fru ålderspresident! Det handlar om stora vinster med en utveckling i en liberal och demokratisk riktning, men detta borde inte utgöra slutstationen för den konstitutionella resa som Sverige har gjort sedan 1974. Liberalerna vill gå vidare med att reformera våra grundlagar, särskilt i två avseenden.

Det första gäller att förstärka lagprövningsinstitutet genom att inrätta en stark författningsdomstol med breda befogenheter. Detta är en självklarhet i de flesta demokratiska länder.

Det andra handlar om att förstärka domstolarnas oberoende ännu mer än vad som nu föreslås. I 2020 års grundlagskommitté lämnade Liberalernas representant Cecilia Malmström tillsammans med Moderaternas, Kristdemokraternas och Centerpartiets företrädare ett särskilt yttrande om behovet av att stärka domstolarnas oberoende genom att inrätta ett självständigt domstolsråd som ansvarar för den centrala domstolsadministrationen. På det sättet skulle domstolsväsendet helt frigöras från sitt traditionella beroende av regeringen.

Ett domstolsråd skulle utgöra ett genombrott för maktodelningsprincipen och ett mycket välkommet brott med en historisk tradition som präglats av domstolarnas beroende gentemot först kungamakten och sedan den demokratiska regeringen. En sådan förändring skulle, tillsammans med inrättandet av en författningsdomstol, utgöra ett starkt konstitutionellt värn av såväl den demokratiska rättsstaten som våra grundläggande fri- och rättigheter.

Fru ålderspresident! Jag skulle vilja avsluta mitt inlägg med att yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 52 HANS EKSTRÖM (S) replik:

Fru ålderspresident! Det är intressant för en gammal historielärare att få sitt demokratiska sinne lag som socialdemokrat ifrågasatt av en representant för ett borgerligt parti. I mars 1933 hölls en votering i den tyska riksdagen. Inte en enda borgerlig ledamot i den tyska riksdagen röstade emot. Det enda tal som hölls emot kom från de tyska socialdemokraternas partiledare Otto Wels, som naturligtvis drabbades av följder av det.

Socialdemokraternas demokratiska sinne lag blev nu ifrågasatt. Just under den period som Mauricio Rojas nämnde, från 1932 och under kriget, säkrades demokratin i de nordiska länderna av en koalition mellan borgerliga partier och Socialdemokraterna. Det var inte bara vi, utan det var Centerpartiet, eller Bondeförbundet, och vi. Därför kan jag bli lite upprörd.

Däremot är det sant att vi omprövar en del saker. Jag tror att det är ganska nyttigt, och jag tror att andra också kan behöva göra det emellanåt. Man kan ju även fundera över att regeringen just nu lägger fram proposition efter proposition som blivit avrättad som illiberal av Lagrådet och remissinstanser. Hur kan Mauricio Rojas försvara att regeringen nu undergräver grundläggande demokratiska och frihetliga principer gång på gång?

Anf. 53 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Fru ålderspresident! Jag tackar ledamoten för att han påminde oss om det som hände i Tyskland. Det var väldigt tragiskt. Det är just därför Tyskland har en mycket stark författningsdomstol och väldigt mäktiga barriärer mot all utveckling som går mot maktkoncentration och en odemokratisk regering. Alla demokratiska partier i Tyskland stöder detta.

I grunden gav jag en beskrivning av den socialdemokratiska politiken som den var fram till mitten av 70-talet. Jag skulle gärna vilja att riksdagsledamoten på något sätt påminner mig om vilka fel jag har gjort. Var ni inte emot lagprövningsinstitutet? Var ni inte emot att skriva in våra grundläggande fri- och rättigheter i grundlagen? Var det inte ni som begränsade Lagrådets befogenheter? Jag skulle kunna ta upp fler saker.

Redan 1938 började de borgerliga partierna att presentera motioner om att ha kvalificerade majoriteter för att kunna ändra framför allt de grundläggande principer som gäller våra fri- och rättigheter; jag talar här om Tingstens berömda utredning. Socialdemokratin stod emot detta från 1938 och egentligen ända fram till våra dagar.

Prot. 2024/25:110
7 maj

Författningsfrågor

Anf. 54 HANS EKSTRÖM (S) replik:

Fru ålderspresident! Historien visar väl att lagliga regleringar kan fylla sina funktioner men att det viktigaste för att säkra demokratin är ett starkt civilsamhälle, stark folkbildning och att samhället står starkt. Då kan man bli lite förvånad över att ett liberalt parti just nu slaktar folkbildningen, som är ett av demokratins starkaste bålverk för att skydda människor och för att människor ska stå starka i en illiberal tid. Det förvånar mig. Lagar och regler går att köra över. Det starkaste vi har är ett starkt partiväsen och ett starkt civilsamhälle. Det gäller att skydda detta, men den nuvarande regeringen gör på område efter område ingrepp i civilsamhället. Det är ett stort problem.

Anf. 55 MAURICIO ROJAS (L) replik:

Fru ålderspresident! Jag tackar ledamoten för inlägget.

Den huvudsakliga fråga jag ställde var varför socialdemokratin förändrade sin syn på alla dessa konstitutionella frågor. Vi får fortsätta att prata om detta någon annan gång, men det svar jag har gett är att det berodde på att ni förlorade den självklara maktställning som ni hade från 1932 till 1976. Så länge det socialdemokratiska partiet säkert hade makten, fru ålderspresident, skulle det alltså inte finnas spärrar mot politiken. Politiken skulle fort och utan problem kunna genomföra allt det som det socialdemokratiska partiet ville.

Nu är det inte längre så. Nu är det dags att resa spärrar mot allt det som Socialdemokraterna tidigare ville – att politiken skulle ha handlingskraft, att det skulle gå fort och att ingen skulle fördröja. Jag talar om Palme-epoken. Jag har med stor behållning läst Palmes tal och inlägg från när den nya författningen, med 1974 års regeringsform, diskuterades. Jag har också läst inlägg från justitieministern, den tyvärr av någon annan anledning berömde Geijer. Maktdelningen skulle bort. Det skulle inte finnas några spärrar – ingenting. Demokratin kunde skydda demokratin; man behövde inte speciella domstolar som granskade hur makten utövades eller om medborgarnas rättigheter hotades.

Nu är det inte längre så, och det är jag glad för.

Anf. 56 JESSICA WETTERLING (V):

Fru ålderspresident! Jag inleder med att yrka bifall till reservation 34, för annars finns det en risk att jag börjar tänka på mina synder och glömmar bort att göra det.

Fru ålderspresident! I detta betänkande behandlas stora delar av det som är vår demokratiska grund och spelreglerna för vårt demokratiska samhälle. Det är också detta vi bygger vårt statsskick på.

Vänsterpartiet har i betänkandet många förslag för att förändra, förbättra och förstärka den svenska konstitutionen. Men som tidigare talare har varit inne på har vi i Sverige en lång tradition av att försöka finna breda överenskommelser när de grundläggande spelreglerna förändras.

Sverige är och har länge varit en stabil demokrati, men det måste erkännas att vi inte är immuna mot förändringar i vår omvärld. Det yttersta skyddet ligger i en stark folklig uppslutning bakom de demokratiska värderingarna. För att nå denna behövs kunskap och förståelse för de principer en demokrati bygger på och vetskap om hur man går till väga för att göra sin röst hörd och på riktigt påverka det politiska beslutsfattandet.

Det är viktigt att vårt demokratiska system är representativt och inkluderande. Men många människor känner sig inte delaktiga och upplever att de har litet inflytande på politiska beslut som berör dem. Ett av Vänsterpartiets förslag i betänkandet är därför att tillsätta en ny maktutredning som kan lämna förslag på hur vi bättre bygger en demokrati som representerar allas intressen på bästa sätt och som har i uppdrag att analysera fördelningen av makt och inflytande inom olika områden och mellan olika grupper i det svenska samhället. Inte minst gäller det personer med funktionsnedsättning, som generellt har lägre delaktighet och representation i de demokratiska processerna.

Fru ålderspresident! Demokratien måste återerövas av varje generation, och de demokratiska principerna måste ständigt förklaras och försvaras. Vi får och kan aldrig ta våra fri- och rättigheter för givna. Tyvärr är demokratin på tillbakagång i världen, och när auktoritära krafter vinner mark brukar de på olika sätt angripa de fundament demokratin bygger på. De angriper de oberoende medierna, de fria akademierna, civilsamhällets utrymme och rättssystemets grunder.

Årets pressfrihetsindex sammanfattas i rubriken ”Historisk global nedgång i pressfrihet”. För ungefär tio år sedan, 2014, bedömdes 25 länder i världen ha en bra pressfrihetssituation. I år är det bara sju. Mindre än 1 procent av världens befolkning lever i ett land med god pressfrihet. Den starka svenska pressfriheten är alltså ett undantag. Men även Sverige har tappat i indexet, och också här finns en oro och upplevelse att vissa fri- och rättigheter är hotade. Det visar bland andra Institutet för mänskliga rättigheters årsrapport. Denna oro är också högre här än i våra grannländer.

Fria och oberoende medier har en viktig demokratisk uppgift genom att spegla den politiska debatten och granska makthavarna. Public service garanterar genom sin roll både högkvalitativ och oberoende nyhetsrapportering och underhållning som når ut brett via bland annat radio och tv. Man har också ett viktigt totalförsvarsuppdrag.

Public service behöver stärkas och ha ett brett uppdrag och en långsiktig, självständig och stabil finansiering. Det ska inte vara möjligt för politiker att med snabba beslut beskära public services möjligheter att verka.

Runt om i världen har det på senare år gjorts inskränkningar av fria, självständiga och oberoende medier och public service. Även i Sverige ifrågasätts public service, och det förs fram förslag om att public service-uppdraget bör göras smalare.

För mig är det viktigt och angeläget att stärka den oberoende ställning public service har. Ett grundlagsskydd skulle både stärka oberoendet och vara hållbart över tid. Vi anser därför att det är angeläget att grundlagsskydda public service och dess oberoende. Jag anser också att riksdagsbeslut i frågor som rör public service ska fattas med kvalificerad majoritet.

Fru ålderspresident! Vilka övriga förslag har Vänsterpartiet? Ett förslag som vi årligen lägger fram i riksdagen rör statsskicket. I Sverige värnas meritokrati, alltså ett system som innebär att meriter värderas framför

relationer och samhällsstatus. Dessa meriter kan till exempel vara olika förmågor, kunskaper och utbildningar. Särskilt vid rekrytering och anställning brukar detta vara en faktor man värnar. Den som är bäst lämpad för jobbet ska också få det. Men till uppdraget som statschef, Sveriges högsta ämbete, väljs man inte, utan det föds man in i. Man föds också in i ett regelverk där grundlagen inskränker ens religionsfrihet och rörelsefrihet. Dessutom krävs regeringens samtycke innan man får gifta sig. Detta kan inte klassas som något annat än en förlegad kvarleva från tider då efternamnet spelade en avgörande roll för ens status i samhället. Lika förlegat är att statschefen har åtalsimmunitet och att kungahuset inte behöver redovisa hur de offentliga medel det får från skattebetalarna används.

Fru ålderspresident! Korruption, lobbning och svängdörrar mellan näringslivet och politiken är också ett hot mot människors förtroende för det demokratiska systemet. Under de senaste 30 åren har stora delar av vårt samhälle privatiserats och överlämnats till marknaden, vilket har gjort många stora bolag direkt beroende av politiska beslut och goda relationer till politiken. Bolag som är beroende av skattepengar, till exempel välfärdsbolag och friskolekoncerner, har alltför nära anknytning till vissa riksdagspartier.

Det är viktigt för demokratin att allmänheten har högt förtroende för statsråd och högre tjänstemän i Regeringskansliet. Det får inte finnas misstankar om att uttalanden och beslut av statsråd påverkas av förväntningar på en framtida anställning i ett företag eller en organisation. När personer på höga tjänster går över från det offentliga till näringslivet och vice versa kan det leda till intressekonflikter. Frågan om behovet av en reglering av sådana övergångar har uppmärksammats av bland andra Europarådets organ för korruptionsbevakning, Greco, som rekommenderar Sverige att införa riktlinjer för att undvika sådana intressekonflikter.

Som ett steg i att stärka förtroendet för offentlig verksamhet och motverka intressekonflikter infördes 2018 Karensnämnden i syfte att komma till rätta med svängdörrarna mellan politik och näringsliv. I dag kan man också meddela övergångsrestriktioner. Dock har man ingen sanktionsmöjlighet, och ordföranden för Karensnämnden har beskrivit det nuvarande systemet som tandlöst. Det är uppenbart att dagens regelverk är otillräckligt och behöver stramas upp för att uppfylla sitt syfte.

Fru ålderspresident! Jag ska till sist säga något om den reservation jag har yrkat bifall till. I grundlagen finns det ett starkt skydd för den privata äganderätten, men motsvarande skydd saknas för den gemensamma egendomen, alltså det vi äger tillsammans. Vänsterpartiet menar att den gemensamma äganderätten måste stärkas och att det behöver införas ett grundlagsskydd för gemensam egendom på såväl statlig som regional och kommunal nivå. Det skulle i bästa fall göra att vi slipper obetänksamma försäljningar av det som ägs av den gemensamma. Och vem vet? Då skulle vi kanske slippa läsa rubriker om att tingsrättslokaler ägs av kriminella.

Anf. 57 MALIN BJÖRK (C):

Fru ålderspresident! Jag står bakom Centerpartiets samtliga reservationer i betänkandet – vi har rätt många – men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 13 under punkt 14.

För ett par dagar sedan var det presidentval i ett av EU:s medlemsländer, Rumänien – igen. Det val som hölls där i november förra året kom

nämligen att ogiltigförklaras av den rumänska författningsdomstolen efter indikationer om att Ryssland blandat sig i det. Den som fick flest röster i söndags men inte tillräckligt många för att undvika en andra valomgång, som alltså nu väntar, är en man vid namn George Simion. Han har tydligt motsatt sig militärt stöd till Ukraina, och han har även uttalat sig mycket skeptiskt om EU.

Vad har då detta att göra med ämnet för dagens debatt? Först och främst handlar det förstås om att Sverige är en del av EU. Och i dessa mycket oroliga och osäkra tider, med en minst sagt oberäknelig ledare på andra sidan Atlanten, är det tydligt att vi behöver varandra mer än någonsin inom EU. Vi, de länder som värnar rättsstaten, den liberala demokratin och den regelbaserade världsordningen, måste inte bara hålla ihop, utan vi behöver även stärka vårt samarbete samt försvaret för våra institutioner och värderingar.

Dessa värden är inte för evigt givna, utan de måste fortlöpande försvaras. Därför måste det få konsekvenser för de länder i EU som inte respekterar rättsstatens principer och för de medlemsländer som överger de värden som vi grundat vårt EU-samarbete på. Sedan 2021 finns en generell villkorlighetsordning för skydd av EU:s unionsbudget som innebär att åtgärder kan vidtas mot den medlemsstat som agerar emot rättsstatens principer. Det var med hjälp av denna ordning som man under ett tag innehöll pengar som Ungern skulle ha fått. Ungern är ju ett av de länder som ständigt har fått kritik för att inte leva upp till rättsstatens principer.

Denna ordning är bra men inte tillräcklig. EU måste ha muskler för att kunna agera så att det får kännbara konsekvenser så fort ett medlemsland bryter mot rättsstatens principer. Därför vill Centerpartiet ha ett så kallat demokratilås på EU:s budget så att EU stryper medel till medlemsstater som inte respekterar sina demokratiska och rättsstatliga åtaganden. Om en medlemsstat trots ekonomiska sanktioner fortsätter att bryta mot rättsstatens principer ska andra åtgärder, som att begränsa en medlemsstats beslutanderätt i EU, övervägas. Det här är ett sätt att stärka EU och de värderingar vår gemenskap vilar på i dessa svåra och osäkra tider.

Fru ålderspresident! Det presidentval som ägde rum i november i Rumänien kom, som jag sa nyss, att underkännas av landets författningsdomstol. Rumänsk underrättelsetjänst visade nämligen att den man som stod som vinnare då, den högerextreme Georgescu, hade gynnats av en omfattande Tiktok-kampanj som liknade ryska påverkansoperationer. Omkring 25 000 Tiktok-konton användes för att sprida budskap till Georgescus fördel under valkampanjens slutskede.

Mycket tydde på att kampanjen styrdes av en statlig aktör. Personer rekryterades och fick betalt för att marknadsföra en kandidat vars profil stämde överens med Georgescus. De här kampanjmetoderna liknade de ryska påverkansoperationer som tidigare genomförts i Moldavien.

Återigen: Vad har det som händer i Rumänien med dagens debatt att göra? Bevisligen utsätts EU-länders demokratiska processer för aktioner från främmande makt. Vi vet att Ryssland inte bara har intresse av att påverka i Moldavien och Rumänien, utan man har förstås även intresse av att påverka här i Sverige. Det är därför viktigt att vi här, och våra politiska partier, ser till att bygga upp försvar mot infiltration och påverkan av sådana intressen som vill undergräva vår demokrati.

För att säkerställa detta vill Centerpartiet att regeringen tillsätter en utredning som rekommenderar lagstiftning och andra reformer för att göra våra politiska partier mer motståndskraftiga mot yttre hot.

Fru ålderspresident! Dessutom visar det som hände i Rumänien i höstas hur sociala medier och köpta och anonyma konton kan användas för att påverka opinionen. Detta kan i slutänden få direkt påverkan på utgången av ett val, också ett sådant som utifrån sett har gått rätt till. Det som hände i Rumänien var just detta: Georgescu vann, och valet underkändes sedan av domstol på grund av denna påverkan.

Att vi politiker använder sociala medier för att påverka opinionen hör förstås till det politiska arbetet av i dag. Men det är stor skillnad mellan att öppet visa vem som står bakom olika typer av budskap och påverkanskampanjer och att sprida budskap i det fördolda.

För att mottagaren ska kunna värdera information och göra en bedömning av den krävs transparens. I en demokrati har väljare rätt att veta vem som ligger bakom de budskap som sprids. Det borde vara självklart för alla demokratiskt sinnade partier att vi bryter åsikter mot varandra i en öppen debatt, som Ulrik Nilsson framhöll i sitt inledningsanförande.

Fru ålderspresident! Förra våren uppdagades genom ett gediget journalistiskt arbete att anonyma konton på sociala medier hade använts av vår egen regerings samarbetsparti, Sverigedemokraterna.

Vi var många som reagerade kraftigt och krävde åtgärder för att få stopp på detta. Vi i Centerpartiet lade tillsammans med Miljöpartiet fram ett förslag till utskottsinitiativ i konstitutionsutskottet med krav på att se över hur användandet av anonyma konton i det politiska arbetet skulle kunna förbjudas. Vi mötte i början stort motstånd, men efter en del turer tillsattes i alla fall en arbetsgrupp med målet att få fram en uppförandekod som alla partier kan godta och där alla förbinder sig att vara transparenta i sin kommunikation framöver, oavsett var den sker.

Detta är, som jag nyss sa, grundläggande för de demokratiska spelreglerna. Jag hoppas förstås att vi gemensamt kan landa i en frivillig överenskommelse om våra spelregler. Men oavsett hur resultatet landar anser vi i Centerpartiet att det krävs ytterligare åtgärder, och vi vill framöver se en utredning som får i uppdrag att se över hur ett krav kan utformas på att alla politiska partier ska vara transparenta som avsändare i all kommunikation oavsett om den sker på sociala medier, i egna kanaler eller på annat sätt.

Anf. 58 JAN RIISE (MP):

Fru ålderspresident! Det är nu 35 år sedan en svensk maktutredning presenterades. Det gjordes av en forskargrupp som sedan 1985 hade haft i uppdrag att ”fördjupa kunskaperna om den svenska demokratins villkor, om medborgarnas möjligheter att påverka sina levnadsvillkor och om de faktorer som skapar makt att forma morgondagens Sverige”. Rapporten levererades 1990.

En av författarna hette Olof Petersson. I det avslutande kapitlet tar han sig för att skissa på några olika svar på en av utredningens frågor, nämligen huruvida Sverige hade kommit närmare ett demokratiskt idealtillstånd. Sammantaget gav svaren i huvudsak ett dystert besked – utifrån hur frågan hade ställts – om att landet snarare avlägsnade sig från det som avsågs. Då ska man komma ihåg att 1985 års demokratiideal möjligen präglades av delvis andra faktorer än vad som gissningsvis skulle komma fram i dag.

När jag säger ”gissningsvis” skulle jag vilja nämna några exempel som Petersson tog upp då, alltså 1990. Industrierbetet beskrevs av många som både monotont och själsdödande. Kritiken mot det sätt som arbetet organiserades på ökade. Många uppfattade att deras kunskaper inte togs till vara. Medborgerlig vanmakt och brist på valmöjligheter inom till exempel skola och omsorg lyftes fram liksom unga människors minskande eller kanske bristande intresse för att engagera sig i folkrörelser och partier.

Som om inte detta vore nog noterades också en flykt från de politiska arenorna, vars roll till dels övertogs av medierna. Dessutom observerades ett ökande inslag av väljare som bytte parti mellan valen – tänka sig!

Maktutredningen var viktig därför att den pekade på hur samhällets makt var fördelad, vilka förändringar som kunde skönjas och hur medborgarna såg på olika områden, som möjligheterna att göra sina röster hörda.

Som flera har påpekat har dock en hel del hänt sedan dess – inte minst inom vårt område, där till exempel begreppet lobbyism tillkommit. Det var något mindre känt då, liksom svängdörrar, korruption, rasism, natur- och klimatkriser och grundlagsskydd – för att inte tala om Facebook, Instagram och TikTok, som vid den tiden var helt okända fenomen. Följaktligen hade vi då heller inte den diskussion om anonyma konton som vi har i dag.

Det är kanske inte ägnat att förvåna att olika förslag om en ny maktutredning då och då kommer upp. En del av dessa förslag kommer med årlig regelbundenhet under den allmänna motionstiden. En sökning på riksdagen.se bland motioner med ordet maktutredning ger ett drygt hundratal träffar.

Sammanfattningsvis vad gäller frågan om en ny maktutredning: Många människor känner sig inte delaktiga i och upplever att de har ett lågt inflytande på politiska beslut som berör dem själva. Vi och Vänsterpartiet har en gemensam reservation med förslag om en ny maktutredning med uppdrag att lämna förslag på hur vi bygger en demokrati som representerar allas intressen på bästa sätt. Jag föreställer mig att en sådan maktutredning skulle kunna undersöka fördelningen av makt och inflytande inom olika områden och mellan olika grupper i det svenska samhället, helt säkert med hjälp av andra format för utredning och analys än de som användes mellan 1985 och 1990.

Vi behöver bland annat titta på former och rutiner för att involvera personer i politiska beslut som direkt berör dem på kommunal, regional och statlig nivå. Det gäller inte minst dem som i dag kanske har olika svårigheter att delta i dessa, som personer med funktionsnedsättning. Vi vet att dessa i dag har en lägre delaktighet och representation i processerna.

Jag kan också nämna det riksdagsseminarium som några av oss här ordnar om ett par veckor och som handlar om huruvida en sänkt rösträttsålder till 16 år skulle vara något att arbeta för. Det ligger också inom dessa funderingar.

Fru ålderspresident! Det var alltså 40 år sedan Maktutredningen tillsattes. Ett angränsande begrepp är demokrati, och där har vi varit lite mer aktuella på så vis att en demokratiutredning tillsattes 2014 och lämnade sitt betänkande 2016. Sedan tillsattes kommittén Demokratin 100 år inför jubileet 2021. Året därpå kom dess betänkande, kallat *Vår demokrati – värd att värna varje dag*.

De senaste åren har vi dock sett en utveckling mot allt fler autokratier, alltså i princip valda ledare som efter hand avvecklar eller monterar ned demokratiska funktioner, ibland inklusive öppna och rättvisa val.

Det finns, tycker vi i Miljöpartiet, ett behov av en nationell samordning av myndigheter och andra aktörer som genomför demokratifrämjande insatser – insatser som blir alltmer värdefulla. Vi tycker därför att en nationell demokratifunktion borde inrättas med uppdrag att öka kunskapen om demokratin och att bidra till samordning av myndigheters och andra aktörers insatser.

Vi har därför med viss envishet föreslagit i våra budgetmotioner att någon existerande myndighet skulle kunna ges detta uppdrag och att länsstyrelserna skulle kunna få ett kompletterande uppdrag för att utveckla de regionala initiativen och förutsättningarna.

Dessa åtgärder tillsammans skulle syfta till att skapa ett mer jämlikt, inkluderande och rättvist samhälle där alla människor oavsett bakgrund har lika möjligheter och rättigheter.

Apropå lika möjligheter och rättigheter, fru ålderspresident, har vi i regeringsformen en text om att det allmänna ska motverka diskriminering på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Diskrimineringsgrunden könsöverskridande identitet och uttryck, som avser att skydda transpersoner, saknas i uppräkningsdelen. Enligt vår mening bör man överväga att göra ett tillägg i bestämmelsen så att även könsöverskridande identitet och uttryck inkluderas.

Slutligen, fru ålderspresident, har vi de fria och oberoende medierna, som är en grundförutsättning för demokratin. De speglar debatten och granskar makthavarna. Public service står för både högkvalitativ och oberoende nyhetsrapportering och innefattar ibland också underhållning som når ut brett på olika sätt.

Vi behöver en stark public service med ett brett uppdrag och en långsiktig, självständig och stabil finansiering. Det ska inte vara möjligt för oss politiker eller andra som vill ta makten över medierna att med snabba beslut beskära public services möjligheter att verka.

Det har gjorts inskränkningar på många håll i världen under senare år. Så sent som i går, eller när det nu var, hörde vi talas om nedskärningar i USA till den public service som ändå finns där. Detta visar bara att det är ytterst angeläget att stärka den oberoende ställning som public service har. Ett grundlagsskydd skulle både säkra oberoendet och göra det hållbart över tid.

Vi anser att det är angeläget att utreda detta och att regeringen bör återkomma med förslag som gör det möjligt att ge public service detta grundlagsskydd.

Jag står förstas bakom alla våra reservationer men har kommit fram till att jag ska yrka bifall enbart till reservation nummer 11, som handlar just om en ny maktutredning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

§ 11 Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU19

Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner (prop. 2024/25:80)
föredrogs.

Anf. 59 ULRIK NILSSON (M):

Fru ålderspresident! Detta blir lite grann en fortsättning på den föregående debatten. Samtidigt vill jag säga att detta, tvärtmot vad man ofta säger här i kammaren, inte är någonting jag är speciellt glad att behöva debattera.

Väldigt ofta läggs det fram förslag och görs förändringar med ett positivt syfte. Jag tror dock att vi alla har anledning att fundera lite över varför detta ska behövas.

Fortfarande har vi väl, och måste ha, bilden att politiken styrs av den engagerade medborgaren – medborgaren som tar initiativ och tillsammans med andra genomför förändringar. Låt sinnebilden lite grann vara Emil i Lönneberga – ni hör att jag har lite andra litterära referenser än i tidigare debatter, fru ålderspresident. Emil i Lönneberga blev ju på sin ålders höst kommunalnämndsordförande. Det speglar någon sorts idyll. Det speglar någon sorts tradition som jag tror att vi alla omhuldar.

Det lagförslag som detta betänkande behandlar visar egentligen i två aspekter att den bilden inte riktigt existerar längre.

Låt oss ta dem i tur och ordning. Den första kommer ur hur man ska skydda förtroendevalda. Vill vi ha den där engagerade medborgaren måste vi förstås också acceptera att den engagerade medborgaren har mänskliga egenskaper. Man blir rädd. Man påverkas. Man utsätts för påverkan på ett sätt som kanske gör att man riskerar att backa bort från engagemanget.

Man ska inte behöva välja bort engagemanget. Vi måste ha ett system så att alla människor ska kunna ta det politiska engagemanget. I annat fall har vi förlorat någonting. Varje person som finner att mitt dagliga liv eller min sociala situation förändras av att jag engagerar mig och som därmed väljer bort engagemanget för det gemensamma är en förlust för demokratin.

Därför är det nödvändigt att vi nu säger: Det ska inte vara så här!

Det lagförslag vi diskuterar handlar om vilken roll kommunen ska ha. Vi ska också komma ihåg att det finns rättsvårdande myndigheter, polis och andra som ska se till att politiker inte utsätts för hot, hat, våld och otillåten påverkan.

Låt mig kommentera en annan aktuell händelse. Man ska inte behöva utsättas för aktivister på sin egen gårdsplan, även om man står för en åsikt som någon möjligen kan tycka är felaktig. Åsikten ska bemötas i debatten, inte med metoder som gör att folk väljer bort engagemang.

Misslyckandet att skydda förtroendevalda är en förlust för demokratin. Det måste vi ta till oss.

Den andra aspekten har att göra med hur man kan använda en organisation som hanterar stora summor pengar på ett öarligt sätt. Jag menar naturligtvis sådant som är uppenbart, såsom bedrägerier och brott, men det

finns också problem där kompetensbrist eller ovana att hantera frågor gör att situationen utnyttjas, eller för den delen rent slarv.

Därför är det viktigt att vi med detta lagförslag säger att kommuner aktivt ska arbeta med en internkontroll som innebär att sträva efter att minska riskerna för brott, höja kompetensen och fänga upp slarv eller sådant som inte nödvändigtvis är illa ment men som ändå leder till stora kostnader.

Det förslag vi har att behandla, ett stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner, är viktigt och riktigt. Men det är synd att förslaget ska behövas.

Fru ålderspresident! Dessa självklarheter måste vi nu anta, och därför vill jag yrka bifall till förslaget i konstitutionsutskottets betänkande 19, *Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner*.

Anf. 60 PETER HEDBERG (S):

Fru ålderspresident! Jag kan inte yrka bifall till Ulrik Nilssons anförande, men jag kan till stor del ställa mig bakom andemeningen i anförandet.

Det är naturligtvis inte acceptabelt att i kammaren från åhörarläktaren kasta tomaten mot ett statsråd eller att tränga sig in på ett statsråds privata fastighet och på det sättet utsätta både statsrådet och dennes anhöriga för inte bara oro utan också en känsla av hot.

Till skillnad från tidigare debatt tänker jag inte ägna mig åt bibelcitat om synder. Däremot tycker jag att det här är något av en politisk synd som vi har låtit gå obehandlad för länge, nämligen skyddet för våra kommunalt och regionalt förtroendevalda. Det är naturligtvis för demokratins styrka och fortlevnad helt avgörande att förtroendevalda kan utöva uppdragen utan att behöva utsättas för hot.

Jag kommer från ett län där regionfullmäktige i måndags fattade ett beslut som har väckt mycket känslor och upprördhet. Jag har mina egna synpunkter på delar av det beslutet, men det är klart att det vrider sig i magen när man ser kommentarer på sociala medier om att de som har fattat beslutet bör tas ut på torget och stenas eller att deras anhöriga ska åsamkas ond bråd död.

Det här är inte sådant som leder till att vi blir fler förtroendevalda på kommunal eller regional nivå. Det behövs inte ett aktivt hot öga mot öga, eller faktiskt våld, för att man ska välja att inte ta på sig ett uppdrag. Ofta är det fråga om – jag ska inte säga mildare, men – andra tidigare steg som gör att man redan då funderar över om uppdraget är värt att ta.

Fru ålderspresident! Det är välkommet med åtgärder som kan bidra till att öka och förbättra säkerhetsarbetet runt förtroendevalda i kommuner och regioner. I ett samhälle där de som engagerar sig i kommuner och regioner utsätts för hot eller våld försämras demokratin. För att motverka detta krävs definitivt fler åtgärder, och vi välkomnar ett förtydligande av kommuners och regioners ansvar. Men ett område där vi socialdemokrater skiljer oss från regeringen gäller dels omfattningen av lagregleringen, dels vilka förtroendevalda som ska omfattas.

Prot. 2024/25:110
7 maj

*Stärkt skydd för vissa
förtroendevalda och
en tydligare intern
kontroll i kommuner
och regioner*

*Stärkt skydd för vissa
förtroendevalda och
en tydligare intern
kontroll i kommuner
och regioner*

I regeringens lagförslag stadgas att kommuner och regioner ska vidta alla åtgärder i förebyggande syfte och att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs.

Vi menar att detta i praktiken är omöjligt, och det har inte heller stöd i författningskommentaren, där det talas om att detta ska vara en utgångspunkt. Det ter sig naturligt att en utgångspunkt inte kan ställa absoluta krav på åtgärder för kommuner och regioner, särskilt inte sådant som gäller en så pass speciell grupp som förtroendevalda. Som ett exempel kan man ta ett torgmöte i en valrörelse. Det kan riskbedömas av tjänstemän i kommunen som något som kan leda till ohälsa. Hur ska kommunen ändra eller ersätta ett sådant sammanhang för att förebygga ohälsa? Vi menar att lagtexten i stället bör ställa krav på att vidta nödvändiga åtgärder samt att lagstiftningens konsekvenser därefter ska utvärderas.

Det här kan för en utomstående som lyssnar på debatten te sig som härklyverier, men det är något fundamentalt annorlunda att vara förtroendevald jämfört med ett vanligt anställningsförhållande. Arbetsmiljölagens bestämmelser är inte tillämpliga på samma sätt i och med att kommunen inte är den förtroendevaldes arbetsgivare.

Jag vill återigen betona, fru ålderspresident, att vi överlag välkomnar ett starkare skydd för förtroendevalda. Men det är nödvändigt att vi som lagstiftare är återhållsamma vad gäller alltför långtgående och potentiellt kostnadsdrivande förslag i en mycket speciell situation.

Fru ålderspresident! Den andra delen där vi socialdemokrater och även Vänsterpartiet ser brister i regeringens förslag handlar om vilka förtroendevalda som omfattas av förslaget. Enligt regeringens förslag ska lagstiftningen beröra politiker som utför uppdrag på heltid eller betydande del av heltid. Men det finns många fritidspolitiker som har publika och känsliga ordförandeuppdrag med en betydligt lägre arvodering än både heltid och betydande del av heltid. Det kan till exempel gälla kommunfullmäktiges ordförande eller socialnämndens ordförande i mindre kommuner, eller för den delen också enskilda ledamöter som fattar beslut i mycket känsliga ärenden.

Vi anser därför att kommuner och regioner behöver ha en beredskap för förtroendevaldas utsatthet oavsett hur omfattande uppdraget är. Därför bör lagstiftningen utformas så att det framgår att stödet till de utsatta även ska vara behovsstyrt. Vi vill därför att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning som innebär att kommuners och regioners ansvar för förtroendevaldas trygghet säkerställs, även för fritidspolitiker, utifrån behov.

Att säkerställa ett starkt skydd för de förtroendevalda i kommuner och regioner är avgörande för att den lokala demokratin ska kunna attrahera fler att våga ta ansvar för sitt samhälle och gemensamt fatta beslut om viktiga frågor. I det tror jag att vi är tämligen eniga i denna kammare, även om vi skiljer oss åt i delar av utformningen av förslaget.

Fru ålderspresident! Jag avslutar med att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 61 JESSICA WETTERLING (V):

Fru ålderspresident! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 3. Framför allt vill jag betona det som tidigare talare har varit inne på, nämligen att denna fråga är av yttersta vikt för att stärka vår demokrati. Perso-

ner ska känna en trygghet i att kunna åta sig ett politiskt uppdrag. Vem vill annars vara politiker?

Precis som tidigare talare har varit inne på finns ofta en acceptans av eller insikt om att detta att vara förtroendevald kan leda till konsekvenser, att man själv riskerar att i värsta fall utsättas för hot och hat.

Fru talman! Det som dock är ett stort problem för de allra flesta av oss är när våra anhöriga, de som står oss allra närmast, riskerar att utsättas för hot och hat. De har inte aktivt valt att ta en roll i offentligheten, så som exempelvis vi riksdagsledamöter har gjort. Det visas också i exempelvis olika undersökningar, bland annat den undersökning som även riksdagsledamöter svarar på kring trygghet.

Detta ärende rör dock inte oss riksdagsledamöter utan våra politiska kamrater i regioner och kommuner. Det är ett väldigt allvarligt hot mot demokratin att det förekommer så mycket hot och hat som det trots allt gör.

Jag skulle egentligen bara kunna instämma i det som föregående talare sa, eftersom jag och Socialdemokraterna har flera gemensamma reservationer och dessutom ungefär samma argumentation, åtminstone i våra gemensamma reservationer. Men jag vill verkligen betona att det inte är reservationer där vi är emot regeringens förslag utan att vi snarare undrar över regeringens förslag. Vi anser att det finns skäl att överväga en annan utformning som skulle vara bättre och omfatta fler.

I regeringens förslag säger man nämligen att kommuner och regioner ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att politiker som har uppdrag på heltid, alltså oftast kommunal- och regionråd, drabbas av ohälsa och olycksfall till följd av att de utsätts för hot och våld. I propositionen säger man också att utgångspunkten ska vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas, så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs. Det ska också erbjudas utbildning.

Vi välkomnar som sagt de här intentionerna, men vi ställer oss kanske lite frågande till hur man tänker sig finansieringen. Regeringens bedömning är att förslaget enbart kommer att medföra ökade kostnader på 6 miljoner. Samtidigt gör regeringen bedömningen att varje kommun och region i genomsnitt kommer att behöva inkludera cirka sex tjänstepersoner i säkerhetsarbetet som bedrivs redan i dag, utöver vissa engångskostnader och merarbeten som krävs i ett inledande skede.

Det är en bedömning som skiljer sig ganska mycket från många berörda kommuners och regioners bedömningar. Där har jag en stor fundering. Hur ska en så pass liten summa kunna uppfylla detta väldigt viktiga syfte och denna goda intention, särskilt när tiderna präglas av höga priser och inflation?

Jag har också svårt att förstå hur man kan anse att detta förslag bara ska omfatta heltidspolitiker. Vi är nog många som kan vittna om att hot och hat riktas mot förtroendevalda politiker oavsett omfattningen på det politiska uppdraget. Det har jag själv erfarenhet av. I mitt fall räckte det att lägga fram en motion i regionfullmäktige för att jag skulle få motta hot och hat. Det är också något som flera kommuner belyser i sina remissvar.

För att den politiska processen ska skyddas på alla nivåer är det av största vikt att förtroendevalda kan utöva uppdraget utan otillbörlig eller hotfull påverkan. Men då kan det inte vara bara några få, de som kanske har bäst skydd redan från början, som omfattas av lagförslaget. Jag anser

Prot. 2024/25:110
7 maj

*Stärkt skydd för vissa
förtroendevalda och
en tydligare intern
kontroll i kommuner
och regioner*

att lagstiftningen borde utformas så att även fritidspolitiker omfattas, beroende på om man är utsatt eller ej. Vi vet nämligen att utsattheten kan variera över tid.

Utan att ha någon vetskap alls om detta kan jag tänka mig att beslutet i går – det var väl i går? – om att stänga delar av Sollefteå sjukhus säkert har lett till stora reaktioner. Jag kommer från södra Sverige och har egentligen ingen insikt alls utöver medierapporteringen. Jag kan tänka mig att flera av de förtroendevalda som har fattat det beslutet har det ganska tufft just nu, oavsett om man är regionråd eller ej.

Avslutningsvis vill jag säga att Vänsterpartiet har ett förslag om att en myndighet borde få i uppdrag att stödja kommunerna i detta viktiga arbete med att stärka förtroendevaldas säkerhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

Minoritetsfrågor

§ 12 Minoritetsfrågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU28
Minoritetsfrågor
föredrogs.

Anf. 62 SUSANNE NORDSTRÖM (M):

Fru talman! I dag debatterar vi alltså motionsbetänkandet som handlar om minoritetsfrågor. Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Det handlar om minoriteter, det handlar om urfolk, det handlar om status och det handlar om språk och kultur. I det här sammanhanget vill jag säga att motionerna i betänkandet i många fall är viktiga, tänkvärda och inte minst svåra. Det är svåra frågor att lösa, inte bara i Sverige utan i hela världen. Därför vill jag ge ett mer världsomfattande perspektiv på de här frågorna.

Det handlar i princip om samma problembeskrivning för minoriteter och urfolk var i världen du än befinner dig. Det blev jag och Jan Riise minst sagt varse när vi nyligen deltog i ett urfolksforum i FN i New York. Där mötte jag och pratade med människor från olika länder och olika delar av världen, bland annat en massajman från Tanzania och urfolk från både USA och Sydamerika.

Vår delegation från riksdagen fick också ett bra tillfälle att prata med samer från både Norge och Sverige. Och jag hade ett eget möte med Sara-Elvira, en samisk kvinna från Jokkmokk. Där kunde jag få svar på många frågor som jag har funderat på.

I New York fick jag större förståelse ur ett globalt perspektiv. Det finns tusentals urfolkskulturer i världen. Alla har sina unika historier och erfarenheter. En ensam person eller en enskild berättelse kan aldrig någonsin tala för alla, men trots allas olikheter finns det en gemensam röd tråd.

Fru talman! De flesta urfolk har blivit marginaliserade och förföljda på grund av kolonialism och expansionspolitik som regeringar har utvecklat. I många moderna samhällen ser vi bland urfolk högre grad av arbetslöshet, lägre utbildningsnivå, diskriminering och våld. Det berättade Dr Albert K

Barume, som i december 2024 utsågs till FN:s särskilda rapportör för urfolks rättigheter.

Under den relativt korta tid som han varit rapportör har han hunnit delta i flera konferenser, mängder av möten och seminarier med urfolk. Han har dragit flera slutsatser gällande urfolk runt om i världen. Högst upp på listan kommer urfolkens utsatthet i konflikter och våld. Det gäller i synnerhet kvinnor och flickor. Som nummer två på listan kommer utvinningsindustrin och den gröna omställningen. Därefter kommer ungdomars indragning i kriminalitet och trafficking av kvinnor och flickor.

Det är en sak att höra en rapportör prata lugnt och sakligt om de här frågorna, men att själv sitta på ett möte i ett mindre format och höra en uppgiven urfolkskvinna från Amazonområdet prata i detalj om sin verklighet var minst sagt känsloladdat.

Fru talman! En annan person som vi träffade var professor Elsa Stamatopoulou från Columbiauniversitetet. Hon har sedan 1983 engagerat sig i urfolksfrågor. Hon berättade att FN:s kommissarie för mänskliga rättigheter i augusti 1982 etablerade en arbetsgrupp för ursprungsfolk. Det var som ett forum som skulle lyssna på ursprungsfolkens problem och arbeta för deras rättigheter. Vad sa då urfolken, tror ni? Jo, de sa: Ni folk ska prata om oss, och vi står här utanför rummet.

Som tur är har det runnit mycket vatten under broarna sedan dess. Professor Elsa berättade att frågorna om mänskliga rättigheter har fått som en udd i FN för att de påverkar regeringar. Det har urfolken tagit till sig, och nu kan vi se flera deklARATIONER. Man har åstadkommit mycket, men det finns fortfarande mycket kvar att göra.

Men det är inte så att de frågor som diskuteras tas lättvindigt på. Jag tror att det finns en förståelse för att de här frågorna är komplexa och knepiga och att det tar tid. Det är på något sätt det moderna samhället som knackar på, och det är urfolken som vill att det ska finnas en förståelse för det som de värnar.

Nyckelordet i den här komplexiteten, som i princip gäller alla urfolk, är tillgång. Då menar man tillgång till land. Till det kan man addera delning av tillgångar, det vill säga benefits sharing. Elsa menade att det fortfarande finns ett motstånd bland urfolk gällande tillgång till land och att dela på tillgångarna.

Jag frågade Elsa om det är så att demokrati är tillräckligt för att komma överens i dessa frågor. Hon menade att det inte är tillräckligt utan att det behövs starka civila organisationer och respekt från båda håll. Både professor Elsa och doktor Barume menade att det är det kreativa och vitala engagemanget från ungdomar som kan vara framtiden för att lösa konflikter kring land, tillgångar och rättigheter.

Fru talman! Det jag tar med mig från det här urfolksforumet i New York är just detta: vikten av att lyssna, inte bara höra, och att se varje möte som en möjlighet att förstå mer, komma överens och hitta en väg framåt där båda sidor, om jag får uttrycka mig så, känner att det här är eller kommer att bli en win-win-situation och inte lose-lose.

(Applåder)

Anf. 63 MIRJA RÄIHÄ (S):

Fru talman! Jag tänker för min del uppehålla mig vid minoritetspolitiken i Sverige.

Målet för minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken, så att de hålls levande. Minoritetslagen fyller 25 år i dag.

Konstitutionsutskottets betänkande innehåller många motioner med syftet att stärka minoritetspolitiken i Sverige. Ändå har regeringen försvagat stora delar av minoritetspolitiken. Motionerna handlar om stöd till organisationer, urfolksstatus, språksatsningar med mera. Jag yrkar bifall till reservation 15 under punkt 12, reservation 18 under punkt 15 och reservation 29 under punkt 21.

Under den här veckan har vi firat 250 år av judiskt liv i Sverige. Firandet är en markering av det beslut som fattades av Gustav III 1775 om att de med judisk tro inte längre skulle tvingas konvertera till kristendom.

Det är bra att regeringen förstärker arbetet med att skydda judiskt liv i Sverige. Den förstärkningen är nödvändig utifrån att antisemitismen verkar vara rätt omöjlig att utrota i Sverige och i Europa. Målet för vårt uppdrag i riksdagen måste vara att antisemitismen aldrig ska låtas frodas och inte ska få fortsätta växa i vårt land.

Den judiska minoriteten är på ett särskilt sätt utsatt för hat och hot från extrema grupper av olika slag. Ett fortsatt arbete för att stärka säkerheten kring judiska institutioner och för att öka tryggheten för judar i Sverige är nödvändigt. Polisen bör ha ett särskilt uppdrag att stärka säkerheten kring utsatta arrangemang och institutioner.

Vi är nog rätt eniga i den här kammaren om att det arbete som görs är bra. Men sedan kommer resten, som vi socialdemokrater inte tycker har varit så bra. Alla minoriteter får nämligen minskade resurser för att fortsätta med sitt viktiga arbete. De försämringar som har skett i budgeten för 2025 är rätt många.

Institutet för språk och folkminnen respektive Sametinget har i uppdrag att driva språkcentrum för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. De nationella språkcentrumen ska ge stöd och kunskap som underlättar för språkbärare i hela landet att behålla, ta tillbaka och utveckla sitt språk. Det långsiktiga målet med åtgärderna är att öka användningen av språken både på individnivå och i samhället i stort samt att främja en fungerande överföring av de nationella minoriteternas språk och kultur till nästa generation. Syftet är att de nationella minoritetsspråken ska leva vidare i Sverige.

Vi socialdemokrater vill understryka vikten av att de nationella minoritetsspråken och minoriteternas kulturer bevaras, utvecklas och förs över till framtida generationer. De har länge varit en viktig del av vårt lands kulturella och språkliga mångfald. De språkcentrum som stöds av staten har visat sig vara centrala aktörer i att bevara och utveckla språken och kulturarvet hos dessa minoriteter. Genom att ge dem möjlighet att arbeta långsiktigt och stabilt säkerställs att deras värdefulla arbete kan fortsätta.

Språkcentrumens arbete för att revitalisera och bevara minoritetsspråk är inte ett projektarbete som pågår under några år utan ett långsiktigt arbete. Här drog dock regeringen ned anslagen från 38 miljoner till 8,5 miljoner i årets budget. Konsekvensen blev att Isof i juni 2024 varslade all

personal om uppsägning på grund av arbetsbrist och fick lov att verkställa uppsägningar i december 2024. Detta var inte en förstärkning av minoritetsarbetet.

Fru talman! Visserligen ökade generositeten från regeringen i regleringsbrevet. I det fördelades medel från länsstyrelser till språkcentrumen, så att den totala potten blev 28 miljoner kronor. Det är dock fortfarande för lite medel, och det är mindre än den summa som vi socialdemokrater har i vår budgetmotion. Där fortsätter vi att föreslå 38 miljoner, vilket vi anser är en rimlig summa. Vi anser också att anslagen måste permanentas, så att språkcentrumen kan bygga upp sin verksamhet. Finansieringen bör verkligen fortsätta för samtliga fem språkcentrum.

Regleringsbrevets innehåll innebär också att länsstyrelserna får mindre medel för att stödja förvaltningskommunerna när det gäller både förskola och äldreomsorg på minoritetsspråk. Enligt lagen är de här kommunerna tvungna att kunna ordna både förskola och äldreomsorg på minoritetsspråk.

Utöver detta blev konsekvensen att en del riksorganisationer för minoritetsgrupper blev av med stora delar av sina anslag. Ett exempel är Sverigefinländarnas delegation, som förlorade 44 procent av de anslag de får för att kunna fungera som paraplyorganisation.

Fru talman! En sannings- och försoningskommission för granskning av kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset lämnade redan i slutet av 2023 över sitt slutbetänkande till regeringen. Det är ett gediget arbete som tydligt visar på det förtryck den svenska staten utsatte tornedalingar för med språklig, religiös och kulturell assimilation som syfte. Försvarspolitikerna har inneburit att minoritetens språk, kultur och identitet nedvärderats, skambelagts och osynliggjorts. Remissvar kom in fram till april 2024. Givetvis har det kommit ett antal remissvar. Men väldigt lite har beslutats av regeringen om hur detta arbete ska kunna gå vidare.

Konsekvensen har blivit att meänkieli minskat i användning. Jag kommer ihåg att när jag som tonåring åkte till Haparanda pratade alla i alla affärer meänkieli. Nu får man leta efter människor som pratar det språket. Då har språket inte förts vidare till nästa generation annat än i en mycket begränsad utsträckning.

I kommissionens slutbetänkande konstateras att staten och kyrkan har ett moraliskt ansvar för att gottgöra minoriteten för den skada som blivit konsekvensen av assimileringspolitikerna och att denna gottgörelse och försoning behöver ta avstamp i minoritetens behov i dag.

Regeringen har nu gett Forum för levande historia i uppdrag att ta fram en populärversion av Sannings- och försoningskommissionens arbete. Det välkomnar vi socialdemokrater. Men regeringen behöver fortsätta att ta till sig kommissionens utredning och i första hand erkänna de historiska kränkningar som begåtts mot minoriteten och också överväga andra förslag från utredningen. Jag kan här berätta att Svenska kyrkan har erkänt hur den har förtryckt tornedalingar. Men man väntar fortfarande på svar från staten.

Fru talman! Älvdalska har en lång historia i Sverige och bär uråldriga särdrag som nästan inte längre går att återfinna i någon annan del av det nordiska språkområdet. Att älvdalskan bär spår från fornnordiskan gör den till en levande del av vår språkhistoria, och den är en viktig del av Sveriges

språkliga och kulturella mångfald. Trots det klassas älvdalskan som dialekt.

Älvdalskan talas i dag av uppemot 3 000 personer, framför allt i Älvdalens socken i norra Dalarna. Representanter för Ulum Dalska och Älvdalens kommun har under lång tid framfört att älvdalskan bör erkännas som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige. Vidare är det flera experter som har uttalat att älvdalskan är att betrakta som ett eget språk, och Europarådets expertkommitté har uppmanat den svenska regeringen att se över älvdalskans status.

Regeringen bör därför få i uppdrag att utreda älvdalskans status och se över möjligheten att erkänna älvdalskan som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige.

Fru talman! Resursbiblioteken utgör en viktig resurs för att återta och bevara språk. Många gånger dör minoritetsspråket i tredje generationen. Det ser jag i min egen familj. Då är litteratur ett bra sätt att bevara språket. Resursbiblioteken för minoritetsspråk gör ett fantastiskt arbete med att serva alla kommuner, skolor och andra institutioner med bokpaket och litteratur för läsecirklar i hela landet.

Även samråden med minoritetsgrupper är viktiga i sammanhanget. Konsultationslagen för samråd med samer är viktig och behöver användas på ett sätt som beskrivs i förarbeten för lagen. Samråd ska genomföras i god tid innan regeringen fattar beslut, och detta ska genomföras i god anda präglad av uppriktighet och ärlighet.

Det är viktigt att lyssna på minoritetsgrupperna. Det som är aktuellt just nu är byte av uppföljande myndighet för minoritetspolitiken. Utredaren som har utrett ett eventuellt byte föreslår ett byte från Länsstyrelsen i Stockholms län till just Isof. Men av någon dunkel anledning föreslår regeringen MUCF i Växjö. Det är en myndighet som inte har kompetens för minoritetsfrågorna. De säger själva: Vi har inte kompetens, men vi är lite nyfikna. Alla minoriteter är emot den förändringen.

Avslutningsvis: Vissa delar av minoritetspolitiken förstärks i budgeten. Det är sant. Men regeringen har även gått rätt hårt åt andra delar av minoritetspolitiken.

Anf. 64 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Regeringsformen slår fast att det samiska folkets och de etniska, språkliga och religiösa minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla ett eget samfundsliv ska främjas.

I betänkandet vi behandlar i dag står: Målet för politiken för de nationella minoriteterna är att ge skydd för dem och stärka deras möjligheter till inflytande samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

När vi nu i dag debatterar konstitutionsutskottets motionsbetänkande KU28 om minoritetsfrågor vore det otänkbart att inte inleda med situationen för den judiska minoriteten, som just i år högtidlighåller 250 år av judiskt liv i Sverige, med tanke på den öppna antisemitism som har blossat upp på sistone.

Judar i Sverige hotas och trakasseras bara på grund av det faktum att de är judar. Ett vanligt uttryck för antisemitism är att tillskriva judar vissa egenskaper och karaktäristika. Det är också antisemitism när svenska judar kollektivt får bära skulden för Israels krigsföring i Gaza.

Detta kollektiva skuldbeläggande har gått så långt att judar uppmanas att inte bära judiska attribut, som Davidsstjärna eller kippa, för att inte dra till sig negativ uppmärksamhet. På grund av antisemitism behöver judiska institutioner, som skolor och synagogor, ha järnstängsel och bevakning.

Sedan terrororganisationen Hamas angrepp mot och gisslantagande av civila israeler den 7 oktober 2023 har de antisemitiska uttrycken i samhället trappats upp. Antiisraeliska demonstrationer interfolieras med rent antisemitiska uttryck, inte sällan skanderade på arabiska, vilket försvårar för ordningsmakten att hålla rent. Det tycks vara väldigt svårt att få sådana uttryck av hat och hot domstolsprövade som hets mot folkgrupp.

Antisemitiska uttryck har trängt sig in även bland riksdagsledamöter, som borde veta bättre och i högre utsträckning ha innebörden av Förenta Nationernas deklaration om de mänskliga rättigheterna klara för sig.

Jag citerar de första tre artiklarna.

”Artikel 1. Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.

Artikel 2: Var och en är berättigad till alla de rättigheter och friheter som uttalas i denna förklaring utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt.

— — —

Artikel 3: Var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet.”

Men ifrågasättandet av judars lika värde och rätt till liv, frihet och personlig säkerhet är just vad som har blivit vardagsmat bland de skanderande horderna, både här i Sverige och internationellt.

Därför var det en oerhört viktig och länge efterfrågad markering när Vänsterpartiets partistyrelse häromdagen beslutade att uppmana en riksdagsledamot att lämna sin riksdagsplats efter att hon, som partiledaren uttryckte det, har visat dåligt omdöme vid flera tillfällen.

Desto mer oroande är att det bland Vänsterpartiets företrädare här i vår svenska riksdag finns de som uttrycker stöd för ledamoten som uppmanats lämna sin riksdagsplats.

Fru talman! Konstitutionsutskottet besökte i höstas Stockholms synagoga och mötte representanter för Judiska centralrådet och Judiska Ungdomsförbundet i Sverige. De framhöll vikten av att öka kunskapen om judiskt liv och judiska traditioner bland allmänheten. För judiskt liv är så mycket mer än Förintelsen.

Det handlar om rätten att kunna upprätthålla flertusenåriga traditioner, som har bibehållits, färgats och utvecklats under århundraden i exil, och att kunna göra det utan att behöva smussla med sina attribut som kippa eller Davidsstjärna, utan att behöva vara rädd för trakasserier eller oro över att få sin gudstjänstlokal vandaliserad och utan att behöva avancerad säkerhetsutrustning kring judiska skolor eller äldreboenden.

Den förstärkning på 30 miljoner kronor till säkerhetshöjande åtgärder som beslutades när det gällde budgetpropositionen för 2024 – och ytterligare 10 miljoner till bevakning, akututrustning och katastrofberedskap – har varit till stor hjälp för att öka säkerheten kring de judiska institutionerna.

Som jag nämnde inledningsvis firas i år 250 år av judiskt liv i Sverige. Det var ett firande i förra veckan. Och regeringen har skickat ut betänkan-
det *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer* på remiss.

Regeringen har vidare för år 2025 ökat anslaget när det gäller åtgärder för nationella minoriteter med 10 ½ miljon kronor för denna strategi. Åren 2026–2027 ökas anslaget för varje år med motsvarande belopp och åren 2028–2034 med 9 miljoner årligen.

Regeringen har också sedan 2023 en tvärdepartemental arbetsgrupp som ska samverka och föra dialog om hur man kan förebygga och motverka antisemitism i Sverige. Arbetsgruppen leds av statsministerns statssekreterare, och ytterligare åtta statssekreterare från sex olika departement ingår. I arbetet ingår också Judiska centralrådet, Judiska Ungdomsförbundet och Svenska kommittén mot antisemitism samt representanter för relevanta myndigheter och organisationer.

Forum för levande historia har fått i uppdrag att ta fram material och sprida kunskap om jubileumsåret. Ett antal olika arrangemang genomförs under året.

Fru talman! Jag vill också säga några ord om älvdalskan eftersom jag själv i många år har drivit frågan om att utreda dess status för att man ska kunna erkänna det som ett språk, vilket det också finns ett kristdemokratiskt rikstingsbeslut om.

Det gläder mig att i kammaren se att engagemanget för älvdalskan har utvidgats till att även omfatta de båda större partierna, Socialdemokraterna och Moderaterna, som inte riktigt var med på noterna från början.

Jag har tidigare i denna kammare berättat om när jag som nyfärdig sjuksköterska började arbeta i långvården på Mora lasarett och då behövde ha tolk för att göra mig förstådd bland de gamla, för de hade glömt svenskan och kunde bara dalska. Lyckligtvis var det många i personalen som både talade och förstod moramål, orsamål och våmhusmål, som var de vanligaste varianterna där i trakten, och även älvdalska. Till lasarettet kom det naturligtvis även älvdalingar. Men älvdalskan var mer komplicerad.

Enligt rapporter som jag har fått på senare år har dessvärre kunskaperna om ovansiljansmålen generellt sett successivt gått tillbaka bland den yngre befolkningen i Mora- och Orsaområdet – även om poeten Birgitta Lillpers så sent som 2020 gav ut diktsamlingen *Källda*, skriven på orsamål, som hon fick Sveriges Radios lyrikpris för 2021.

Desto viktigare är det därför att stötta revitaliseringen av älvdalskan, med tanke på att det finns ett starkt och levande intresse även bland den yngre generationen av att hålla älvdalskan vid liv. Europarådets språkliga råd betraktar sedan flera år älvdalskan som ett språk – i fråga om både ordförråd, grammatik, syntax och uttal. Och Älvdalens kommun lägger stor energi på att söka anslag för olika projekt för att hålla språket levande. Det är kurser för såväl skolbarn som vuxna. Det är en kulturhistorisk gärning att stödja detta och att ge ett strukturerat språkvetenskapligt stöd till revitaliseringen av älvdalskan. I vilken form detta bäst ska göras får vi resonera vidare om – vi i regeringsunderlaget.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Fru talman! Sverige har fem erkända nationella minoriteter. Det är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Alla har sitt unika språk, sina unika erfarenheter och sitt uttryck. Gemensamt för dem är att alla bär på just sina unika berättelser om identitet och historia.

Det finns en minoritet vars livsvillkor försämrats påtagligt. Det är den judiska gruppen i Sverige. Det hörde vi senast om i inlägget precis före mitt.

Under det senaste året har vi sett hur antisemitismen återigen blivit synlig i det offentliga rummet. Efter Hamas terrorattack mot Israel den 7 oktober 2023 följde inte bara sorg utan också ett skrämmande mönster där judar i Sverige blev föremål för hat, hot och demonisering.

Det här är ingenting som är nytt, men det har förvärrats. Och det är inte bara begränsat till extrema rörelser. Antisemitismen har också importerats via massinvandring från kulturer där judefientligheten är djupt rotad.

Vi ser resultatet i bland annat Malmö, där många judar valt att flytta, där barnfamiljer tvingas välja bort den judiska skolan och där det ifrågasätts om det längre går att leva ett öppet judiskt liv.

Det är en situation som borde vara fullständigt oacceptabel i ett land som vill kalla sig demokratiskt. Det är därför bra att regeringen nu tar den här frågan på det allvar som den förtjänar och arbetar för att underlätta och stärka judiskt liv i hela Sverige. Det görs till exempel genom satsningen på säkerhet och hågkomstresor – viktiga åtgärder både för att trygga ett folk och dess kultur och för att uppmärksamma utsattheten.

Fru talman! Samerna erhöll status som ett urfolk 1977, då regeringen behandlade regeringens proposition om insatser för just samerna. Utredningen hade dock inte till uppgift att utreda om det kunde finnas andra grupper som uppfyller kriterierna för att anses vara ett urfolk.

Utredningen konstaterade bland annat: Samerna utgör en ursprunglig befolkning, som torde vara lika gammal som – eller äldre än – landets majoritetsbefolkning. Samerna är således inga invandrare i modern mening.

Som ett exempel tillskrev år 2020 Svenska Tornedalingars Riksförbund regeringen med ett önskemål om att utreda huruvida även tornedalingar, kväner och lantalaiset uppfyller kraven för att utgöra ett urfolk. Det är grupper vars rötter i Sverige är djupa. Deras kulturer har förts vidare i generationer, och deras erfarenheter av historisk förföljelse är dokumenterade.

Svenska Tornedalingars Riksförbunds önskan om en sådan utredning avfärdades tyvärr av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Sverigedemokraterna föreslår därför att den nuvarande regeringen ska utreda frågan om urfolksdefinitionen och se över om det finns andra minoriteter som kan eller bör klassas som urfolk vid sidan av samerna.

Det finns också praktiska frågor som rör minoriteters vardag, till exempel möjligheten att använda sitt språk inom välfärden.

I dag finns särskilda förvaltningsområden för vissa språk – men inte överallt. Det innebär att rätten att tala sitt minoritetsspråk inom äldreomsorg, förskola och sjukvård i praktiken blir beroende av vilket postnummer man tillhör.

Vi menar att regeringen behöver utreda hur minoritetsspråk kan göras tillgängliga även utanför dagens förvaltningsområden. Det handlar såklart

inte om att tvinga fram lösningar utan om att skapa alternativ där det är möjligt.

Språket är ofta det sista som försvinner, och det är det första som återupprättar självkänslan.

Detta gäller också teckenspråket. Svenskt teckenspråk är just ett språk och inte ett hjälpmedel. Det är många människors förstaspråk – språket som de tänker på, som de känner på och som de till och med drömmer på. Teckenspråket har en egen grammatik och en lång historia i Sverige, och det används varje dag av tusentals döva och hörselskadade medborgare. Men ändå har språket inte samma status som de erkända minoritetsspråken i Sverige. Det är något som vi menar behöver förändras.

I språklagen från 2009 jämföras det svenska teckenspråket med de nationella minoritetsspråken, men skyddet är inte lika omfattande i språklagen som i minoritetslagen. Genom att erkänna teckenspråk som ett officiellt minoritetsspråk skulle språket erhålla det skydd som i dag saknas.

Fru talman! Vårt parti tror på sammanhållning. Vi värnar svensk kultur, och vi ser att våra minoriteter är en del av det som gör Sverige till just Sverige.

Vi står självklart bakom alla våra reservationer i betänkandet, men utifrån kammarens och riksdagens praxis yrkar jag bifall endast till reservation nummer 30 om teckenspråk som minoritetsspråk.

Anf. 66 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Precis som tidigare talare har varit inne på är detta ett betänkande som rör alla våra fem nationella minoriteter samt urfolket samer. Det är alltså ganska brett, och eftersom Vänsterpartiet har många förslag på detta område är också våra reservationer oerhört många. Jag kommer därför inte att kunna prata om alla.

För 25 år sedan beslutade riksdagen att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets konvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. I Sverige har vi som sagt fem nationellt erkända minoriteter och även ett erkänt urfolk, samerna.

Detta förpliktar. Staten har särskilda skyldigheter gentemot dem, särskilt när det gäller att skydda och utveckla minoriteters språk och kultur. Särskilt den svåra situationen för våra minoritetsspråk kräver ordentliga insatser från staten. Statens assimileringspolitik har nämligen varit oerhört framgångsrik historiskt sett. Förtrycket av nationella minoriteter och tvångsassimilering är en mörk del av Sveriges historia som på många sätt fortfarande är obearbetad och som lever kvar och har konsekvenser även i vår tid. Människor har osynliggjorts och kartlagts på ett diskriminerande sätt enbart för att de tillhört en minoritet.

Den tidigare assimileringspolitikens medförde att människor var tvungna att förneka sitt ursprung och sluta tala sitt språk för att inte bli uteslutna från majoritetssamhället. Några av Vänsterpartiets förslag som rör just denna del handlar om sanningskommissioner, där den samiska är pågående. Den har begärt förlängning utifrån flera omständigheter som har gjort att arbetet har försenats. Arbetet kanske också är större än man förutsåg.

Tyvärr har regeringen fortfarande inte beslutat huruvida man ska låta kommissionen få fortsätta sitt uppdrag eller om den kommer att tvingas avsluta det innan den hinner göra den bearbetning som är så viktig. Det är

också en sak som sanningskommissionen har valt att skicka till FN:s rapportör, eftersom den ser det som så allvarligt att den inte har fått besked om förlängning och att den ekonomiska situationen dessutom har försämrats.

Vi har också ett antal sanningskommissioner som är avslutade, bland annat den för tornedalningar, lantalaiset och kväner. Inte heller där kan man anse att det är slutfört bara för att själva betänkandet är färdigt; det finns också en rad åtgärder och rekommendationerna från sanningskommissionerna som är viktiga att ta till vara. Så har tyvärr inte skett ännu.

Trots att det nu är 25 år sedan, och kanske ett litet jubileum, kan man tyvärr inte påstå att den här regeringen håller fanan särskilt högt när det gäller de nationella minoriteterna, särskilt inte när det gäller språkfrågan. Våra nationella språkcentrum ska ge stöd och kunskap som underlättar för språkbärare i hela landet att behålla, ta tillbaka och utveckla sitt språk. Det långsiktiga målet med åtgärderna är att öka användningen av språken, både på individnivå och i samhället i stort, och att främja en fungerande överföring från en generation till nästa så att språken ska leva vidare i Sverige.

Tyvärr är i stort sett alla våra nationella minoritetsspråk allvarligt hotade, även om det absolut finns gradskillnader. Jag tror inte att det går att nog understryka vikten av att de nationella minoritetsspråken och minoriteternas kulturer bevaras, utvecklas och förs vidare till framtida generationer. De har länge varit en viktig del av vårt lands kulturella och språkliga mångfald, och de språkcentrum som stöds av staten har varit oerhört viktiga och centrala aktörer just när det gäller att bevara och utveckla språken. Därför anser Vänsterpartiet att deras finansiering behöver permanentas och bli mer stabil.

Tyvärr påstår regeringen att man satsar när man samtidigt drar undan tre fjärdedelar av finansieringen. Dessutom drog regeringen för detta år in finansieringen för den samnordiska språkliga organisationen Sámi Gielagáldu som drivs av sametingen i Norge, Finland och Sverige. I år räddades verksamheten genom att Sametinget i Sverige gick in och använde sitt knappa anslag för finansieringen. Jag kan bara citera Sametingets styrelseordförande som sa: ”Det här är katastrofsiffror som redovisas av regeringen. Det här kommer innebära stora nedskärningar på språkarbetet.”

Detta är tyvärr minst sagt skämmigt, för jag upplever ändå att vi i den här kammaren brukar vara ganska eniga om just vikten av att bevara, utveckla och stärka våra nationella minoritetsspråk.

Fru talman! I helgen hade den samiska ungdomsorganisationen Sáminuorra årsmöte. Jag följde rapporteringen lite, och en sak som jag tror bekymrar oss alla här i riksdagens kammare är att hat och hot och hur man ska hantera den polarisering som finns i samhället var den viktigaste frågan på deras årsmöte. Jag tycker att det är lite sorgligt, och jag tror att vi är flera som känner så. Det här är en organisation som organiserar samiska ungdomar i gemenskap just för att de ska kunna prata de samiska språken, utveckla sin kultur och ha skojs. Ska de verkligen bära ansvaret för de samhällsproblem som vi har med hat och hot på sina unga axlar? Är det verkligen den yngsta generationen som ska behöva bära den frågan mest?

Självklart kan det inte vara så, fru talman. Målet borde vara, och måste vara, att alla som lever i Sverige, oavsett nationell minoritet eller annan härkomst, ska känna sig trygga och inkluderade i vårt samhälle, där vår mångfald och våra skillnader ses som en stärkande rikedom och där våra olika kulturer bemöts respektfullt.

Jag undrar ibland hur det känns för de personer som lever i den utsatthet som det ändå innebär att vara en del av något annat än majoritetssamhället och att under hela sitt liv ha upplevt ifrågasättande för att man tillhör en nationell minoritet. Ett exempel är Bokmässan förra året, där ett seminarium handlade om huruvida samer var en privilegierad minoritet eller ett utsatt urfolk. De flesta som deltog i samtalet hade inte ens någon egen erfarenhet av den utsatthet som det innebär att vara en del av en minoritet. Jag tror att det är någonting som vi som är en del av majoritetssamhället har ganska svårt att relatera till.

Fru talman! Just nu granskas Sverige av FN. I sin rapportering till FN påstår regeringen att man arbetar aktivt med att ratificera ILO 169, vilket jag noterar som väldigt intressant och väldigt positivt – då hade jag kanske inte ens behövt yrka bifall till reservation 1! Jag förväntar mig därför att alla senare i dag kommer att rösta ja till reservation 1.

Jag kan ändå notera att min kollega i KU, Jan Riise, fick som svar på en skriftlig fråga att man inte har någon tidsplan och att man inte gör någonting aktivt. Jag är därför lite bekymrad över att det verkar som om regeringen ljugar för FN. Men vi får väl se. Jag kanske blir väldigt positivt överraskad i kammaren senare i dag.

Fru talman! Jag har egentligen många frågor att prata om, men jag inser att tiden är knapp. Därför vill jag avsluta med det som tidigare talare har varit inne på.

I år firas 250 år av judiskt liv i Sverige. Det finns i den här kammaren en bred samsyn när det gäller att stärka judiskt liv. Jag tror också att det finns en väldigt bred samsyn på oron över hot och hat i samhället och på alla de olika sätt som rasism – i det här fallet antisemitism – tar sig uttryck.

Jag kommer precis som Gudrun Brunegård ihåg när vi i utskottet fick förmånen att besöka synagogan här i Stockholm och träffa de judiska företrädarna. Det kändes särskilt viktigt just med tanke på den ökade antisemitismen i samhället och hur den på senare tid också riktas brett. Man avkrävs ansvar och ställningstagande för någonting som man inte själv rör över. Den kritik som finns mot Israel som stat och dess krigföring ska givetvis riktas mot den regeringen, inte mot svenska judar som lever i vårt samhälle.

Någonting som jag också tog med mig från det mötet var vikten av kunskap och utbildning. Det ger oss i majoritetssamhället verktyg att stå emot rasism och fördomar som enskilda sprider om Sveriges minoriteter, så att de inte ska behöva stå ensamma i den utsatthet de befinner sig i.

Vi firar 250 år. AI har visserligen inte kommit med någon kloningsfunktion, så jag kommer inte att kunna fira 250 år till, men jag är säker på att den judiska minoriteten kommer att kunna fira även 500 år i Sverige.

Man ska också komma ihåg att judiskt liv i Sverige inte började med applåder och bred acceptans. Det började med motstånd. Men vi har kommit långt, och jag ser fram emot att vi kommer att kunna öka motståndet mot den rasism som finns i samhället.

Anf. 67 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 20 under punkt 17.

När jag cyklade hit till Riksdagshuset i morse sneddade jag över Raoul Wallenbergs torg vid Nybrokajen. Där noterade jag något nytt jämfört med förra veckan, nämligen en mängd stora, inramade illustrationer som stod

tätt på rad. Jag hann denna morgon tyvärr inte stanna till för att titta närmare på dem och de texter jag såg fanns vid varje illustration, men jag ska se till att göra det när jag passerar platsen härnäst. Utan att själv ha hunnit se dessa utställningar vill jag ändå passa på att rekommendera andra att göra det så länge de står kvar där, fram till den 18 maj.

Utställningarna *Judiska hjältinnor* och *Judiskt liv* kom på plats på Raoul Wallenbergs torg häromdagen när firandet av jubileumsveckan inleddes. Det är en vecka som ses som en höjdpunkt på det jubileumsår som Sveriges judar firar, och som flera ledamöter har varit inne på. I år är det nämligen 250 år sedan den förste juden fick bosätta sig i Sverige utan att konvertera. Hans namn var Aaron Isaac. Han brukar nog kallas den första juden i Sverige, men det var han förstås inte. Judar har en långt längre historia i vårt land än så, men då utan de rättigheter som Aaron Isaac fick.

Judar är en av de fem erkända nationella minoriteter vi har i Sverige i dag. Just i år, just den här veckan, är det läge för oss alla att påminna oss om deras historia och när vi nu ges så bra tillfälle passa på att skaffa oss mer kunskap om judiskt liv – för med kunskap om judar eller andra minoriteter kommer ökad förståelse för dem som lever ett liv som ser annorlunda ut än vårt eget.

Med förståelse följer ofta ökad tolerans för det som är annorlunda. I tider när vi tyvärr i alltför stor utsträckning och på många håll i världen ser intolerans mot andra breda ut sig är det viktigt att påminna sig om vikten av tolerans och ödmjukhet.

Fru talman! Ingen människa i Sverige ska bli diskriminerad eller utsatt till följd av sitt ursprung. Alla som bor i vårt land ska ha samma möjligheter till inflytande och delaktighet i samhällslivet. Var och en av oss har rätt till sitt språk och sin kulturella identitet. Detta utgör kärnan i den minoritetspolitik som vi har antagit här i riksdagen. Men tyvärr ser verkligheten inte alltid ut så. Tyvärr fortsätter diskrimineringen av minoriteter.

Vi får återkommande rapporter om minoriteter som utsätts för hat, kränkande uttryck och fördomar i skolan, på arbetsplatser och inte minst på nätet. Det visar att vårt arbete med att skydda minoritetsgruppers rättigheter aldrig kan ta paus. Samtidigt ska vi ha i åtanke att minoriteter inte är en homogen grupp. Vi måste anpassa åtgärderna efter olika minoritetsgruppers behov.

Fru talman! Det nationella firandet av 250-årsjubileet för judiskt liv i Sverige, som jag nämnde tidigare och som flera andra också har tagit upp, samordnas av Judiska Centralrådet, en organisation som består av flera judiska församlingar i Sverige. Sedan januari i år har över 170 evenemang genomförts runt om i landet av hundratals aktörer, som museer och skolor. Det är alltifrån samtal om judisk mat till konstutställningar och konserter. Att just en organisation som Judiska Centralrådet samordnar firandet är precis som det ska vara. Minoritetspolitik ska genomföras tillsammans med de nationella minoriteterna, inte av andra *för* minoriteterna.

Sedan mer än 20 år tillbaka har vi i Sverige en samlad politik för att stärka våra nationella minoriteter och stödja våra nationella minoritets-språk. Målet för den politiken är att ge dessa minoriteter skydd och stärka deras möjligheter till inflytande.

Arbetet med minoritetsfrågor har under de senaste 20 åren visserligen rört sig framåt, men det finns en del kvar att göra. Ansvar för att följa upp hur Sveriges minoritetspolitik genomförs ligger på ett par olika myndigheter. Det är förstås viktigt att den politiken samordnas, men för att den ska få genomslag i praktiken är det helt centralt att involvera civilsamhället.

Utan de idéburna organisationer som samlar minoriteterna och det arbete som dessa föreningar gör finns det risk att det inte blir mycket till verkstad. För mig liksom för Centerpartiet är det självklart att framhålla vikten av att civilsamhället ges en avgörande betydelse för att vårda, värna och utveckla de nationella minoriteterna. Därför är det av stor vikt att organisationer inom civilsamhället som samlar nationella minoriteter ges långsiktiga och hållbara ekonomiska och praktiska förutsättningar att bedriva en bra verksamhet, detta för att minoritetspolitiken ska kunna genomföras i praktiken.

Fru talman! Flera andra här i kammaren har varit inne på ämnet älvdalska. Vi i konstitutionsutskottet åkte för ett par år sedan på en gemensam resa till Älvdalen och blev marinerade i älvdalska på olika sätt under det besöket. Förhoppningsvis har det bidragit till att fler nu är inne på det som vi i Centerpartiet har drivit i flera år, nämligen att utreda möjligheterna att erkänna älvdalskan som minoritets- eller landsdelsspråk i Sverige enligt Europarådets fördrag.

Grupper ska garanteras sina språkliga rättigheter. De ingår i de grundläggande rättigheter som finns förankrade i FN:s konvention om mänskliga rättigheter. I dag har barn med älvdalska som modersmål ingen rätt till skolundervisning vare sig på eller i älvdalska.

Älvdalskan, som enbart talas i Sverige, är också en betydelsefull del av det svenska kulturarvet. Med ett officiellt erkännande av älvdalskan som eget språk skulle betydligt mer kunna göras för att hålla det språket levande.

Anf. 68 JAN RIISE (MP):

Fru talman! I detta betänkande har vi i Miljöpartiet 20 reservationer, om jag har räknat rätt. Jag har därför ingen som helst möjlighet att gå igenom alla. Det jag tänker säga ska inte tolkas som någon rangordning eller att en sak är viktigare än någon annan, utan jag vill ta upp några av de frågor vi har. Och apropå det senaste anförandet stöder även vi tanken om att utreda älvdalskan som ett eget minoritetsspråk.

Fru talman! Genom historien har nationella minoriteter och urfolk i hela världen utsatts för omfattande övergrepp, kränkningar och diskriminering. Berättelserna är likartade oavsett om de har sitt ursprung i Sápmi, på Nordamerikas prärier, i Latinamerikas regnskogar eller på Söderhavets öar. Denna historia förpliktar oss till något annat, något bättre, för alla de människor som berörs. Det handlar förstås inte minst om rätten till språk, kultur och inflytande.

Vi i Miljöpartiet står upp för nationella minoriteters rättigheter och drev under förra mandatperioden på för en högre ambition i minoritetspolitiken och gör det även fortsättningsvis. Jag talar alltså om de minoriteter som lever här: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar.

Under vår tid i regeringen satsade vi stort på nationella minoriteters språk och på kultur med nya språkcentrum och stärkta minoritetsbibliotek.

Tillsammans lade vi fram en historisk konsultationsordning för det samiska folket och inrättade sanningskommissioner för urfolket samerna och den nationella minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset. De nationella minoriteterna i Sverige utgör uppemot en tiondel av vår befolkning, men de har inte fullt ut tillgång till lika rättigheter och möjligheter.

Fru talman! Urfolkens historia spänner över sekler och årtusenden. Den är för övrigt förvånansvärt lik över kontinenterna. Men själva diskussionen och utvecklingen inom området är kanske inte mer än 50 år. Det kan vara viktigt att komma ihåg detta ur två olika aspekter.

Det betyder dels att oförrätter, förtryck, diskriminering och oförståelse för många urfolk runt om i världen har kunnat fortgå under mycket lång tid utan att omvärlden reagerat. Dels betyder det att vi har en process som pågår här och nu. Vi har sannings- och försoningskommissioner och nya avtal och lagar, men vi har också en bra bit kvar att gå.

ILO:s konvention 169 antogs 1989 men har ännu inte ratificerats av Sverige, trots kritik från flera internationella organ och trots att konventionens bäring på Sverige har utretts flera gånger. I Högsta domstolens mål Girjasmålet uttalar domstolen också att ILO 169 i vissa delar redan är bindande för Sverige genom att den ger uttryck för allmänna folkrättsliga principer, vilket understryker konventionens betydelse.

Vidare har vi FN:s urfolksdeklaration, som antogs 2007 av FN:s generalförsamling. Jämfört med ILO-deklarationen handlar den mer om rättigheter, som rätten till kultur, språk och identitet liksom till utbildning, hälsa och arbetsliv. Sverige har rekommenderats att genomföra deklarationerna och i samarbete med det samiska folket etablera mekanismer för detta.

Vidare har FN:s rasdiskrimineringskommitté kritiserat bristerna när det gäller samernas inflytande och framför allt bristen på fritt och informerat förhandssamtycke – free, prior and informed consent, FPIC. Det här är viktigt, och jag är helt övertygad om att det är ett begrepp som kommer att återkomma.

Fru talman! I dag är samerna den enda folkgrupp i Sverige som formellt erkänns som urfolk, för övrigt också Europas enda urfolk, möjligen tillsammans med Grönlands inuiter. Vi menar att definitionen av urfolk, så som den kommer till uttryck i ILO:s konvention, inte utesluter att det skulle kunna finnas fler folk med samma anspråk på att kunna ses som urfolk.

Tornedalingar, kväner och lantalaiset har levt i Sverige under mycket lång tid, vilket är väl belagt. Svenska Tornedalingars Riksförbund har begärt att regeringen ska erkänna tornedalingar, kväner och lantalaiset som ett urfolk enligt artikel 1 i konventionen. En sådan status skulle innebära ett folkrättsligt och formellt erkännande och bidra till att bevara och utveckla språket, identiteten och kulturen. Regeringen bör tillsätta en utredning för att utvärdera principerna om fler grupper, som tornedalingar, kväner och lantalaiset, ska betraktas med urfolk. Det är viktigt att ett sådant arbete ges tid och resurser, inte minst för att samråda med berörda parter.

Fru talman! Hatet mot judar finns i vår historia, i högerextrema grupper, i delar av den extrema vänstern och i islamistiska miljöer. Vi ser antisemitism hos vuxna och barn som flytt till Sverige från länder där judehat har präglat skolundervisning och statlig propaganda. Detta har flera ledamöter före mig varit inne på i debatten.

Detta begränsar många judars möjligheter att leva ett vardagsliv som de önskar och kunna leva öppet med sin identitet. De säkerhetsarrangemang som de judiska institutionerna själva behöver ombesörja är kostsamma och tar resurser från annan verksamhet. Detta är bekymmersamt och naturligtvis en helt otillfredsställande situation.

I dag finns varken strategi för att stärka den judiska minoriteten eller ett förvaltningsområde för jiddisch. Synligheten för jiddischkulturen och jiddisch är i vissa fall mer komplex än för många andra minoritetsspråk, eftersom det bland många personer med judisk bakgrund finns en oro över den egna säkerheten, vilket kan motverka benägenheten att visa sin identitet. Det är därför angeläget med satsningar på att främja och synliggöra jiddisch som minoritetsspråk och att synliggöra judiskt kulturliv.

Fru talman! Sverige är genom både nationell rätt och folkrätt skyldigt att vidta åtgärder för att bevara, skydda och utveckla de särskilda rättigheter som tillhör den romska minoriteten. Trots detta har svenska staten återkommande kritiserats för att inte leva upp till sina folkrättsliga förpliktelser gentemot minoriteten. Sverige har också fått kritik av FN för att romer än i dag utsätts för diskriminering på offentliga platser och har uppmanats att vidta kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med den utbredda diskrimineringen.

Regeringen behöver göra mer för att synliggöra och främja den särskilda kultur som hör till romer, stärka deras egenmakt och revitalisera språket romani chib. Som ett led i detta arbete måste strategin för romsk inkludering ges en långsiktig och tillräcklig finansiering. För att öka romers inkludering är främjandet av ett romskt föreningsliv en viktig del. Det finns ett stort antal organisationer och föreningar som på olika sätt representerar romer och romers intressen i Sverige. Vi behöver diskutera formerna för stöd till den strukturen.

Fru talman! Sverige är också skyldigt att genom nationell rätt och folkrätt vidta åtgärder för att bevara, skydda och utveckla de rättigheter som tillhör minoriteten sverigefinnar. Trots detta har staten även här återkommande kritiserats för att inte leva upp till sina folkrättsliga förpliktelser.

Språkfrågan är också viktig, och det saknas i dag ett arbete inom skola, utbildning och äldreomsorg för att finskan ska ha förutsättningar att leva. Regeringen behöver genomföra ytterligare satsningar för att synliggöra och främja den särskilda kultur som hör till sverigefinnar samt stärka minoritetens egenmakt och revitalisera språket.

Fru talman! Sammanfattningsvis bör regeringen inrätta ett sammanhållet program för att bevara minoritetsspråken och utöka möjligheterna att kommunicera med myndigheter på minoritetsspråk. Detta är avgörande för att säkerställa att minoriteterna kan ta del av viktiga tjänster och stöd, och det skulle främja jämlikhet och inkludering.

Vi har som sagt 20 reservationer. Jag väljer för enkelhetens skull och för tids vinning att yrka bifall endast till reservation 4. Det får inte på något vis tolkas som en rangordning av övriga reservationer. Vi står fullt ut bakom dem.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25: MJU14
Klimatpolitik
föredrogs.

Klimatpolitik

Anf. 69 JYTTE GUTELAND (S):

Fru talman! Vi socialdemokrater står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 18, EU:s nya utsläppshandelssystem för byggnader, vägtransporter och ytterligare sektorer.

Kollegor, svenska folket, fru talman! Klimatkrisen innebär att vi upplever fler naturkatastrofer med svåra stormar, torka, översvämningar och hetta. Extremvädret ökar. Det driver på artdöden, skakar om jordbruket, skapar konflikter om knappa resurser och driver slutligen människor på flykt i världen.

Förra året var enligt Copernicus klimattjänst det varmaste år som uppmätts sedan 1850. Enligt klimattjänsten är det nu också bekräftat att 2024 var det första året med en global medeltemperatur som överskrider en och en halv grad jämfört med förindustriell nivå.

Man skulle kunna tro att alla världens ledare nu skulle vara fullt upptagna med att kämpa för att klara Parisavtalets mål, men tyvärr ser det inte alls ut så. Även de frågor som många gånger naturligt kopplas till klimat, såsom säkerhetspolitik, energifrågor och beredskapspolitik, isoleras ofta till att handla om mer snabba lösningar, som många gånger är återvändsgränder.

Fru talman! Svenska folket sätter däremot klimatfrågan högt på agendan. Klimatet är också en av de frågor som väcker störst engagemang i föreningslivet. Samtidigt är regeringens politik på området begränsad, otydlig och bakåttävande. Vi har alla förvånats och chockats över hur klimatpolitiken har reducerats och nedmonterats. Men det kanske inte är så konstigt. Klimatministern sitter ju i knät på Sverigedemokraterna. Klimatministern säger en sak och Sverigedemokraterna en annan, och det är Sverigedemokraterna som bestämmer.

Vi socialdemokrater vill i stället leda omställningen, och vi tänker att vår roll är oerhört viktig här, för att inte säga omistlig. För oss är målet ett hållbart Sverige, och det ska ske med en klimaträttvis politik. Det behövs mer klimatfokus i svensk politik, och det behövs en insikt om att det här inte handlar om *en* sakpolitisk fråga utan om ett systemskifte som måste genomsyra all relevant politik – utbildning, bostäder, transporter, industri och energi. Allt detta handlar om omställning.

Vi måste göra den här resan på ett klimaträttvist sätt. Hållbarhet och jämlikhet hänger ihop, för utan klimatmässigt hållbara lösningar kommer ojämlikheten i världen att öka. Åt andra hållet gäller att vi utan jämlikhet inte kommer att lyckas ställa om till det fossilfria samhället. Därför måste klimatomställningen vara rättvis, och en rättvis klimatomställning är därför Socialdemokraternas svar på de utmaningar vi står inför.

Fru talman! Den globala uppvärmningen hotar oss alla, framför allt våra samhällen. Det tål att sägas. Vi ser det redan i dag. De senaste årens långa perioder med hetta och ett ökat antal bränder och översvämningar har visat att också Sverige påverkas.

Jag minns särskilt natten den 18 augusti 2021 i Gävleborg. Jag befann mig i Söderhamn, och det var Gävle som drabbades av enorma översvämningar. På morgonen chockades jag och hela Sverige när vi fick se bilderna från, i mitt fall, grannstaden Gävle.

Vänner från Gävle har berättat hur regnet forsade längs husväggarna på ett sätt som de aldrig hade upplevt. Först trodde man att det var ett tioårsregn och sedan ett hundraårsregn, men sedan förstod man att det var ett tusenårsregn. Det gick väldigt fort. Det var vatten överallt, obevekligt, och inga barriärer hjälpte.

Rädda människor och förtvivlade boende fick uppleva detta. Sedan dess har vi sett översvämningar drabba många städer under de svåra regnen. Översvänningskarteringar och beredskap för att klara vattenflöden och perioder med hetta finns nu i snart sagt alla kommuner, för vi vet att klimatförändringarna får påverkan på infrastruktur men också på jordbruk, ekosystem och människors hälsa.

Sverige är drabbat i dag men riskerar att drabbas ännu mer av klimatförändringarna. Den ökade översvänningsrisken drabbar bebyggelse, vägar, järnvägar och va-system, som vi alla är beroende av. Mildare vintrar kommer också att vara ett problem för Sverige, då vi får problem med skadeorganismer och smittbärare som vi inte haft problem med tidigare. Vi vet också att vi har problem med ökad kusterosion ibland annat Halland och Skåne och med översvänningsrisk framför allt i de södra delarna av Sverige. Det beror på de högre havsnivåerna.

Fru talman! Klimatförändringarna drabbar förstås hela världen. Det är det vi ofta talar om. Jag träffade för några år sedan en man från Marshall Islands, en representant för det landet. Han sa att de numera upplever lika många stormar på våren som de förr upplevde på hösten, under stormsäsongen. Det var ett samhälle som inte var berett på detta. Då blir det problem: Man får inte fram fartyg. Jordbruket drabbas. Handeln fungerar inte. Ekonomin störs. Det blir en enorm påverkan.

Denna önation riskerar också att hamna helt under vattenytan. Det i sig handlar om hela existensen, och så ser det ut på flera håll i världen. Människor som bor längs med kuster riskerar att drabbas på ett existentiellt sätt.

Fru talman! Klimatpolitiken är, till skillnad från den globala uppvärmningen, en möjlighet. Den räddar samhällen från extrema scenarier. Den syresätter samhället och näringslivet med innovationskraft. Klimatpolitiken är det politiska ledarskapet i klimatkrisen. Den är avgörande för att hjälpa näringslivet och vinna i omställningen. Den är halva svaret för att få en bättre luftkvalitet. Den är ett delsvaret i kampen mot ryssarna. Och den är hjälpsam i beredskapsarbetet.

Varför är då Tidöregeringen och SD så emot den? Jag undrar varför Moderaterna är emot en politik som driver innovationer i näringslivet. Jag undrar varför SD vill minska förutsättningarna för svenska jobb. Jag undrar varför KD har glömt sin ekologiska humanism. Framför allt undrar jag varför L sitter i regeringen över huvud taget. Vad gör de där – tappar väljarstöd?

Fru talman! Klimatförändringarna är lokala likaväl som globala, men vi behöver varandra över landgränserna. Klimatomställningen måste ske i alla länder. Parisavtalet måste respekteras, och EU är den viktigaste aktören i det globala arbetet. Vårt svenska engagemang måste finnas där. Det måste handla om att trycka på på EU-nivå men också om att se till att vi

får jobbet gjort här hemma. Alla tecken på inbromsning i EU-arbetet är oroande, men vi i Sverige har också ett ansvar för vårt eget implementeringsarbete och de klimatmål vi är bundna till med existerande EU-lagstiftning.

Fru talman! Vi socialdemokrater lovar att vara den pådrivande aktören i svensk politik för en klimatomställning som ger möjligheter för näringslivet, som är avgörande för planeten och som syresätter vårt samhälle med ny innovation som är bättre för folkhälsan. Sverige behöver en grön omställning, och vi vill ta ledarskapet där.
(Applåder)

I detta anförande instämde Joakim Järrebring, Malin Larsson och Anna-Caren Säterberg (alla S).

Anf. 70 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Tack, Jytte Guteland, för ett brandtal!

Klimatomställningen är en av vår tids absolut största utmaningar. Det tror jag, och det är jag rätt övertygad om att vi är överens om. Att vi behöver mycket mer ren el är jag också övertygad om att båda våra partier förstår och är väl medvetna om, kanske alldeles särskilt Socialdemokraterna, som har varit drivande i att bygga upp den industrination som har hjälpt till att bygga vår ekonomi stark. Det är en sak som jag ändå vill ge Socialdemokraterna.

Min fråga går tillbaka till Socialdemokraternas rötter. Det är därför jag väljer att lyfta fram industriaspekten av saker och ting, för då måste vi också prata om kärnkraft, vilket jag gillar. Socialdemokraternas partiledare var finansminister när S och MP bland annat chockhöjde skatten på kärnkraft. Fyra reaktorer stängdes på sex år.

Vi har inte svar på frågan om hon som statsminister skulle stoppa den kärnkraft som regeringen nu banar väg för. Som nyvald partiledare stod hon på scenen och ratade kärnkraften. I Socialdemokraternas nya partiprogram står det att elen ska vara förnybar.

Samtidigt hör vi en diskussion inom Socialdemokraterna där man försöker övertyga väljarna om att partiet alltid har varit för kärnkraften. Det går inte ihop, fru talman.

Jag måste därför fortsätta att ställa samma gamla fråga som jag har ställt många gånger förr till socialdemokratiska företrädare: Kan Socialdemokraterna ge ett långsiktigt svar till dem som vill investera i kärnkraft i Sverige – kommer man att riva upp finansieringsplanen, eller kommer man att orka stå emot det tillväxtfientliga inflytande som alldeles för ofta får vara med?

Anf. 71 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Tack, riksdagsledamoten Storckenfeldt, för frågan om energipolitiken!

Detta är ju en energipolitisk fråga som med fördel kan tas upp i de sammanhangen. Men när man får frågan kan man förstås svara lite grann. Det skulle dock vara trevligt om Moderaterna vid några tillfällen hade intresse av att prata om klimatpolitik också.

Men låt mig säga något om energipolitiken. Vi socialdemokrater säger ju tydligt att vi vill ha marknadsmässigt lika villkor för de olika energislaggen. Vi tror på att de energislag som är mest effektiva och också kostnadseffektiva kommer att bära Sveriges framtid. Vi får se om kärnkraften skulle kunna vara ett av dem. Det ser inte riktigt ut så nu, utan kärnkraften ser tvärtom ut att vara en svindyr energikälla. Svenska folket skulle få lägga betydligt mer skattemedel i statskassan om staten ska pumpa in pengar i den gamla tekniken. Moderaterna har ju historiskt brukat vara försiktiga med skattemedel, men i den här frågan verkar det inte finnas någon gräns för vad staten borde vara med och finansiera när det handlar om äldre teknik.

Vi tror mer på att andra energilösningar är framtiden. Inte minst tror vi att den havsbaserade vindkraften kommer att ha en väldigt stark ställning i framtiden, både effektivt och för att få en bra energibalans.

Anf. 72 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Energipolitik är klimatpolitik. Har man ingen energipolitik har man heller ingen klimatpolitik. Så enkelt är det.

Ska vi genomföra klimatomställningen kommer vi att behöva otroliga mängder ren och stabil el. Behoven av elproduktion är enorma. Jag tror att vi alla har lite svårt att greppa hur enorma behoven faktiskt är.

Från Vattenfall var man tydlig vad gäller frågan huruvida det var marknadsmässiga beslut som ledde till att kärnkraften lades ned i Sverige. Det var politiska beslut, har Vattenfall konstaterat. Det var detta som gjorde att kärnkraftsreaktorerna i mitt hemlän Halland stängdes. Där bär S, MP, C och V ett stort ansvar.

Fru talman! Vi hörde att ”vi får se” om kärnkraften har en del i Sveriges framtida elproduktion. Det är inte nog med svar för dem som faktiskt vill investera i kärnkraft i Sverige, utan vi behöver tydligare svar: Kommer man att riva upp de här planerna? Kommer man att stoppa det som vi nu har lagt grunden för, alltså att kärnkraft ska bli möjlig? Var står Socialdemokraterna i kärnkraftsfrågan?

Anf. 73 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Givetvis är det viktigt för svenska folket att veta vilken energimix Sverige kommer att ha i framtiden. Vi socialdemokrater sätter en säker energimix och en energimix som är nödvändig i en grön omställning högt på vår agenda.

Vi tror på den teknik som är kostnadseffektivast och modernast och leder till att svenska folket får betala minst i förhållande till vad man får ut. Det som svenska folket behöver få reda på före valet är hur mycket Moderaterna är villiga att öppna statskassan i projekt för att hjälpa en gammal teknik: Är det miljon- eller miljardsummor?

Det är nog snarare de svaren som Moderaterna är skyldiga svenska folket före valet. Men svenska folket kan vara helt övertygat om att vi inte ger för- eller nackdelar till någon, utan vi baserar det på marknadsmässiga grunder. Vi kommer alltid att sätta svenska folket främst för att vi i Sverige ska klara vårt eget energibehov och den gröna omställningen.

(Applåder)

Anf. 74 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Jag kan börja med ett tips till fru talmannen och kanske också till föregående replikörer. I morgon klockan 12 har vi nämligen en debatt om energipolitik, om man vill syssla med det.

Jag tänkte hålla mig något mer till klimatpolitiken. Jytte Guteland sa att Socialdemokraterna ska vara den pådrivande aktören i den gröna omställningen.

Jag har läst Socialdemokraternas budget. Söker man på ordet ”miljöbil” kan man se att det nämns noll gånger. Ordet ”elbil” nämns noll gånger. Söker man på ”laddinfrastruktur” finner man att det nämns en gång, men det är för att man återupprepar regeringens satsning. Man höjer elskatten. Man ger en extra rabatt till att tanka – det är lite oklart varför man behöver det när bensinpriset är omkring 15 kronor litern.

Hur ska vi driva på omställningen av transportsektorn om vi inte gör några insatser? Vi ser ju att utsläppen har ökat radikalt med den här regeringen. Hur ska Socialdemokraterna kunna vara en pådrivande aktör om de inte gör några satsningar?

Anf. 75 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Tack till den centerpartistiska ledamoten för frågan! Centerpartiet har en nyvald klimatprofilerad partiledare. Det är något som bårdar gott för ett framtida samarbete med Socialdemokraterna. Det är jag övertygad om. Men jag tror att vi gör bäst i att inte träta om vem som är mest ambitiös när det handlar om att ställa om transportpolitiken och transporterna.

Vi socialdemokrater visar tydligt i vår kommittémotion att vi vill att Sverige ska nå klimatmålen. Det är nödvändigt att ta ansvar när det gäller just utsläppen från transporter för att klara transportmålet. Det har vi hela tiden varit väldigt tydliga med i våra budgetar. Vi gör detta med en mix där vi använder vårt förslag om reduktionsplikt och Sverigebränsle men också leder en elektrifiering.

Vi vill framöver ställa om så att det blir möjligt också för den med smalare plånbok att ta del av de satsningar som staten gör. Det ska inte bara vara de med allra tjockast plånbok som har möjlighet att ta del av till exempel miljöbonusar och elbilar.

Men vi är definitivt inne på samma linje som Centerpartiet. Vi ser att transportsektorn har den avgörande rollen för att vi ska klara 2030-målen. Där kommer vi inte att vika. Det är vårt löfte till väljarna.

Anf. 76 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Jag tycker inte heller att det är någon större mening att träta om vem som är bäst, för det är uppenbart att Centerpartiet är bäst. Det behöver vi alltså inte hantera.

Men jag delar också målbilden att vi ska klara målen – både 2030-målen, transportmålen och så vidare – och att elektrifieringen är superviktig. Men då måste man också göra något åt det!

Vi ser hur försäljningssiffrorna för elbilar har vikit under den här regeringen. Gör man då inga förändringar kommer det inte heller att bli några förändringar. Centerpartiet lägger fram en miljöbilsbonus som fokuserar på dem med lite mindre plånböcker och på till exempel begagnade bilar.

Vi talar om en konverteringspremie, så att man kan konvertera sin bensinbil till en biogasbil.

Sådana saker saknar jag hos Socialdemokraterna. Jag ser inget av detta i budgeten. Det är jättetrevligt med kommittémotioner, men det är pang för pengarna som gäller.

Finns det inga pengar blir det ju inte så mycket bättre än den nuvarande regeringen. Ambitionen är toppenbra, men man behöver uppenbarligen någon som driver på.

Jag skulle gärna vilja höra av Jytte Guteland hur man tänker sig att vi ska få elektrifieringen till stånd. Det räcker inte med laddstolpar – de behövs också, men det kommer inte att säljas fler elbilar för att vi har laddstolpar. Vi kan ha hur många laddstolpar som helst utan att det leder till något.

Vi ser dessutom att exporten av elbilar ökar. Ökningen av exporten går inte riktigt lika fort som nybilsförsäljningen, men det är ett jätteproblem att elbilar försvinner ut ur landet.

Jag vill fråga Socialdemokraterna: Hur ska vi öka elektrifieringstakten? Ni höjer ju elskatten, och ni sänker kostnaderna för att tanka fossilt. Det finns i er budget inga satsningar över huvud taget på vare sig elbilar eller miljöbilar. Jag vill jättegärna höra lite om tankarna mer konkret snarare än bara om målsättningarna.

Anf. 77 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Ledamoten läser vår kommittémotion som fan läser Bibeln, måste jag säga.

Om man tittar på hela vår politik ser man tydligt att vi vill leda elektrifieringen och att vi tror starkt på den som en av de avgörande faktorerna när det gäller transporterna.

Jag vill inte förminska att även de äldre bilarna måste minska sina utsläpp. Där vet jag att vi är överens. Men när det gäller elektrifieringen har vi i vårt politikutvecklingsarbete visat vilken politik vi står för. Vi tar upp att vi vill se att elbilar blir möjliga att leasa för den med lägre inkomst.

Vi står nu inför en partikongress där klimatfrågorna och även de här frågorna kommer att stå högt på dagordningen.

Vi är också väldigt tydliga med att vi vill säkra infrastrukturen i hela landet.

Det är så man ska läsa vår budget – man ska titta på hela vår budget och de satsningar vi gör inom olika områden, där allt från infrastruktur till energieffektiviseringar och transporter lägger en grund för att klara målen till 2030. Det skiljer oss från regeringen, och vi kommer inte att vika från det.

Anf. 78 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Fru talman! Tack, Jytte Guteland, för ett intressant anförande!

Det är många fina ord. Det är klimatmål som ska nås. Något jag saknar är lite mer konkretion.

En av de absolut hetaste klimatpolitiska frågorna de senaste åren har ju varit reduktionsplikten. När man tittar på de socialdemokratiska reservationerna framträder en tydlig bild av att Socialdemokraterna önskar hålla fast vid alla de klimatmål som råder i dag. De ska också uppnås. Bland

dem finns transportmålet. Den gamla reduktionsplikten skulle tillse att transportmålet nås.

Sedan upptäckte alla att det blev extremt dyrt med den här reduktionsplikten. Detta enda recept man hade för att nå transportmålet kostade alldeles för mycket pengar. Sverigedemokraterna gick i bräsch och lyckades till slut få med sig många fler partier på att reduktionsplikten måste sänkas. Till och med Socialdemokraterna kom så småningom fram till att de hade haft fel.

När jag nu tar del av vad Socialdemokraterna vill ha ser jag att de vill ha dubbelt så hög reduktionsplikt framöver, med ett golv. Men golvet ska vara rörligt, och det ska vara på den nivå där branschen vill ha det.

Min fråga till Jytte Guteland är: Hur mycket dyrare bränsle ska vi ha om Socialdemokraterna får bestämma? Hur mycket kommer kostnaden vid pump att gå upp om skatter och oljepris och råvarupriser är på samma nivå som i dag?

Min andra fråga är: Vad betyder det här rörliga golvet, som branschen ska komma fram till är lämpligt? De behöver ju ett år på sig innan man justerar reduktionsplikten. Hur ska det här golvet justeras, och på vilken nivå ska det vara?

Hur mycket dyrare ska det bli att tanka bilen om Jytte Guteland får bestämma efter nästa val?

Anf. 79 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Ledamoten Kinnunen! Jag kan inte låta bli att småle. Jag vet att det ser arrogant ut, så jag får försöka dra ned mungiporna. Men det här att lära sig av Sverigedemokraterna att man bör ge förutsättningar för reduktionsplikten att inte hoppa mellan åren ...

Ni har väl inte gjort något annat än att hoppa, Sverigedemokraterna och den här regeringen. Ena stunden ska det vara på det ena sättet och den andra på det andra. Det finns noll förutsättningar för branschen att ha någon långsiktig planering, så det blir lite uppläxning. Kasta inte sten i glas-hus!

När det gäller reduktionsplikten ser vi vikten av att se till att de äldre bilarna får förutsättningar att rulla men med mindre utsläpp. Samtidigt har vi lagt till en tankrabatt som ger möjlighet för den som har tunnare plånbok att klara förändringar i pris.

Vi är väldigt noga med svenska folkets plånböcker – till skillnad från Tidöregeringen, som ni håller i eller bestämmer över. Den här regeringen har verkligen gjort Sverige till Dyrsverige på riktigt – och ett långdraget sådant. Jag tror inte att svenska folket har lidit under reallöneökningar som minskat på det här sättet i modern tid. Jag tror att vi är fattigare än någonsin, så jag tror att man ska vara lite försiktig med att prata om vem som har dyr politik.

Vi vet att det kan vara skillnad när man bor på landsbygd när det gäller att behöva använda bilen vid transporter. Vi vill se till att man känner sig trygg med att man klarar det med vår politik. Därför har vi lagt till en tankrabatt, som är väldigt viktig.

Det vi undrar är vad Sverigedemokraterna gör för klimatpolitiken över huvud taget och vad det leder till när vi inte klarar våra klimatmål till 2030. Vem ska betala de miljardböter som vi riskerar under EU med Sverige-

demokraternas politik? Är det svenska folket? Ja, då kommer det att bli ännu dyrare att vara svensk i framtiden.
(Applåder)

Anf. 80 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Fru talman! Jag noterade att min fråga inte besvarades. Hur mycket dyrare ska det bli att tanka?

Ni vill dubbla reduktionsplikten. Socialdemokraterna tycker att reduktionsplikten är för låg i dag och att den måste höjas mycket kraftigt till dubbelt så hög nivå. Men det kommer ju inte att räcka för att nå 2030-målet för transportsektorn, där vi just nu med liggande reduktionsplikt bedöms få minskade utsläpp med 43 procent. Det ska då upp mot 70 procent, så på vilken nivå avser Socialdemokraterna att sätta det här golvet? Det ska ju vara rörligt. Det kommer inte att kunna vara 20 procent. Ska det vara 30 procent eller 40 procent?

Det är ganska viktigt att väljarna får reda på exakt hur mycket dyrare Socialdemokraterna tycker att det ska bli även om man avser att trycka iväg några hundralappar i bidrag. Jag tror inte att det är mer bidrag människor vill ha.

Vi ska också tänka på om de här bidragen ska gå till lantbruket när det blir dyrare att tillverka mat. Hur ska bidragen fungera för transportsektorn, som ska transportera mat till livsmedelsbutikerna? Hur mycket högre kommer livsmedelspriserna att bli? Hur mycket mer kommer det här att bidra till inflation och kommande räntebeslut?

Allt det här saknas i det socialdemokratiska förslaget. Det är någon sorts servettskiss som ni har tagit fram på Sveavägen. Det är inte mer än en affisch. Ni vet inte ens vilken nivå reduktionsplikten ska vara på.

Jytte Guteland lovar här att Socialdemokraterna ska uppnå 2030-målet för transportsektorn. Men då måste man väl ha en idé om hur det ska gå till och kunna förklara för väljarna vad priset är.

Sverigedemokraterna har gått i bräsch för att se över våra klimatmål. Vi bedriver just nu ett arbete i Miljömålsberedningen, där vi bland annat ser över 2030-målen och ska försöka tillse att klimatmålstyrningen blir bättre.

Transportmålet för 2030 bör naturligtvis tas bort till förmån för de EU-beslutade mål som föreligger. Jytte Guteland vill behålla samtliga mål men kan inte tala om hur de ska uppnås eller vad det kommer att kosta.

Anf. 81 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Tack till riksdagsledamoten Kinnunen för den intressanta föredragningen!

Det är så spännande att se hur Sverigedemokraterna attackerar när det är Sverigedemokraterna som styr i Sverige under den dyraste tid vi svenskar har upplevt. Trump, som kanske är Sverigedemokraternas partiledares favorit globalt, ruckar på ekonomin så att det blir helt oförutsägbart att vara svensk och kanske att över huvud taget leva på jorden just nu. Det är lite spännande att jag ska sätta exakta priser på bränslen samtidigt som hela ekonomin gungar när populisterna leder världen.

Det är ju ni som i princip leder den här regeringen, så det är jag som borde ställa frågorna till dig. Det gör jag också. Jag undrar hur Sverige över huvud taget ska leva upp till klimatmålen med Sverigedemokraternas politik. Jag undrar om det är oviktigt för er att världen blir varmare, om det är oviktigt för er att klimatpolitiken inte leder till svenska jobb och om det är oviktigt för er att den här regeringen satsar på elmoppar i Ghana i stället för att ställa om tekniken i svenska företag.

Jag undrar också hur man ska klara transportmålen med Sverigedemokraternas politik eftersom ni inte har några förslag. Ni vill inte göra någonting för att minska utsläppen från svenska bilar. Ni vill inte heller att det elektrifieras. Det satte ni effektivt stopp för.

Min fråga till er sverigedemokrater är: Varför har ni så hög svansförling när det är ni som leder det dyraste Sverige som vi svenskar har upplevt i modern tid?

(Applåder)

(ANDRE VICE TALMANNEN: Eftersom det var slutreplikskiftet får dessa frågor besvaras vid ett senare tillfälle.)

Anf. 82 HELENA STORCKENFELDT (M):

Fru talman! Det var ett anmärkningsvärt högt tonläge vi fick höra här från Socialdemokraternas representant. Jag vill börja med att påminna om att vi talar genom talmannen.

Fru talman! Klimatförändringarna är vår tids stora utmaning. Det är en utmaning som berör varje människa, varje sektor och varje samhälle både här hemma i Sverige och runt om i världen. För att lyckas med den enorma strukturomvandling som klimatet kräver måste vi dock visa att det går att minska utsläppen utan att offra ekonomisk tillväxt. Det är inte bara en ekonomisk nödvändighet. Det är en klimatstrategi i sig.

Om klimatpolitiken upplevs som ett hot mot jobben, företagens framtid eller hushållens ekonomi tappar vi det engagemang som omställningen är helt beroende av. I stället för att bygga stöd riskerar vi att skapa motstånd.

Sverige är ett föregångsland just för att vi har visat på motsatsen: att det går. Sedan 1990-talet har vi halverat våra utsläpp per bnp-krona samtidigt som ekonomin har växt. Detta är ett bevis på att smarta investeringar, teknikutveckling och näringslivets omställningskraft fungerar. Det är någonting att vara stolt över och bygga vidare på.

En avgörande förklaring till Sveriges framgångar är vår fossilfria elproduktion. Tillgången till stabil och prisvärd el utan utsläpp har varit en nyckel till både vår konkurrenskraft och vår klimatpolitik. När FN:s klimatpanel tydligt pekar på att kärnkraften är en nödvändig del av lösningen står det klart att Europa och Sverige behöver mer kärnkraft – inte mindre. Jag undrar vad den som inte tror att energiproduktion hör hemma i den klimatpolitiska debatten egentligen har för långsiktiga lösningar för klimatet över huvud taget.

Den moderatledda regeringen har nu fattat en lång rad beslut för att bana väg för ny kärnkraft. Dessutom tas nya steg för att öka utbyggnaden av vindkraften och öka kapaciteten i vattenkraften. Detta görs inte för skojs skull. Det är en grundläggande förutsättning för en klimatpolitik som håller hela vägen, som blir en konkurrensfördel och som bidrar till globala

utsläppsminskningar. Att blunda för elproduktionens betydelse är ansvarslöst. Har man ingen energipolitik har man inte heller någon klimatpolitik.

Fru talman! Emellanåt behöver den svenska hållbarhetsdebatten påminnas om kraften i den fria marknaden och om hur konsumenters efterfrågan styr mer än politiska pekpinningar någonsin skulle kunna göra. Det är bra att Sverige har en tuff miljölagstiftning. Det har gett oss en unik position för att skapa hållbara produktionsled. Men låt oss vara tydliga: Lösningen är inte att slå av på tillväxten eller att hindra mänsklig aktivitet. Lösningen är att ställa om.

Sverige ska inte bara vara bäst på att minska utsläppen. Vi ska också vara bäst på att skapa teknik, lösningar och system som andra länder kan inspireras av och ta efter. Den som vill rädda klimatet måste också rädda konkurrenskraften.

Fru talman! Samtidigt som klimatförändringarna provar vår infrastruktur, vår matproduktion och vår vattenförsörjning driver de också på konflikter globalt och tvingar människor på flykt. I många delar av världen innebär en översvämning inte bara materiella skador, utan det kan betyda att familjer förlorar sin skörd, sitt hem och sin framtid. Det påverkar också Sverige genom ökad migration och nya säkerhetspolitiska utmaningar.

När jag pluggade statsvetenskap vid Göteborgs universitet läste vi om "water wars", alltså krig om resursen vatten. Detta ser vi nu i praktiken. Klimatpolitiken måste därför också ses som en tydlig del av vår krisberedskap. Att säkra tillgången till fossilfri el, rent vatten, robusta transportvägar och samhällsviktig infrastruktur är inte bara en klimatfråga. Det är en fråga om trygghet och beredskap.

Fru talman! Vi är inte i mål – långt därifrån – men Sveriges resa visar att klimatansvar och tillväxt inte är motsatser. De är förutsättningar för varandra. Nu krävs ledarskap, mod och en tro på människans förmåga att lösa det som verkar omöjligt. För historien har lärt oss en sak: När det verkligen gäller reser sig människan. Då bygger hon nytt, tänker större och går före. Det är så vi formar en klimatpolitik som inte bara håller i teorin, utan även i praktiken – en klimatpolitik för hushållen, för företagen, för friheten och framför allt för framtiden.

(Applåder)

Anf. 83 KAJSA FREDHOLM (V) replik:

Fru talman! Jag tackar för anförandet från Moderaterna. Som vanligt är kärnkraft den enda lösningen på klimatkrisen.

Jag skulle dock vilja ta upp en annan sak. Nyligen publicerades en global studie om befolkningens syn på att göra större insatser för klimatet. Det var 125 länder med i undersökningen – länder som står för 96 procent av världens utsläpp. Undersökningen visar på ett massivt stöd för en kraftigare klimatpolitik.

Om man benär studien nationellt visar den att över 80 procent av Sveriges befolkning vill att staten ska göra mer för klimatet. Detta rimmar ju inte alls med regeringens klimatpolitik, som är ett slags omvänd politik där växthusgasutsläppen kraftigt ökade förra året, i stället för tvärtom.

Min fråga till Moderaterna är: När kommer förslagen som på riktigt sänker utsläppen av växthusgaser i närtid? Det är ju något som de flesta som bor i Sverige faktiskt vill se.

Anf. 84 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! I närtid är viktigt, men det är absolut inte allt. Jag tror snarare att det är ännu viktigare att se till att vi faktiskt har en plan för att nå hela vägen till nettonollutsläpp år 2045 och att se till att den planen går att hålla hela vägen dit – och därefter. Jag tror att vi alla någonstans vill bygga upp ett samhälle där vi har god konkurrenskraft och där vi faktiskt kan uppnå negativa utsläpp och fortsätta bidra på det sättet.

Jag ser det som ännu viktigare att vi ser till att värna om den svenska ekonomin och om tillväxten så att andra länder också ska kunna, och vilja, ta efter de svenska exempel som kommer härifrån. Vi fokuserar väldigt mycket just på den fossilfria elproduktionen, och där ser vi att kärnkraften absolut är en nyckel. Det är inte allt, men det är en förutsättning för att vi ska lyckas med elektrifieringen i stort vad gäller både industrierna och transporterna. Då behövs både kärnkraft och mer vind. Som sagt är kärnkraften en förutsättning för att också kunna ha mer vind i systemet.

Vi tycker också att skogen ska brukas. Den bidrar otroligt mycket till att låsa in kol på ett väldigt effektivt sätt. Det bidrar till goda produkter som vi sedan kan exportera, och då kan vi trycka undan andra fossila produkter i andra sektorer och i andra delar av världen. Sverige kan bidra på ett jättebra sätt, men det gäller att vi har ett systemperspektiv och att vi ser till att vi når längre än bara närtid.

Anf. 85 KAJSA FREDHOLM (V) replik:

Fru talman! Vi är helt överens om att man ska se detta i ett längre perspektiv – absolut. Vi är också överens om att Sverige ska vara ett gott exempel. Men för närvarande är ju Sverige inte ett gott exempel; vi hade stora utsläpp av växthusgaser förra året.

Jag vill gärna återgå till frågan om vad svenska folket tycker. Det finns även en undersökning från januari där Naturvårdsverket har tittat på svenskarnas syn på klimatet, och den visar att det finns ett brett stöd i befolkningen för att göra betydligt mer insatser för att minska klimatförändringarna. Det gäller även insatser från statlig nivå gällande till exempel kollektivtrafik, energiförsörjning och anläggningar för återvinning.

I undersökningen ställdes även frågor om vad som hindrar människor från att leva mer klimatmedvetet, och åtta av tio svarade att den största anledningen är att klimatvänliga alternativ ofta är dyrast. Därför undrar jag varför regeringen är så ovillig att satsa mer på exempelvis kollektivtrafik – något som faktiskt skulle kunna ske här och nu. Vi i Vänsterpartiet vill se en mer utbyggd kollektivtrafik i hela landet, och vi satsar på ett månads-kort som ska kosta 450 kronor i månaden.

Jag undrar: Är det inte bättre att subventionera klimatsmarta, fossilfria lösningar? Det regeringen har gjort är att subventionera det fossila, vilket ledde till ökade utsläpp förra året.

Anf. 86 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Mer pengar till allt och alla är Vänsterpartiets förslag gällande det mesta, och det här är inget undantag. Vi har ett annat perspektiv: Vi vill bibehålla en god konkurrenskraft och en god tillväxt.

Vi ska nå nettonollutsläpp, men det jag tror att Kajsa Fredholm är ute efter är exempelvis sådana förslag som lyftes av Vänsterpartiet i ett replikskifte här. Man vill minska svensk köttkonsumtion med 25 procent. I det stora hela skulle det innebära ett frontalangrepp på hela Sveriges köttproduktion. Trots att svenskt kött är bland det mest klimatsmarta i världen vill man ersätta det med någonting annat. Förslaget skulle nämligen leda till import.

Det blir ännu mer absurt när man pratar om just konsumtion av kött eftersom viltkött då vägs in. När det gäller biologisk mångfald vet vi att just betesmarker är några av våra artrikaste miljöer. Vill man ha en god biologisk mångfald – fler ängsblommor, insekter och ett bättre fågelliv – krävs också fler mular i landskapet, inte färre.

Allt det här är viktigt, och det är därför jag kommer tillbaka till ett systemperspektiv. Den här reservationen är nämligen ett väldigt gott exempel på hur Vänsterpartiet tänker en bit och stannar där, fru talman. Det håller inte hela vägen. Detsamma gäller resten av klimatpolitiken: Det är närtid som gäller, och inget annat spelar någon roll.

Anf. 87 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Storckenfeldt för inlägget.

Vi socialdemokrater undrar hur Moderaterna och ledamoten resonerar när det handlar om svensk industripolitik. Vi vet ju att näringslivet i dag – det handlar både om Svenskt Näringsliv och om enskilda företag – efterfrågar ett aktivt ledarskap när det gäller den gröna omställningen.

Sverige har historiskt haft en industri som har börjat ställa om och blivit internationellt omnämnd för att den har legat i framkant. På många sätt tar svensk industri i dag ett ledande ansvar i det globala samtalet om den gröna omställningen. Den svenska regeringen? Not so much. Det är ett moderat parti som leder regeringen, och där fanns det en tidigare partiledare som pratade om att svensk industri är "basically gone".

Det är kanske inte riktigt den ingången nuvarande statsminister har, men det finns ju väldigt lite av framåtanda från det politiska ledarskapet gällande vad man vill att den svenska industrin och de svenska företagen ska visa upp inför framtiden.

Vi socialdemokrater vet att det inte är att älska gammal teknik, gamla lösningar och gamla företag som leder till de nya jobben. Det handlar i stället om att pressa näringslivet att komma framåt, och det är också det svenskt näringsliv vill brett i Sverige i dag. Min fråga till ledamoten är alltså: Vad gör egentligen den här regeringen och ledamoten för att leda den svenska omställningen också när det handlar om svenska företag?

Anf. 88 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Jag tackar Jytte Guteland för en väldigt bra och viktig fråga. Det är otroligt viktigt att vi värnar svensk industri. Den bidrar inte bara till vår ekonomi, till att vi har många jobb och till teknikutvecklingen, utan svensk industri bidrar väldigt konkret med klimatnytta. Med de produkter som produceras i Sverige och sedan exporteras ut i världen bidrar man med konkret klimatnytta motsvarande ungefär hälften av Sveriges utsläpp.

Några av de saker som vi såklart driver på för är Industriklivet, som ska behandlas i en kommande debatt här. Det är otroligt viktigt, och där stöttar vi upp. Vi tycker att det är bra att de investeringarna sker. Men även regelförenkling är en otroligt viktig del av industrins omställning och över huvud taget av att värna det svenska näringslivet. Här har vi tillsatt ett implementeringsråd, ett accelerationskontor, ett förenklingsråd med mera. Det är en massa utredningar som ska just förenkla regelbördan för svenska företag och inte minst för industrin.

Det kanske allra viktigaste är dock att vi har tillräckligt mycket fossilfri, stabil el för att industrin ska kunna genomföra sin omställning och vilja stanna kvar i Sverige.

Anf. 89 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Storckenfeldt för engagemanget och för att vi delar bilden att det är den gröna tekniken och de gröna innovationerna som är framtiden. Med det sagt är det inte alls den bilden man får när man i dag pratar med svenska företag om vart politiken är på väg.

Det som hörs ute i samtal med svenska företag, både stora och mindre, och med olika industrier är att de saknar ett politiskt ledarskap från den svenska regeringen i dag. De upplever att regeringen just nu bromsar in. Det gäller förstås såväl budgeten, som ju har minskat med 31 procent sedan 2022, som regelverk och ambitioner på EU-nivån. I dag åker ju ministrar och ber om lägre ambitioner och försöker vaska ut allt från klimatmekanismer vid yttre gräns till billagstiftning och förväntningar på vilka målsättningar vi ska ha där efter 2030. Nu åker ministrar och vaskar ur klimatpolitiken.

Svenska företag i dag efterfrågar alltså det ledarskap som ledamoten Storckenfeldt pratar om, men vi ser väldigt lite handling. Jag vill därför fråga ledamoten varför det är så långt mellan orden i riksdagen och den verkliga handlingskraften hos ministrarna och i Rosenbad.

Anf. 90 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! I mitt första replikskifte med Jytte Guteland valde jag att prata om de väldigt konkreta saker som vi lägger tid, energi, engagemang och inte minst pengar på för att se till att den svenska industrin både har goda förutsättningar, vill stanna kvar i Sverige och blir en god kraft i klimatomställningen.

Det vi hörde från industrier, från Svenskt Näringsliv och från svenska företag inför den förra valrörelsen var just att regelbördan var för stor och att det inte fanns tillräckligt mycket stabil fossilfri el. Man behövde ha de sakerna på plats för att man fortsatt skulle vilja vara en del av den här omställningen. Jag vet helt ärligt inte vilka industrier eller företag som Jytte har pratat med, fru talman, för dem jag har träffat tycker alltså att det handlar om precis de saker som regeringen fokuserar på.

Anf. 91 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Vi hörde att Helena Storckenfeldt i sitt anförande lyfte fram att ekonomin har växt och utsläppen minskat. Så var det ju när Centerpartiet styrde tillsammans med Alliansen, och så har Sverige jobbat historiskt. Men så är det inte längre; Tidöregeringen har gått ifrån det historiska framgångsreceptet. Utsläppen ökar – vi kommer att ha högre utsläpp

2026 än vad vi hade 2022. Arbetslösheten är dessutom rekordhög, och tillväxten saktar in. Det är precis tvärtemot det historiska framgångsrecept vi har haft i Sverige.

Vi ser hur gröna projekt faller, industrin skjuter upp sina planer och investeringar hamnar i andra länder. Det är ju precis tvärtemot den framgångsrika politik vi har använt historiskt sett. Den här regeringen har misslyckats totalt.

Centerpartiet har lagt fram en mängd olika lösningar för att öka takten, bland annat att genomföra Bioekonomiutredningens förslag om förnybara drivmedel, satsa på konverteringspremier för fordon, öka flygbränsleproduktionen, stärka kemiindustrins omställning och införa mer cirkulär ekonomi. Alla de här sakerna sänker utsläppen och skapar nya arbetstillfällen här och nu.

Vad vill Moderaterna göra för att sänka utsläppen och minska arbetslösheten? Just nu går utvecklingen i precis motsatt riktning.

Anf. 92 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Det har sannerligen varit ett tufft ekonomiskt läge för många, inte minst för våra företagare.

Jag tror att det är väldigt viktigt att klimatpolitiken är effektiv och folkligt förankrad. Vi har sett att den inte har varit det hittills. Det har fokuserats på en viktig lösning, nämligen reduktionsplikten. Den var väldigt effektiv i att sänka utsläppen snabbt, men vi såg samtidigt att den inte skulle kunna löpa linan ut. Det är problematiskt när det gäller att nå klimatmålen långsiktigt, fram till 2045, och att få till den systemomvandling som jag tror att vi alla är ute efter. Då behöver man bredda perspektivet och se vad mer som kan göras.

Det är precis detta som den borgerliga regeringen lägger sin tid och sitt fokus på. Vi har en klimatpolitisk handlingsplan. Den handlar inte bara om symboler utan om praktisk politik som faktiskt fungerar och – kanske allra viktigast – har folklig förankring. Har man inte folket med sig kommer det inte heller att gå att genomföra någon effektiv klimatpolitik.

Fru talman! Jag skulle avslutningsvis vilja säga detta: Ska Sverige lyckas med klimatarbetet är det viktigt att vi alla breddar verktygslådan. Regeringen har presenterat ett sjuttiototal konkreta förslag för att minska utsläppen. Jag ser fram emot att presentera ännu fler.

Anf. 93 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Regeringens politik har varit effektiv i att öka utsläppen. Om det är detta som är en effektiv klimatpolitik har man lyckats rätt bra, för det är ju fakta att utsläppen 2026 kommer att vara högre än vad de var 2022. Hur man då kan säga att man bedriver en effektiv klimatpolitik förstår inte jag, för det är inte klimatpolitik. Det är möjligtvis någon typ av kolpolitik.

Man säger att man vill ha stöd från folket, men 70 procent vill ha en tuffare klimatpolitik. Varför lyssnar man inte på dem? Svenska folket vill att vi ska nå klimatmålen – varför lyssnar man inte på dessa människor? Politik är ju också att leda, och en jättetydlig majoritet av den svenska befolkningen vill att vi ska göra det här.

Ja, priserna på drivmedel var höga, men det betyder inte att man måste slopa klimatambitionerna. Det hade till exempel gått jättebra att sänka skatten på förnybart inom reduktionsplikten; där har vi nya EU-regler. Man hade kunnat sänka reduktionspliktsavgiften; det hade gått jättebra. Det finns en mängd olika saker. Man hade kunnat ersätta 20 terawattimmar fossila bränslen med förnybart om man hade genomfört Bioekonomiutredningens förslag. Det hade dessutom kostat, tror jag, 2 miljarder per år, vilket kan jämföras med de nästan 10 miljarder som regeringen har lagt på fossilbränslesänkningar.

Det här är ju inte ens svårt! Förslagen finns utredda. Helena Storckenfeldt och regeringen pratar om sin klimatpolitiska handlingsplan, men den skjuter alla styrmedel på framtiden. De saker man har genomfört har inte ens varit i närheten av att täcka upp för de utsläppsökningar vi har haft. Jag tror att det är 1 eller 2 procent av skrotningspremien som är nyttjade. Det är ett totalt misslyckande, och då pratar vi bara om klimatsidan.

Företagen vill ställa om. De vill ligga i framkant, men de flyttar utomlands. Det är inte konstigt att arbetslösheten skenar.

Kom inte och säg att vi ska ha både ökad tillväxt och minskade utsläpp när den här regeringen gör precis tvärtom!

(Applåder)

Anf. 94 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Jag tycker att det blir tydligt vilka som applåderar åt Centerpartiet och vilken sida Centerpartiet alltmer närmar sig, särskilt när partiets företrädare väljer att sätta sig mellan Socialdemokraternas ledamöter här i kammaren. Det är intressant att se vilket håll Centerpartiet är på väg åt. Jag har under lång tid haft förhoppningar om att Centerpartiet ska komma tillbaka till borgerligheten och till en politik som förs med rim och reson.

Det går absolut att vara effektiv i att minska utsläppen. Vi hade kunnat minska utsläppen i morgon om Rickard Nordin så ville. Vi kan stänga all industri, förbjuda alla bensin- och dieselbilar och lägga ned allt jordbruk. Vi i den här kammaren kan göra det, men jag tror inte att det är någonting som någon i den här kammaren vill se.

Det vi menar med en effektiv och evidensbaserad klimatpolitik är en som håller hela vägen. Det räcker inte med en klimatpolitik som minskar utsläppen så att vi når 2030-målen om den stannar av där, utan vi måste ha en klimatpolitik som också når målen till 2045. Då gäller det att ha med folket, annars kommer det inte att bli av.

Klimatpolitiken är inte någonting som vi bara kan se på enbart utifrån vad som sker inom Sveriges gränser, utan vi måste lyfta blicken och se hur vi kan bidra på bästa möjliga sätt. Om vi ska minska utsläppen och ta bort alla utsläpp till i morgon tror jag inte att något annat land i världen kommer att välja det sättet. Det gäller att bibehålla god konkurrenskraft och god tillväxt och se till att andra faktiskt vill följa efter – annars är det kört.

(Applåder)

Anf. 95 KAJSA FREDHOLM (V):

Herr talman! Nyligen publicerades en global studie om befolkningens syn på att göra större insatser för klimatet. De 125 länder som var med i undersökningen står tillsammans för 96 procent av världens utsläpp. Den-

na undersökning visar på ett massivt stöd för en kraftfullare klimatpolitik. Om man benär ned studien nationellt ser man att den visar att över 80 procent av svenskarna vill att staten, eller det allmänna, ska göra mer för klimatet.

Det här är heller inte den enda studien. I Naturvårdsverkets undersökning från januari om svenskarnas syn på klimatet visar man tydligt på att det finns ett brett stöd i befolkningen för att det ska göras betydligt mer insatser för att minska klimatförändringarna. Det gäller även insatser från statlig nivå, som att finansiera kollektivtrafik, energiförsörjning och anläggningar för återvinning.

I Naturvårdsverkets undersökning ställdes även frågor om vad som hindrar människor att leva mer klimatmedvetet. Här svarade hela åtta av tio att den största anledningen var att klimatvänliga alternativ ofta är dyrtast.

Detta tycker jag att regeringen borde grunna på.

Herr talman! Regeringens klimatpolitik gör att Sverige numera är en stor utsläppare av växthusgaser. Regeringens klimatpolitik verkar gå ut på att säga en sak för att sedan göra tvärtom och skjuta den helt nödvändiga klimatomställningen på framtiden – i alla fall fram till nästa mandatperiod. Men för varje år vi dröjer med att sänka utsläppen ökar kostnaderna för att ta itu med problemen. Detta är inte bara en mycket dålig klimatpolitik; det är också samhällsekonomiskt oansvarigt.

Det statsminister Kristersson och hans kompisar hellre gör är att berika de redan rikaste med stora skattesänkningar så att den rikaste 1 procenten i Sverige kan fortsätta att leva lyxliv och släppa ut enorma mängder mer växthusgaser än de flesta av oss andra.

Var är satsningarna här och nu på sol och vindkraft? Var är satsningarna på en fungerande och billig kollektivtrafik i hela landet? Var är satsningarna på låg- och medelinkomsttagare så att de kan ställa om på ett tryggt sätt i sin vardag oavsett var i landet de bor? Detta är sådant som en majoritet av Sveriges befolkning önskar sig.

Herr talman! Klimathotet är både akut och komplicerat. Mänskligheten måste snabbt och resolut bygga en ekonomi som inte vilar på användning av fossila bränslen. Detta är ett stort skifte som inte sker av sig självt utan kräver stora reformer på nära nog alla samhällsområden. Så ser vår verklighet ut i dag. I denna situation är det centralt att klimatpolitik är och uppfattas som realistisk och positiv snarare än som ett hot.

Vänsterpartiets klimatpolitik lägger inte huvudkostnaden på låg- och medelinkomsttagare, på landsbygden eller på enskilda branscher. Vi ska se till att det är de som släpper ut mest som ska göra de största förändringarna. Vi ska se till att staten tar det ansvar som är helt nödvändigt för att det ska kunna genomföras en rättvis omställning som alla, även låg- och medelinkomsttagare och de som bor på landsbygden, kan vara delaktiga i. Klimatfrågan är prioriterad i vårt arbete i Vänsterpartiet, både i vår budget och i våra riksdagsmotioner. Vi har politiken för att rivstarta klimatomställningen.

Herr talman! Det är de rikaste som släpper ut mest växthusgaser, och det är de rikaste som behöver betala. Enligt vår uppfattning är det bara mer vänsterpolitik som kan lösa klimatkrisen. Sverige har som sagt alla möjligheter att rivstarta klimatomställningen och göra det på ett sätt som bygger ett mer rättvist Sverige, skapar jobb och rikedom och ser till att vanligt

folk får det bättre medan kostnaderna för omställningen bärs av dem som bär ansvaret. Med en mer jämlik fördelning av resurser kan minskad resursanvändning kombineras med en högre materiell standard för alla såväl i Sverige som globalt. Omställningen till ett hållbart samhälle måste få störst konsekvenser för dem som har störst klimatpåverkan och tar mest resurser i anspråk.

Sverige behöver klimatinvestera i infrastruktur, va-nät, energieffektiva bostäder, stärkt elnät och kraftigt utbyggd förnybar energi.

Vi föreslår en Sverigebiljett för all regional kollektivtrafik som ska kosta max 450 kronor i månaden och gälla över hela landet.

Vi föreslår att subventioner till klimatskadlig verksamhet avvecklas och att pengarna i stället läggs på att stödja omställning och gröna investeringar.

När en större andel av ekonomin går till gemensamma investeringar i stället för att gynna höginkomsttagares överkonsumtion skapas möjligheter att minska såväl klyftor mellan låginkomsttagare och höginkomsttagare som klyftor mellan stad och land samtidigt som utsläppen minskas.

Det är bra politik för klimatet och för vanligt folk. Sverige kan bättre.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservation 22, som handlar om att regeringen bör presentera en handlingsplan för hur övriga klimatskadliga subventioner kan avvecklas i närtid.

Anf. 96 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Herr talman! Vi kan inte läsa tidningar, se på tv eller lyssna på radio utan att nås av larmrapport efter larmrapport om klimatet och de allt snabbare klimatförändringarna. Vi slår rekord på rekord gällande värme, och på global basis har vi inte upplevt så höga medeltemperaturer sedan man började mäta. Detta är oerhört allvarligt, och det pekar verkligen på vikten av att göra insatser som leder till förändring. Enligt IPCC finns i dag lösningar och åtgärder tillgängliga globalt för att begränsa klimatförändringarna i linje med Parisavtalets mål.

Enligt Parisavtalet har alla länder ett ansvar att vidta åtgärder i fråga om sina utsläpp av växthusgaser. Vi som lever i mer utvecklade länder har ett ansvar att bistå utvecklingsländer i att vidta åtgärder när det gäller både utsläppsminskningar och anpassning till ett förändrat klimat. Vi måste dels hjälpa dem i den akuta fasen, dels peka på de förändringar som kan göras och gå före som goda exempel.

Parisavtalet slår fast att den globala temperaturökningen ska hållas väl under 2 grader Celsius och att man ska sträva efter att begränsa den till 1,5 grader Celsius. Förutom att minska utsläppen av växthusgaser bör man öka förmågan att anpassa sig till negativa effekter och hantera de skador och förluster som uppstår till följd av klimatförändringarna.

I stort sett alla världens länder har förbundit sig att genomföra åtgärder som bidrar till att målen i Parisavtalet nås. Men nu ser vi hur den nya administrationen i USA har beslutat att återigen ta USA ut ur Parisavtalet. Om Google inte ljuger för mig blir USA därmed ett av endast fyra länder utanför avtalet ihop med Iran, Jemen och Libyen. Detta är oerhört allvarligt då USA är ett av de större utsläppsländerna i världen och vi av flera skäl verkligen behöver ha med de stora utsläppsländerna.

Den svenska regeringens syn, som till fullo delas av Kristdemokraterna, är att fokus för klimatpolitiken bör vara att på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt eliminera de utsläpp som kan tas bort, minska de utsläpp som inte går att ta bort helt och därutöver skapa negativa utsläpp via kompletterande åtgärder. På så sätt leder regeringens klimatpolitik till att nettoutsläppen passerar noll för att efter 2045 vara negativa. Detta är dock inget som görs enkelt och lätt. Men görs det på rätt sätt kan omställningen skapa fler jobb och ge ökad tillväxt och stärkt välfärd, och det är just detta vi måste sträva efter. Det handlar nämligen om att få med så många som möjligt på denna resa – inte bara i Sverige utan även i övriga länder och inte minst i tidigare nämnda USA. Gör vi klimatpolitiken till ett gissel där vi totalt skjuter både trovärdighet, konkurrenskraft och lönsamhet i sank kommer vi inte att komma i mål.

Regeringen framhåller att det finns goda skäl att stärka det svenska internationella klimatarbetet för att stötta och driva på andra länders omställning och därmed bidra till att öka takten i genomförandet av Parisavtalet. Parisavtalets tre mål om utsläppsminskning, anpassning och finansiering bör utgöra övergripande målsättningar. Den internationella klimatpolitiken bör utvecklas, och alla länder behöver nå hela vägen till nettonollutsläpp. Därför bör Sverige verka för en höjd ambition och för att öka takten i det globala klimatarbetet, bland annat genom kunnande, teknikutveckling, finansieringslösningar och samarbete. Detta är åtgärder som främjar klimatomställning. Sverige bör visa hur en klimatomställning kan leda till tillväxt och välfärd. Utan tillväxt, ingen effektiv klimatpolitik.

I november 2024 beslutade regeringen att tillsätta en utredning för att utveckla och stärka det svenska internationella klimatarbetet med Parisavtalet som grund. I utredarens uppdrag ingår att lämna förslag på åtgärder där utökade eller stärkta svenska insatser kan bidra till att driva på klimatarbetet även i andra länder.

Klimatutmaningen är global, och regeringen framhåller att prissättning av växthusgaser är en viktig utgångspunkt för en effektiv global klimatpolitik. Sverige bör därför fortsätta att aktivt verka för en ökad användning av direkt prissättning på utsläpp i olika delar av världen. Sverige bör även stödja initiativ till en globalt harmoniserad prissättning av utsläpp som ett effektivt sätt att minska utsläppen.

Herr talman! Visionen i den europeiska gröna given är att göra EU till det första klimatneutrala området i världen senast 2050. Det handlar om att minska föroreningarna och återställa en sund balans i naturen och ekosystemen. EU:s intention är, skriver man, att ställa om till en modern, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi. Det låter väl och bra. Men tyvärr hänger inte EU:s egen lagstiftning med i detta, vilket vi har sett tydligt på senare år.

En del som debatterats flitigt på sistone är LULUCF och EU:s syn på skog och mark som kolsänka. Nettoupptaget i LULUCF-sektorn beror till stor del på skogens årliga tillväxt i Sverige, vilken i det korta perspektivet påverkas starkt av årsnederbörd och medeltemperatur. Det är därför svårt att göra prognoser. Dessutom tar man inte hänsyn till skogens fulla potential, utan man ser bara skogen som en kolsänka, ivrigt påhejad av vissa partier även i denna kammare.

Vill man ställa om på riktigt fasar man ut det fossila och ersätter det med till exempel produkter från skog och mark. Vill man inte det har man inte heller någon omställning. Då vill man i stället antingen gå på som om ingenting har hänt eller krypa tillbaka in i grottan. Vi ser skogen som en av Sveriges konkurrensfördelar i omställningen, och självfallet ska skogen brukas!

För att nå målen om klimatneutralitet är det nödvändigt att politiken ger tydliga incitament för negativa utsläpp. Sverige bör verka för att regelverk på EU-nivå som ger incitament till negativa utsläpp i form av bland annat bio-CCS tydliggörs. Alla former av lagring kommer att behövas, men bio-CCS har en särställning. Regeringen har infört driftsstöd för avskiljning, transport och geologisk lagring av just bio-CCS.

Regeringen satsar därför mångmiljardbelopp under perioden 2026–2046 för att genom omvända auktioner skapa förutsättningar för storskalig inlagring. Energimyndigheten genomförde under hösten 2024 den första auktionen och ska under 2025 utvärdera denna och föreslå förbättringar inför eventuella ytterligare omvända auktioner.

Herr talman! Jag vill återigen peka på vikten av att den förda politiken och de åtgärder som regeringar runt om i världen avser att vidta är väl avvägda och att den beskrivna politiken kommer att kunna få brett stöd i olika grupper. Ska omställningen bli verklig måste folket med.

Vi blir ständigt bombarderade med dystra förutsägelser om klimatkatastrofer och jordens undergång, vilket kan beröva vem som helst livslusten. Men i panik och depression fattas sällan de rätta besluten. Ja, tillståndet är allvarligt – det råder det ingen tvekan om. Men vi måste också se alla de framgångar som har nåtts och som nås för klimatet varje dag. Allt är inte svart och mörker. Låt oss ha fokus på positiva lösningar och möjligheter! Det ska vara roligt att ställa om!

(Applåder)

Anf. 97 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten för inlägget!

Jag har en fråga. Vi socialdemokrater undrar över Kristdemokraternas syn på klimatpolitiken. Om man läser programmen, inte minst principprogrammet, ser man väldigt tydligt att det finns ett patos. Det står: För att motverka klimatförändring krävs krafttag för att hejda utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser. Fossilbränslen måste fasas ut från såväl energi- som transportsektorn. Förnybara bränslen måste skattemässigt gynnas, och inhemsk produktion ska stimuleras.

Det är ord och inga visor! Detta patos för klimatet finns också på andra ställen i Kristdemokraternas program.

Kristdemokraterna har också närings- och energiministern som departementschef på Närings- och klimatdepartementet. Det finns därför i allra högsta grad en möjlighet för ledamoten att förverkliga de kristdemokratiska visionerna i konkret handling i form av regeringen. Man sitter helt enkelt på den yttersta posten.

Ändå ser vi hur Sverige i dag tappar i klimatarbetet. Vi ser väldigt tydligt att utsläppskurvan har gått åt fel håll. Trenden har brutits. Från att vara världsledande när det gäller klimatomställningen har den svenska regeringen backat, och utsläppen ökar för första gången. Det gäller inte minst i

transportsektorn – det område som Kristdemokraterna pekade ut som viktigt.

Min fråga till ledamoten är därför: Varför omsätter inte den ytterst ansvariga departementschefen Kristdemokraternas politik i verkligheten?

Anf. 98 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Det korta och enkla svaret till Jytte Guteland är att Kristdemokraterna inte har 51 procent i riksdagen.

Det är väldigt glädjande att Jytte Guteland läser vårt principprogram. Läs gärna hela! Det är bra. Det är kanske också möjligt att Jytte Guteland till och med kommer på andra tankar. Hjärtligt välkommen med i Kristdemokraterna i så fall!

Det råder ingen tvekan om det som Jytte Guteland nämnde från principprogrammet; det är en självklarhet. I ärlighetens namn tror jag att detta är en självklarhet för alla partier i den här kammaren och något som alla partier står bakom.

Samtidigt måste vi göra förändringarna på ett hållbart sätt, för även omställningen ska vara hållbar i de tre aspekterna. Den ska vara hållbar ekologiskt, ekonomiskt och socialt. Precis som vår kollega Helena Storck-enfeldt sa i ett tidigare anförande eller replikskifte kan vi lägga ned totalt i dag och stoppa massor med utsläpp. Vi kan i denna kammare förbjuda det mesta, om så skulle vara. Men då får vi ett land som ytterst få vill leva i. Därför måste vi hantera detta så klokt som möjligt.

Det sa man också när reduktionsplikten ändrades. Man sa att trenden kommer att brytas men att det kommer att förändras igen. Regeringen var väldigt tydlig med att det kommer att bli så och att kurvan kommer att rätta till sig igen. Det är ju dit vi alla vill. Jag tror att alla står bakom de gemensamma målen; jag kan inte se att det råder någon tvekan om det. Men då måste vi göra omställningen hållbar i alla de tre aspekterna. Det är jätteviktigt. Vi kan inte bara gå på i ullstrumporna.

Om Kristdemokraterna hade haft 51 procent i denna kammare hade politiken självfallet sett annorlunda ut. Men vi är flera partier som enas om politiken när vi sitter i regeringsställning.

Anf. 99 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! När man lyssnar på ledamoten Ottosson kan man få känslan av att Kristdemokraterna har hamnat i fel sällskap. Det kan ju finnas möjligheter till andra konstellationer i ett parlament. Vi socialdemokrater har haft ett väldigt gott samarbete med kristdemokrater på den europeiska nivån. Denna ekologiska humanism – eller hur ni uttrycker det – har varit vägledande för de tyska kristdemokraterna på ett helt annat och mycket trovärdigare sätt än den har varit för de svenska kristdemokraterna.

Hur trevlig ledamoten Ottosson än är avböjer jag vänligt men bestämt, då jag absolut upplever att det finns en stor skillnad mellan det som står i programmen och den verklighet vi ser i Sverige i dag.

Jag måste säga att vi från Socialdemokraterna upplever att den här regeringen har slagit av på klimattakten och valt den mer ohållbara vägen framåt. Regeringen tar inte alls det spår som Kristdemokraterna lockar med i sitt principprogram och i sina olika texter på hemsidan, som var och en kan ta del av.

Det är helt enkelt en avgrundsdeep skillnad mellan vad Kristdemokraterna som parti säger om klimatpolitiken och den handling som departementschefen på Närings- och klimatdepartementet leder Sverige med.

Min fråga är förstås om Kristdemokraterna vill ändra detta det sista året före valet eller om det här är vad vi fortsatt har att vänta oss. Kan vi se en ökning av takten när det gäller klimatpolitiken?

Prot. 2024/25:110

7 maj

Klimatpolitik

Anf. 100 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Jytte Guteland, för frågan! Det blev ju rena dejtningen här en stund, men vi låter den bollen ligga och tar oss an sakfrågan.

Jytte Guteland nämner i sin replik en sak där hon besitter väldigt mycket mer kompetens än undertecknad eftersom hon har suttit i EU-parlamentet. Det handlar om arbetssättet där, som jag tror är något som på olika sätt skulle revitalisera arbetet också i den här kammaren. Man söker alltså majoriteter i sakfrågor. Samtidigt har vi den styrelseform som vi har i Sverige i dag, vilket gör det svårt. Men det skulle absolut kunna hända mycket spännande om man hade den typen av politik för att hitta majoriteter.

Vi har lagt fram en klimatpolitisk handlingsplan med drygt 70 punkter. Alla punkterna kommer att ha genomförts eller påbörjats under denna mandatperiod. Det finns punkter som enligt planen mycket tydligt kommer att hålla hela vägen till 2045 och till nettonoll. Det är ju det som är viktigt.

Herr talman! Många av de förslag som kommer – det är ju en riktig popcornmaskin när det gäller olika förslag på vad man ska göra – hjälper på kort sikt. Men tyvärr hjälper de sannerligen inte på lång sikt, och då har vi ju kommit lika långt eller till och med backat.

Det gäller till exempel en del förslag om skogen, vilka i det långa loppet i stället kommer att leda till större utsläpp. Det är ingen av oss betjänt av. Det är därför vi måste ta väl underbyggda beslut som håller hela vägen fram.

Reduktionsplikten var ett sådant exempel. Den såg bra ut, men det visade sig att den inte höll hela vägen fram. Då var vi tvungna att göra om och göra rätt. Det gör vi även med vår klimathandlingsplan utifrån den som den förra regeringen lade fram.

Anf. 101 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar Kjell-Arne Ottosson för anförandet.

Jag blev lite fundersam. Jag blev glad när ledamoten erkände att tillståndet är allvarligt och att regeringen är överens om att man ska minska, eliminera och skapa negativa utsläpp. Men ledamoten sa också i sitt anförande att det förut gjordes på fel sätt och nu görs på rätt sätt. Det vi ser nu är ju att utsläppen ökar i stället för att minska, som de gjorde tidigare. Både Klimatpolitiska rådet och Naturvårdsverket bedömer också att man inte kommer att nå det långsiktiga målet till 2045 och inte heller de kortsiktiga målen till 2030 och 2040.

Då undrar jag: Vad är det som görs på rätt sätt nu som inte gjordes på rätt sätt förut? Och finns det någonting som ledamoten tycker saknas i regeringens klimatpolitik?

Anf. 102 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Katarina Luhr, för frågan!

Politik är ju någonting som utvecklas. När Katarina Luhrs parti satt i regering förra perioden kom det förslag som blev verklighet, som klimatkliv och industrikliv. Det var saker som fick ganska hård kritik från flera myndigheter och som vi var tvungna att göra om för att de skulle bli bättre.

Jag nämnde tidigare reduktionsplikten, där Riksrevisionen var tydlig: Det kommer inte att bära hela vägen. Man lade alla ägg i samma korg, och det höll inte. En annan sak var bonus malus, där kritiken också var ganska hård i vissa delar.

Här hade vi alltså satsningar som såg bra ut men som sedan visade sig inte hålla hela vägen.

Det som är viktigt är att de satsningar som vi gör är satsningar som håller och som är långsiktiga. Jag stod i denna kammare och kritiserade Miljöpartiet ganska rejält för satsningar som Klimatklivet och Industriklivet under början av förra mandatperioden, men där tog även Miljöpartiet till sig av kritiken. Man gjorde förändringar, och de två programmen har sedan utvecklats alltmer i rätt riktning.

Politik handlar om en process. Här processar vi olika saker. Det innebär att en del förändras och en del tas bort, och då kommer det in nya program, incitament eller vad det nu kan vara i stället. Detta är en ständigt levande organism.

Vi politiker vill väldigt gärna missförstå varandra med vilje, vilket jag kan tycka är lite tråkigt. Även om Miljöpartiet till en början fick ganska mycket kritik för Klimatklivet och Industriklivet tror jag dock inte att man ville illa. Man ville väl, men det blev fel. Därför får man göra om och göra rätt, och det är det vi gör.

Anf. 103 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Detta väckte en del frågor, men jag är glad att ledamoten tycker att Klimatklivet och Industriklivet – och även reduktionsplikten, som nu regeringen höjer igen – var viktiga reformer som den rödgröna regeringen införde. Självklart behöver alla politiska reformer ses över och utvecklas, men det behöver inte innebära att de var fel i grunden.

Det som nu är problematiskt med regeringens politik är att resultatet går i fel riktning. De förändringar som regeringen har gjort i den befintliga klimatpolitiken leder åt helt motsatt håll mot vad de skulle behöva göra.

Därför vill jag nog fortsätta att fråga ledamoten: Tycker ledamoten inte att regeringens politik har misslyckats på något sätt när utsläppen nu ökar? Tycker inte ledamoten att regeringens politik misslyckas när vi nu inte beräknas nå våra klimatmål?

Jag känner mig lite förbryllad över att det nu är rätt politik som förs när resultatet inte blir det som man önskar uppnå, nämligen eliminerade eller negativa utsläpp.

Anf. 104 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Enligt klimathandlingsplanen kommer den att leda till nettonoll 2045. Det är inte så, som Katarina Luhr säger, att den inte kommer att bära hela vägen fram.

Tar man beslut som går i fel riktning blir också resultatet fel, och då får man göra om och göra rätt. Reduktionsplikten, som var det stora i omställningen, var ett program som vi stod bakom. Även Kristdemokraterna var med på det. Sedan visade det sig att vi tagit beslut på fel grunder och att det inte var transparens i underlagen. Det var Riksrevisionen väldigt tydlig med. Vi såg även hur priserna drog iväg. Därför var vi tvungna att göra om och göra rätt.

Därför ändrades reduktionsplikten. Vi var mycket tydliga: Ja, utsläppen kommer att öka på grund av detta, men vi kommer med andra delar i stället för att komma i kapp. Inte minst elektrifieringen är jätteviktig om vi ska klara omställningen. Inte minst skogen är en annan viktig del om vi ska klara omställningen.

Men då är vi tillbaka vid det som jag avslutade mitt förra replikskifte med, och det blir än tydligare här: Miljöpartiet är ett av de partier som ser skogen som en kolsänka. Den ska bara stå där. Den ska inte brukas. Då blir det lite som att kissa i byxan: skönt för stunden men kallt sedan. Precis på samma vis blir det här. Det hjälper oss på kort sikt, men på lång sikt leder det i stället till ökade utsläpp. Det tror jag inte att vare sig Katarina Luhr eller Miljöpartiet vill, men med den politik man driver på skogens område är det faktiskt detta det leder till.

Vill man ha omställning ska det fossila bort, och då ersätter man det med annat – till exempel produkter från skogen.

Anf. 105 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! ”Missvisande och brister i saklighet” – det är omdömet om regeringens klimathandlingsplan från det egna expertrådet.

Finanspolitiska rådet säger: ”Beslut eller aviseringar om åtgärder som ska minska utsläppen saknas.” De säger också att det ”behövs ett politiskt ledarskap som tydligt beskriver varför klimatomställningen är nödvändig”.

Konjunkturinstitutet varnar för att vi med regeringens politik kommer att ha drivmedelspriser på över 40 kronor per liter redan nästa mandatperiod om klimatmålen ska nås.

Regeringen skriver själv i Tidöavtalet: ”Politiken måste stämmas av mot forskningen samt baseras på fakta.”

Ja, Kjell-Arne Ottosson – de påståenden som framförs om att vi når hela vägen till nettonoll backas inte upp av vare sig forskning eller fakta.

Min stora fråga till Tidöpartierna är: Vilken forskning och vilka fakta ska vi stämma av mot om det inte är från Klimatpolitiska rådet, Finanspolitiska rådet, Konjunkturinstitutet och Naturvårdsverket? De säger alla att detta inte duger. Vi når inte målen. Regeringens politik är inte tillräcklig. Den är inte i närheten, utan den är missvisande och brister i saklighet – för att återigen citera Klimatpolitiska rådet.

Inför valet 2026 är Centerpartiet glasklart. Varje regering som sänker klimatambitionerna kommer att sänkas av Centerpartiet. Därför yrkar jag bifall till reservation 10 i betänkandet, som handlar om ambitionerna i klimatarbetet.

Till Helena Storckenfeldt vill jag med tanke på det tidigare replikskiftet säga följande. Det var Socialdemokraterna som omringade Centerpartiet i kammaren, och jag har inget emot att andra partier närmar sig Centerpartiet vare sig fysiskt eller politiskt. Moderaterna har gjort det tidigare, och

ni är välkomna att göra det igen. Då kunde vi sänka utsläppen och öka tillväxten. Det skulle vara bra om vi kunde samarbeta ytterligare på de punkterna.

Hela regeringens klimathandlingsplan kan tyvärr sammanfattas med inget klimat, ingen handling och ingen plan. Allt regeringen gör är att ”gaslighta” hela den svenska befolkningen. Det funkar rätt dåligt. En misslyckad skrotningspremie löser inte det faktum att vi har ökat användandet av fossila drivmedel med 4 miljoner liter diesel om dagen. För att vara en regering som talar så varmt om elektrifiering är det ett enormt misslyckande att elbilsförsäljningen sjunker. Men då tog man också bort miljöbilsbonusen och chockhöjde elskatten. Det är kanske inte så konstigt.

Vi kan inte redogöra för ursprunget av 54 procent av den svenska bensinen och dieseln. Det lär knappast vara norsk nordsjöolja. Trots det går regeringen fram med en politik som ökar den fossila användningen, som ökar vårt oljeberoende och som skyndar på utsläppen på en skala som SCB kallar unik. Detta sker i ett säkerhetspolitiskt läge när Ryssland och andra skurkstater är de sista vi vill skicka pengarna till. Regeringens politik spelar Vladimir Putin rätt i händerna. EU importerar fossila bränslen från Ryssland för mer pengar än de sammanlagda insatserna för Ukraina. Det är skamligt.

Klimatomställningen är inte bara nödvändig för klimatets och planetens skull, utan den är också helt avgörande för svensk konkurrenskraft och svensk säkerhet, för landsbygdsutveckling och för hälsan.

När fler el- och biogasbilar rullar på våra gator minskar partikelutsläppen. Barnens lungor utvecklas bättre, och samtidigt dör färre i hjärt-kärlsjukdomar. När de gröna kolatomerna från jord och skog ersätter sina fossila motsvarigheter i plaster, tyger, färger och drivmedel stannar pengarna kvar i Sverige i stället för att hamna i Putins fickor. När svenska innovativa företag tack vare en stark hemmamarknad får nya marknadsandelar internationellt skapas förutsättningar för export när resten av världen ställer om – och hundratusentals jobb skapas här. När vi producerar mer el, drivmedel och råvaror till industrin på egen hand minskar vi också sårbarheten i de globala leverantörskedjorna, och mindre pengar skickas till Qatar, Saudiarabien och Ryssland.

Alla dessa möjligheter finns i klimatomställningen, och det är verkligen något att kämpa för. Men regeringen säger att man baserar sin politik på forskning och fakta. Uppenbarligen är man medveten om att med ökade utsläpp skickar vi mer pengar till skurkstater och skadar barnens lungor. Detta är etablerad forskning och fakta. Det är alltså fråga om medvetna handlingar som skadar den svenska befolkningen såväl som vår konkurrenskraft.

När Ryssland invaderade Ukraina skenade de svenska energipriserna för både drivmedel och el. Jag har i ett decennium varnat för att vara beroende av fossila bränslen från Ryssland. Under parollen att hellre tanka förnybart drivmedel i Piteå än fossilt från Putin har Centerpartiet drivit på för ökad svensk biodrivmedelsproduktion. När priserna blev ohållbart höga hade en rejäl sådan produktion varit en garant för att hålla priserna stången. Man hade dessutom kunnat sänka priserna, precis lika mycket som skedde när regeringen slaktade klimatambitionerna genom andra lösningar, det vill säga sänkta skatter på förnybart, justerade avgifter och ökad produktion.

Regeringen ursäktar sig med att väljarna inte vill ha höga drivmedelspriser. Nej, det vill man inte. Men det finns andra lösningar. Väljarna vill inte heller ha ökade utsläpp. Det glömmar regeringen varje gång den säger att det inte finns folkligt stöd för den tidigare klimatpolitiken. Väljarna vill ha en politik som når målen, men man tror inte på politiken eftersom regeringen inte har ökat målen. Väljarna är inte ensamma om att vilja ha en tuff klimatpolitik, utan det vill också ett enat näringsliv.

Hitachi har tagit hem svensk historias största industriorder i fråga om förnybar energi. Det är en enkel logik. När resten av världen förr eller senare ställer om, förhoppningsvis förr men troligtvis lite senare, måste någon leverera lösningarna. Antingen ligger Sverige i framkant och får leverera till resten av världen, eller så vidtar vi minsta möjliga åtgärder. Vi lägger oss på EU:s miniminivå, men då får någon annan leverera. Någon annan får jobben, någon annan får hälsofördelarna och någon annan får pengarna.

En ambitiös hemmamarknad gör att man kan testa produkter som sedan kan säljas till hela världen. Det här är inget påhitt. Det är reellt. En rapport från Västra Götalandsregionen visade förra året att 25 000 jobb hotas om elbehovet till 2030 inte möts. Det är fem år bort. I Skåne ser det ännu värre ut. Trots det dras viktiga beslut i långbänk hos regeringen. Talet om kortare tillståndprocesser verkar inte gälla regeringens eget klimatarbete. Där skjuter man saker framför sig. Först hänvisar man till klimathandlingsplanen. I klimathandlingsplanen hänvisar man till Styrmedelsutredningen, och Styrmedelsutredningen ska inte genomföras förrän nästa mandatperiod.

Färdigutredda förslag ligger och samlar damm. Det hade gått att genomföra stora förbättringar med de förslag som redan finns. Vi behöver inte hitta på något nytt. Klimatomställningen är egentligen fullt möjlig, men den händer inte. Utsläppen ökar. Tekniken finns. Viljan finns. Lösningarna finns. Men det som saknas är uppenbarligen det politiska ledarskapet.

Det måste bli mer action och mindre snack. Sverige ligger i botten när det gäller cirkulära lösningar. Ett avdrag för att underlätta för delningstjänster borde genomföras omgående. Att återbruka och återanvända innan vi återvinner måste bli betydligt mer lönsamt och prioriteras högre. Effektiviseringar kan frigöra en enorm potential både för el och i materialfrågor. Var femte kilowattimme slösas bort helt i onödan. Vi minskar behovet av jungfruliga råvaror när vi kan återanvända och återvinna mer. Dessutom hade vi kommit långt med de klimatmål som borde ha genomförts när det kommer till konsumtionsbaserade och exportbaserade utsläpp.

Det pratas ganska mycket om acceptans. För mig handlar det om något påtvingat. Men de flesta i Sverige vill ställa om. Det handlar om viljan att ställa om och om att vinsten av omställning måste öka. Här kan politiken göra skillnad.

När regeringen nu inför nationell utsläppshandel, vilket på många sätt är bra, kommer de fossila bränslena att bli dyrare. Det kommer att drabba vissa. Men i stället för att då lura människor att det inte kommer att ske, vilket Finanspolitiska rådet i praktiken säger att regeringen gör, måste man börja underlätta för människor att ta sig ur fossilberoendet.

Återinför en miljöbonus! Stötta konvertering av fordon till biogas! Hjälp dem som inte har kollektivtrafik runt knuten att investera sig ur sina problem! Det är då man löser detta på riktigt.

Centerpartiet har lagt fram förslag för att de som har låga inkomster också ska kunna skaffa en miljöbil. Det finns förslag för att man ska kunna tanka förnybart i stället för fossilt, sätta upp solceller på taket, köpa en elbil eller göra andra miljösmarta saker med lite vettigt stöd. Man ska kunna investera sig ur sina problem, även om man inte har pengarna från början.

Den som i stället fortsätter att tanka olja med okänt ursprung eller rysk gas borde också få betala för det, speciellt om det finns kollektivtrafik runt knuten.

När det offentliga gör inköp ska de självklart vara klimatsmarta. Det är den största konsumentmakten vi har. Trots det slopade regeringen de krav som låg på bordet. På samma sätt slopade man reseavdraget, som hade gynnat dem som åker kollektivt och dem som bor på landsbygden.

Regeringen säger att saker ska ske effektivt och skyndsamt. Man hastar igenom lagstiftning om visitationszoner, för att det är bråttom att sätta dit dem som bryter mot lagen. Men det är uppenbart att det inte är lika viktigt att sätta fast de skyldiga när man själv bryter mot lagen. Man bryter de facto mot klimatlagen, som säger att man ska arbeta för att nå målen. Men när man ökar utsläppen kan ingen med gott samvete säga att man jobbar i rätt riktning. Det här är skadligt för klimatet, för medborgarnas hälsa och för de svenska företagen.

Om Liberalerna hade haft lite ryggrad hade de stått upp mot petropopulismen. Om Moderaterna hade haft näringslivets bästa för ögonen hade de gått dem till mötes och gjort kraftiga satsningar för att nå klimatmålen. Om Kristdemokraterna hade haft ett kristet synsätt hade de tagit hand om skapelsen. Och om Sverigedemokraterna hade haft Sveriges bästa för ögonen hade de gjort Sverige oberoende av rysk energi.

Centerpartiet vill göra allt detta. Vi vet att tekniken finns. Vi vet att viljan finns hos befolkningen. Vi vet att vi kan hjälpa dem som har det tuffast ekonomiskt. Vi har en politik som gör att det går att nå målen, som stärker den svenska konkurrenskraften och som håller gränsen mot såväl populister som rysk energi.

För den som vill ha en politik för att klara klimatet och svensk konkurrenskraft finns det bara ett val. Det valet är grönt, liberalt och borgerligt. Det valet är Centerpartiet.

(Applåder)

(forts. § 16)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.50 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

CU15 Hushållningen med mark- och vattenområden

Punkt 1 (Rikssintressen)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

95 för res. 1

21 för res. 3

190 avstod

43 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Fredrik Saweståhl (M) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Huvudvotering:

129 för utskottet

94 för res. 1

84 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 SD, 60 M, 21 V, 17 KD, 16 MP, 14 L

För res. 1: 93 S, 1 -

Avstod: 62 SD, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Katja Nyberg (SD) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Skyddet av jordbruksmark)

1. utskottet

2. res. 5 (V)

Votering:

201 för utskottet

21 för res. 5

84 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 5: 21 V

Avstod: 62 SD, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Johnny Svedin (SD) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Punkt 3 (Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter)

1. utskottet
2. res. 9 (MP)

Votering:

177 för utskottet

16 för res. 9

114 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 9: 16 MP

Avstod: 92 S, 21 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Johan Andersson (S) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 8 (Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning)

1. utskottet
2. res. 18 (SD)

Votering:

133 för utskottet

64 för res. 18

110 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 21 V, 21 C, 17 KD, 14 L

För res. 18: 63 SD, 1 -

Avstod: 93 S, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU9 Övergripande skolfrågor

Punkt 4 (Svenska i skolan)

1. utskottet
2. res. 9 (SD)

Votering:

149 för utskottet

64 för res. 9

94 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 21 V, 21 C, 17 KD, 16 MP, 14 L

För res. 9: 63 SD, 1 -

Avstod: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 5 (Resursfördelningen)

1. utskottet

2. res. 10 (S)

Votering:

176 för utskottet

94 för res. 10

37 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 10: 93 S, 1 -

Avstod: 21 C, 16 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 7 (Små skolor)

1. utskottet

2. res. 17 (C)

Votering:

222 för utskottet

21 för res. 17

64 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 21 V, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 17: 21 C

Avstod: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 10 (Kötid som urvalsgrund)

1. utskottet

2. res. 21 (S, V, C, MP)

Votering:

155 för utskottet

152 för res. 21

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 21: 93 S, 21 V, 21 C, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 12 (Etablering av fristående skolor)

1. utskottet

2. res. 23 (V)

Votering:

155 för utskottet

22 för res. 23

130 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 23: 21 V, 1 MP

Avstod: 93 S, 21 C, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Leila Ali Elmi (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Punkt 13 (Villkor för fristående skolor)

1. utskottet

2. res. 26 (S)

Votering:

155 för utskottet

94 för res. 26

58 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 26: 93 S, 1 -

Avstod: 21 V, 21 C, 16 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 15 (Offentlighetsprincipen i fristående skolor)

1. utskottet

2. res. 33 (S, V, C, MP)

Votering:

155 för utskottet

152 för res. 33

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 33: 93 S, 21 V, 21 C, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 19 (Skolans digitalisering)

1. utskottet

2. res. 40 (MP)

Votering:

270 för utskottet

16 för res. 40

21 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 17 KD, 14 L, 2 -

För res. 40: 16 MP

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

**UbU16 Sveriges tillträde till konventionen om upprättande av Square
Kilometre Array Observatory**
Kammaren biföll utskottets förslag.

**§ 15 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens samman-
träde**

**UU18 Uppsägning av avtalet med Organisationen för det globala nät-
verket för vattenfrågor**
Kammaren biföll utskottets förslag.

UU17 Ny lag om internationella sanktioner
Punkt 1
Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Sanktionsbrott)

1. utskottet
2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

155 för utskottet

131 för res. 1

21 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 21 V, 16 MP, 1 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 3 (Införande av nationella sanktioner)

1. utskottet
2. res. 3 (SD)
3. res. 4 (C)

Förberedande votering:

69 för res. 3

21 för res. 4

217 avstod

42 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Dzenan Cisija och Gustaf Lantz (båda S) samt Magnus Oscarsson (KD)
anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

223 för utskottet

63 för res. 3

21 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 21 V, 17 KD, 16 MP, 14 L, 2 -

För res. 3: 63 SD

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

FiU32 Extra ändringsbudget för 2025 – Tillfälligt höjd subventionsgrad för rotavdraget

1. utskottet

2. res. (V, C, MP)

Votering:

249 för utskottet

58 för res.

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 2 -

För res.: 21 V, 21 C, 16 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

FiU18 EU:s IPI-förordning och upphandlingslagstiftningen

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU16 Författningsfrågor

Punkt 12 (En ny maktutredning)

1. utskottet

2. res. 11 (V, MP)

Votering:

270 för utskottet

37 för res. 11

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 17 KD, 14 L, 2 -

För res. 11: 21 V, 16 MP

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 14 (Politisk kommunikation)

1. utskottet

2. res. 13 (C)

Votering:

285 för utskottet

22 för res. 13

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 62 SD, 60 M, 21 V, 17 KD, 16 MP, 14 L, 2 -

För res. 13: 1 SD, 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Victoria Tiblom (SD) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 22 (Ändring i lagstiftningen om karensregler för statsråd och höga statstjänstemän)

1. utskottet

2. res. 19 (S, V)

Votering:

192 för utskottet

115 för res. 19

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 19: 93 S, 21 V, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Prot. 2024/25:110

7 maj

Punkt 28 (Penningenheten)

1. utskottet

2. res. 25 (SD)

Votering:

243 för utskottet

64 för res. 25

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 21 V, 21 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 25: 63 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 34 (Bestämmelse om public service)

1. utskottet

2. res. 32 (S, V, MP)

Votering:

175 för utskottet

131 för res. 32

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 60 M, 21 C, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 32: 93 S, 21 V, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 10 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Nima Gholam Ali Pour (SD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 36 (Den offentliga äganderätten)

1. utskottet

2. res. 34 (V)

Votering:

286 för utskottet

21 för res. 34

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 2 -

För res. 34: 21 V

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU19 Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner

Punkt 1 (Regeringens lagförslag)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

Votering:

213 för utskottet

94 för res. 1

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 3 (Stärkt skydd för fritidspolitiker)

1. utskottet

2. res. 3 (S, V)

Votering:

192 för utskottet

115 för res. 3

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 3: 93 S, 21 V, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU28 Minoritetsfrågor

Punkt 1 (Ratificering av ILO:s konvention nr 169)

1. utskottet

2. res. 1 (V, MP)

Votering:

269 för utskottet

38 för res. 1

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 C, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 1: 21 V, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Prot. 2024/25:110

7 maj

Punkt 3 (Urfolksstatus)

1. utskottet

2. res. 4 (V, MP)

Votering:

205 för utskottet

37 för res. 4

65 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 21 C, 17 KD, 14 L

För res. 4: 21 V, 16 MP

Avstod: 63 SD, 2 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 12 (Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset)

1. utskottet

2. res. 15 (S)

Votering:

214 för utskottet

93 för res. 15

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 21 V, 21 C, 17 KD, 16 MP, 14 L, 2 -

För res. 15: 93 S

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 15 (Minoritetsspråkens språkcentrum)

1. utskottet

2. res. 18 (S, V, C, MP)

Votering:

155 för utskottet

152 för res. 18

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 18: 93 S, 21 V, 21 C, 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 17 (Stöd till organisationer)

1. utskottet

2. res. 20 (C)

Votering:

269 för utskottet

21 för res. 20

17 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 60 M, 21 V, 17 KD, 14 L, 1 -

För res. 20: 21 C

Avstod: 16 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Punkt 21 (Älvdalskans ställning)

1. utskottet

2. res. 29 (S, V, C, MP)

Votering:

156 för utskottet

151 för res. 29

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 63 SD, 60 M, 17 KD, 1 MP, 14 L, 1 -

För res. 29: 93 S, 21 V, 21 C, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Camilla Hansén (MP) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 22 (Teckenspråk som minoritetsspråk)

1. utskottet

2. res. 30 (SD, V)

Votering:

201 för utskottet

85 för res. 30

21 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 17 KD, 16 MP, 14 L, 1 -

För res. 30: 63 SD, 21 V, 1 -

Avstod: 21 C

Frånvarande: 13 S, 9 SD, 8 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Anf. 106 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! Ja, vi lever i en orolig tid, en tid där krig rasar i Europa och där hot om tullar haglar över oss. Detta tar mycket fokus – med all rätt. Rysslands anfallskrig mot Ukraina är en existentiell fråga, men det är även klimatet.

Den globala uppvärmningen måste stoppas, och detta kan bara lösas genom en bättre och mer hållbar morgondag i varje land runt om i världen.

Fit for 55-paketet, som drevs igenom under det svenska ordförandeskapet i EU, är en avgörande pusselbit för Sverige och Europa. Men Sverige kan inte enbart luta sig mot EU. Sverige ska vara ett föregångsland i klimatpolitiken, och detta kräver en ambitiös politik som är dubbelt hållbar.

Herr talman! Det kräver en politik som är effektiv och långsiktig men som också fungerar i vardagen – för företag och för privatpersoner. Annars kommer de politiska åtgärderna att avskaffas innan de hunnit ge effekt, och Sverige lämnas då helt enkelt utan verktyg för att minska utsläppen.

Varken klimatet eller de företag som vill bidra till omställningen vinner på ett regelverk som faller när energipriserna skjuter i höjden eller på symbolskatter som införs ett år och avskaffas nästa.

Herr talman! Klimatarbetet har kommit en bra bit på väg, men det måste fortsätta. Vi liberaler står för en politik som visar att klimatomställning och ekonomisk utveckling går hand i hand. Länder i ekonomisk tillbakagång kommer inte att ha förutsättningar att ta klivet mot en klimatneutral ekonomi. De blir inte heller förebilder för andra. Ingen övertygas av ett land som dramatiskt minskar sitt välstånd i jakten på klimatsmarthet.

För oss liberaler är det avgörande att klimatpolitiken inte bara fungerar i storstäderna. Den måste fungera i hela Sverige. Den måste fungera för dem som producerar vår mat, bygger vårt välstånd och har långt till skola och jobb – för oss som bor på landsbygden, helt enkelt.

Vi liberaler anser att kombinationen av frihet och ansvar är viktigare att främja än tvång. Vår klimatpolitik följer den principen. Den bygger på teknisk utveckling, på företagens innovationskraft och på människors vilja att göra rätt när möjligheten finns. För att människor ska vara med på omställningen behöver förutsättningar och incitament förstärkas.

Klimatomställningen är i grunden en energiomställning. Utan stabil el, ingen grön industri, inga elbilar och ingen klimatomställning. Men jag är inte först med att säga det här i kammaren i dag: Sverige påverkas fortfarande kraftigt av den politiskt motiverade nedläggningen av kärnkraften. Arbetet med att få ny baskraft i form av kärnkraft på plats är helt avgörande för att vi ska kunna få fram den elproduktion som krävs för att dagens utsläppsintensiva industrier ska kunna bli hållbara genom elektrifiering.

Tyvärr har viktiga innovationer som skulle ha kunnat minska utsläppen hållits tillbaka av tidigare regeringars ideologiska skygglappar. Nu tas krafttag för att säkra Sveriges framtida energiförsörjning och konkurrenskraft. Fossilfri energi är helt avgörande för att klara klimatomställningen. Att vara en del av det samarbete som driver på så hårt för ny kärnkraft är jag mycket stolt över. Det är att visa ledarskap. Det är att ta ansvar, för som en ledamot här sa tidigare: Har man ingen energipolitik har man heller ingen klimatpolitik.

Klimatpolitik

Utmaningarna är stora men inte oöverstigliga. Hopplöshet inför att lösa utmaningarna riskerar i grunden att undergräva legitimiteten i klimatarbete. Det behövs en tro på människors förmåga att anpassa sig och att hitta lösningar. Vi liberaler tror på utveckling, forskning och nyfikenheten som drivkraft. Vi tror inte att vi måste välja mellan klimat och tillväxt. Vi tror att det är just där, i skärningspunkten, som det nya föds.

Låt oss därför välja hopp före domedag, teknik före förbud och framtid före rädsla. Det är så Sverige behåller ledartröjan. Det är så städerna frodas, det är så landsbygden växer och det är så klimatet räddas. Det är så vi bygger ett starkare Sverige för framtiden.

(Applåder)

Anf. 107 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Nilsson, för inlägget!

Jag vill också tacka för tydligheten gällande att ledamoten anser att det är viktigt att vi arbetar på EU-nivån för att klara klimatpolitiken. Den insikten delar vi verkligen, och jag tycker också att det i den svenska debatten finns en väldig mognad kring detta där många partier kan enas och se EU som en väldigt relevant aktör.

Mer bekymrande är att EU:s klimatråd uppmanar medlemsländerna att göra betydligt mer. De publicerar årliga rapporter om hur det går med klimatpolitiken, och där visar man att Sverige och övriga EU-länder inte gör tillräckligt. Det är djupt oroande.

Även myndigheter på hemmaplan visar på att Sverige backar när det gäller klimatpolitiken. Det handlar om både Naturvårdsverket och Klimatpolitiska rådet, och vi har som sagt också fått kritik på EU-nivå för att Sverige inte ser ut att klara 2030-målen.

Allt det här är djupt oroande, och jag utgår från att det oroar även ledamoten Nilsson att hennes regering inte klarar att leverera på klimatpolitikens område. Min fråga till ledamoten Nilsson är därför: Hur borde klimatministern agera?

Anf. 108 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Tack, Jytte Guteland, för frågan och kanske också för de glada tillropen! Det är verkligen så att EU är avgörande i omställningsarbetet. EU är en så stark aktör internationellt, och därför är det en väldigt viktig nyckel i det hela att få med alla EU:s medlemsstater på banan men också resten av världen.

Jag delar såklart oron för det vi ser sker, men jag är också övertygad om att vår politik kommer att föra oss hela vägen till nettonoll 2045. Man måste ibland lyfta blicken och se att vi är på väg åt rätt håll. Vi vidtar åtgärder som kommer att ge effekt, inte minst när det gäller energipolitiken. Jag är medveten om att ledamoten kanske inte vill diskutera energipolitik här i dag, men man kan inte skilja klimatpolitik och energipolitik åt. Det går hand i hand. Elektrifieringen är avgörande i denna fråga.

Anf. 109 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Tack för svaret från ledamoten!

Från Socialdemokraternas sida tycker vi att vi ska ha en tydlig, bra och ambitiös klimatpolitik likaväl som en energimix i Sverige som gör att elektrifieringen fungerar. Det ena motsäger inte det andra.

Det vi efterfrågar från regeringen är en ökad takt när det gäller klimatpolitiken. Vi vet att den budgeten har minskat med 31 procent jämfört med 2022. Vi vet att man har tagit bort flera av de klimatverktyg som den här regeringen inte ansåg lämpliga, och det har inte tillkommit några nya klimatverktyg från regeringens sida.

Det har sagts tidigare här i debatten att regeringens strategi just nu verkar vara att hela tiden skjuta upp klimatpolitiken. Först handlade det om klimathandlingsplanen, sedan handlade det om Styrmedelsutredningen och så kanske om Miljömålsberedningen och klimatmålen. Det är alltid någonting som ska ske längre fram.

Det verkar som om man vill lägga bekymret i knäet på den regering som tillträder efter nästa val. Men det blir bara dyrare och sämre att agera på det sättet. Jag vill därför ändå envist fortsätta att fråga ledamoten Nils-son om det inte finns ytterligare klimatverktyg i Liberalernas verktygslåda. Är det det här vi kommer att få se den här mandatperioden, eller finns det en vilja att göra mer på klimatområdet så att Sverige inte tappar mark och sina möjligheter att hinna med 2030-målen?

Anf. 110 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten för frågan!

Vi gör många saker. Vi har ju presenterat klimathandlingsplanen med 70 punkter som ska leda hela vägen till nettonoll 2045. Det vi gör handlar om elektrifiering, enklare tillståndprocesser och det internationella samarbetet och avtalen, men det handlar också om att utreda hur vi ska kunna nå upp till våra åtaganden. Den tidigare Miljömålsberedningen gjorde till exempel en översyn av hur vi ska nå upp till våra LULUCF-åtaganden, och det ligger för beredning på Regeringskansliet där det pågår ett arbete för att se hur man ska gå vidare med det. Det pågår också en miljömålsberedning nu, där ledamoten och jag sitter, där man ser över klimatmålen. Det händer alltså saker hela tiden.

För att återkomma till den tidigare Miljömålsberedningen och de förslag man lade där angående LULUCF är skogen en väldigt viktig del i det svenska klimatarbetet. Det finns dock stora svårigheter att nå de åtaganden som Sverige har, eftersom skogen är en sektor med så stor inneboende osäkerhet när det gäller torka, skadeangrepp och så vidare. Men det finns förslag på hur man ska hantera det som ligger på Regeringskansliets bord, och jag ser fram emot att de förslagen hanteras.

Ett särskilt förslag som jag är väldigt nöjd med i Miljömålsberedningen är förslaget att fasa ut torvbrytning. Det är någonting som jag personligen, liksom mitt parti, gärna skulle vilja se bli verklighet. Sedan är det en fråga för samordning, men om jag fick bestämma skulle vi fasa ut torvbrytningen i Sverige.

Anf. 111 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! De senaste dagarna har vi kunnat läsa att en svensk studie om klimatförändringar och spridning av TBE har stoppats då den har ordet klimatförändring i titeln. Orsaken är Trumpadministrationens förändring av NIH som innebär att man inte längre ska finansiera forskning om klimatförändringars hälsoeffekter. Samtidigt begränsar USA tillgången till befintlig klimatdata, vilket bland annat kan leda till att både klimatanpass-

ningsåtgärder och kartläggning av riskområden för olika infektionssjukdomar omöjliggörs.

Det kan kännas galet, men vi är även på fel spår i Sverige. Här vill sverigedemokrater terrorklassa klimataktivister. SD uppger att man har skrivit ett avtal med Tidöregeringen om att stoppa stöd till den gröna omställningen, eller i alla fall till vissa företag inom den gröna omställningen.

Tidöregeringen och Sverigedemokraterna har sänkt klimatambitionerna till den grad att Sverige nu bedöms missa samtliga internationella, europeiska och nationella klimatmål. Vi gör alltså inte längre ens vår del för att EU ska klara sina klimatmål utan är ett av de länder inom EU som har snabbast utsläppsökningar.

Att de svenska klimatutsläppen nu ökar i stället för att vi får se de minskningar vi behöver beror helt på regeringens politik. Vi har en statsminister som raljerar över prioriteringar och klimatåtgärder. Vi har en klimathandlingsplan som saknar handling. Vi har en regering som skjuter på och försvårar arbetet med att nå Parisavtalets mål om att hålla jordens temperaturökning väl under två grader.

Herr talman! Vi har en regering i Sverige som aktivt motverkar klimatpolitiken. De svenska utsläppen ökar. Regeringens politik står i skarp kontrast till andra nyheter. 2024 var första året då den globala medeltemperaturen överskred 1,5-gradersmålet. Koldioxidhalten i atmosfären ligger på högsta nivån på 800 000 år. De senaste tio åren, från 2015, är de tio varmaste år som uppmätts globalt.

Enligt en studie som genomförts i 125 länder vill 89 procent av befolkningen ha en mer kraftfull klimatpolitik och nästan 70 procent är beredda att vika 1 procent av sina intäkter varje månad för klimatåtgärder. Det är viktigt att komma ihåg när man pratar om acceptans bland befolkningen. Tidöregeringen hör bara klimatförnekande troll på sociala medier men behöver också lyssna till de oroliga fredagsdemonstranterna, de stickande rebellmammorna, de varnande forskarna och alla oss däremellan. Vi är många som har en stark klimatoro och som kämpar för en bättre klimatpolitik.

Kunskapen, pengarna och tekniken finns för att minska utsläppen. Det verkar mest vara viljan som saknas hos regeringen. Men dagens läge är ytterst allvarligt både för kommande generationer och för oss som står här i dag.

Herr talman! Vi behöver göra allt vi kan för att minimera effekterna av klimatförändringarna. I det betänkande om klimatpolitik som vi debatterar i dag finns 46 reservationer, och utskottets förslag är att alla 46 avslås. Jag tror att det är 18 eller 19 av de reservationerna som kommer från Miljöpartiet. Jag står självklart bakom alla dessa, men enligt den partiöverenskommelse vi har yrkar jag bifall bara till två av dem: reservation 17 om en nationell koldioxidbudget och reservation 29 om skogens kolbindande förmåga. Det finns dock andra yrkanden som jag skulle vilja lyfta fram eftersom det är tydligt att väldigt mycket måste göras för att Sverige ska få en klimatpolitik värd namnet.

Först och främst någonting som borde vara mycket enkelt: Vi måste sluta subventionera användningen av fossila bränslen. Våra skattepengar behöver användas till att styra mot en hållbar och klimateffektiv framtid, ingenting annat.

Enligt Klimatpolitiska rådet satsar den svenska regeringen i budgeten för 2025 omkring 4,7 miljarder kronor på beslut som motverkar möjligheterna att nå klimatmålen. Det gäller bland annat skattesänkningar på bensin, diesel och flygresor. Det är mer än dubbelt så mycket som satsas på åtgärder för att minska klimatutsläppen.

Även mycket av våra EU-pengar används till fossila subventioner. Vi tycker därför att Sverige ska verka för ett internationellt förbud mot fossila subventioner.

Den offentliga upphandlingen står för en stor del av våra klimatutsläpp. Därför är det viktigt att vi tar särskilt ansvar för att snabbt minska dessa utsläpp. Klimatkrav behöver ställas i all offentlig upphandling. Vi bör anta ett nytt mål om att den offentliga sektorn ska gå före för att nå nära nollutsläpp till 2030. Våra skattepengar kan jobba för att Sverige utvecklas i en mer hållbar riktning genom att vi upphandlar ren och fossilfri verksamhet och teknik som styr bort från det fossila.

Klimatförändringarna drivs av den totala mängden växthusgaser i atmosfären. Därför krävs styrning av hur mycket Sverige totalt släpper ut och vilka åtgärder som vidtas. Med hjälp av en utsläppsbudget kan en total mängd utsläpp kopplas till Sveriges klimatmål. Vi vill därför att regeringen tar fram en nationell koldioxidbudget baserad på befintlig klimatforskning och Parisavtalets mål. Koldioxidbudgeten bör uppdateras varje år, och styrmedel och åtgärder bör utformas och genomföras utifrån de nya målen och delmålen. Myndigheter och statliga bolag bör därefter få egna utsläppsbudgetar definierade i regleringsbrev och direktiv. Det är ett sätt att styra som används i flera kommuner, till exempel.

För att nå de klimatmål som Sverige har internationellt inom EU och nationellt måste man inom alla politikområden ta ett större och mer integrerat ansvar för klimatpolitiken. Klimatpolitik är komplext, och det är av fundamental betydelse att alla politikområden tar ett samlat och integrerat ansvar. Bättre samordning mellan klimatmålen och andra samhällsmål kan minska risken för konflikter, och man kan också få tydliga synergier. Klimat- och miljöfrågorna behöver integreras i arbetet med alla politikområden och sektorer och på alla nivåer i samhället.

EU:s nya handelssystem för utsläpp från bland annat transporter och bostäder, ETS 2, bör införas så snabbt som möjligt i Sverige. Vi anser dock inte att det kommer att räcka med att införa ETS 2 för att Sverige ska nå klimatmålen för 2030. Därför vill vi se ett nationellt utsläppshandelssystem där utdelning går till att kompensera de medborgare som i dagsläget har svårast att ställa om. Införandet av ett utsläppshandelssystem tror vi behöver kombineras med skärpningar av andra nationella åtgärder, som koldioxidskatt, reduktionsplikt och avståndsbaserade skatter.

Nu kommer vi till kolinbindningen i skog. Inom EU har Sverige fått ett bindande mål om att öka kolinbindningen i skog och mark med cirka 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter till år 2030. Men de senaste åren har utvecklingen, som de flesta vet, gått åt fel håll i Sverige. Upptaget av kol i skog och mark har i stället för att öka minskat radikalt till följd av att skogen har växt sämre, att vi har haft torka och att avverkningen har ökat. Åtgärder som gör att skog och mark kan ta upp mer koldioxid måste komma på plats i närtid för att vi ska kunna nå målen om LULUCF och Sveriges bindande åtaganden inom EU. Vi behöver ett strategiskt arbete med ett antal åtgärder för att öka inbindningen av kol i skog och mark.

Om torka blir vanligare på grund av klimatförändringarna finns det risk att kolsänkan i de svenska skogarna avtar ännu snabbare över tid och att även skogen och skogsbruket skadas. Åtgärder som bidrar till att skydda och klimatanpassa skogen och gör den mer motståndskraftig mot torka behövs för att skydda skogens kolförråd och öka kolinbindningen.

Herr talman! Jag vill också lyfta fram en mer allmän politik för klimatanpassning. Just nu väntar vi ivrigt på den stora klimatanpassningsutredningen som borde offentliggöras i närtid. Jag vill verkligen understryka vikten av att förbereda landet för ett helt nytt väder i klimatförändringarnas spår. Vi behöver skydda människoliv, viktig infrastruktur och privata ägodelar genom ett långsiktigt, stabilt och ökat nationellt stöd för klimatanpassningsåtgärder.

Länsstyrelser och kommuner måste få tydligare ramar och resurser. Det behövs en nationell plan för riktigt storskaliga klimatanpassningsprojekt, exempelvis en plan för att skydda Göta älv och omkringliggande kommuner och ett arbete för att skydda dricksvattentäkten Mälaren från inträngning av Östersjövatten. Vi anser att regeringen måste öka sin ambitionsnivå när det gäller Sveriges klimatanpassningsarbete.

Herr talman! Regeringen behöver göra mycket mer än i dag för att skydda oss och framtidens människor från skadliga klimatförändringar. Vi har vid upprepade tillfällen bett om en ny klimathandlingsplan som fokuserar på handling i stället för långa, uppskjutna utredningar.

Regeringen har sedan länge tappat kontrollen över klimatpolitiken och de ökande utsläppen. Men det finns ännu tid att agera. Vi har tekniken, vi har ekonomin och vi har fortfarande möjligheten att göra vår del för att undvika en klimatkatastrof.

Det verkar tyvärr inte som om regeringen har en plan på plats som tar klimatfrågan på allvar. Därför behöver vi en ny regering på plats som tar klimatfrågan på allvar. Det var väl min sista önskan.

Anf. 112 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Centerpartiet delar en hel del av Miljöpartiets tankar, men kanske inte riktigt alla. Vi vill dock båda öka trähusbyggandet för att minska behovet av fossila material i form av exempelvis stål och cement. Vi vill också såklart byta ut de fossila materialen i plaster, drivmedel och annat mot förnybara alternativ.

Miljöpartiet har ett mål om att trähusbyggandet eller trästommarna i flerbostadshus ska öka från 20 till 50 procent. Det är ungefär 6 000 lägenheter per år. Den stora frågan blir då: Varifrån ska timret komma? Samtidigt som Miljöpartiet vill att mer av den svenska skogen ska få stå kvar och inte avverkas vill man att mer ska byggas av trä. För att bygga mer av trä krävs virke, och virke kommer från skogen. Men varifrån ska virket komma om skogen ska stå kvar, Katarina Luhr?

Anf. 113 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Tack, Rickard Nordin, för frågan!

Rickard Nordin satt inte i den tidigare miljömålsberedningen. I den pågick en stor diskussion om hur skogen ska kunna binda mer kol och hur man ska hantera skogen. En av de viktiga punkter som utredningen kom fram till var att vi behöver få bort de kortlivade produkterna. I dag går

väldigt mycket av vår skog till papper. Det är något som används under väldigt kort tid och sedan bränns upp i fjärrvärmeverk.

Vi tycker att det behövs en skarp politik för att man ska få ut mer virke och andra långlivade produkter från skogen och försöka trycka bort de kortlivade produkterna. Det är viktigt att det fortfarande finns ett aktivt skogsbruk. Vi vill satsa pengar på exempelvis ett omställningsstöd, så att de som använder konventionella skogsmetoder går över till att använda sig av plockhyggen och andra metoder som gör att man sparar mer skog och minskar de koldioxidutsläpp som skapas av de större avverkningar som vi ser i dag. Var det svar på frågan?

Huvudfrågan handlar om att styra från kortlivade produkter från skogen till långlivade. Vi ska inte göra toapapper direkt av skogen, utan skogen ska i stället användas för att bygga in och lagra koldioxid i exempelvis byggnader.

Anf. 114 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Vi ska trycka bort kortlivade produkter som toapapper, säger Katarina Luhr. Den första frågan blir då: Vilka styrmedel ska enligt Miljöpartiet göra att vi använder mindre toapapper i Sverige? Den andra frågan är: Hur tänker Miljöpartiet göra det här?

Det högsta värdet i en stock är timret. Det vill man i första hand använda om man kan. Det är restprodukter som eldas i kraft- och fjärrvärmeverk. Ingen eldar prima ved där, utan det handlar om bark, flis, grot och timmer som skadats av barkborreangrepp eller i brand. Det här går inte riktigt ihop.

Om vi ska trycka bort kortlivade produkter som toapapper blir jag nyfiken på vilka förslag Miljöpartiet har för att vi ska använda mindre toapapper i Sverige eller någon annanstans för den delen. Vilka andra pappersaker ska vi använda? Vilka styrmedel vill Miljöpartiet ha? Jag har lite svårt att se att något skulle kunna ersätta så stora volymer att vi kan använda virke till att bygga trähus om vi samtidigt ska låta en stor del av skogen stå kvar.

Anf. 115 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Det här skapar en del frågetecken. Just detta förslag är ett av dem som gick vidare från Miljömålsberedningen. Det innebär att man ska styra från kortlivade till långlivade produkter för att mer kol ska kunna lagras i byggnadsverk, byggnader och hus.

Tycker Centerpartiet och Rickard Nordin att det är bra att vi hugger ned skog för att göra toapapper av den? Tycker Rickard Nordin att det är bra att vi använder det som tagits ut en enda gång – under en användning – och sedan bränner upp det? Det är ju inte det bästa sättet att använda vår skog, om man nu vill lagra koldioxid och tycker att skogen har en viktig roll för att bidra till klimatnytta.

Om skogen ska bidra till klimatnytta är det mycket bättre att man när man tar ut kolet ur skogen bygger något av det så att kolet lagras i stället för att man direkt eldar upp det. Annars kan man inte påstå att skogen bidrar till Sveriges klimatnytta.

Anf. 116 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Mycket i Katarina Luhrs anförande lockade till replik. En sak som nämndes var aktivister. Jag tolkade Katarina Luhr, kanske lite mellan raderna, att hon har en annan syn på aktivism och aktivister än undertecknad har.

Det kallas ofta civil olydnad. I början av veckan var ett antal aktivister från en organisation som vill motarbeta vargjakt hemma hos landsbygdsministern. De vågade förstås inte visa vilka de var, utan de hade huvor på sig. De kom dit för att skrämmas. Det här är personer som inte står bakom demokratiskt fattade beslut. Det är beslut som är fattade i denna kammare.

Det finns aktivister som inte är lika fega som dessa men som i klimatets namn gärna sätter sig och spärrar vägar. Det finns aktivister som i klimatets namn förstör skidtävlingar och till exempel har försökt stoppa Vasaloppet. De försökte förstöra för vanliga medborgare och för föreningslivet vid ett av Sveriges största idrottsevenemang.

Tror Katarina Luhr och Miljöpartiet att det leder till att fler ansluter sig till den vilja som aktivisterna och tydligen Miljöpartiet har? Anser Katarina Luhr och Miljöpartiet att det är rätt väg att gå för att få med sig fler på klimatomställningen?

Anf. 117 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågan.

Det finns många olika typer av aktivism, och jag tar absolut kraftigt avstånd från att man går hem till en minister eller vilken person som helst i syfte att skrämmas. Jag tycker att det finns bättre och sämre sätt att demonstrera, men väldigt många av de klimataktivisterna som jag har träffat på sitter fredligt och sticker till exempel långa röda halsdukar. De sitter någonstans för att visa upp sig. En del sitter utanför riksdagen varje fredag.

Om man ska terrorklassa ett visst demonstrationssyfte – att just klimataktivister ska terrorklassas – tycker jag att vi är på en väldigt slippery slope. Det vill jag understryka. Civil olydnad och aktivism har lett till en hel del av våra bättre samhällsförändringar. Det innebär dock inte att alla metoder för aktivism är bra.

Anf. 118 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Katarina Luhr för svaret. Det är bra att hon ändå tar avstånd från viss aktivism.

Jag kan inte låta bli att fortsätta med det som Rickard Nordin tog upp om skogen i sitt replikskifte. Det är fortfarande så, herr talman, att träd är runda medan plank och brädor är kantiga. Evolutionen har ännu inte lett till att träd har blivit kantiga, och det innebär att när timmerstockar kommer till sågverk blir det spill.

Om vi ska få de långlivade produkter som Miljöpartiet och Katarina Luhr strävar efter måste vi gallra. Annars får vi ingen tillväxt och riktigt fina timmerstockar. Det är genom att sköta skogen som vi får tillväxt. Ett annat sätt för att snabbt öka kolsänkan är att gödsla skogen. Men det vill inte Miljöpartiet, eftersom det leder till andra saker som enligt dem vore en backlash.

För hundra år sedan hade vi 1 ½ miljard skogskubikmeter i Sverige. Nu har vi 3 miljarder skogskubikmeter, alltså dubbelt så mycket skog nu som vi hade för hundra år sedan. Under dessa hundra år har vi avverkat fyra gånger tillväxten. Vi har avverkat 6 miljarder skogskubikmeter i Sverige. Ändå har vi dubbelt så mycket skog nu som vi hade för hundra år sedan.

Denna skog ska visst stå och förfalla, för det är vad som händer. Tydligt ska vi i stället importera virke för att kunna förse industrin med allt det virke den behöver. Som avslutning måste jag därför ställa en fråga: Anser Katarina Luhr och Miljöpartiet att andra länder i Europa och världen har ett mer hållbart skogsbruk än vad vi har i Sverige, med tanke på att timret ska importeras?

Anf. 119 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Jag och Miljöpartiet är verkligen inte emot ett brukande av skogen, men vi vill se ett mer hållbart brukande.

Vi vill också se att skogen behåller en del av sin kolbindande förmåga. Vi ser i dag att skogens kolbindande förmåga har minskat radikalt bara under en period på 10–15 år. Det innebär att vi behöver göra ännu skarpare utsläppsminskningar om vi ska ligga i balans när skogen slutar hjälpa oss med att ta bort koldioxid från luften.

Jag tycker att det är viktigt att vi tittar på alternativ. Vi jobbar på alla nivåer nu, tror jag, med cirkulär ekonomi, till exempel. Jag har själv jobbat mycket med cirkulärt byggande – att man kan återanvända.

Det är viktigt att vi tittar på ett hållbart skogsbruk och att vi ser till att de skogar vi har sköts på ett sätt som gör att de får en långsiktig tillväxt, att den som brukar skogen får en vettig inkomst av sitt arbete, att våra skogar mår bra och att vi kan få ut de andra värden som finns från våra skogar, exempelvis blåbär, vilt och allt som skogarna ger oss i dag, så att vi inte förlorar det jättestora värde vi har i Sveriges skogar.

Anf. 120 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Tack, Katarina Luhr, för ett fint anförande! Det är kul att vi har vår första debatt här i kammaren.

Herr talman! För första gången har Sverige nu en klimatpolitisk handlingsplan som visar hela vägen till nettonoll. Jag tycker att vi ska vara ärliga med vad som faktiskt har levererats under tidigare mandatperioder och under andra regeringar. Under de åtta år som S och MP satt vid makten fanns det visserligen jättefina klimatmål men ingen konkret plan för hur målen skulle nås. Först nu, med en borgerlig regering, har Sverige en klimatpolitisk handlingsplan som sträcker sig hela vägen fram till nettonollutsläpp 2045.

Man valde att fokusera mycket på reduktionsplikten som huvudinstrument, utan tillräcklig hänsyn till kostnader, sociala effekter eller alternativ teknik. Resultatet blev kraftigt höjda drivmedelspriser och en omställning som tappade den folkliga förankringen.

Herr talman! Vi breddar verktygslådan, vi stärker industrins gröna omställning och vi bygger ut den fossilfria elproduktionen. Och vi har acceptans för vår politik. Jag undrar: Hur hade Miljöpartiet tänkt genomföra en politik som uppenbarligen inte vinner acceptans hos folket?

Anf. 121 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Storckenfeldt, för frågan!

Först och främst skulle jag vilja säga att det har funnits klimathandlingsplaner även tidigare, och jag skulle säga att skillnaderna mellan klimathandlingsplanerna är att den plan som togs fram av den rödgröna regeringen innehöll handling, åtgärder och politik.

Den plan som nu har tagits fram heter *Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll*, men de som har granskat den säger att titeln är vilseledande. Man skjuter alla åtgärder på framtiden, och vi har inte sett vilka åtgärder som ska vidtas eftersom de ska komma fram i Styrmedelsutredningens betänkande, som ännu inte finns på bordet. Jag tycker därför att det är ganska stora skillnader mellan klimathandlingsplanerna.

När det gäller att vi lägger alla ägg i samma korg kan man granska lite vad det är för politik regeringen för. Mycket av den aktiva politik som förs är ju faktiskt att ta bort åtgärder. Av alla de åtgärder som regeringspartierna säger inte fanns har den här regeringen nu senast lyckats ta bort skattereduktionen på solceller. Reduktionsplikten har man sänkt. Man har sänkt energiskatten. Man har slopat bonusen för miljöbilar. Och man har höjt momsen för reparationer.

Det finns långa listor på åtgärder som fanns på vår tid men som nu antingen är slopade eller försämrade. Jag tror att väldigt många av dessa åtgärder har stor acceptans bland befolkningen.

Anf. 122 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Det är sant att den rödgröna klimathandlingsplanen innehöll handling, men bara till 2030. Sedan tog det tyvärr stopp.

Jag kan inte heller avhålla mig från att prata skogspolitik nu när vi har chansen. Vi ser alltför ofta att Miljöpartiets politik för skogen i stort präglas av misstro mot Sveriges 300 000 skogsägare. I stället för att skogen ses som en hållbar, förnybar resurs för klimatnytta, jobb och tillväxt blir det allt fler bördor på Sveriges skogsägare.

Vi tror på skogsägarnas roll i klimatomställningen, inte som ett problem utan som en alldeles oerhört viktig del av lösningen. Vi behöver mer, inte mindre, hållbart brukad skog i Sverige.

Det blir bättre, generellt sett, när skogsägarna får bestämmanderätt. Det har vi sett väldigt tydliga exempel på i svensk skogspolitik. Vi har dubbelt så mycket skog nu som för 100 år sedan, de produkter som produceras trycker undan de fossila och markägare bidrar till god biologisk mångfald, höga naturvärden och så vidare.

Herr talman! Jag undrar hur Miljöpartiet tror att klimatmålen ska nås om vi hindrar dem som vill bruka sin skog på ett hållbart sätt och med ansvar och långsiktighet. Hur ska Sverige nå klimatmålen utan att vi också har med oss skogsägarna?

Anf. 123 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Miljöpartiet tror inte att vi löser klimatfrågan om vi hindrar skogsägare som sköter sin skog långsamt, varsamt och noggrant för att bidra till klimatnytta. Vi vill stötta skogsägare. Det vi ser i dag är att skogsägare har fått det svårare och svårare att leva på sitt skogsbruk.

Det som är den stora vinsten i dag av att äga skog är att man kan sälja den någon gång i framtiden, men man har väldigt svårt att få inkomster från det skogsbruk man bedriver. Det vill vi ändra på. Vi vill att det ska bli mer lönsamt att sköta skogen långsiktigt och hållbart. Vi vet att skogen har en viktig roll, och vi vet att skogsbrukarna har en viktig roll.

Alla pusselbitar behövs, men vi behöver också skogen i det pussel som krävs för att kunna lösa klimatkrisen. Det säger alla data. Det räcker att man läser på lite grann när det gäller klimatpolitik för att förstå det.

Anf. 124 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr talman! Tidöavtalet innebar ett nytt kapitel för svensk klimatpolitik, men ambitionerna vad gäller omställning ligger fast.

De stora nyheterna är att den folkliga förankringen är grundläggande för all framtida klimatpolitik. Det måste finnas en folklig acceptans. Om det ska finnas en folklig acceptans måste det också vara en klimatpolitik som går att förena med tillväxt, såväl vad gäller jobb och industri som vad gäller tillväxt i vår livsmedelsproduktion.

Det måste också vara en effektiv politik där man kan se att skattepengar gör nytta. Man måste även vara beredd att konsekvensanalysera den förda politiken. När den inte fungerar och inte ger önskvärd effekt eller kanske inte leder till folklig acceptans måste man vara beredd att ompröva den.

Klimatpolitik är ett pågående arbete precis som alla andra politikområden. Det är inte så att en klimathandlingsplan kommer att kunna presentera all framtida klimatpolitik till ett visst årtal. Jag har jobbat i utskottet ett tag och kommer ihåg när en klimathandlingsplan presenterades av den rödgröna regeringen, som kritiserades på exakt samma sätt. Där saknades konkreta förslag, och det var en lång rad utredningar. Man hade också en miljöpartistisk klimatminister som sa att man inte presenterade lösningar för att uppnå 2045-målet; det var man tydlig med.

Jag konstaterade att klimathandlingsplanen bröt mot lagen, för lagen är utformad på ett sådant sätt att den är omöjlig att uppnå.

Herr talman! Som jag sa måste man se över den pågående politiken, och de svenska klimatmålen ses över i dag. Även de europeiska målen måste ses över. Det är klart att det måste ringa varningsklockor för många när man ser att EU har utformat en LULUCF-lagstiftning som är helt omöjlig att uppnå utan att radera svenskt skogsbruk. Det är helt enkelt inte möjligt.

Sedan kan man förstås vara lite irriterad på att den tidigare regeringen förhandlade fram detta. Tanken var ju att Sverige skulle kunna lösa både ESR-åtagandet och det som gäller LULUCF genom reduktionsplikten. Nu vet vi att det inte skulle ha räckt ens med världens överlägset högsta dieselpriiser – vi hade inte kunnat uppnå de här sakerna i alla fall. Här måste man naturligtvis driva på för att få en förändring av EU-politiken.

Man måste också vara beredd att se över EU:s energipolitik. Vi har ett elmarknadsdirektiv som leder till att människor i Sverige i dag drabbas av en elbilsskatt om de laddar bilen hemma, nämligen effektagiften. Den drabbar i princip alla som laddar en elbil. Det är omöjligt att komma undan den när den väl har införts. Alla hushåll har inte nåtts av den ännu, men det är på gång. Det är ett EU-påbud och ett exempel på lagstiftning som vi borde se över.

Herr talman! Vad vi ser här i kammaren är en radikaliserad opposition. Man kan tala om vad människor vill och inte. Men vad vi ser här är en radikaliserad opposition där målen ska nås in absurdum, kosta vad det kosta vill. Men *vad* det kostar kan man inte svara på.

Man försöker blanda bort korten genom att säga att om vi ändrar lite teknikaliteter med reduktionsplikt och biodrivmedel behöver det inte bli dyrare alls. Man bortser från det faktum att om man ska blanda något i bränslet som är väldigt mycket dyrare att producera kommer det att få en effekt på priset. Den effekten kan man försöka kompensera med skattemedel, men den går inte att trola bort.

Anf. 125 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Kinnunen, för inlägget! Det är några tankar som kommer till mig när jag lyssnar på Kinnunen i talarstolen. Den första är att det är en fullständig avsaknad av klimatpolitik. Inte ett ord om vad Sverigedemokraterna vill se för klimatpolitik fick vi höra om här inne. Anförandet handlade om allt annat än klimatpolitik, och väldigt mycket handlade om att skylla ifrån sig.

Den andra: När man lyssnar på Sverigedemokraterna är det svårt att veta i vilken riktning politiken är på väg. Ofta handlar det om att man säger en sak men gör en annan. I dag har jag förstått att när Sverigedemokraterna i form av ledamoten Kinnunen säger en sak förhåller det sig i själva verket precis tvärtom. Det är så man ska läsa hans tal. Jag tror att det kan bli en ögonöppnare för många.

När Sverigedemokraterna säger att svenska folket inte vill se en klimatpolitik är det i själva verket precis tvärtom. Klimatpolitiken har ingen folklig förankring, säger Sverigedemokraterna. Jo, det är precis tvärtom: Svenska folket vill se en aktiv klimatpolitik. Det är Sverigedemokraterna som inte vill ha en aktiv klimatpolitik, och det är tydligen skylla-ifrån-sig-retoriken som är det mest populära och mest framgångsrika receptet för att bli ledamot för Sverigedemokraterna i Sveriges riksdag.

Min fråga är förstås: Var är klimatpolitiken, Kinnunen?

Anf. 126 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Jytte Guteland befinner sig ju i opposition i dag. När hon var Europaparlamentariker befann hon sig också i opposition mot den socialdemokratiska regeringen, för socialdemokraterna i Europaparlamentet var inte nöjda med den socialdemokratiska regeringens politik här i Sverige. Man ville ha en tuffare politik. Man ville ha en mer radikal klimatpolitik. Man ville få fram regelverk som skulle tvinga kommissionen att straffa medlemsstater hårt om de inte följde EU:s klimatlagstiftning.

Herr talman! Det var bland annat detta jag syftade på när jag sa att vi har fått en mer radikaliserad opposition på klimatområdet. Jag tycker att det är olyckligt. Jag tycker att vi skulle kunna sänka tonläget lite.

Vi är överens om att vi vill se en omställning, och vi ser nu en omställning. Vi ser att utvecklingen på sikt går ganska bra i hela västvärlden. Vi har problem med Ryssland. Det är problem i Asien, Indien, Kina och Sydamerika. Där händer det inte mycket alls. Där ökar utsläppen i lavinartade mängder. Det är där vi har de dramatiska problemen just nu. Kan man inte lösa detta kommer man inte i närheten av några globala klimatmål över huvud taget.

Herr talman! Jytte Guteland menar på något irriterat sätt att om jag säger en sak menar jag en annan.

När reduktionsplikten infördes debatterade jag med socialdemokrater. Jag sa att reduktionsplikten skulle leda till väldigt mycket högre priser på drivmedel. Då menade socialdemokraterna att jag hade fel, för det skulle helt plötsligt bli väldigt mycket billigare att producera biodrivmedlen. När vi sedan sa att vi kommer att möjliggöra lägre drivmedelspriser menade man också att vi hade fel.

Vi kan nog konstatera att ibland är det Sverigedemokraterna som har rätt och Socialdemokraterna som har fel. Det är också Socialdemokraterna som följer Sverigedemokraterna och försöker rätta till saker.

Anf. 127 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Kinnunen säger att Socialdemokraterna ibland har fel. Betyder det i själva verket att vi oftast har rätt? I så fall tackar jag för den komplimangen.

Jag noterar återigen att ”radikaliserad opposition” verkar vara ett favoritord, ett nyord från Sverigedemokraterna. Men i själva verket tror jag att vi ska läsa det precis tvärtom: Det handlar om en radikaliserad majoritet. Det är Sverigedemokraterna som bidrar till det radikala i att bromsa klimatpolitiken, höja tonläget och skapa kaos på olika politiska områden. Man är antingen ointresserad eller vill styra över fokus på helt andra frågor.

Låt oss vara ärliga: Klimatpolitik är inte er favoritgren. Sverigedemokraterna har inget intresse av klimatpolitik. De är inte särskilt mycket emot det och inte särskilt mycket för det – de bryr sig inte, helt enkelt.

Jag vill säga till ledamoten Kinnunen att klimatpolitiken är helt avgörande för att få pluseffekter för Sverige – pluseffekter i form av innovationskraft, fler företag och fler jobb. Sverige är just nu i akut behov av fler jobb. Vi är i en situation med massarbetslöshet, där konkurserna står som spön i backen. Det är den politiken som ni leder regeringen att leverera.

Jag vill fråga Kinnunen om han är emot alla de pluseffekter som en aktiv klimatpolitik ger.

Anf. 128 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Sverige behöver en företagervänlig politik som skapar incitament till arbete och gör det lätt och enkelt att driva företag. Vi behöver god tillgång till arbetskraft. Men vi ska inte lura oss själva att tro att det är genom en klimatbudget som vi skapar jobb och tillväxt. Det är en helhet. Det är heller inte vi politiker som ska göra allt.

Väldigt mycket handlar om att vi från politikens sida måste ta bort hinder. Det är inte genom massiva stimulanser och sovjetpolitik som vi kommer att skapa nya jobb och tillväxt i vårt land. Så är det inte.

Vi har ett ramverk på europeisk nivå som man kan konstatera är bra i vissa avseenden och väldigt dåligt i andra avseenden. Vi kan också konstatera att det hade blivit väldigt mycket värre om Jytte Guteland hade fått som hon hade velat, för då hade det liksom inte bara krävts dubbelt så höga bränslepriser utan kanske tre gånger så höga bränslepriser.

Vi behöver ha en politik som fokuserar på jobb och tillväxt på alla områden, men vi ska inte lura oss själva att tro att det är genom klimatbudgeten och ett visst antal miljarder i stimulanser till en viss sektor som vi förändrar allt.

Herr talman! Vad gäller stabilitet kan vi säga att det sällan har varit så stabilt i Sveriges riksdag som under den här mandatperioden. Varenda budget har gått igenom. Inte en enda statsminister har fått sparken än. Saker och ting verkar vara ganska stabila jämfört med när Socialdemokraterna försökte styra landet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)

§ 17 Riksrevisionens rapport om Industriklivet

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25: MJU15
Riksrevisionens rapport om Industriklivet (skr. 2024/25:84)
föredrogs.

Anf. 129 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S):

Herr talman! När vi nu ändå pratar om folklig acceptans skulle jag vilja börja med att säga att det finns en stor folklig acceptans för att ta bort vinstjakten i välfärden och i stället låta vinsterna gå till de äldre, till eleverna och till de sjuka. Men där händer ingenting.

Men, herr talman, det är inte det vi ska prata om i dag. I dag ska vi diskutera Riksrevisionens rapport om Industriklivet. Det är, som ni vet, en förmån på alla politiska nivåer att granskas. Det är så vi får politiken att utvecklas, att bli skarpare och att bli bättre.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Herr talman! Klimatet är vår tids ödesfråga; det har vi hört här i kammaren i dag. Jorden blir allt hetare. År 2024 var det varmaste året i världen någonsin efter många år av nya värmerekord. Isar smälter, hav stiger och Alpernas glaciärer försvinner i rekordfart. Europeiska miljöbyråns rapport visar att Europa inte är redo för riskerna med ett förändrat klimat. Det som görs för att minska utsläppen och anpassa samhället är inte tillräckligt.

Klimatförändringarna hotar energi- och livsmedelsförsörjning, ekosystem, infrastruktur, vattenresurser, finansiell stabilitet och människors hälsa. Enligt Europeiska miljöbyrån har många av klimatriskerna redan nått kritiska nivåer som kan bli katastrofala. För att vända utvecklingen behöver vi snabba på omställningen nu.

Herr talman! Vi socialdemokrater vet att den svenska industrin har en nyckelroll i vårt samhällsbygge. Det kommer den också att ha för att vi ska kunna klara klimatomställningen. Vi är också övertygade om att svensk industri är en del av lösningen på klimathotet och att svensk industri ska vara världsledande.

Herr talman! För att Sverige ska nå sitt klimatmål att senast år 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser krävs en kraftig omställning av alla sektorer, inte minst industrin. Den tunga industrin, järn, stål, cement, raffinaderier, kemi med flera, står i dag för en tredjedel av Sveriges utsläpp.

Därför, herr talman, införde den socialdemokratiskt ledda regeringen år 2018 ett investeringsstöd för industrin. Det är Industriklivet, som sedan det infördes har ökat från 300 miljoner kronor per år till över 1,3 miljarder kronor per år. Och nu i vårändringsbudgeten, herr talman, satsas ytterligare 2,1 miljarder.

Industriklivet är ett ekonomiskt stöd, ett bidrag till forskning, till pilot- och demonstrationsprojekt samt till investeringar som är inriktade på att driva ned utsläppen från våra mest koldioxidintensiva industrier för att Sverige ska ställa om i linje med klimatmålen. Men samtidigt, herr talman, ska Industriklivet främja konkurrenskraft och jobb i en fossilfri framtid.

Industriklivet startade 2018 som en relativt avgränsad satsning för processindustrin men har sedan dess breddats till flera områden. I dag omfattar programmet i huvudsak tre områden.

Det första är processindustrins utsläpp. Här stöds projekt som minskar växthusgasutsläpp kopplat till industriella processer, exempelvis ny framställningsteknik för stål, cement, kemi eller raffinaderier.

Det andra, herr talman, är negativa utsläpp. Här ryms satsningar på att fånga in och lagra koldioxid så att den tas bort ur atmosfären – något som kan bli nödvändigt för att nå nettonoll.

Det tredje, herr talman, är strategiskt viktiga insatser. Det inkluderar banbrytande teknik eller system som inte direkt minskar industrins egna utsläpp men som möjliggör utsläppsminskningar i samhället i stort, till exempel produktion av fossilfria drivmedel eller material.

Sveriges riksdag, alltså vi här, har beslutat att Sverige år 2045 ska ha minst 85 procent lägre utsläpp än 1990, och resterande utsläpp ska balanseras av kompletterande åtgärder, till exempel CCS. Därför är Industriklivet ett av de politiska verktyg som ska göra det möjligt att uppnå målet genom att se till att industrins omställning accelererar.

Herr talman! Industrin har, som vi vet, en lång investeringshorisont och en hög tröskel för ny teknik. Ofta krävs dyra pilotanläggningar och utveckling innan en lösning kan slå igenom. Här fyller Industriklivet en viktig funktion i att dela den initiala risken och kostnaden med företagen så att banbrytande projekt blir av.

Projekten spänner över flera spännande sektorer som fossilfritt stål, cementindustri, kemikalieproduktion, raffinaderier och bränslen, plastreturer, bio-CCS och CCS, återvinning, cirkulära processer och additiv tillverkning i flygindustrin. Flera av projekten är uppmärksammade internationellt och samfinansieras via EU:s program då de anses vara strategiskt viktiga i klimatomställningen.

Det här, herr talman, understryker att Industriklivet inte bara handlar om svenska utsläpp utan också om att visa vägen globalt med en teknik som kan spridas. Men det handlar förstås också om en omställning för svensk industri som ökar Sveriges tillväxt och skapar tusentals nya jobb.

Som jag sa befinner sig många projekt fortfarande på pilot- och demonstrationsstadiet. Det är inte förrän teknikerna går från pilotdrift till kommersiell drift som det förväntas stora utsläppsminskningar. Men vi vet, herr talman, att den framtida konkurrenskraften för svensk industri stärks av att vi ligger i framkant tekniskt.

Vi har i Sveriges riksdag och gemensamt i EU beslutat om klimatmål som vi ska uppnå för att klara Parisavtalet. Vi har redan i flera år haft över-
svämningar, bränder och torka som ger minskande skördar. Beskedet är
tydligt: Sverige och världen måste minska sina utsläpp nu.

Sverige behöver en tillväxtagenda för svensk industri och fler industri-
arbetare. Här är Industriklivet en möjliggörare.
(Applåder)

I detta anförande instämde Joakim Järrebring (S).

Anf. 130 KAJSA FREDHOLM (V):

Herr talman! Riksrevisionen har i sin rapport granskat det statliga stö-
det Industriklivet. Industriklivet är ett klimatpolitiskt styrmedel för att
stödja ny teknik och andra innovativa lösningar som ska minska växthus-
gasutsläppen. Det är ett viktigt styrmedel eftersom Sveriges industrier står
för en tredjedel av alla utsläpp av växthusgaser inom landet.

Riksrevisionen riktar rätt skarp kritik mot regeringen som regeringen i
många och mycket avfärdar. Riksrevisionen lämnar även ett antal rekommendationer till regeringen för att komma till rätta med problemen.

Herr talman! Regeringens i det närmaste obefintliga klimatpolitik visar
sig vara än mer undermålig i skrivelsen. Trots att regeringen anser att In-
dustriklivet är en av de viktigaste åtgärderna för industrins klimatomställ-
ning leder Riksrevisionens kritik till ytterst lite handling från regeringen.

Vi i Vänsterpartiet anser att det här är anmärkningsvärt om regeringen
har ambitionen att den ytterst begränsade klimatpolitik man bedriver åt-
minstone ska vara så effektiv som möjligt.

I sin klimathandlingsplan gör regeringen själv bedömningen att ”det
finns ett fortsatt behov av att se över och eventuellt utveckla styrmedlet
för att säkerställa att Industriklivet ska fortsätta att vara ett effektivt verk-
tyg för att åstadkomma utsläppsminskningar från industrisektorn och
främja en industrisektor som är konkurrenskraftig och växande i en fossil-
fri ekonomi. I budgetpropositionen för 2024 föreslår regeringen en för-
stärkning av Industriklivet”.

Men när regeringens handlingsplan helt saknar konkreta förslag på hur
regeringen ska uppnå klimatmålen anser vi i Vänsterpartiet att regeringen
åtminstone borde ta till sig de välgrundade rekommendationer som Riks-
revisionen ger till regeringen för att säkerställa att befintliga klimatstyr-
medel är så effektiva som möjligt.

Herr talman! Riksrevisionens rapport visar att det finns stora brister i
den politiska styrningen och samordningen, vilket riskerar att ytterligare
öka glappet för att Sverige ska uppnå sina klimatmål. Inte minst riskerar
den redan bristande tillgången på el för industrin i projektansökningar att
ytterligare försämrats på grund av detta. Vi i Vänsterpartiet tar Riksrevi-
sionens rapport på allvar och har följande förslag:

Regeringen bör genomföra en översyn över vilken målgrupp och vilka
typer av åtgärder och projekt som Industriklivet ska omfatta för att bli mer
effektivt samt hur myndighetsansvaret bäst utformas för att svara mot
detta.

Regeringen bör få ett uppdrag att samordna de statliga klimatomställ-
ningsstöden för investeringar för att kunna säkerställa att likvärdiga

investeringsprojekt kan prövas på ett enhetligt sätt oavsett vilket stöd ansökan gäller.

Regeringen bör ges i uppdrag att samordna klimatpolitiken med andra politikområden så att risken för uteblivna effekter av Klimatklivet inte ska bli onödigt stor.

Regeringen bör ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med alternativa åtgärder för att nå Sveriges klimatmål även om de höga förväntningarna på Industriklivet inte skulle infrias.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 131 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr talman! När det gäller folklig acceptans tror inte jag att det finns särskilt stor folklig acceptans om Industriklivet används för att ge bidrag till företag som misslyckas fullständigt med sin verksamhet. Vi har sett exempel på det. Jag tror att den folkliga acceptansen för sådana här stödssystem är känslig om pengarna går till fullständiga misslyckanden.

Därför, herr talman, välkomnar vi att Riksrevisionen granskar Industriklivet.

Det pekas i rapporten på just det problem som jag hör talas om när jag pratar med företag som söker sådana här stöd, nämligen att man inte är säker på vilket stöd man ska söka. Det kan exempelvis leda till att bolag tvingas lägga ganska betydande pengar och tid på att anlita konsulter som får hjälpa dem att komma fram till vilket stödssystem som passar dem bäst.

Man kan definitivt resonera kring huruvida det är statens uppgift att ge pengar till ofta stora företag för att göra deras verksamhet billigare. I grunden finns det en ideologisk problematik med detta. Samtidigt har vi i dag situationen att Sverige verkar på en europeisk och en global marknad där man har betydande inslag av statsstöd i väldigt många av de länder som våra företag konkurrerar med. Det gör att den ideologiska ingången blir komplex, varför man också måste se till exakt vad man gör.

Det är positivt att regeringen har ett pågående arbete med att effektivisera och se över systemen och att man tidigare i år gav ett uppdrag till myndigheterna att undersöka just den här gränsdragningsproblematiken. Jag är inte främmande för att vi i framtiden slår ihop stöden till ett, exempelvis.

Det är inte okomplicerat att ha sådana här stödssystem. Vilket bolag ska ha pengar, och vilket bolag ska inte ha pengar? Hur administrativt kostsamt är det att söka stödet i förhållande till värdet av pengarna? Det finns stor anledning att framöver iakttä försiktighet.

När stöden misslyckas är det Sverigedemokraternas åsikt att man noggrant bör utreda detta. När det gäller Northvolt har vi efterlyst en kommission som ska se över varför det gick som det gick, hur det kom sig att exempelvis AP-fonderna sannolikt bröt mot olika former av regelverk för att kunna putta in mer pengar än vad de hade tillåtelse att göra och även vilken bedömning som gjordes från myndighetens sida när man beviljade pengar från Industriklivet.

Anf. 132 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Dagens industri har nyligen rapporterat att det finns en överenskommelse eller ett avtal, beroende på hur man vill uttrycka sig, mellan regeringen och SD om att inte ge ytterligare stöd till gröna projekt,

exempelvis Stegra. Samtidigt hävdar Ebba Busch och andra i regeringen att någon sådan överenskommelse inte finns.

Kan Martin Kinnunen bara hjälpa till att reda ut det här? Hur ligger det till egentligen? Finns det någon överenskommelse, något avtal eller något liknande, och vad består det i så fall av?

Anf. 133 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Det som skedde i vårändringsbudgeten var att man flyttade medel från ett ställe till ett annat. Det betydde att Industriklivet fick ökade pengar att använda. Samtidigt fördes det en diskussion rörande ett enskilt företag – vi kan ju säga att det hette Stegra, till exempel.

Det Sverigedemokraterna och regeringen är överens om är att denna överflyttning inte har skett för att pengar ska gå till ett enskilt företag. Man kan också konstatera att myndigheten enligt det regelverk den har i dag inte beviljar ett bolag flera stöd för samma projekt.

Anf. 134 RICKARD NORDIN (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket för det svaret, Martin Kinnunen! Jag tycker att det är bra när vi kan reda ut sådana här saker som verkar lite oklara.

Bara så att jag har förstått saker och ting rätt: Det som står i vårändringsbudgeten är alltså det som gäller. Det finns inget annat som gäller, förutom såklart det som normalt sett sker hos myndigheter, exempelvis när man ansöker. Det är vårändringsbudgeten som gäller och inget annat.

Anf. 135 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Rickard Nordin undrar om det är vårändringsbudgeten som gäller och inget annat. Det är klart att det är regeringens och Sverigedemokraternas budget och även vårpropositionen som gäller – naturligtvis!

Det som understryks är att denna överflyttning inte hade att göra med att ett visst bolag som heter Stegra skulle få mer pengar. Vi kan konstatera att så som myndigheten arbetar med stöden beviljar man inte stöd till samma företag för samma projekt. Jag skulle bli förvånad om man helt plötsligt ändrade om allt detta så att ett visst bolag fick pengar. Men det finns ingen hemlig överenskommelse som nämner vilka summor olika företag ska få.

Jag tyckte också att den kommunikation som företrädare för detta företag hade i medierna där man förväntade sig att politiken skulle trixa med stödformerna och fixa fram mer pengar till företaget var provocerande. Men det är naturligtvis inte så att Sverigedemokraterna och regeringen har en lista över exakt vilka företag som ska ha pengar och inte.

Anf. 136 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! Industriklivet infördes 2018. Det infördes för att stötta industrins klimatomställning. Då den svenska industrin står för ungefär en tredjedel av våra inhemska utsläpp är klimatomställning och minskad klimatpåverkan från industrin en förutsättning för att vi ska kunna nå våra klimatmål.

Industriklivet är ett klimatpolitiskt styrmedel för att stötta ny teknik och andra innovativa lösningar som minskar växthusgasutsläpp. Stödet ges till företag hela vägen från forskning och innovationsprojekt till demonstrationsanläggningar och fullskaliga anläggningar. Det fokuserar på ny teknik, till exempel koldioxidinfångning, vätgas och återvinning. Det här är definitivt något som skulle kunna bidra till Sveriges konkurrenskraft i framtiden.

Energimyndigheten ansvarar för Industriklivet, och den har sedan starten av Industriklivet beviljat cirka 7,4 miljarder kronor i stöd. Det har samfinansierats med ytterligare cirka 87,7 miljarder kronor. Inom Industriklivets projekt finns hittills över 200 unika projektparter. Jag uppfattar det som att de flesta riksdagspartier verkar ha en enighet om Industriklivets vikt för att den svenska industrin ska kunna ställa om till fossilfrihet och att vi ska kunna nå det långsiktiga klimatmålet om nettonollutsläpp år 2045. Industriklivet har, som vi har diskuterat i den tidigare debatten, breddats i två steg och gjorts om. Senast i årets vårandringsbudget fick Industriklivet extra budgettillskott från regeringen.

Det vi debatterar i dag är Riksrevisionens rapport. Man har granskat Industriklivet och identifierat ett antal problem som skulle kunna innebära att Industriklivet inte bidrar tillräckligt effektivt till industrins klimatomställning eller till att nå Sveriges klimatmål. Jag instämmer också med tidigare talare om att Riksrevisionen har en viktig roll för att förbättra styrning och effektivitet. Därför tycker vi att det här är ett viktigt tillfälle att lyssna på Riksrevisionen och faktiskt se över stödet för att det ska bidra till Sveriges klimatomställning på allra bästa sätt.

Riksrevisionen lyfte i sin rapport fram bland annat att Energimyndighetens process för att ta in uppgifter för att pröva en projektansökan är otydlig, vilket skulle kunna leda till att de olika sökandena behandlas olika. Det är ju inte bra om man inte har tydliga ramar för vem som ska få pengar eller inte.

Revisionen anser också att Energimyndigheten inte har gett tillräckliga anvisningar eller tillräcklig vägledning till vare sig interna eller externa bedömare om hur bedömningskriterierna för ansökningar ska tolkas och tillämpas, vilket skulle kunna leda till att ansökningsprocessen inte är rättvis och jämförbar.

Eftersom Industriklivet hanterar mycket pengar och dessutom spelar en viktig roll för att Sverige ska kunna ställa om och modernisera industri-sektorn är det såklart viktigt att stödet som delas ut används på allra bästa sätt. Jag tycker att det finns en god anledning att se över om beredningsprocessen och bedömningskriterierna behöver förbättras och om de behöver förtydligas. Finns det anledning att inrätta en beredningsgrupp med representanter för fler expertmyndigheter, exempelvis Naturvårdsverket och Tillväxtverket, för att ytterligare ge Industriklivet bättre pricksäkerhet?

Riksrevisionen rekommenderar också regeringen att samordna klimatpolitiken med andra politikområden så att risken minskar för att eventuellt uteblivna effekter av stödet leder till att de svenska klimatmålen inte nås. Regeringen behöver säkerställa att inte alla ägg läggs i samma korg och se till att det finns alternativa åtgärder för att nå Sveriges klimatmål, även om de höga förväntningarna på Industriklivet inte skulle infrias. Det är viktigt.

Vi ser i dag att klimatutsläppen ökar samtidigt som regeringen har minskat sina klimatambitioner. Det är såklart angeläget att nödvändiga utsläppsminskningar sker i närtid och med pålitlighet. Sverige behöver en klimatpolitik som vilar på flera ben och inte enbart baseras på näringslivets möjligheter till en snabb klimatomställning och industriomställning.

Regeringen behöver se till att det finns alternativa åtgärder för att nå Sveriges klimatmål. Det kräver att Sverige återgår till en seriös klimatpolitik som hänger ihop, siktar högt och minskar klimatutsläppen samt involverar alla politikområden. Därför vill jag yrka bifall till reservation 4 i betänkandet.

Anf. 137 HELENA STORCKENFELDT (M):

Herr talman! Industriklivet är ett av statens största och mest betydelsefulla klimatpolitiska stödprogram. Det handlar inte bara om utsläppsminskningar, utan det handlar även om framtidens industri. Syftet är att möjliggöra stora tekniksprång inom industrin i allt från stål och cement till kemi och gruvnäring. Det är investeringar som stärker både vår konkurrenskraft och vår förmåga att leda klimatomställningen globalt.

Men som Riksrevisionens granskning visar finns det brister vi inte får blunda för. Målstyrningen och uppföljningen har varit otillräcklig. Det har betalats ut mycket pengar i stöd – utan att vi med 100 procents säkerhet vet vilken klimatnytta som faktiskt uppnåtts. Det är kanske svårt att uppnå den graden av säkerhet. Däremot är vi övertygade om att det är otroligt viktigt att spåra varenda krona.

Investeringarna som skett tack vare Industriklivet är viktiga, men det är också viktigt att kunna erkänna när man behöver skruva i systemen.

Herr talman! Industrins gröna omställning måste ske om Sverige även fortsättningsvis ska vara en stark industrination – men då krävs att varje krona ger maximal effekt. Politiken måste vara teknikneutral, kostnadseffektiv och resultatorienterad. Stöden ska gå till de projekt som har störst potential att minska utsläppen och samtidigt bygga upp exporterbar teknik, nya jobb och global klimatnytta.

Vi kan inte bygga klimatpolitiken på förhoppningar, utan vi måste bygga den på resultat. Här är det uppenbart att det behövs tydligare uppföljning.

Regeringen har redan vidtagit konkreta åtgärder i linje med de rekommendationer som har lämnats. Ett gemensamt uppdrag har getts till Naturvårdsverket och Energimyndigheten för att se över regelverket och eventuell överlappning mellan Industriklivet och Klimatklivet. Det är ett led i att förbättra styrningen, öka effektiviteten och se till att statliga medel används där de gör störst nytta. Uppdraget ska redovisas i december 2025.

Industriklivet är ett avgörande verktyg för att uppnå nettonollutsläpp till 2045, men det måste fungera och fylla sitt syfte med respekt för skattebetalarnas pengar. Sverige har en unik möjlighet att visa världen att det går att förena ekonomisk tillväxt med ambitiös klimatpolitik. Våra industrier står redo med teknik, innovationskraft och vilja att ställa om. Politikens uppgift är att skapa förutsättningar, inte hinder. Med rätt villkor, stabila spelregler och en politik som fokuserar på resultat snarare än symboler kan Sverige fortsätta vara ett föregångsland – inte bara i ord utan också i handling.

Anf. 138 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Storckenfeldt. Jag tänkte fatta mig kort.

Jag tycker att det låter som att Miljöpartiet, oppositionen och även Tidöpartierna har samma inriktning. Vi tycker att Industriklivet är ett viktigt stöd och att det är viktigt att det går till rätt projekt och faktiskt bidrar till industrins omställning. Ledamoten lyfter fram att det är viktigt att se till att varenda krona går dit den ska, det vill säga effektiv användning.

Jag har därför en undran. Den översyn som regeringen nu gör handlar om att se över att klimatkliv och industrikliv inte överlappar, att det inte ska finnas någon oklarhet om vilket stöd man ska söka och att man inte ska wobbla däremellan.

Det vi vill följa upp i Riksrevisionens rapport är egentligen ansökningsprocessen. Den anses vara otydlig, det vill säga att det sitter olika bedömare för de olika projekten som har fått otydliga instruktioner, vilket gör att de kanske bedömer samma projekt på helt olika sätt. Det kan skapa en orättvisa och innebära att det inte blir en tillräckligt effektiv process.

Varför anser inte regeringen att det är viktigt att gå vidare och i grunden utreda processen, så att varje krona används på det mest effektiva sättet?

Anf. 139 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Jag börjar med att välkomna Miljöpartiet till effektiviseringsdebatten. Det är ofta vi på den borgerliga sidan lyfter upp att man ska kunna spåra varenda krona, men det är inte riktigt lika ofta vi hör det från vänstersidan i politiken. Varmt välkomna! Det är jätteviktigt att vi båda driver denna linje om en effektiv klimatpolitik som också har resultatfokus.

Jag tror att det finns flera saker här som vi kan ta med oss framöver. Som jag nämnde tror jag att det för industrins omställning är viktigt med sådana här stora system men också att det utvecklas framtida stödsystem. Vi har exempelvis lanserat Kväveklivet och liknande. Jag tror också att det är jätteviktigt att vi kan se när det finns brister och skruva i de systemen.

Vi behöver en klimatpolitik som är just effektiv och resultatbaserad. Och vi måste fortsätta ha respekt för skattebetalarnas pengar. Jag tror att det är oerhört viktigt att bibehålla acceptansen för klimatpolitiken och egentligen alla politikområden. Det är fundamentalt.

Vi har, som jag nämnde i mitt anförande, börjat med det första uppdraget till Energimyndigheten och Naturvårdsverket. Man ska se över en del av hur man kan skruva i Industriklivet för att nå bäst resultat. Jag är övertygad om att det finns mer som vi kan ta oss an.

Anf. 140 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman och ledamoten! Som jag uppfattar ärendet anser regeringen att det inte stämmer att det är en otydlig process och att man därför inte behöver gå vidare med att förbereda ansökningsprocessen, titta på tydliga riktlinjer för dem som söker och ge tydliga instruktioner till dem som ska utvärdera. Man hoppar över det steget och säger att det inte behövs.

Jag skulle vilja veta varför. Vad baserar man den åsikten på – att man tycker att det fungerar bra?

Anf. 141 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Jag måste säga rakt och tydligt till Katarina Luhr att jag inte vet exakt varför man har valt att genomföra enbart den ena av rekommendationerna och inte den andra.

Detta är ett utvecklingsområde, och jag tror att vi måste vara öppna för utvecklingspotentialen som finns inom alla stödsystem i Sverige. Vi måste kunna vara öppna för att se över och ändra om i systemen.

Det gäller inte enbart när det kommer en rapport från Riksrevisionen, utan man måste ha det i bakhuvudet också framåt när man arbetar för att stödsystemen ska bli så effektiva som möjligt. Det gäller Klimatklivet, Industriklivet och Kväveklivet; det gäller politik generellt sett.

Jag håller alla dörrar öppna för att se över hur Industriklivet kan bli ännu mer effektivt och bidra till Sveriges klimatomställning.

Anf. 142 RICKARD NORDIN (C):

Herr talman! Det är dags att vi slutar prata om klimatpolitiken som ett hinder för hushållen och företagen, som att det handlar om ökade kostnader och minskad acceptans. Det är i stället en enorm möjlighet.

Centerpartiet vet att grön tillväxt är lösningen på många utmaningar. Med vår politik går näringsliv och klimatomställning hand i hand. Det handlar inte om att bromsa utan om att ställa om och att göra det med full kraft. Då får vi sjunkande utsläpp och ökad tillväxt. Tyvärr gör den här regeringen precis tvärtom, och både utsläppen och arbetslösheten skenar.

Det är företagen som utvecklar framtidens teknik, som bygger ut laddinfrastrukturen, som producerar den fossilfria energin och som tar fram de klimatsmarta materialen. Det är genom ett starkt, innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv som vi når våra klimatmål. Då behöver staten också hjälpa till ibland.

Industriklivet har varit en viktig pusselbit för att möjliggöra uppskalning av olika tekniker. Men det kan också användas bättre. Tillämpningarna är tidvis för snäva. Ett typexempel är pyrolys av biomassa för att få fram biogaser och energigaser. Trots att det är ny teknik går det inte att få stöd, eftersom det råkar handla om biogas. När samma teknik dessutom utesluts från andra typer av stöd blir det ett dubbelfel från regeringens sida.

Det behöver rättas till, speciellt som vi vet att potentialen med just pyrolys är tre gånger så stor som den är med rötning, enligt slutrapporten från Industrins Biogaskommission som kom nyligen.

Centerpartiet vill att Sverige ska vara världsledande i den gröna omställningen. Men för det krävs rätt förutsättningar. Vi behöver förenkla reglerna för företagen som vill investera. Vi måste se till att tillstandsprocesser för vindkraft, elnät och industriell omställning går lite snabbare. Och vi måste säkerställa att hela landet, inte bara storstäderna, har kapacitet att växa och bidra.

Att ligga i teknisk framkant är avgörande för ett litet, exportberoende land som ligger avsidet i världen, precis som Sverige gör. Då behövs Industriklivet. Svenska företag är redan långt framme inom skogsindustrin, inom grön kemi och inom fossilfritt stål. De konkurrerar globalt. Då behövs också stabila och långsiktiga spelregler med en stat som hjälper till där det verkligen behövs.

Klimatpolitik kan inte vara ett svajigt lapptäcke som förändras varje mandatperiod, speciellt inte när den slås så brutalt i spillror, som man faktiskt gjort här och nu. Då är det bra att Industriklivet får fortsätta och att Klimatklivet också har tagits vidare. Det har regeringen gjort bra, även om man vid flera tillfällen har missat att ge vettiga bemyndiganden, vilket också har orsakat problem på vägen.

Klimatomställningen är vår tids största möjlighet till jobb, tillväxt och regional utveckling. Med rätt politik kan Sverige bli det första fossilfria välfärdslandet. Med rätt politik får vi fler företag att göra rätt: att välja förnybart, att välja cirkulärt och att välja klimatsmart. Det är det som vi i Centerpartiet kämpar för, i vår budget men också här i riksdagens kammar och på andra områden.

Vi har en klimatpolitik som lever på tilltro till människors innovationskraft och en näringspolitik som driver omställning. Vi vill ha ett Sverige där företagen ses som möjligheterna, inte problemet.

Anf. 143 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Herr talman! Jag tänker fatta mig kort. Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Precis som jag nämnde i den tidigare debatten, om motionsbetänkandet om klimat, är den svenska industrin och det svenska företagandet en avgörande del i omställningen. Näringslivet är den nya miljörörelsen, som vår statsminister har sagt. Det är tydligt att vi måste lägga saker till rätta för att näringslivet ska kunna göra omställningen.

Regeringen välkomnar självfallet Riksrevisionens rapport. Vissa delar har man redan bemött genom att tillsätta utredningar. Andra delar har man en annan syn på. Trots de anföranden som har hållits i denna talarstol i detta ärende är det tydligt att en stor majoritet av riksdagens partier står bakom den bedömning som regeringen har gjort. Det är bara Vänsterpartiet och Miljöpartiet som har reservationer. Övriga partier är med på förslaget i betänkandet. Jag tänker att det är ett tydligt tecken på att vi någonstans, trots kritiken i den här debatten, ändå har landat rätt.

För att Sverige ska kunna ställa om hela vägen till nettonoll måste ett antal förutsättningar komma på plats. Där är Industriklivet en väldigt viktig del.

(Applåder)

Anf. 144 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! Även jag tänker fatta mig kort.

Sverige ska vara ett föregångsland i klimatpolitiken. Då krävs det att vi har en ambitiös politik som är dubbelt hållbar. Den måste vara effektiv och långsiktig, och den måste fungera i vardagen både för företag och för privatpersoner. Forskning och innovation avgörande för detta. I den delen är Industriklivet viktigt. Det är en av våra viktigaste åtgärder för att åstadkomma just detta.

Vår klimatpolitik syftar till stor del till att skapa förutsättningar för företagen att kunna ställa om. Den strukturomvandling som nu pågår och som krävs kräver en rad systemskiften. Att skapa förutsättningar för detta handlar mycket om att säkerställa långsiktiga villkor, justera lagstiftning och främja tillgången på alltifrån fossilfri energi till välutbildad arbets-

kraft. Samtidigt finns det ibland behov av finansiellt stöd under en tidig etableringsfas.

Precis som har sagts här tidigare i kväll är det viktigt att de styrmedel som vi skapar är träffsäkra och effektiva. Det är också viktigt att vi granskar dem och omvärderar dem. Därför är den rapport från Riksrevisionen som vi debatterar här i dag så viktig.

Riksrevisionen har pekat på en del brister. Att dessa brister har identifierats är viktigt och bra. Det ger regeringen tillfälle att se över de stöd som finns och i de fall man bedömer det som lämpligt åtgärda dessa. Det är någonting som gäller alla statliga stöd – pengar ska gå till rätt saker.

Nu har man agerat på rapporten. En brist som identifierats är överlappet mellan Industriklivet och Klimatklivet. Där har regeringen nu gett Naturvårdsverket och Energimyndigheten i uppdrag att se över aktuella förordningar och vid behov föreslå förändringar, så att arbetet kan fortsätta och pengarna gå till rätt saker.

Med detta korta anförande tackar jag för uppmärksamheten och ser fram emot nästa gång miljö- och jordbruksutskottet ses här i kammaren för debatt – om exakt en vecka, då det är dags för strandskyddsdebatt.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)

Mervärdesskatt

§ 18 Mervärdesskatt

Skatteutskottets betänkande 2024/25:SkU14
Mervärdesskatt
föredrogs.

Anf. 145 MARIE NICHOLSON (M):

Herr talman! I dag har vi framför oss ett motionsbetänkande gällande mervärdesskatt. Moms ger ganska sällan upphov till några hetare känslor vare sig för eller emot. Det tycker jag är lite synd, herr talman, då vi ändå pratar om i runda svängar 560 miljarder kronor och statens enskilt största skatteintäkt. Dessutom talar vi om en skatt som man som konsument sällan uppmärksammar men som ändå utgör en betydande del av våra utgifter.

Majoriteten av de motioner som behandlas i det här betänkandet handlar om att utöka antalet varor och tjänster på undantagsnivåer. Enligt EU:s momsdirektiv ska alla länder tillämpa en standardnivå som inte får understiga 15 procent. Varje land kan också välja två lägre nivåer för undantag från standardnivån för ett begränsat antal varor och tjänster. Sverige har valt 25 procent som standardnivå, för övrigt en av de högsta i EU, med undantagsnivåerna 12 respektive 6 procent. Vi har inte fullt ut använt möjligheten att undanta vissa varor och tjänster.

För en politiker är sänkt moms på specifika varor och tjänster en ganska tacksam fråga att driva. Den är lätt att kommunicera till väljarkåren och är lätt att förstå. Gränsdragningen ger också upphov till ibland ganska komiska effekter som inte sällan får allmänheten att ifrågasätta vad vi egentligen håller på med i den här kammaren. Ett exempel är att turridning på häst så länge den är trist och rutinmässig kan anses vara persontransport

och därmed ha 6 procents moms. Men om det finns ett inslag av äventyr och spänning, hur svårdefinierat detta än må vara, är det 25 procent som gäller. Vill man höra fler sådana exempel kan jag tipsa eventuella åhörare om att vi i förra årets momsdebatt roade oss friskt med att lista diverse galenskaper som den underbara världen av gränsdragningar inom moms ger upphov till.

Man kan skoja om det här, men det finns också ett allvar och i vissa fall en orättvisa som är svår att rättfärdiga. Dansbandsmomsen är ett exempel som uppmärksammats av många i mitt eget och andra partier. Efter som publiken primärt kommer för att dansa räknas inte dansbandsspelningar som konserter. Därför måste man ta ut 25 procents moms i stället för de 6 procent som gäller för andra kulturevenemang. Det här är inte en gränsdragning som EU:s momsdirektiv har skapat, utan det är politiskt möjligt att åtgärda.

Herr talman! Anledningen till att utskottet landar i att avslå motioner trots ofta goda intentioner är att moms inte är ett särskilt bra verktyg för att uppnå fördelningspolitiska effekter eller styra beteenden. Ett exempel på det är att regeringen Persson 2001 sänkte momsens på böcker. Syftet var att fler och nya samhällsgrupper skulle läsa mer. När sänkningen senare utvärderades kunde man se att försäljningen av böcker förvisso hade ökat, men inte till nya grupper – det var samma bokköpare som bara köpte mer. Den här reformen kostade skattebetalarna 1 miljard. Subventionen ligger kvar, för vilken politiker skulle vara intresserad av att höja priset på böcker?

Ett annat exempel är sänkningen av momsens på livsmedel, som även den klubbades igenom av en socialdemokratisk regering 1996. Reformen skulle gynna barnfamiljer och låginkomsttagare i en ekonomiskt svår tid. Det gjorde den naturligtvis, men Riksrevisionen har senare kunnat visa att reformen inte var kostnadseffektiv. Den var inte ett bra sätt att stärka köpkraften hos låginkomsttagare och barnfamiljer. År 2024 utgjorde nedsättningen av livsmedelsmomsen ett inkomstbortfall för staten på cirka 36 miljarder kronor årligen. För ungefär halva kostnaden för den reformen hade man kunnat uppnå samma effekt genom att i stället sänka skatten för de lägsta inkomstdecilerna.

När vi pratar om momsens undantagsnivåer är det nästan alltid ur ett konsumentperspektiv. Tyvärr diskuterar vi alltför sällan företagens kostnad för hantering av moms. En betungande regelbörda är en stoppkloss för till exempel mindre handelsföretag som vill växa. Detsamma gäller de avdragsregler som svensk moms­lagstiftning har för tjänstebilar och hantverksfordon. Regeringen har i sin klokskap tillsatt ett regelförenklingsråd som flaggat upp just sådana här frågor.

Regeringens fokus på stärkt konkurrenskraft under det svenska ordförandeskapet i EU bär också frukt. Här har ett brett arbete med att minska regelbördan för företag initierats. Inom moms­lagstiftningen är ambitionen att förenkla komplexa regler och eliminera regler som är föråldrade, särskilt med fokus på små och medelstora företag.

Herr talman! I samma anda – för att förenkla för småföretagare och minska regelbördan – ändrade regeringen tidigare i år omsättningsgränsen för moms­befrielse från 80 000 kronor till 120 000. Småföretagare är jobbskapare. Det borde vara varje politikers ambition att underlätta deras arbete, inte tynga dem, och att förenkla regler, inte införa nya.

Sammanfattningsvis: Det finns arbete att göra på momsområdet, både i Sverige och i EU, men tack vare den moderatledda regeringen pågår det gott arbete i en lovande riktning. När man har för avsikt att införa undantagsnivåer för fler varor och tjänster bör man alltid överväga om det är kostnadseffektivt, om det kommer att ha verklig effekt samt hur det påverkar företagens regelhanteringsbörda.

Med det sagt yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 146 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för ett bra anförande. Vi är relativt överens om momsfrågorna. Ledamoten lyfter många av de lustiga exempel som uppstått genom åren när man lappat och lagat. Vi brukar prata om skattereformen, men egentligen skulle man behöva göra en genomgripande momsreform också.

Jag vill ställa en fråga om en sak som ledamoten inte tog upp. Jag håller med om att momsbeskattningen kanske egentligen inte styr beteendet i den mån det skulle behövas, även om vi skulle vilja det. Ledamoten tog några exempel. Men om momsen får effekten att företag går omkull eller får sådana problem att det slutar med att de lägger av för att de tröttnar är det allvarligt.

Det här är precis vad som händer i hästnärsverksamheten med den så kallade travmomsen. Vi är duktiga på att döpa olika momssatser på olika sätt. Denna momssats är väldigt märklig. Den grundar sig förvisso på en dom som avkunnats långt tidigare, men det är ju också en tolkningsfråga för vår myndighet, Skatteverket.

Detta drabbar både små företag och stora företag. Det har vandrat runt i domstolar och domstolsprocesser i många år. Nu har det landat i Högsta förvaltningsdomstolen. Min fråga är: Hur ser regeringen och Sverigedemokraterna på de här frågorna, och vilken dialog har ni fört med travnäringens organisationer och framför allt myndigheten för att komma förbi den här enormt besvärliga problematiken?

Anf. 147 MARIE NICHOLSON (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket för frågan! Det är en väldigt viktig fråga som Helena Vilhelmsson tar upp.

Jag har till exempel varit inbjuden till Kalmartravet där vi har diskuterat de problem som väldigt många hästägare inom travsporten har mött på grund av förändringen.

Det här är en fråga där jag håller med ledamoten. Den moderata gruppen har arbetat aktivt för att diskutera med till exempel Skatteverket om hur man ska förändra deras definition.

Hur regeringen ser på frågan är en fråga som ledamoten får ställa i en interpellation till ansvarigt statsråd. Jag kan bara uppskatta att ledamoten tar upp frågan. Den är väldigt viktig för väldigt många människor. Jag instämmer i att en förändring borde ske.

Anf. 148 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Herr talman! Jag ska definitivt kalla Niklas Wykman till kammaren för att fortsätta diskussionen.

Jag tycker att det är märkligt, trots allt det som vi vet har hänt. Vi har båda diskuterat detta och ställt frågor till Skatteverket. Vi har båda varit och besökt företag.

Det man säger i betänkandet är att trots att frågan har vandrat i lägre rättsinstanser, vandrat via Skatterättsnämnden och landat i Högsta förvaltningsdomstolen verkar det ändå som att myndigheten kanske inte kommer att acceptera det.

Myndigheten ändrar sin inställning till att man ska analysera domen i Högsta förvaltningsdomstolen och se hur man ska förändra sitt rättsliga ställningstagande. På något sätt är det som att Skatteverket tror att man står över Högsta förvaltningsdomstolen.

Det borde regeringen – och kanske ledamoten, vad vet jag – ha diskuterat med Skatteverket i sina dialoger. Annars vore det väl läge att ta upp det i regleringsbrev och instruktionsbrev. Jag tycker att det är ett mycket märkligt agerande av vår myndighet.

Anf. 149 MARIE NICHOLSON (M) replik:

Herr talman! Det har talats väldigt mycket om myndigheter de senaste dagarna. Så länge det är en dom som vi väntar på har inte lagstiftaren egentligen så stora möjligheter att göra någon förändring. Vi måste ändå invänta domen.

Sedan får vi se hur det landar och om det förändrar någonting i hur myndigheterna bör tolka det. Först då kan man egentligen ta upp frågan för att se om det är någonting som vi kan göra här i kammaren. Vi tycker absolut att vi borde göra det för att återgå till tidigare ordning.

Anf. 150 MARCUS ANDERSSON (S):

Herr talman! Jag vill börja med att under punkt 1 i skatteutskottets betänkande 14 yrka bifall till reservation 1 gällande skattesatser.

I dag debatterar vi skatteutskottets betänkande om mervärdesskatt. Mervärdesskatt är den skatt som vi betalar på nästan all konsumtion av varor och tjänster. Syftet är i grunden att få intäkter till staten.

Under 2024 fick staten in 562 miljarder i intäkter från mervärdesskatten. Mervärdesskatten är en betydande och viktig del av statens intäkter. För 2024 stod den för hela 42 procent av skatteintäkterna till staten. Det är utifrån det inget litet område som vi debatterar i dag.

I vårt nuvarande skattesystem motsvarar det mer än en femtedel av den offentliga sektorns totala skatteintäkter. Det är endast arbetsgivaravgiften och den kommunala inkomstskatten som är större.

Vi socialdemokrater vill poängtera vikten av att värna mervärdesskatten som en effektiv intäktskälla för finansieringen av vår gemensamma välfärd. Vi vill även göra systemet mer transparent, effektivt och icke snedvridande. Vi anser att mervärdesskatten i huvudsak bör vara enhetlig.

Mervärdesskatten är ett skatteområde som i dag har flera undantag från generalitetsprincipen. Regeringen bör därför arbeta med att se över de undantag som finns i dag.

De varor och tjänster som har någon av de två nedsatta momssatserna bör främjas på annat sätt, och då främst via statsbudgetens anslagssida.

Herr talman! Den stora skattereformen i början av 90-talet byggde på ett antal fördelningspolitiskt sunda och ekonomiskt rationella principer för att utforma ett skattesystem som var både samhällsekonomiskt och fördelningsekonomiskt effektivt.

En av de bärande principerna då var en mer neutral och likformig beskattning av olika delar av den privata konsumtionen. Sedan reformen infördes i början av 1990-talet har ett stort antal avsteg gjorts från de principerna med fler undantag som stora skattesänkningar på inkomster och förmögenheter.

De stora skattesänkningar för dem som tjänar mest, som Sverigedemokraterna och regeringen har genomfört, är varken fördelningspolitiskt sunda eller ekonomiskt rationella. De handlar enbart om mer pengar till dem som redan har mycket och mindre eller ingenting alls till dem som har lite. Det är en gammal klassisk högerpolitik för ökade klyftor och större ojämlikhet som drivs av Sverigedemokraterna och regeringen.

Alla dessa avvikelser, i kombination med andra förändringar av skattepolitiken efter reformens genomförande, har lett till att dagens skattesystem kännetecknas av stora och allvarliga problem när det gäller just mervärdesskatten.

Det är inte bara vi socialdemokrater som ser behovet av en översyn. En mängd organisationer har framfört behov av en översyn för att förenkla momshanteringen för företag och organisationer.

När det gäller företag handlar det om behovet av förenklingar och enhetlighet. När det gäller organisationer handlar det om internmoms. Skatteverket driver att organisationer som har flera juridiska personer i samma organisation ska betala för att de försöker effektivisera sin verksamhet så att så mycket av deras pengar som möjligt kan gå till verksamheten.

I den frågan har regeringen för övrigt avstått från att yttra sig till EU-domstolen för att försöka ta bort internmomsen, som vi alla här i kammaren är överens om ska bort. Vi har tyvärr en regering som inte ens försöker att driva på för att få bort internmomsen för civilsamhällets organisationer.

Herr talman! I tidigare debatter om skattesystemet här i kammaren har ledamöter från regeringspartiet Moderaterna framfört att det inte finns något behov av en översyn av skattesystemet eftersom det i stället sker ett kontinuerligt pågående arbete med förändring av skatter.

Problemet med den synen på skattesystemet är att det aldrig blir någon översyn av helheten. Det blir varken hackat eller malet, utan förändringar här och förändringar där. Den nuvarande regeringens och Sverigedemokraternas prioriteringar är framför allt skattesänkningar för höginkomsttagare.

Företag, privatpersoner och organisationer framhåller alla vikten av ett förutsägbart skattesystem. Med regeringens nuvarande politik, där man förkastar en översyn av skattesystemet, kommer inte den förutsägbarheten att infinna sig. Vi kommer fortsatt att ha stora och allvarliga problem med mer instabila skattebaser.

Vi socialdemokrater ser nu, liksom många andra, ett behov av en ny omfattande översyn av skattesystemet. Vi kan i nuläget bara beklaga att regeringen, tillsammans med Sverigedemokraterna, över huvud taget inte ser det behovet.

Det får i stället vänta tills det blir en socialdemokratisk regering efter valet 2026. För oss socialdemokrater ska grundbultar för översynen vara att skattesystemet ska generera stabila skatteintäkter för finansieringen av våra gemensamma åtaganden, vara enkelt för enskilda, företag och organisationer och bygga på principen om att skatt ska betalas efter bärkraft.

Prot. 2024/25:110

7 maj

Mervärdesskatt

Anf. 151 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Herr talman! Det är företagaren som ansvarar för att betala in mervärdesskatten, det vi kallar moms, efter att ha gjort avdrag för sin ingående moms. Skatten förs på så sätt vidare från led till led och betalas till sist av konsumenten av varor och tjänster.

Tanken är att det ska vara ett enkelt, tydligt och effektivt system och att den administrativa bördan inte ska vara så hög för företagen.

I svensk lagstiftning har vi en huvudmoms på 25 procent, men det finns också två lägre nivåer: 12 och 6 procent. De lägre nivåerna används ibland för att gynna vissa verksamheter. Skattesatsen 12 procent används för livsmedel och hotellrum. 6 procent används för persontransporter, böcker, entréavgifter till konserter och inom idrottsområdet.

Herr talman! Vi kristdemokrater anser att momsen är en viktig och effektiv inkomstkälla för staten, men vi menar också att normalmomsen borde vara huvudregeln. Ett förenklat system med färre undantag skulle i förlängningen möjliggöra en sänkning av momsen.

Dagens momssystem är långt ifrån enkelt. Under åren har det fyllts på med undantag – och undantag från undantagen. Ibland kan det nästan bli komiskt. Ta till exempel en ostfralla som du tar med dig hem – 12 procents moms. Men om du äter den i kaféet i butiken blir det plötsligt 25 procent. För en glasstrut i frysdisk är det 12 procent. Men för en kulglass i bägare från kiosken utanför är det 25 procent.

Sedan har vi kulturen. För teaterföreställningar och konserter är det 6 procent. Men dansar du till ett band får du betala 25 procent.

Ja, ni förstår. Man kan ge många fler exempel. Det kan, som sagt, bli lite komiskt. Men tyvärr är det också allvarligt. För företagen innebär detta stora kostnader och osäkerhet, och för konsumenten blir skattesystemet nästan helt obegripligt. Det är inte så vi bygger förtroende för vår skattepolitik.

Herr talman! Vi kristdemokrater menar att det är dags att se över systemet i grunden. De senaste 30 årens undantag har skapat en asymmetri och ofta ologiska regelverk.

Vi kristdemokrater ser en risk att Sverige förlorar en viktig del av sitt kulturarv – dansbandskulturen – på grund av orättvisa skatteregler. I dag är momssatsen för dans i folkparker och på dansbanor 25 procent. Men konserter för sittande publik beskattas med den lägre kulturmomsen, 6 procent. Det är en orimlig orättvisa mot de dansanta, och det motverkar bevarandet av den levande dansbandskulturen.

Dans har bidragit till att stärka sammanhållningen och motverka ensamhet och segregation. Dansbandskulturen är spridd över hela vårt land och är en viktig del av vårt kulturarv. Det är en svensk tradition som faktiskt även finns med i skolans läroplan genom att man måste lära sig bugg.

Att sänka momsen på dansbandsarrangemang till 6 procent skulle inte bara stärka folkhälsan genom att främja fysisk aktivitet utan också gynna landsbygdens utveckling och ge dansbanden bättre förutsättningar att överleva.

Herr talman! De olika momssatserna får också konsekvenser på andra områden, till exempel bostadsmarknaden.

Hyresintäkter är i dag momsbefriade. Det låter bra att hålla nere kostnaderna och att hålla nere hyrorna. Men i verkligheten blir det tyvärr tvärtom. Fastighetsägare får inte dra av ingående moms. Det leder till ökade kostnader, som de naturligtvis för vidare till hyresgästen.

Vi ser också att det försvårar omvandlingen av affärslokaler till bostäder, något som vi verkligen skulle behöva i dagens samhälle. Om en fastighetsägare hyr ut en lokal som blir bostad innebär det att fastighetsägaren måste betala tillbaka tidigare avdragen moms – flera år tillbaka i tiden. Vi tycker inte att det är rimligt.

Det slår också hårt mot civilsamhället. Ideella organisationer som bedriver momsfri verksamhet har svårt att hitta lokaler, eftersom fastighetsägare inte vill hyra ut till dem. Det innebär att också fristående skolor och förskolor har svårt att hitta lokaler.

Herr talman! Vi kristdemokrater vill att staten ska underlätta för det ideella engagemanget och inte sätta käppar i hjulen för det. Därför har vi länge drivit frågan om frivillig skattskyldighet vid lokaluthyrning. Vi är glada att frågan nu bereds i Regeringskansliet och ser fram emot lösningar framöver.

Jag vill också uttrycka vår glädje över att regeringen har gjort en utredning om förenklade momsregler för gåvor och begagnade varor. Betänkandet *Enklare mervärdesskatteregler vid försäljning av begagnade varor och donation av livsmedel* överlämnades till regeringen i mars.

I den föreslås bland annat att reglerna för förenklad vinstmarginalbeskattning ska kunna användas på begagnade varor. När man då inte vet inköpspriset får man lov att använda den metoden i stället. Dessutom föreslås ett undantag från moms för företag som donerar livsmedel till hjälporganisationer som är godkända mottagare. Det ska underlätta för företag att bidra till social verksamhet och minska matsvinnet.

Syftet är att göra systemet mer förutsägbart och hållbart och att minska den administrativa bördan för företag. Det är rätt väg att gå, särskilt i en tid då återbruk och hållbar konsumtion blir allt viktigare.

Vi tror att alla goda krafter behövs i samhället. Detta skulle stärka det civila samhället och göra det enklare att göra gott.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 152 JIMMY STÅHL (SD):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nummer 4.

Skattesystemets huvudsakliga uppgift är att säkerställa skatteintäkter som ska finansiera välfärden. Tydliga regler bidrar inte bara till förståelse och legitimitet för skattesystemet utan minskar också den administrativa bördan för företag och privatpersoner. Om systemet är lätt att förstå minskar risken för fel, slarv och medvetet fusk.

Sverige tillämpar nedsättning av mervärdesskatter samt fullständiga undantag, där mervärdesskatten helt utgår för vissa varor och tjänster. Grunden för detta är EU:s skattepolitik, som vi i Sverige sedan tidigare har valt att anpassa vår mervärdesskattelagstiftning efter.

Detta medför dock vissa komplikationer för näringslivet och den ofentliga sektorn, där både investeringar och välfärdstjänster kan utebli trots att avsikten har varit att utföra dessa. Följden av detta kan bli en sämre ekonomisk utveckling än vad som annars hade kunnat vara fallet, vilket i förlängningen leder till uteblivna arbetstillfällen och sannolikt sämre internationell konkurrenskraft.

Skulle undantagsnivåerna tas bort helt skulle den generella momsen kunna sänkas till 21 procent utan inkomstbortfall för staten. Det är dock inte en reform som man kan genomföra i en handvändning, och den kan inte göras utan en större generell översyn av skattesystemet.

Herr talman! Det behövs en översyn av dessa system för en ökad grad av harmonisering. Men frågan om mervärdesskatt är komplex, och det kan fortsättningsvis ändå finnas områden med behov av nedsatt mervärdesskatt.

Herr talman! Systemet med differentierade mervärdesskatter medför vissa problem när det gäller gränsdragningar och definitionsfrågor, som i vissa fall kan upplevas som ologiska eller djupt orättvisa.

Inom turism- och besöksnäringen finns flera exempel på ologiska skillnader i fråga om mervärdesskatt.

Ett sådant exempel är att den som åker lift i en skidbacke betalar 6 procent i moms på liftkortet medan den som, av någon konstig anledning, åker med hundspann uppför samma backe i stället betalar 25 procent i moms.

Vill man, när man är klar i skidbacken, ta sig ett dopp i badhuset är momsen för taxiresan dit 6 procent. Men väljer man att resa dit med hundspannet är momsen 25 procent. Om det endast är motionsbad i simhallen när man kommer dit är momsen på inträdet 6 procent. Men skulle det i stället finnas en vattenrutschkana är momsen helt plötsligt 25 procent.

Väljer du att åka till en campingplats för att tälta, bo i enklare stuga eller bo i husvagn betalar du 12 procent. Kör du och ställer din husbil på en ställplats i en gästhamn får du betala 25 procent. Och när du har campat klart för året och vill ställa husvagnen på vinterförvaring får du betala 25 procent.

Det är inte rimligt att det är så olika moms för så lika verksamheter. (Applåder)

Anf. 153 ANDERS EKEGREN (L):

Herr talman! Skatteutskottets debatt i dag ska handla om mervärdesskatt. Att detta intresserar riksdagens ledamöter visar de många motioner som har lämnats in – hela 42 stycken om jag har räknat rätt.

Motionärerna vill förändra momssatsen för ett antal, som de ser det, angelägna områden inom vitt skilda områden. Ingen vill höja momssatsen till 25 procent utan sänka den till 6 eller 12 procent. En del motioner är väldigt detaljerade. Det finns exempelvis en motion från Miljöpartiet där man vill ta bort momsen på frukt och grönt. Då uppstår givetvis frågan om detta bara gäller färska varor. Vad är ”grönt”? Gäller det även inlagda gurkor i plastförpackningar eller på burk? Gränsdragningsfrågorna blir väldigt stora.

Momsen är en viktig inkomstkälla för staten och behöver värnas. Momsen har funnits sedan 1969 och har förändrats några gånger, senast den 1 juli 2023. Momsintäkterna uppgick hösten 2024 till 562 miljarder enligt Ekonomifakta, så det är ganska stora belopp.

Enligt EU:s mervärdesskattedirektiv ska medlemsstaterna ha en normalskattesats som inte får vara lägre än 15 procent. Medlemsstaterna får dessutom tillämpa högst två reducerade skattesatser som inte får vara lägre än 5 procent.

När dåvarande Folkpartiet, numera Liberalerna, och Socialdemokraterna 1991 kom överens om en skattereform var tanken att alla skulle betala 30 procent i kommunalskatt. Höginkomsttagare skulle betala max 50 procent. En paroll för många var ”hälften kvar”, och för att göra det enkelt skulle momsen vara enhetlig.

Så är grundprincipen fortfarande. Utgångspunkten ska därför vara enhetlig mervärdesskatt och tillämpning av normalskattesatsen. Utskottet utryckte detta senast i sitt betänkande 2023/24:SkU14, och det gäller alltså – i teorin.

Redan efter några år förändrades detta. Kommunalskattesatserna har skenat i väg, och i dag är det endast sex kommuner som har en skattesats under 30 kronor, bland annat min egen hemkommun Solna. Det finns flera kommuner som ligger över 35 kronor. Då tror man att det är kommuner i Norrlands inland, men så är det inte helt och hållet, utan även Hammarö och Laxå har över 35 kronor trots att de är grannkommuner till tillväxtkommunerna Karlstad och Örebro.

Herr talman! När regeringen flyttar brytpunkten för dem som ska betala statsskatt säger Socialdemokraterna och Vänstern att regeringen bara vill gynna de rika. Sanningen är bara att regeringen vill ligga kvar med principen hälften kvar, precis samma tanke som Socialdemokraterna omfamnade 1991.

Successivt har även momssatserna ändrats. Syftet har varit gott, och även Liberalerna har syndat. Nu sa Marie Nicholson här att det var Socialdemokraterna som sänkte bokmomsen. Vi tror att det var vi som gjorde det, så vi får väl göra upp om det. Men jag tror att vi har varit med och syndat.

Olika momssatser leder dock fram till olika gränsdragningsproblem och svårigheter för enskilda företagare. Det är inte ovanligt att företagare måste tillämpa tre olika momssatser, och det kan vara svårt att se varför olika regler ska tillämpas. Dansbandsmomsen är en typisk sådan moms.

En utredning från Timbro visar vilka konsekvenser en differentierad moms får. Det innebär ökad byråkrati för företagen och myndigheterna och mycket oklara gränser mellan olika produkter. Man får inte heller alltid de fördelningspolitiska effekter som man vill ha.

Jag sitter själv i en styrelse för en liten kulturstiftelse med en omsättning på 3 miljoner kronor. Vi måste ta hänsyn till tre momssatser: böcker 6 procent, kafé 12 procent och övrigt 25 procent. Efter att ha läst betänkandet inser jag att vi nog betalar för mycket i moms.

Gränsdragningarna kan bli subtila. Det blir ibland mycket märkliga effekter. Köper du leverpastej till din katt är momssatsen 25 procent. Köper du leverpastej till dig själv är momssatsen 12 procent.

Sänkt moms är ett trubbigt verktyg för omfördelning. Eftersom en momssänkning i regel omfattar betydligt fler än bara den grupp som riksdagen vill gynna med sänkningen blir det en väldigt dyr subvention jämfört med andra och mer riktade stöd som hade kunnat ge samma effekt.

Tillämpningen kan leda till bisarra effekter. De företag som säljer lustgas säger att den ska användas till att göra vispgrädde. Servicenivån är så hög att företagen kör ut lustgas kvällstid för att alla ska kunna göra sin grädde. Anledningen till att de säger att den ska användas till att göra vispgrädde är att momssatsen då blir 12 procent i stället för 25 procent trots att användningsområdet är något helt annat.

Herr talman! Liberalerna anser att skattepolitiken har blivit mer och mer svårgenomtränglig. Vi skulle behöva ta ett helhetsgrepp om inkomstskatter, punktskatter och moms. Varje gång vi gör en i sig välbehövlig förändring riskerar vi att sätta i gång en dominoeffekt. Det är bättre att ta ett helhetsbegrepp. Vi behöver genomföra en översyn av hela skattesystemet.

Med det vill jag yrka bifall till skatteutskottets förslag i betänkandet. (Applåder)

Anf. 154 HELENA VILHELMSSON (C):

Herr talman! I dag debatterar vi mervärdesskatt, alltså moms. Det är en skatt som vi betalar nästan varje dag när vi handlar, men den diskuteras verkligen inte lika mycket som inkomstskatterna. Momsen står, som vi har hört, för en stor del av statens intäkter. Det är gamla siffror, men 2016 beräknades momsen utgöra 40 procent av statens skatteintäkter.

Moms är till skillnad från inkomstskatter och företagsskatter en ganska lättbegriplig skatt – om man är konsument. Det är ett påslag på din vara eller tjänst som inte är beroende av din inkomst utan av varans pris och vad det är för vara. Det finns olika momssatser som inte är så lätta att förstå, men det finns ingen progressivitet och undantagen är ganska få.

Det var precis det här som var poängen när momslagstiftning infördes för jättelänge sedan, 1969 – lika för alla.

På vilket sätt har det då blivit enklare? Jo, staten tar helt enkelt hjälp av företagen att ta in skatten. År 2015 var det över en miljon momsregistrerade företag som fick in moms i sitt företag och betalade vidare till staten. Det blir ett antal transfereringar per år. Då måste systemet vara enkelt och begripligt, och det är det för konsumenten men inte för företagarna.

Herr talman! Detta visar sig i motioner från regering och opposition. Det är ett komplext system. Jag ska inte gå in på de konstiga effekter som detta har fått för vi är alla medvetna om dem, men det är nästan lite lustigt att höra att det är regeringspartierna som ger de bästa exemplen. Det kan ju tyckas lite märkligt när man samtidigt avslår alla motioner om att förändra systemet. Jag hoppas därför att Tidöregeringen levererar ännu fler utredningar och ännu fler resultat under de år som kommer.

Jag ska avsluta med två exempel som är oerhört viktiga, näringspolitiskt sett, och som faktiskt inget av regeringspartierna har nämnt. Det ena handlar om mensskydd. EU beslutade redan 2016 att medlemsländerna får sänka momsen på tamponger och bindor till noll procent om de vill. Flera medlemsländer har gjort det. Sverige är klassat som det mest jämställda landet i världen – men vi har den högsta momssatsen på mensskydd, nämligen 25 procent. Det kanske inte är en jämställdhetsfråga i sig, men

faktum är att mensskydd inte är något vi kan välja bort. Flickor och kvinnor köper mensprodukter för hur mycket pengar som helst under sitt liv.

Centerpartiet menar att det inte ska vara en socioekonomisk fråga om tjejer och kvinnor ska känna sig bekväma och fungera i sin vardag, i skolan, på arbetet eller socialt oavsett ålder. Därför behöver man se över möjligheterna att införa lägre moms på mensskydd – men det tycker uppenbarligen inte regeringen. De har nämligen ingen kommentar i betänkandet till att man avstyrker förslaget, utan det är bara ett avslag, rakt av.

En annan riktigt gammal goding är den så kallade internmomsen, som i dag på grund av Skatteverkets tolkning leder till att det ideella föreningslivet tvingas betala tillbaka stora summor pengar till staten i form av mervärdesskatt. De får alltså bidrag från staten men ska sedan betala tillbaka pengarna till staten.

När riksorganisationer tillhandahåller exempelvis administrativa tjänster till de lokala organisationsleden anser skattemyndigheten att de tjänsterna skulle kunna upphandlas på marknaden. Därmed faller de utanför momsundantaget som finns för ideella föreningar, trots att det handlar om skräddarsydd verksamhet för den egna organisationens behov och därmed knappast utgör konkurrenssnedvridning.

Trots tidigare tillkännagivanden i riksdagen och trots att regeringen nyligen, för något år sedan, beslutade om en anpassning till EU:s momsdirektiv gjordes ingenting för att åtgärda problemen med internmoms. ”Men vänta nu”, kanske någon tänker. ”Det var väl genom harmonisering av ordalydelsen i svensk lagstiftning och EU-lagstiftning som detta skulle åtgärdas?” Nej. Vi visste redan innan att det inte skulle bli någon skillnad. Det sa nämligen myndigheten Skatteverket rent ut.

Regeringen vill inte regera utan låter domstolarna göra det. Jag läser ur betänkandet: ”Den konkreta innebörden i det enskilda fallet av den ändrade lydelsen av konkurrensrekvisitet i NML får avgöras i rättstillämpningen. – – – Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.” Det är fel. Man gjorde ingen utredning. Man gjorde inga större ansträngningar för att få det här att fungera. Man gjorde en semantisk ändring i lagstiftningen, och Skatteverket sa att det inte skulle göra någon skillnad. Det är näst intill provocerande.

En av våra större bildningsorganisationer har valt att ta strid, och ärendet är nu uppe i EU-domstolen. För dem innebär det 4 ½ miljon kronor årligen. Det gäller alltså ett studieförbund som redan har drabbats av nedskärningar från regeringen. Det handlar om 4 ½ miljon under snart fem år.

Hur tycker ni att det har gått, ni som röstade för att tillkännagivandet var tillgodosett? Centerpartiet menar att de statliga bidragen till föreningslivet ska gå till verksamhet, inte betalas till staten i form av mervärdesskatt.

Slutligen vill jag säga några ord om travmoms, som är en ytterst allvarlig företeelse. Det är en problematik som finns ute i landet. För att en hästägare ska ha avdragsrätt för moms på kostnader i verksamheten krävs det att det är en näringsverksamhet och inte att man äger en häst för att det är kul, vilket man också kan göra. Man ska helt enkelt deklarera för näringsverksamhet. Då kan man dra av kostnaderna som är hänförliga till hästverksamheten.

En trav- eller galopphästägare som tränar och tävlar med hästarna gör det sällan bara för att det är kul, utan man vill ju att det ska löna sig. Skatteverket hävdar – med en dåres envishet får jag nog tillåta mig att säga, även om de inte är här och kan försvara sig – att det inte alls alltid är en ekonomisk verksamhet. Det gör de trots att myndigheten vid tre tillfällen har förlorat mål i Högsta domstolen, HFD.

Domstolar har slagit fast att det är en ekonomisk verksamhet att tävla med hästar och att prispengar är en inkomst att ta med i rörelsen. Vägen till Högsta förvaltningsdomstolen gick via Skatterättsnämnden och lägre rättsinstanser som ansåg exakt samma sak. Ändå har det under hela den här tiden stått att läsa på myndighetens hemsida att prispengar i samband med trav- och galopptävlingar inte är ersättning för utförda tjänster och därmed inte ekonomisk verksamhet.

Nu när Högsta förvaltningsdomstolen har kommit med sitt utslag skulle man kunna tro att Skatteverket vet hur man ska tolka dessa frågor framöver. Det ligger nämligen ärenden hos domstolarna som kommer att ta åratal att hantera om inte myndigheten omvärderar sina beslut. Men nej, nu har informationen på myndighetens hemsida ändrats till att man ska analysera domen och se över sina ställningstaganden kring beskattningsbar person och gränsdragningen mellan ekonomisk verksamhet och privat verksamhet.

Regeringen verkar tycka att allt det här är okej, eftersom man avslår motioner om att en särskild utredare snabbt ska få i uppdrag att se över detta. Jag försöker nu ställa frågan. Det är klart att jag även ska initiera interpellationsdebatter, men jag tycker ändå att regeringens företrädare i kammaren och utskottet ska kunna föra fram vad man tycker.

Det jag tar med mig är att ledamöterna i skatteutskottet tycker att detta är viktigt och behöver ändras. Det är bra. Jag förutsätter visserligen, men jag undrar också om det är så att man i dialog med myndigheten, i regleringsbrev och i myndighetsinstruktioner faktiskt pratar om den verkligt viktiga ekonomiska näring som hästverksamheten och därmed travverksamheten är för landsbygdsnäringen. Det är ovärderligt att trav- och galoppnäringen fungerar bra.

Jag yrkar bifall till reservation 8.

Anf. 155 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Herr talman! Jag vill inleda med att instämma i Helena Vilhelmssons brandtal för slopad moms på bindor och tamponger. Det är något som jag själv har motionerat om, om än inte i år. Det vore en välkommen reform för att öka den ekonomiska jämställdheten i samhället. Flickor och kvinnor har stora kostnader för mensskydd. Det är enbart något man behöver på grund av sin kropp.

Herr talman! Brandtalet som jag har förberett handlar som så ofta här i skatteutskottet om omställningen till ett hållbart samhälle, klimatomställningen och omställningen till en cirkulär ekonomi. För oss i Miljöpartiet är det en helt central fråga, och skattesystemet är viktigt för att klara omställningen. Vi måste använda våra ekonomiska styrmedel så att det som är bra för miljön också blir det billiga alternativet och att de som förorenar och släpper ut betalar. Därför föreslår Miljöpartiet en skattereform där man även tittar på momssatserna.

Vi lyfter i reservation 6 frågan om återbruk inom byggsektorn. När vi bygger går det åt otroliga mängder material, och när husen sedan rivs används väldigt lite av materialet på nytt trots att det vore både möjligt och miljövänligt. Betong är något som man skulle kunna återanvända mycket mer av när hus rivs och ska bytas ut. Att till exempel momsbefria eller sänka momsen på återbrukat byggmaterial kan vara en mycket betydande åtgärd för att öka återvinningen av byggmaterial. Det är ett av många exempel som illustrerar hur den ekonomiska politiken och skattepolitiken kan bidra till att det blir mer lönsamt att göra det som också är hållbart.

Herr talman! I betänkandet lyfter vi också upp frågan om idrottsrörelsens förutsättningar. Momsregelverken missgynnar i dag tyvärr ideella föreningar, som tvingas betala moms på ett sätt som förmodligen inte något parti här i riksdagen tycker är bra. Helena Vilhelmsson talade väl om de här frågorna i sitt anförande, och jag ska inte förlänga debatten. Men skattepolitiken är väldigt viktig på flera sätt för att stärka föreningslivet.

Nu pratar vi om moms, men i skatteutskottet hanterar vi också frågan om sponsring. Vi missgynnar de lokala idrottsföreningarna som den lokala Icahandlaren kanske vill sponsra. Det handlar om dem som inte sänder sina matcher i betalkanaler på tv och om barn som har föräldrar som vecka efter vecka skjutsar barnen till träningen. De är en viktig och värdefull del av lokalsamhällena. Ärligt talat tror jag att vi är många som gärna handlar hos de företag som stöttar det lokala knattelaget i fotboll.

Herr talman! Jag står bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 6.

I detta anförande instämde Jan Riise (MP).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)

§ 19 Digitaliserings- och postfrågor

Trafikutskottets betänkande 2024/25:TU12
Digitaliserings- och postfrågor
föredrogs.

Anf. 156 MARIA STOCKHAUS (M):

Herr talman! Tänk er en läkare i norra Sverige som med hjälp av AI i realtid kan analysera röntgenbilder och rädda liv utan att patienten behöver skickas 30 mil söderut! Tänk er en lantbrukare i Småland som med AI-optimerade sensorer förstår exakt när grödan ska skördas så att inget går till spillo! Eller tänk er en myndighet som tack vare automatiserad handläggning kan korta väntetider från månader till dagar och samtidigt förbättra rättssäkerheten!

När man pratar digitalisering och AI får åtminstone jag lite av den känsla som Jim Carrey förmedlade i filmen *The Cable Guy*. Många här är säkert så unga att de inte kommer ihåg den. Han står på en stor satellitdisk och säger: "There's no end to the possibilities." Det handlar om stora möjligheter men också om utmaningar med integritet, säkerhet och sårbarhet.

Herr talman! I dag listade man i Svenska Dagbladet en lång rad misslyckade digitaliseringsprojekt inom offentlig sektor. Både centraliserade politiska modeller med självständiga myndigheter och 290 kommuner och 21 regioner är en fördel i många sammanhang, men AI och digitalisering för med sig en del utmaningar.

Digitaliseringen har också inneburit nya möjligheter för icke-demokratiska krafter. Desinformation kan spridas i rasande takt, och integriteten kan hotas. Vi får inte vara naiva inför det här. Det kräver ansvar, struktur och politik som håller för verkligheten. Men det värsta vi kan göra är att stå stilla och titta på när andra länder formar framtiden medan vi fastnar i utredningar, tvekan och retorik. Sverige måste ligga i digital framkant, inte för att det är tekniskt spännande utan för att det är avgörande för välfärden, konkurrenskraften och människors frihet.

Det är precis detta den moderata regeringen arbetar för. Vi har exempel på internationellt kända svenska företag som bygger sin affärsidé på digitala lösningar. Sådant vill regeringen se fler exempel av.

Herr talman! Sverige är ett digitalt utvecklat land. Sverige ligger bland topp fem i EU när det gäller digital kompetens och digital användning. Av alla svenskar använder 97,6 procent internet. Det kan jämföras med EU-snittet som ligger på drygt 91 procent. I EU:s Digital Decade-rapport presterar vi mycket väl, även om Danmark, Finland och Nederländerna ligger före oss. Men marginalerna är små.

Sverige halkar dock efter inom offentlig sektor. Företag som utsätts för konkurrens har en annan press på sig att hänga med eller försvinna. Därför är det viktigt att politiker på alla nivåer lyfter frågorna. Nästa vecka är jag värd för ett AI-seminarium här i riksdagen som ska fokusera på AI i den kommunala sektorn. Då kommer flera kommuner som har exempel på implementeringar av AI att vara med och berätta om sin resa.

Regeringen har tagit flera initiativ för att offentlig sektor ska få bättre framdrift när det gäller digitalisering och AI. Det handlar bland annat om uppdrag om kompetenshöjande insatser för AI inom socialtjänsten och uppdrag att underlätta användningen av generativ AI inom offentlig sektor. När det gäller AI mer generellt tillsatte regeringen AI-kommissionen, som levererade sina slutsatser i förtid. Nu förbereds förslagen på Regeringskansliet, och några av dem har redan blivit satsningar i vårpropositionen. Det gäller AI-verkstäder och regulatoriska sandlådor.

Herr talman! Vi har ett tydligt mål. Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Vi levererar med detta mål i sikte, men vi nöjer oss inte med det. Just nu pågår en översyn av hela digitaliseringsstrategin. Mycket har hänt, och utvecklingen går snabbt. Det är hög tid för en uppdatering och nya förslag som stöttar Sveriges digitala utveckling.

Herr talman! Även om de flesta i Sverige är digitala finns det människor som av olika anledningar tycker att det är svårnavigerat eller som på grund av någon funktionsvariation har svårt att vara delaktiga i det digitala samhället. Av alla svenskar använder 95 procent internet dagligen. För dem som fortfarande står utanför har regeringen bland annat tagit initiativ till Ring Digitalidag, lanserat av PTS i år. Det är ett konkret stöd där digitala nybörjare kan få hjälp över telefon.

Förutom att kunna ta del av information med mera som digitala verktyg erbjuder ger ofta digitala tjänster snabbare och effektivare samhällsservice. Det vill vi att fler ska kunna ta del av. I december fick regeringen en återkoppling på uppdraget att föreslå insatser för att öka andelen individer som är digitalt inkluderade. Dessa förslag bereds nu i Regeringskansliet.

När det gäller digitalisering i offentlig sektor är regeringens ambition tydlig. Sverige ska vara ledande i utvecklingen av öppna, säkra och effektiva offentliga tjänster. Det är glädjande att se att andelen användare av digitala tjänster har ökat från 93 till 96 procent mellan 2022 och 2024. Det är ett bevis för att vi är på rätt väg, men som jag nämnde tidigare finns mer att göra.

För att få bättre styrning och framdrift i digitaliseringsfrågorna har PTS och Digg fått i uppdrag att förbereda ett sammangående. Digg går upp i PTS för att man ska få bättre samordning mellan initiativ inom digitalisering.

Om digitala lösningar ska fungera i Sverige och Sverige fullt ut ska kunna ta del av de möjligheter som AI ger krävs en fungerande infrastruktur, något som AI-kommissionen lyfter fram. Regeringen satsar 3,8 miljarder kronor på att snabba på bredbandsutbyggnaden i glesbygd.

Fru talman! Det betänkande vi debatterar heter *Digitaliserings- och postfrågor*. Frågan om framtidens postutdelning har vi diskuterat vid ett flertal tillfällen i utskottet. Faktum är att brevvolymen har halverats på bara tio år. Samtidigt ökar e-handeln och pakettleveranser dramatiskt. Detta innebär utmaningar. Regeringen följer utvecklingen och har beredskap för att vidta åtgärder för att säkra postutdelningen i hela landet. Detta är viktigt inte minst ur beredskapssynpunkt.

Fru talman! Jag avslutar med att yrka bifall till förslaget i betänkandet. (Applåder)

Anf. 157 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Fru talman! Ledamoten Maria Stockhaus är en klok person, och jag håller med om mycket av det hon framförde i sitt anförande.

Jag har en seriös fråga, och den handlar om AI-kommissionen, som ledamoten kort berörde. Jag tyckte att hon uttryckte det på ett väldigt bra sätt, att det är farligt att stå stilla. Sverige får inte hamna på efterkälken, utan vi måste möta det med öppna armar och på ett klokt sätt.

AI-kommissionen leddes av Carl-Henrik Svanberg, en erfaren företagsledare, men han hade hjälp av ett stort antal experter som har jobbat med det här under rätt många år. De fick sitt uppdrag 2023 och presenterade sitt förslag redan i höstas. De gjorde det väldigt tidigt, och skälet var att de tyckte att det här är så viktigt att vi inte får stå stilla. Nu får regeringen möjlighet att ta dessa frågor redan innan och alltså snabba på processen.

Det är 75 olika punkter. I min värld var det som kom i vårbudgeten ganska tunt. Min ärligt menade fråga är: Hur ser ledamoten på detta? Hur kan vi hålla det här tempot? Och när det nu var så lite – hur kan vi öka tempot så att vi får den utveckling vi vill ha? Annars hamnar vi hopplöst efter i Sverige.

Vi har historiskt sett legat väldigt högt i de här frågorna, men vi tappar och tappar. Det är klart att det inte är en bra konkurrenssituation för svenskt näringsliv att vi hamnar i det läget.

Prot. 2024/25:110
7 maj

*Digitaliserings- och
postfrågor*

Anf. 158 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! Jag delar otåligheten. Man hade önskat att en AI-kommision hade tillsatts betydligt tidigare, men jag är tacksam för att vi fick en kommission och att de har förslag så att vi får en tydlig ram.

Sedan vet ledamoten precis som jag att vi har ett beredningstvång i den här världen. AI-kommissionens rapport är förträfflig, men den är ingen statlig utredning. En del av de förslag som ligger i AI-kommissionens rapport kommer att behöva utredas. En del kommer i digitaliseringsstrategin, som uppdateras nu. Den nya strategin kommer att presenteras nu i vår, och en del av frågorna kommer att tas om hand där.

Något som Carl-Henrik Svanberg lyfte fram tydligt var vikten av att se till att det finns en bra digital infrastruktur på plats. Där satsar regeringen pengar på att bygga ut bredband och satsar dessutom på forskning om 6G, till exempel, för att säkerställa att vi har en infrastruktur som håller i dag och som också kan hålla i framtiden. Det är alltså flera saker som görs, och mer kommer. Men vi har ett beredningstvång.

En fråga som jag lyfte upp i mitt anförande och som är en utmaning är att vi har ett antal regioner och kommuner som är självstyrande och som bestämmer över sin egen utveckling. Där har regeringen ett samarbete med SKR för att stötta kommuner och regioner, men till syvende och sist handlar det om politiskt ledarskap ute i kommuner och regioner och om att våga ta de nödvändiga stegen.

Jag hoppas bli inspirerad av de kommuner som jag ska möta i nästa vecka. Några har vågat ta tag i inte minst AI-frågan, men många har inte ens vågat ta fram en AI-strategi i sin egen kommun.

Anf. 159 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Fru talman! Tack så mycket för svaret, Maria Stockhaus!

Min känsla är att ledamoten har en positiv inställning. Jag upplever att ledamoten, som är en tung moderat företrädare, har ett visst inflytande på vilken politik Moderaterna lägger fram och driver i regeringen.

Bland de 75 punkterna finns det vissa saker som jag tycker är viktigare än andra. Man kan alltid rangordna. Det gäller till exempel hur vi utbildar människor och hur vi får in det här i skolan. Förra gången tog vi stor hjälp av folkbildningen, till exempel när vi hade den stora hemdatorreformen, som vi kan kalla det, så att alla svenskar fick följa med på resan.

Jag delar uppfattningen, och det tar naturligtvis ännu längre tid att bygga upp och bygga ut strukturen. Jag tror ändå att signalen om att ha något slags nationell plattform skulle vara viktig för utbyggnaden. Jag tror också att det skulle underlätta för många regioner och kommuner och även för Svenskt Näringsliv att ha en gemensam plattform. Det är så exempelvis offentlig sektor kan börja dela data med varandra, vilket är en viktig del i detta.

Det finns alltså en hel del som man skulle kunna påbörja. Det är lätt att gömma sig bakom kravet på att vi ska utreda, men det är klart att vi ska göra det. Vi ska naturligtvis följa det regelverk vi har, men vi har ju gjort saker snabbt tidigare – väldigt snabbt.

Jag tycker att AI-kommissionen har föregått med väldigt gott exempel genom att halvera sin tid. Det skulle också regeringen kunna göra, för det här behöver vi egentligen inte träta om. Vi har ju en gemensam syn på att det här är oerhört viktigt för svensk konkurrenskraft, och då borde vi gemensamt kunna hitta en ännu snabbare väg framåt.

Anf. 160 MARIA STOCKHAUS (M) replik:

Fru talman! Jag delar otåligheten, men jag har respekt för att det är stora och komplicerade frågor och dessutom ett decentraliserat politiskt system som vi har i vårt land.

Det finns uppdrag att titta på säkra sätt att dela data mellan myndigheter. I dagsläget kan man inte ens ha utbyte mellan regioners journalsystem då man har organiserat data på helt olika sätt. När det gäller den frågan har vi jättemycket data, och där pågår ett arbete för att säkerställa hur vi kan hitta säkra sätt att dela data. Det är grundläggande, inte minst för AI-utvecklingen, att vi får detta på plats.

Jag har respekt för att det här är svåra frågor. Vi ska inte stå stilla, men vi måste se till att vi inte äventyrar integritet och säkerhet i Sverige.

Anf. 161 MATTIAS OTTOSSON (S):

Fru talman! Digitalisering är temat för kvällens debatt. Digitaliseringen av Sverige påverkar alla delar av samhället. Ingen kommer undan. Jag tror att det är viktigt att ha detta med sig. Det kommer att påverka vår boendemiljö. Det kommer att påverka våra företag. Det kommer att påverka vår skola. Det kommer att påverka allting.

Det är en teknikrevolution som är ganska kraftig. Den håller en väldigt hög hastighet och har stor omfattning. Den påverkar hela samhället. Vi vet att den typen av skiften historiskt sett alltid har skett och att det sker stora förändringar, både socialt, ekonomiskt och kulturellt.

Samtidigt vill jag inte låta för negativ. Jag vill låta positiv, för det här skapar otroliga möjligheter framåt. Då, fru talman, tror jag att det är oerhört viktigt att vi investerar i infrastruktur för det här men också i utbildning.

Det är viktigt och oerhört avgörande att hela landet omfattas av detta, att hela Sverige är uppkopplat och att enskilda individer i Sverige, från unga till gamla, har de färdigheter som krävs så att man får den kompetens man behöver på området. Den historiskt starka bredbandsutbyggnaden behöver fortsätta, men det är viktigt att den nya tekniken med 5G, 6G, 7G, 8G och vad som nu kommer också fortsätter och att det går så snabbt som möjligt.

När det gäller kompetensbristen ska vi ta vara på skolans möjligheter. Naturligtvis ska detta vara en viktig del av skolan, så att alla ungdomar kan möta det och få samma möjligheter. Men jag tror också att man ska ta hjälp av folkbildningen. Också människor som har lämnat ungdomsskolan måste med på resan. Och svenska företag har ett stort ansvar när det gäller att fortbilda sin personal.

Detta är viktigt, för annars hamnar Sverige på efterkälken. Andra länder kommer att gå om oss och göra detta snabbare. Hemdatorreformen är ett gott exempel. Där var det väl TCO som tog initiativet i början, för att man i varje familj billigt skulle kunna ha en dator.

Fru talman! Sedan ger detta också effektiviseringsvinster. Vi kan genom detta skapa en enklare vardag för våra medborgare. Det blir enklare att ta kontakt med vården, olika statliga myndigheter och olika företag. Då är det viktigt att alla har tillgång till det och att alla har rätt kompetens.

Fru talman! När vi talar om digitalisering är artificiell intelligens något som dyker upp hela tiden. Det handlar om att datorn eller tekniken själv, på ett eget sätt, tänker. Den automatiseringen kommer att påverka hela samhället. Jag tror att det är en viktig kompetens som vi ska ta vara på.

Men samtidigt måste vi förhålla oss till det nya. Jag hörde att man vid ett företag, eller om det var en offentlig myndighet, var bekymrad över att folk använde den här tekniken när de skrev personliga brev i jobbsökningar. Om jag skulle anställa någon skulle jag välja den person som använde den nya tekniken. Jag tror att det är detta mindset vi ska ha när vi funderar kring detta.

Vilken roll har då staten i detta? Jag tror att staten behöver gå före och att vi måste få en nationell samordning på området. Risken är annars, om vi skulle överlåta det på marknaden, att vi får ett antal marknadsmisslyckanden där det inte blir så bra. Erfarenheten från många andra europeiska länder är ändå att staten har en stor roll i det hela. Jag tror också att det ur ett klass- och rättviseperspektiv är viktigt, för det är viktigt att alla människor är med på den här resan. Det stärker Sverige och svenska företag.

Jag tycker att det har vuxit fram en negativ inställning till digitalisering och AI i Sverige den senaste tiden. Jag som socialdemokrat är i grunden teknikpositiv, och det tror jag att man ska vara. Hur ska man då möta den tekniska utvecklingen? Det handlar naturligtvis om utbildning, så att alla kan ta del av den och att det täcker hela landet, så att alla människor har den kompetensen.

Fru talman! Det är några saker som berörs i betänkandet som jag vill ta upp. Ett exempel är detta med bank-id, som vi har överlåtit på marknaden att sköta. Det är våra stora svenska banker som hanterar detta. Jag tycker att vi skulle ha ett statligt nationellt övergripande identifierings-system som kunde komplettera bank-id på ett bra sätt. Annars är det som om de stora svenska charterbolagen skulle ansvara för passen. Jag tycker liksom inte att det hänger ihop. Detta är något som staten behöver ta ett större ansvar för.

Fru talman! I ett tidigare replikskifte berörde jag AI-kommissionen. Jag skulle vilja ge kommissionen beröm. Det är ett bra jobb man har lagt ned. Man har gjort det på ett snabbt sätt, och det har gått på halva tiden.

Sedan är jag lite besviken över att det var så lite som kom i vårbudgeten. Jag tycker att det borde ha kunnat komma mer. I den socialdemokratiska budgetmotionen har vi lagt in folkbildning, kombinationstjänster och excellenscenter, men det är klart att det skulle kunna vara mer också där. Jag tror att man behöver hålla ett högre tempo.

Finns det då problem och hot med den nya tekniken? Ja, det är klart att det gör. Det gör det ju alltid. Människor kan göra fel, och teknik och datorer kan också göra fel. Det ska vi förhålla oss till, men det ska inte vara en grund till att vara motståndare och inte vilja utveckla detta. Då får vi hitta alternativ och skyddsmekanismer. Det gör vi ju redan i dag.

För några år sedan drabbades Konsum av en it-attack som gjorde att kunderna inte kunde betala med vare sig kort eller kontanter. Då blir det lite oro för hur det ska fungera. På den gamla tiden hade det suttit ryska

elitsoldater utanför Konsum och sagt att folk inte fick gå in och handla. Då hade vi förstått att något var fel. Då hade man ringt till polisen eller någon annan som hade fått komma dit och säga: Här kan ni inte sitta och hindra folk från att gå in och handla! Stabiliteten och tryggheten när det gäller vad man ska göra om något går fel behöver vi också hitta i det nya systemet.

Det finns också ett alternativ att inte ha AI i vissa system. I allmänna val, där vi röstar vart fjärde år, behöver vi kanske inte använda den nya tekniken, för där får det aldrig gå fel. Vi behöver kanske utveckla ett sådant förhållningssätt när det gäller hot i detta.

Fru talman! Jag ska avsluta med att yrka bifall till reservation 13.
(Applåder)

Anf. 162 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Fru talman! I kväll debatterar vi digitaliserings- och postfrågor. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Väldigt mycket händer när det gäller artificiell intelligens. Redan de två inledande talarna har pratat om det – och jag fortsätter, för detta är väldigt stort. Det är ingen överdrift att påstå att AI redan har en enorm påverkan på hela vårt samhälle.

Ibland känns det som om det inte finns några gränser för vad man kan få hjälp med av AI. Det används exempelvis i offentlig sektor och bland kommuner och regioner. Det har blivit ett väldigt stort och viktigt hjälpmedel. Även i jordbruket, som jag vanligtvis pratar mycket om, används det. Vi hörde min kollega Maria Stockhaus tala om traktorer – jag tror att det var i Småland eller något sådant. Faktum är att de används nu i dag, men de kommer att användas mycket mer i framtiden.

Men vi får inte ha en naiv syn på AI. Det är viktigt att det finns regler för hur AI får användas. Jag är, som min kollega Mattias Ottosson, positiv till AI, naturligtvis. Men det är bra att EU har gått före och antagit regler. Det är något som fler länder borde göra.

I fel händer är AI nämligen ett hot. I länder där man inte bryr sig om vare sig demokrati eller mänskliga rättigheter används AI på ett effektivt sätt mot människor för att upprätthålla diktaturen.

Fru talman! Sverige har hamnat som blygsamma nummer 17 på den globala AI-indexlistan. Självklart ska vi inte vara där nere. Vi ska ha en annan placering, en toppplacering. Sverige borde vara högre upp på listan, och regeringen arbetar aktivt för det. Man tillsatte ju en AI-kommission som nu är färdig och har lagt fram 75 förslag på åtgärder som kommer att göra stor skillnad i framtiden.

I vår värändringsbudget finns pengar till att stärka motståndskraften mot desinformation genom AI-kompetens. Detta är enormt viktigt med tanke på att man kan använda AI för att lura människor på olika sätt.

Fru talman! Jag är glad över att vi har en regering som är aktiv i frågor som rör digitalisering. Exempelvis satsar regeringen 3,8 miljarder på ökat bredbandsstöd för bättre uppkoppling i glesbygden, vilket är oerhört betydelsefullt. Detta är en fortsatt mycket viktig fråga om vi menar allvar med att hela Sverige ska fungera.

En annan mycket viktig fråga är alla bedrägerier som dagligen utförs mot framför allt äldre i Sverige. Jag kan bli så fruktansvärt arg och upprörd när jag läser eller får berättat för mig hur kriminella ligor ringer äldre och

lurar till sig pengar. Regeringen har gett ett uppdrag till PTS att komma med förslag på åtgärder för att förhindra dessa bedrägerier.

Fru talman! Ännu en viktig fråga som regeringen och civilminister Erik Slottner har uppmärksammat är digitalt utanförskap. Det gäller framför allt äldre och personer med vissa funktionsnedsättningar. Detta har resulterat i att det nu finns hjälp att få via en telefontjänst på Post- och telestyrelsen. Genom telefontjänsten går det exempelvis att få stöd med att börja använda e-tjänster, betala räkningar online, boka vård digitalt och ringa videosamtal. Det går också att få personlig vägledning om var man kan få praktisk hjälp i närheten av bostadsorten. Detta är mycket positivt! (Applåder)

Anf. 163 PATRIK JÖNSSON (SD):

Fru talman! Sveriges uttalade bredbandsstrategi har som mål att 98 procent av alla hushåll och företag ska ha tillgång till en gigabit per sekund till 2025. Dessutom ska 1,9 procent ha tillgång till minst 100 megabit per sekund och de sista 0,1 procenten till minst 30 megabit per sekund.

Enligt Post- och telestyrelsen var dessa mål i princip uppnådda redan hösten 2023. Det måste vi väl ändå kunna vara lite stolta över! Det får ses som en stor framgång för Sverige som ett modernt land vad beträffar tillgång till snabb digital kommunikation.

Likaså har tillgången till 5G ökat drastiskt. I april 2024 hade 90 procent av hushållen tillgång till 5G, vilket kan jämföras med året innan, då siffran bara var 67 procent.

Lika bra har det dock inte gått för våra operatörer att bygga ut mobilnätet utmed våra högttrafikerade vägar och järnvägar. Jag menar att det var ett misstag att inte tidigare villkora en utbyggnad av mobilnätet utmed vägar och järnvägar när man vid spektrumauktionerna tilldelar operatörerna rätten att nyttja frekvensband. År 2025 borde det vara möjligt att utan avbrott ha fullgod tillgång till internet utmed våra mest trafikerade järnvägar. Dock menar PTS att det är i just dessa områden täckningen nu ökar snabbast, vilket ändå inger visst hopp.

Fru talman! Tittar man på hur svenska företag, myndigheter, kommuner och regioner erbjuder digital service ser man att den mestadels är av hög kvalitet. Vid ett grundligt test av kommuners webbplatser där man mäter tillgänglighet, webbprestanda, informationssäkerhet och användarnas personliga integritet landar det genomsnittliga betyget på 4,0 av 5, vilket förresten är högre än jag hade när jag gick ut grundskolan. Denna undersökning genomfördes i april 2025. Det är dock samma genomsnittliga betyg som två år tidigare.

Med det sagt: Även om tillgängligheten kan anses vara god är jag helt övertygad om att det finns mer att göra, framför allt när det gäller att fler tjänster kan erbjudas via hemsidor.

Fru talman! Samtliga 3G-nät kommer att avvecklas innan 2025 är slut, och 2G-näten kommer att röna samma öde. Tele 2 och Telenor stänger sitt 2G-nät den 1 december i år, medan Telia håller sitt nät vid liv till slutet av 2027.

Det är ganska många saker som påverkas av detta, och jag ska ge några exempel: vissa mobiltelefoner, mätare för gas, vatten och avlopp, telefonväxlar, kortterminaler, väderstationer, E-call-modem i fordon för anrop till

112, kameraövervakning, p-automater, trygghetstelefoner, låsmekanismer och larmanläggningar. Fler exempel finns.

Två av tre kommuner har undersökt i vilken omfattning detta påverkar verksamheten, och bara sju av tio kommuner uppger att de är förberedda för denna avveckling. Det inger visst skäl till oro. Det kanske är ganska egalt om en robotklippare slutar fungera, trots att det kan vara irriterande. Men det går inte att jämföra med att äldres trygghetslarm inte fungerar, att låsmekanismen för dörrar som hemtjänsten använder slutar fungera eller att E-call-system lägger av. Det är desto allvarigare.

Vi behöver följa upp detta noggrannare, och kanske får vi överväga en dialog med operatörerna om vi bedömer att avvecklingen sker alltför skyndsamt. En avveckling får inte ske på bekostnad av människors liv och hälsa.

Fru talman! Vi ser hur användandet av artificiell intelligens ökar, men samtidigt halkar Sverige som nation efter i denna viktiga utveckling. Regeringens AI-kommission, ledd av Carl-Henric Svanberg, släppte därför sin färdplan för Sverige åtta månader tidigare än beräknat, då man var av åsikten att det verkligen brådskar. Man menar att regeringen borde gå upp i stabsläge och inrätta en task force samt inrätta något liknande hem-pc-reformen gällande artificiell intelligens.

Sverige halkar efter i den senaste publiceringen av Global AI Index, där vi har fallit från plats 17 år 2023 till plats 25 i föl av 83 jämförda länder globalt. Vad beträffar politisk styrning var siffran än mer nedslående. Där ligger Sverige på plats 57, även detta en fallande placering.

I rapporten från AI-kommissionen levereras hela 75 konkreta förslag på åtgärder, såsom satsning på kvalificerad forskning, satsning på kunskap inom AI vad beträffar folkbildningen, ett säkerhetsinstitut, inrättande av ett excellenscenter och satsning på forskarskolor för doktorander.

Fru talman! AI kommer att förändra vårt samhälle – exakt hur är omöjligt att förutspå. Men samhället kan komma att påverkas i grunden. AI kan vara ett stöd inom sjukvården och användas inom teknikutveckling eller för att effektivisera industrin och allt däremellan. Många arbetsuppgifter och faktiska jobb, för den delen, kommer att försvinna. Men nya tillkommer givetvis.

Sverige ensamt är i ett globalt perspektiv en liten aktör, men tillsammans med övriga EU behöver vi kavla upp ärmarna om vi inte ska låta USA och Kina få hela spelplanen för sig själva.

Fru talman! Vi brottas med det faktum att allt färre brevframsändelser skickas. Brevvolymerna minskar med ungefär 10 procent årligen, och i takt med att färre brev skickas höjs av naturliga skäl portot. Ett frimärke kostar i dag 22 kronor, vilket innebär en fördubbling på bara fem år. Dessutom samtransporteras inte brev som förr av en aktör, utan fler än en aktör kan köra ut brev till samma brevlåda.

Utdelning sker numera varannan dag, och med rådande utveckling kommer frågan snart upp om huruvida brev ska delas ut ännu mer sällan. Vi kommer sannolikt att ställas inför frågan om vi ska behöva skjuta till skattemedel för att klara samhällsuppdraget med postservice eller om brev om några år bara ska delas ut en gång i veckan.

Jag menar att vi under överskådlig tid är beroende av en fungerande postservice och att vi måste kunna skicka brev till och mellan hushåll med

en rimlig leveranstid. Dessutom måste vi i händelse av kris och krig ha en fungerande postservice, något som det ganska sällan talas om i debatten.

Danskarna fick ett bryskt uppvaknande när de ställdes inför fullbordat faktum: Efter nyår i år slutar Postnord att dela ut brev i Danmark. År 2023 fattades ett politiskt beslut som innebar att Postnord inte längre hade någon plikt att dela ut post i hela Danmark. Man lägger nu alltså ned hela den verksamheten, och 1 500 brevlådor ska monteras ned. Jag har inte kunnat se hur man ska lösa frågan, för jag har svårt att tro att behovet av att skicka brev helt har försvunnit.

Fru talman! Den utvecklingen tycker jag inte att vi ska ha i Sverige. (Applåder)

I detta anförande instämde Rashid Farivar (SD).

Anf. 164 HELENA GELLERMAN (L):

Fru talman! I dag debatterar vi i trafikutskottet digitaliserings- och postfrågor.

Sverige har jättegoda förutsättningar att vara bland de ledande i att använda AI och digitalisering i samhället och samtidigt motverka de negativa sideeffekterna. Vi är duktiga på att samarbeta och hitta lösningar där många aktörer gör sin del av utvecklingen.

Vi har dock under väldigt lång tid haft en självbild att vi också är duktiga på digitalisering. Det stämmer på en rad områden, men självbilden har lett till att vi inte sett helheten och att Sverige inte längre räknas till de främsta. Det kan vi dock ändra på med gemensamma krafter.

AI ger redan stora fördelar inom sjukvård, utbildning och forskning och för underhåll av Sveriges infrastrukturer för väg och järnväg, för att ge några exempel. Rapporter visar en potential på 140 miljarder i besparingar inom de offentliga myndigheterna.

Fru talman! Liberalerna är teknikoptimister. Utvecklingen av AI kommer att få en lika stor påverkan på vårt samhälle i Sverige, i EU och globalt som den pågående klimatutvecklingen. Vi måste därför öka takten i vår användning av AI, så att vi i Sverige, baserat på våra värderingar om individens frihet och vår unika position som världens mest innovativa land, kan vara med och styra hur AI kommer att tillämpas här hemma och i vår omvärld – en AI som baseras på etiska riktlinjer.

Här är det speciellt viktigt att värna och utveckla de strukturer vi har i Sverige som underlättar och driver på det innovativa systemet, till exempel Vinnova och universitetens arbete med nyttiggörande av forskningsresultat och samarbete med näringslivet.

Regeringen har tillsatt en AI-kommission som i november 2024 kom med en delrapport och i februari 2025 med en färdplan för Sverige i form av en statlig utredning. Det är spännande läsning. Där finns 75 förslag på en rad olika områden. Regeringen arbetar nu med rapporten och har redan infört en rad åtgärder. Som exempel kan jag nämna att 25 myndigheter i sina regleringsbrev har fått i uppdrag att redovisa hur de utvecklar sin användning av AI. Sverige har också ansökt och valts ut som värd för en av de europeiska AI-fabrikerna. Vi ska utreda registerlagarnas påverkan på datadelning för att underlätta tillgången på data, en förutsättning för AI-utveckling. Vi har gett ökade resurser till beräkningskraft för AI-använd-

ning och ska skapa regulatoriska sandlådor. En lång rad åtgärder är alltså redan på gång.

Politiken kan ge förutsättningar, men det är genom företagens innovationer och utveckling inom alla samhällssektorer som vi får ut den stora potentialen av AI. Den riktigt stora utmaningen är att människor i sitt dagliga arbete ska kunna förstå och utnyttja potentialen hos AI i sina arbetsuppgifter.

Därför har Liberalerna motionerat om en ny hemchattreform, i likhet med den hem-pc-reform som lyfte den digitala förmågan på 90-talet. Genom att få tillgång till bra verktyg hemma kan vuxna och inte minst barn i hemmiljö testa och undersöka vad AI kan tillföra. Med en sådan grundkompetens kan man lättare förstå och utveckla sina arbetsuppgifter med hjälp av AI.

Samtidigt kan AI som alla tekniker användas för negativa syften: kontrollera befolkningen, sprida desinformation, låta kända personer göra uttalanden som går stick i stäv med personens värderingar – ja, listan kan göras lång. Risken för spridning av desinformation på ett trovärdigt sätt är kanske den största faran för vårt demokratiska system. Vem kan man lita på?

Jag ska ta ett exempel. En vän till mig blev utsatt för ett experiment av sin dotter. De hade en lång konversation digitalt med video, och det var inte förrän de kom fram till specifika detaljer i hennes barndom som han började undra. Något stämde inte. Det visade sig att han ovetande hade chattat i 20 minuter med en avatar med tillgång till information om hans dotter som fanns på nätet. Han kunde alltså inte se skillnad på sin egen dotter och en avatar. Så bra är tekniken i dag. Hur skyddar vi oss mot felaktigt användande?

I veckan fick vi höra att Tiktok lagrat data om svenskar på kinesiska servrar trots ett tidigare idogt förnekande. Det kom också en studie om att skandinaver är ett av världens mest bevakade folk på nätet, där tredjepartsinsamlingar genomförs digitalt innan vi klickar i att vi inte vill bli registrerade.

Den svenska användningen av amerikanska molntjänster – detta är något som används i många kommuner och regioner, och vi tittar ju på det även här i riksdagen – baseras på en presidentorder signerad av Biden om att NSA i USA inte ska få tillgång till lagrade europeiska personliga data. Trump kan med en ny presidentorder – och det sägs att han funderar på det – ta bort detta och göra all lagring i dessa molntjänster olaglig.

Jag tar inte upp detta för att skrämmas, men det är viktigt att kunna ha två tankar i huvudet samtidigt. Vi ska bejaka AI:s och digitaliseringens enorma potential, samtidigt som vi måste motverka de negativa effekterna.

Vi har en plattform att stå på. Sverige har till exempel kommit längst i Europa i utvecklingen av en teknik lik den som används i Chat GPT men som vilar på öppen programvara, vilket ger insyn i hur systemet fungerar. Vi har också stor kompetens på området. Till exempel har det svenska AI-klustret utvecklat ett förslag till AI-strategi för Sverige.

AI-utvecklingen sätter också fingret på att den grundläggande digitaliseringen av vår offentliga sektor måste öka markant. Dagens datasystem måste samverka, och vi måste utveckla effektiva sätt att dela data. Utvecklingen bygger på att vi kan utnyttja olika dataset effektivt och samtidigt trygga den personliga integriteten.

Här vill jag också ta upp det uppdrag som regeringen har gett till Myn-
digheten för digital förvaltning att utveckla en digital id-legitimation och
en digital plånbok. Det är ett beslut som kommer från EU, så detta kommer
att gälla i hela EU. Man kommer att kunna använda digitalt id, till exempel
kunna gå in och beställa medicin på apotek, i hela EU.

I grundstrukturen är också utbyggnaden av vårt 5G-nät och bredbands-
nät fundamental. För att öka människors och företags tillgång till bredband
behöver vi öppna för olika tekniska lösningar för att få till bredband också
i gles- och landsbygd. Regeringen satsar 3,8 miljarder på bredband i hela
landet.

Samtidigt med denna utveckling avvecklar vi 2G och 3G. När man tar
bort någonting gäller det verkligen att vara uppmärksam på vad det får för
effekter och om det är saker som blir för svåra för vissa grupper i samhället
och som vi från politiskt håll behöver agera på.

Det är också nödvändigt att lägga en försvarsaspekt på vad vi gör och
analysera sårbarheter när vi samlar mycket data med lätt dataåtkomst och
när 5G-nät gör att samhället kopplas ihop och alternativen till det digitala
är nedmonterade. Liberalerna välkomnar det ökade intresset för vårt lands
beredskap i dessa frågor. Totalförsvarets krav på en plan B, ett system som
fungerar om elen är bortkopplad, är jätteviktigt. Detta kan i viss mån också
kopplas till att alla människor måste kunna utföra nödvändiga tjänster utan
att vara uppkopplade. Vi ska ha en inkluderande digitalisering, inte en som
ställer människor i utanförskap.

Fru talman! Postgången i Sverige är viktig, inte minst ur ett bered-
skapsperspektiv, och digitaliseringen har drastiskt minskat antalet skick-
ade brev. Det är viktigt att postgången fungerar i hela landet. Post, paket
och bredband är viktiga delar av samhällets infrastruktur för att hela Sve-
rige ska fungera. Det här är också en känsla hos människor, det vill säga
man anser att om postgången nedmonteras i Sverige drar sig samhället till-
baka. Låt oss vara uppmärksamma i denna fråga när vi fattar beslut om
postgången i Sverige.

Slutligen, fru talman, är vi liberaler teknikoptimister. Vi tror verkligen
att Sverige har förmåga att inta en ledarposition i Europa inom AI. Det
handlar om vår förmåga till datadriven innovation, att se digitaliseringens
potential för gamla och nya företag och att minska kostnaderna för en bra
välfärd. Vi tror också att Sverige kan visa vägen för en utveckling där ris-
kerna kan minimeras.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på
alla motioner.

(Applåder)

Anf. 165 MALIN ÖSTH (V):

Fru talman! Under den tid som jag har varit politiskt engagerad, sedan
2010, har jag suttit på väldigt många möten och lyssnat på olika dragningar
om digitalisering. Det har varit många strategidagar och många strategi-
dokument.

Strategidagarna har börjat i en mörk, allvarlig bild där man beskriver
läget för offentlig sektor, som står inför stora och svåra utmaningar. Det
handlar om en åldrande befolkning, kraftigt ökande behov, en svår kom-
petensförsörjningskris och en allvarlig resursbrist.

Efter den inledningen, med det ena diagrammet mer utmanande än det andra, har man sedan presenterat slutsatsen, och den har ofta varit att välfärdskrisen är ett faktum men att den ska lösas inom ram och med färre medarbetare. Det kommer att bli svårt, har man sagt, men det kommer att gå eftersom vi nu ska jobba ”smartare”. Smartare arbetssätt och digitalisering har varit lösningen med stort L i många år.

Vi i Vänsterpartiet är positiva till stora delar av digitaliseringen, men att förvänta sig att den mirakulöst ska lösa ut en strukturell och allvarlig underfinansiering av offentlig sektor som pågått i decennier är inte rimligt. Välfärdskrisen behöver sin egen lösning.

Fru talman! Digitaliseringens främsta funktion ska vara ökad tillgänglighet och medborgarnytta, och rätt använd kan digitaliseringen åstadkomma precis det. Men då krävs en tydlig strategi för att säkerställa att digitaliseringen sker jämlikt och genomtänkt: i offentlig sektor, inte med ett ovanifrånperspektiv utan i samarbete med ett aktivt medarbetarinflytande och i dialog med de fackliga parterna, på samhällsnivå, med likvärdighet och inkludering som bärande principer och på individnivå, med hänsyn tagen till den personliga integriteten och utan att kompromissa med behovet av social samvaro och det fysiska mötet.

Men för att digitaliseringen över huvud taget ska fungera behöver också den digitala infrastrukturen göra det. Utan fungerande uppkoppling där man bor – ingen digitalisering. Vi har i Sverige antagit en ambitiös bredbandsstrategi, som har målar i år, 2025. Det ser bra ut på övergripande nivå, men nedbrutet ser vi ett tydligt mönster där landsbygd och glesbygd har halkat efter.

Fru talman! Jag bor själv på landsbygden, och för några år sedan klippte man den fasta kopparledningen där jag bor. Vi fick löfte om att fiber snabbt skulle komma på plats, men det gick inte så fort. Vi fick vänta i sju år. Då hade vi ändå tur eftersom det fortfarande finns stora vita fläckar i mitt hemlän. Det finns exempel på kommuner som i tätbebyggda delar ligger väldigt nära 100-procentsmålet om snabbt bredband men som i mer glesa delar av samma kommun ligger betydligt lägre. Det finns fortfarande en stor och oacceptabel skillnad i utbyggnad.

Skillnaden beror på att man har beslutat att bredbandsutbyggnaden ska vara marknadsstyrd. När lönsamhet är en faktor och ett incitament kommer utbyggnaden att ske där det är enklare och billigare att bygga, det vill säga i och omkring städer och tätorter. Utbyggnaden på landsbygden förhalas och skjuts på framtiden. Så fungerar marknadslogiken.

Här behöver regeringen återkomma med en politik som inkluderar, och garanterar, ett helt uppkopplat Sverige – den här gången på riktigt. Den nya digitaliseringsstrategin som regeringen har sagt att man ska ta fram behöver därför innehålla en ambitionshöjning och tydligt adressera landsbygdens behov.

Fru talman! Precis som bredband är också en fungerande postservice en del av en grundläggande och samhällsviktig infrastruktur, och vad gäller postservicen har vi sett stora förändringar de senaste åren. År 2022 infördes varannandagsutdelning i Sverige. Förra året togs nästan 3 000 av de gula postlådorna bort, och i år höjde man portot till 22 kronor – en fördubbling av portokostnaden på fyra år.

Med start i januari nästa år kommer Postnord Danmark att helt sluta dela ut brev. I Sverige vill svenska Postnord att det ska få ta ännu längre tid att dela ut brev än vad det gör i dag. I förlängningen riskerar vi samma utveckling som i Danmark. Här är det viktigt att stå upp för en samhälls-omfattande postservice genom att säkerställa att uppdraget inte urholkas utan tvärtom stärks.

Med detta vill jag yrka bifall till Vänsterpartiets reservation nummer 25.

Anf. 166 ANDERS KARLSSON (C):

Fru talman! Dagens betänkande spänner brett över elektronisk kommunikation, artificiell intelligens, digital delaktighet i offentlig verksamhet och postfrågor. Men jag börjar med att yrka bifall till reservation 16, Tillgång till elektronisk kommunikation, under punkt 6.

Jag ska inte säga tack till regeringen, men ni har lyckats bra med den fortsatta utbyggnationen av bredbandsstrategin, som har pågått under lång tid i Sverige. Ett helt nytt trafikslag, fiber, har byggts. Det har varit ett tufft uppdrag och en stor resa. Jag har varit med sedan starten. Första gången jag fick information i denna fråga var från en person som heter Anna-Karin Hatt, minister, vid en kommundag. Därefter var jag ordförande för arbetet i kommunen och ledde utbyggnationen.

Det jag har sett under denna resa är att det inte alltid är självklart i vilken takt man ska bygga ut. Det hänger inte bara på viljan hos en kommun, utan det måste också finnas en vilja från den som vill köpa tjänsten.

När kopparnätet fanns kvar var det under lång tid många som valde en enklare teknik, ADSL, och inte fiber. Det var av kostnadsskäl, även om fibern egentligen var billig.

Det fanns ett regelverk som gjorde att man inte kunde konkurrera, utan det skulle vara privata företag. Vi förhöll oss till det. Men de privata företagen skötte inte alltid uppdraget att etablera sig på ett sätt som var bra för kunden. Det ledde till att någon annan fick göra det. Många gånger var det kommunen och dess bredbandssatsningar som fick vara någon annan.

Jag tycker att det har gått väldigt bra. Vi har kommit långt. Man kan tycka att det är stor täckning i dag. Men det skulle ha varit en täckning på 100 procent till 2025. När vi säger att det ska vara en täckning på 100 procent till 2025 ska man inte låta sig luras. Det räcker nämligen att frågan har ställts om du vill ha fiber. Om du då svarar nej blir det ändå en bock; du anses vara ansluten till fiber. Det är egentligen 20–25 procent som har svarat nej på frågan. De har inte sett behovet av att ha fiber. Vi har alltså en resa kvar att göra för att nå fler.

Det handlar också om att stimulera de kunderna och personerna, för att få ut fiber till alla. Det finns nämligen en idé i samhället, inte minst i det offentliga, om att nyttja detta. I exempelvis hemtjänsten kan vi inte nyttja de här nya tjänsterna och bygga tjänster på ett klokt sätt förrän vi på något sätt har nått ut med de här funktionerna med hjälp av fiber eller internet.

Min vädjan till regeringen är att man inte ska slå av på takten. Vi ser att det är 3,8 miljarder i år. Vi vet att det behövs ungefär 15–20 miljarder till innan målen med utbyggnation nås. Då har vi inte tagit med att 20–25 procent inte är anslutna utan bara har fått frågan.

Malin var inne på att det är ojämlikt, och det är ojämlikt över landet. Det finns kommuner som inte har kommit så långt. Det beror många gånger på att kopparnätet är kvar, som jag inledde med att säga. De har halkat efter, även när det gäller teknikutveckling. Det kommer att få effekter i nästa steg, när vi pratar om AI-utveckling, vilket jag kommer till lite senare.

Slå inte av på takten! Vi kommer att lägga pengar i våra skuggbudgetar. Jag hoppas att det blir ett fortsatt tryck på budgetarna från regeringen framåt, så att målet kan nås, även om det inte kommer att nås till 2025. Det lär dröja minst tio år till innan vi är där vi egentligen skulle ha varit.

En annan del som är viktig i dessa kristider är att bygga upp en robusthet. Det handlar inte bara om att vi ska ha fiber, utan vi måste säkra upp stöd med el vid elavbrott. Vi måste få en än stabilare funktion än vi har i dag utöver redundansen, som är en bra del i stabiliteten.

Det handlar dock inte bara om fiber. Vi går ut på internet även på våra telefoner. Att komma ut på internet med 5G är jätteviktigt. Centerns krav är att 95 procent ska nå 90 procent. Det är vi ganska långt ifrån när det gäller täckning i landet. När vi pratar om 5G är det dock ganska diffust. Det är olika nivåer. Man kan säga att det finns 5G light. 5G fungerar väldigt olika på olika platser. På en del ställen kan man streama film, och på en del ställen kan man knappt göra någonting. Vi får inte luras där. Det är, som jag ser det, viktigare att prata om funktioner med 5G än att prata om 6G och 7G.

Varför är det viktigt att få ut denna infrastruktur? Maria Stockhaus var inne på det i sitt anförande; när vi går vidare med ny teknik måste vi ha vägarna på plats. AI kommer. Jag är personligen inte särskilt orolig för att AI ska bli ett bekymmer när det gäller få ut det på marknaden. Marknaden är just nu effektiv och på hugget i fråga om att hitta nya lösningar och för att använda den tekniken. Det ser vi i alla sammanhang.

Jag fick själv en AI-lösning till mitt batteri- och solcellssystem. Jag bad knappt om det. Det var bara att sätta ett kryss i rutan. Funktionen blev otroligt mycket bättre. Men i går kväll var funktionen inte så bra. Då skickade jag ett mejl, och en AI-robot som håller på med support svarade. AI kommer in överallt i systemet. Det är så det ser ut.

I dag på förmiddagen hade vi ett seminarium om hur genmodifieringen kan användas för växtodlingsförbättringar, exempelvis på utsäde, för att öka takten och tempot i dess utveckling. Det är mycket spännande.

Vi kommer att se väldigt många tillämpningar för alltmer. Som jag ser det kommer marknaden att lösa detta.

Lite mer oroad är jag egentligen när det gäller offentlig verksamhet. När vi rekryterar chefer tror jag att vi måste vara noga med att en av frågorna gäller hur man vill använda AI-utvecklingen och hur man ser på möjligheten med AI som ett verktyg framåt.

Avslutningsvis har vi postfrågan. Den är nästan lite under utveckling när det gäller hur vi hanterar själva breven. Däremot ökar paketen. Det finns ett jättebehov av att få ut dem. Det är ungefär samma aktörer där. Det är också viktigt att det finns en konkurrenssituation mellan olika aktörer på marknaden, så att vi inte saboterar den konkurrens som finns.

Ibland kan man tro att det inte är lika viktigt med hastigheten när det gäller att få ut post, men det är många gånger minst lika viktigt i dag att få ut post i tid. Även om vi drar ned på leveransen av brev kan man behöva

få ut paketen på dagen på ett eller annat sätt. Då är det viktigt att det finns tjänster också för det.
(Applåder)

Prot. 2024/25:110
7 maj

*Digitaliserings- och
postfrågor*

Anf. 167 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Det är nu åtta år sedan den rödgröna regeringen presenterade en digitaliseringsstrategi för Sverige. Dåvarande bostads- och digitaliseringsministern, Peter Eriksson, listade fem områden som modeller för en positiv samhällsutveckling: digital kompetens, digital trygghet, digital ledning, innovation och infrastruktur.

Vi har från nuvarande regering hört talas om en ny digitaliseringsstrategi. Men den har mig veterligen inte synts till. Andra här har vittnat om att den inte riktigt har nått fram till lansering eller presentation.

Regeringen förefaller också ha gett upp om 2017 års strategi om en världsledande svensk ställning inom området. Det har andra också vittnat om. Jag tänker lite som von Heidenstam sa: Skönare lyss till en sträng som brast än att aldrig spänna en båge.

Däremot har AI-kommissionen som bekant lämnat en färdplan för Sverige med inte mindre än 75 förslag för att snabbt få Sverige på banan i fråga om innovativ utveckling inom området artificiell intelligens. Betänkandet har varit på remiss och bearbetas i Regeringskansliet. Jag återkommer till det om ett par minuter.

I slutet av 2024, för några månader sedan, lämnade den nuvarande regeringen ett uppdrag till Digg och PTS, det vill säga Myndigheten för digital förvaltning och Post- och telestyrelsen, om att överväga ett närmare samarbete och därmed ett mer utvecklat digitaliseringsarbete inom offentlig sektor.

I Miljöpartiet har vi länge lyft att bredband av hög kvalitet ska finnas tillgängligt i hela landet. God tillgång till digitala tjänster är en förutsättning för att man ska kunna bo, arbeta, driva företag och verka var som helst i landet. Att man ska kunna göra det är lite av en idé som vi har. Vi kan konstatera att digitaliseringen behöver stärkas för små och medelstora företag på landsbygden. Där marknaden inte klarar av att bygga ut bredband behöver staten ta ett ökat ansvar för att finansiera exempelvis fiber och snabbt mobilnät i glesbygd.

En robust infrastruktur är avgörande för samhällets motståndskraft och gör det svårare att angripa samhällets stabilitet. I en robust infrastruktur vill jag gärna räkna in det här med rätt kompetens och kunskaper. Där har inte bara hemmalösningar utan också studieförbund och folkbildning nyckelroller, kan jag tycka.

Fru talman! I väntan på digitaliseringsstrategin tänkte jag säga några ord om våra prioriteringar och förslag. Därefter ska jag prata lite om AI som avslutning.

Vårt mål för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är en enklare vardag för medborgare, en öppnare förvaltning som stöder innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten. Dessa mål förtydligar och preciserar också delar av det förvaltningspolitiska målet. Vi vill lyfta fram att det för att genomföra detta krävs tillgång till data, inte minst eftersom data är avgörande för teknikutvecklingen. Vi menar därför att regeringen bör se över hur tillgången till data kan öka och

se till att Myndigheten för digital förvaltning främjar offentliga aktörers förmåga att dela och nyttiggöra data.

Digitaliseringen genomsyrar vårt samhälle. Sverige har mycket hög användning av e-legitimationer. Bank-id används bland annat för att uträtta ärenden och signera dokument digitalt. För att man ska kunna få ett bank-id krävs svenskt personnummer och ett bankkonto. Det innebär att det i dag finns människor i Sverige som är utestängda från möjligheten att använda bank-id.

Sverige är också ett av de få länder inom EU som inte har en statlig e-legitimation. E-legitimationer är en samhällskritisk infrastruktur som måste fungera dygnet runt, årets alla dagar. Det nu förändrade säkerhetspolitiska läget, ett växande digitalt utanförskap och nya krav från EU gör frågan om en statlig e-legitimation mer aktuell än någonsin. Digitaliseringen riskerar annars att försvåra åtkomsten till nödvändig service för exempelvis äldre och människor med någon form av funktionsnedsättning, men också för personer utan svenskt personnummer.

Jag vill åter påminna om det säkerhetspolitiska läget, som har understrukit vikten av att säkra att det finns alternativ när digitala lösningar riskerar att ligga nere. Jag menar därför att en statlig digital e-legitimation bör införas. Men jag menar också att det måste finnas alternativa lösningar på plats för dem som saknar bank-id eller annan digital e-legitimation.

Innan jag går in på AI-frågorna vill jag nämna en reservation som jag av praxisskäl inte kommer att yrka bifall till. Den avser internet på tåg. Det är kanske någon talare som har snuddat vid det här. Det är beklämmande att vi fortfarande inte har säker uppkoppling på de stora tåglinjerna i Sverige efter så många år. Det här bara måste lösas.

Fru talman! Inom Miljöpartiet har vi arbetat med AI-frågorna i några år nu. Vi är positivt inställda till teknikens utveckling. Den kan ge oss många fördelar, inte minst inom hälsoområdet och när det gäller att förstå och därmed kunna motverka klimatförändringar. Torka, värmeböljor, översvämningar och bränder är extremt komplexa händelser. AI har förutsättningar att bidra till insatser som i sin tur kan bidra till att begränsa skadorna eller förebygga dem.

Data i realtid ska analyseras mot bakgrund av tidigare erfarenheter och analyser. Utveckling av sådana modeller ställer mycket stora krav på både transparens och trovärdighet. Med samarbete över olika områden kan vi ha en helt annan beredskap och därmed också en möjlighet att begränsa risker, skador och de svåra följderna för enskilda människor som vi ser i så många klimatrelaterade sammanhang. Den sortens utveckling ser vi förstås positivt på. AI-kommissionens förslag när det gäller resurser för forskning och utveckling är givetvis välkomna.

Samtidigt är vi noggranna med att granska teknologins nackdelar vad gäller kränkningar av mänskliga rättigheter, liksom när det handlar om så vitt skilda företeelser som arbetsplatser, integritet och upphovsrätt. Utvecklingen inom området går obegripligt snabbt. Den som vill hålla sig uppdaterad får följa nyhetsbrev och texter på bloggar och liknande i stort sett dagligen.

På senare tid, det vill säga de senaste veckorna, har flera skribenter tagit upp AI-genererade texter och bilder som är intill förväxling lika de original som använts som träningsmaterial. "Ghibli-effekten" används som begrepp. Ghibli är en speciell japansk stil som Studio Ghibli utvecklat

men som nu kan massproduceras. Det här väcker helt nya frågor när det gäller upphovsrätt och vem som egentligen har rätt till vad. I den mån det finns en ”Jan Riise, Miljöpartiet”-stil, med mina ord, min meningsbyggnad och mina språkliga mönster, går det förstås att skapa texter som ser ut som om jag faktiskt sagt så eller skrivit så.

Lägg därtill allt som skrivits på Facebook och andra kanaler de senaste 20 åren och som nu sammanställs av de stora bolagen. Det är också så att AI integreras i söktjänsterna, så att de svar jag får när jag söker på någonting är anpassade till en person som deras algoritmer tror är jag. Det här har jag redan sett hända. Det är kanske i början av utvecklingen, men det fungerar. Det är dock inte alltid jag tycker att det stämmer så bra.

Fru talman! Vi är också bekymrade över den enorma energiförbrukning som dessa AI-system genererar. Det är inga små servrar och serverhallar vi talar om. Vi ser även med oro på följderna av de stora hårdvarubehoven, inte minst eftersom det handlar om användning av ändliga resurser och sällsynta metaller.

Det finns något som kallas Jevons paradox. Det är ett gammalt begrepp. På svenska blir det väl ungefär att det bästa blir det godas fiende. Ökad användning leder till bättre produkter som i sin tur ändå i det här fallet leder till ökade climateffekter. Vi följer förstås detta med stor uppmärksamhet.

Jag yrkar bifall till reservation nummer 20 om kompetens, som jag berörde som hastigast.

Anf. 168 INGA-LILL SJÖBLOM (S):

Fru talman! Vi måste prata om posten. Vi har pratat om digitalisering, it och alla elektriska saker, men vi måste också prata om den gamla hederliga posten. Sanningen är att mycket har förändrats de senaste decennierna. Kommer ni ihåg när man hade postutdelning måndag till fredag? Ja, det gör vi ju allihop här inne. Vi är gamla i gården allihop. Det fanns A-post och B-post. Man kunde välja hur fort man ville ha fram sina brev. Man hämtade sina paket på posten. Om man bodde på landet fick man dem vid dörren.

Den tiden kommer vi aldrig att komma tillbaka till. Nu får man tänka efter vilken dag och vilken vecka det är. Kommer posten måndag, onsdag och fredag, eller kommer den tisdag och torsdag? Åh, jag struntar i att gå till brevlådan över huvud taget! Så ligger brevet där och väntar. Man ledsnar på att posten kommer på så tokiga tider.

Fru talman! Färre brev skickas, och det sker mer digitalt. Jag tror att två brev av tre skickas digitalt. Men det betyder inte att behovet av posten har försvunnit. Tvärtom spelar både brev och paket fortfarande en viktig roll i mångas vardag. Vi tycker inte att det ska spela någon roll var man bor i Sverige – om man bor i staden eller på landet, i norr eller i söder. Man ska kunna lita på att posten kommer fram i tid och att det fungerar som det ska. Det kan inte vara så att vinstintressen får bestämma hur posttjänsten ser ut. Det handlar om något större: om samhällsservice, om trygghet och om att vi alla ska kunna nås och skicka saker på ett pålitligt sätt.

Vi vill därför vara tydliga: Postväsendet kan inte helt lämnas över till marknaden. Det behövs ett ansvar från samhällets sida, och där har regeringen en stor och viktig roll. Det är dess uppgift att se till att posten funkar

i hela Sverige. Det här handlar inte om nostalgi. Det handlar om rättvisa och om att hålla ihop hela landet.

Dessutom handlar det om hur vi i vårt land ska kunna förvara oss i händelse av krig och hur våra liv ska kunna fortgå. Fysiska brev nämns knappt alls när vi diskuterar beredskap i dessa turbulenta tider. Men Postnord spelar en avgörande roll för vårt totalförsvar. De anställda på Postnord är faktiskt krigsplacerade.

Genom att hålla posten igång kan staten säkerställa att viktig kommunikation både mellan myndigheter och medborgare fortsätter även under svåra förhållanden. Det handlar inte bara om att få fram brev. Det handlar om att kunna skicka mediciner, förnödenheter och annan nödvändig information. Postnord har ett uppdrag att leverera brev och paket upp till 20 kilo. Det är en uppgift som är viktig i en osäker tid och i en osäker värld.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation 23.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)

§ 20 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 6 maj

2024/25:646 Situationen för barnen i Gaza

av *Jamal El-Haj* (-)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:647 Ökade kostnader för att resa med kollektivtrafik

av *Malin Östh* (V)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:648 Underskott och skuldsättning i regionerna

av *Mathias Tegnér* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

§ 21 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 6 maj

2024/25:1130 Säkerställande av likvärdigt bemötande från polisen

av *Denis Begic* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1131 Nedläggning av Skånes Taltidning

av *Agneta Nilsson* (S)

till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

2024/25:1132 En nationell strategi för dataspelsbranschen

av *Lars Mejern Larsson* (S)

till kulturminister Parisa Liljestrand (M)

2024/25:1133 Placeringen av LSS-boenden

av *Nadja Awad* (V)

till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

2024/25:1134 Vindkraftsetableringar i Dalarna

av *Rasmus Giertz* (SD)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

Prot. 2024/25:110

7 maj

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 20.11.

Sammanträdet leddes

av talmannen från dess början till och med § 8 anf. 35 (delvis),

av tjänstgörande ålderspresidenten Helena Bouveng därefter till och med

§ 11 anf. 61 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 13 anf. 93 (delvis),

av talmannen därefter till och med § 16 anf. 119 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 19 anf. 156 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

TUULA ZETTERMAN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Anmälan om subsidiaritetsprövning	1
§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 3 Anmälan om granskningsrapport	2
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 5 Ärenden för bordläggning	3
§ 6 Uppsägning av avtalet med Organisationen för det globala nätverket för vattenfrågor	3
Utrikesutskottets betänkande 2024/25:UU18	3
(Beslut fattades under § 15.)	3
§ 7 Ny lag om internationella sanktioner	3
Utrikesutskottets betänkande 2024/25:UU17	3
Anf. 1 STEFAN OLSSON (M)	3
Anf. 2 MORGAN JOHANSSON (S) replik	4
Anf. 3 STEFAN OLSSON (M) replik	5
Anf. 4 MORGAN JOHANSSON (S) replik	5
Anf. 5 STEFAN OLSSON (M) replik	6
Anf. 6 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	6
Anf. 7 STEFAN OLSSON (M) replik	6
Anf. 8 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	6
Anf. 9 STEFAN OLSSON (M) replik	7
Anf. 10 MORGAN JOHANSSON (S)	7
Anf. 11 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	9
Anf. 12 MORGAN JOHANSSON (S) replik	9
Anf. 13 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	10
Anf. 14 MORGAN JOHANSSON (S) replik	10
Anf. 15 MAGNUS BERTSSON (KD)	10
Anf. 16 RASMUS GIERTZ (SD)	12
Anf. 17 JOAR FORSSELL (L)	13
Anf. 18 HÅKAN SVENNELING (V)	14
Anf. 19 KERSTIN LUNDGREN (C)	15
Anf. 20 JACOB RISBERG (MP)	17
(Beslut fattades under § 15.)	18
§ 8 Extra ändringsbudget för 2025 – Tillfälligt höjd subventionsgrad för rotavdraget	18
Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU32	18
Anf. 21 EDWARD RIEDL (M)	18
Anf. 22 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	20
Anf. 23 EDWARD RIEDL (M) replik	22
Anf. 24 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V) replik	22
Anf. 25 INGELA NYLUND WATZ (S)	23
Anf. 26 EDWARD RIEDL (M) replik	24
Anf. 27 INGELA NYLUND WATZ (S) replik	25
Anf. 28 EDWARD RIEDL (M) replik	25
Anf. 29 INGELA NYLUND WATZ (S) replik	26
Anf. 30 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	26
Anf. 31 INGELA NYLUND WATZ (S) replik	27
Anf. 32 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	28

Anf. 33	INGELA NYLUND WATZ (S) replik.....	28	Prot. 2024/25:110
Anf. 34	MARTIN ÅDAHL (C).....	29	7 maj
Anf. 35	MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	31	
Anf. 36	INGELA NYLUND WATZ (S) replik.....	32	
Anf. 37	MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	33	
Anf. 38	INGELA NYLUND WATZ (S) replik.....	33	
Anf. 39	MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	34	
Anf. 40	MARTIN ÅDAHL (C) replik.....	34	
Anf. 41	MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	35	
Anf. 42	MARTIN ÅDAHL (C) replik.....	35	
Anf. 43	MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	36	
Anf. 44	JANINE ALM ERICSON (MP).....	36	
Anf. 45	LARRY SÖDER (KD).....	38	
Anf. 46	CECILIA RÖNN (L).....	39	
	(Beslut fattades under § 15.).....	40	
§ 9	EU:s IPI-förordning och upphandlingslagstiftningen	41	
	Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU18.....	41	
	(Beslut fattades under § 15.).....	41	
§ 10	Författningsfrågor	41	
	Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU16	41	
Anf. 47	ULRIK NILSSON (M).....	41	
Anf. 48	HANS EKSTRÖM (S).....	42	
Anf. 49	GUDRUN BRUNEGÅRD (KD).....	43	
Anf. 50	MICHAEL RUBBESTAD (SD)	44	
Anf. 51	MAURICIO ROJAS (L)	46	
Anf. 52	HANS EKSTRÖM (S) replik.....	48	
Anf. 53	MAURICIO ROJAS (L) replik	48	
Anf. 54	HANS EKSTRÖM (S) replik.....	49	
Anf. 55	MAURICIO ROJAS (L) replik	49	
Anf. 56	JESSICA WETTERLING (V)	49	
Anf. 57	MALIN BJÖRK (C).....	51	
Anf. 58	JAN RIISE (MP).....	53	
	(Beslut fattades under § 15.).....	55	
§ 11	Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare		
	intern kontroll i kommuner och regioner	56	
	Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU19	56	
Anf. 59	ULRIK NILSSON (M).....	56	
Anf. 60	PETER HEDBERG (S).....	57	
Anf. 61	JESSICA WETTERLING (V)	58	
	(Beslut fattades under § 15.).....	60	
§ 12	Minoritetsfrågor	60	
	Konstitutionsutskottets betänkande 2024/25:KU28	60	
Anf. 62	SUSANNE NORDSTRÖM (M)	60	
Anf. 63	MIRJA RÄIHÄ (S)	62	
Anf. 64	GUDRUN BRUNEGÅRD (KD).....	64	
Anf. 65	MICHAEL RUBBESTAD (SD)	67	
Anf. 66	JESSICA WETTERLING (V)	68	
Anf. 67	MALIN BJÖRK (C).....	70	
Anf. 68	JAN RIISE (MP).....	72	
	(Beslut fattades under § 15.).....	74	

§ 13 Klimatpolitik.....	75
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25: MJU14	75
Anf. 69 JYTTE GUTELAND (S)	75
Anf. 70 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	77
Anf. 71 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	77
Anf. 72 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	78
Anf. 73 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	78
Anf. 74 RICKARD NORDIN (C) replik.....	79
Anf. 75 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	79
Anf. 76 RICKARD NORDIN (C) replik.....	79
Anf. 77 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	80
Anf. 78 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	80
Anf. 79 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	81
Anf. 80 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	82
Anf. 81 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	82
Anf. 82 HELENA STORCKENFELDT (M)	83
Anf. 83 KAJSA FREDHOLM (V) replik	84
Anf. 84 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	85
Anf. 85 KAJSA FREDHOLM (V) replik	85
Anf. 86 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	85
Anf. 87 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	86
Anf. 88 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	86
Anf. 89 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	87
Anf. 90 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	87
Anf. 91 RICKARD NORDIN (C) replik.....	87
Anf. 92 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	88
Anf. 93 RICKARD NORDIN (C) replik.....	88
Anf. 94 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	89
Anf. 95 KAJSA FREDHOLM (V).....	89
Anf. 96 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	91
Anf. 97 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	93
Anf. 98 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	94
Anf. 99 JYTTE GUTELAND (S) replik.....	94
Anf. 100 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	95
Anf. 101 KATARINA LUHR (MP) replik	95
Anf. 102 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	96
Anf. 103 KATARINA LUHR (MP) replik	96
Anf. 104 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	96
Anf. 105 RICKARD NORDIN (C).....	97
(forts. § 16).....	100
Ajournering.....	100
Återupptaget sammanträde.....	100
§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 april.....	101
CU15 Hushållningen med mark- och vattenområden	101
UbU9 Övergripande skolfrågor.....	102
UbU16 Sveriges tillträde till konventionen om upprättande av Square Kilometre Array Observatory.....	105
§ 15 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	105

UU18 Uppsägning av avtalet med Organisationen för det globala nätverket för vattenfrågor	105
UU17 Ny lag om internationella sanktioner.....	105
FiU32 Extra ändringsbudget för 2025 – Tillfälligt höjd subventionsgrad för rotavdraget	106
FiU18 EU:s IPI-förordning och upphandlingslagstiftningen.....	106
KU16 Författningsfrågor	106
KU19 Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner	108
KU28 Minoritetsfrågor	108
§ 16 (forts. från § 13) Klimatpolitik (forts. MJU14)	111
Anf. 106 ELIN NILSSON (L).....	111
Anf. 107 JYTTE GUTELAND (S) replik	112
Anf. 108 ELIN NILSSON (L) replik.....	112
Anf. 109 JYTTE GUTELAND (S) replik	112
Anf. 110 ELIN NILSSON (L) replik.....	113
Anf. 111 KATARINA LUHR (MP).....	113
Anf. 112 RICKARD NORDIN (C) replik.....	116
Anf. 113 KATARINA LUHR (MP) replik.....	116
Anf. 114 RICKARD NORDIN (C) replik.....	117
Anf. 115 KATARINA LUHR (MP) replik.....	117
Anf. 116 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	118
Anf. 117 KATARINA LUHR (MP) replik.....	118
Anf. 118 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	118
Anf. 119 KATARINA LUHR (MP) replik.....	119
Anf. 120 HELENA STORCKENFELDT (M) replik	119
Anf. 121 KATARINA LUHR (MP) replik.....	120
Anf. 122 HELENA STORCKENFELDT (M) replik	120
Anf. 123 KATARINA LUHR (MP) replik.....	120
Anf. 124 MARTIN KINNUNEN (SD)	121
Anf. 125 JYTTE GUTELAND (S) replik	122
Anf. 126 MARTIN KINNUNEN (SD) replik	122
Anf. 127 JYTTE GUTELAND (S) replik	123
Anf. 128 MARTIN KINNUNEN (SD) replik	123
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)	124
§ 17 Riksrevisionens rapport om Industriklivet.....	124
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2024/25: MJU15	124
Anf. 129 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S).....	124
Anf. 130 KAJSA FREDHOLM (V)	126
Anf. 131 MARTIN KINNUNEN (SD)	127
Anf. 132 RICKARD NORDIN (C) replik.....	127
Anf. 133 MARTIN KINNUNEN (SD) replik	128
Anf. 134 RICKARD NORDIN (C) replik.....	128
Anf. 135 MARTIN KINNUNEN (SD) replik	128
Anf. 136 KATARINA LUHR (MP).....	128
Anf. 137 HELENA STORCKENFELDT (M)	130
Anf. 138 KATARINA LUHR (MP) replik.....	131
Anf. 139 HELENA STORCKENFELDT (M) replik	131
Anf. 140 KATARINA LUHR (MP) replik.....	131
Anf. 141 HELENA STORCKENFELDT (M) replik	132
Anf. 142 RICKARD NORDIN (C)	132

Anf. 143	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	133
Anf. 144	ELIN NILSSON (L).....	133
	(Beslut skulle fattas den 8 maj.)	134
§ 18	Mervärdesskatt.....	134
	Skatteutskottets betänkande 2024/25:SkU14	134
Anf. 145	MARIE NICHOLSON (M).....	134
Anf. 146	HELENA VILHELMSSON (C) replik	136
Anf. 147	MARIE NICHOLSON (M) replik	136
Anf. 148	HELENA VILHELMSSON (C) replik	136
Anf. 149	MARIE NICHOLSON (M) replik	137
Anf. 150	MARCUS ANDERSSON (S)	137
Anf. 151	CECILIA ENGSTRÖM (KD).....	139
Anf. 152	JIMMY STÅHL (SD)	140
Anf. 153	ANDERS EKEGREN (L).....	141
Anf. 154	HELENA VILHELMSSON (C)	143
Anf. 155	ANNIKA HIRVONEN (MP).....	145
	(Beslut skulle fattas den 8 maj.)	146
§ 19	Digitaliserings- och postfrågor	146
	Trafikutskottets betänkande 2024/25:TU12	146
Anf. 156	MARIA STOCKHAUS (M)	146
Anf. 157	MATTIAS OTTOSSON (S) replik.....	148
Anf. 158	MARIA STOCKHAUS (M) replik.....	149
Anf. 159	MATTIAS OTTOSSON (S) replik.....	149
Anf. 160	MARIA STOCKHAUS (M) replik.....	150
Anf. 161	MATTIAS OTTOSSON (S)	150
Anf. 162	MAGNUS OSCARSSON (KD)	152
Anf. 163	PATRIK JÖNSSON (SD).....	153
Anf. 164	HELENA GELLERMAN (L)	155
Anf. 165	MALIN ÖSTH (V).....	157
Anf. 166	ANDERS KARLSSON (C)	159
Anf. 167	JAN RIISE (MP).....	161
Anf. 168	INGA-LILL SJÖBLOM (S).....	163
	(Beslut skulle fattas den 8 maj.)	164
§ 20	Anmälan om interpellationer	164
§ 21	Anmälan om frågor för skriftliga svar	164
§ 22	Kammaren åtskildes kl. 20.11.	165